

# Stenogrammid

## XIII Riigikogu, V Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 20.03.2017, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:14 Arupärimine külade põhjendatud soovi kohta muuta omaavalitsuslikku kuuluvust (nr 317)
2. 15:57 Arupärimine erandite lubamise kohta vene koolidele üleminekul eestikeelsele õppele (nr 307)
3. 17:27 Arupärimine koolivõrgu kohta (nr 314)
4. 19:01 Arupärimine "Eesti keele arengukava 2011–2017" elluviimise vahearuandes (Tallinn 2015) Vabariigi Valitsusele esitatud ettepanekute täitmise kohta (nr 331)
5. 19:40 Arupärimine Eesti piirivalve tuleviku kohta (nr 306)
6. 21:24 Arupärimine seoses haldusreformi ebaõnnestumistega Pärnumaal (nr 310)
7. 22:28 Arupärimine võimaliku Eesti Vabariigi põhiseaduse vastase olukorra kohta 2019. aasta Riigikogu valimistel pärast haldusreformi lõppu (nr 312)
8. 22:53 Arupärimine samast soost isikute abielu kandmise kohta rahvastikuregistrisse (nr 298)
9. 23:40 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

### 15:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame täiskogu V istungjärku 9. töönädalat. Soovin teile kõigile edukat ja toimekat kevadet! Ilus on ju paari tunni eest alanud kevad alati, isegi siis, kui päike ei paista. Nüüd on paras aeg anda üle arupärimisi ja eelnõusid. Viktoria Ladõnskaja, palun!

### 15:00 Viktoria Ladõnskaja

Arupärimine tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovskile tervishoiu rahastamise skeemi kohta. Paar kuud tagasi pöördusid arstid valitsuse poole. Nende sõnum oli selge: arstiabi kättesaadavus ja kvaliteet on kriitiliselt halvenenud ning probleem ei ole ainult rahas, vaid terves süsteemis. Sellest, et Eesti tervishoiu rahastamise praegune skeem ei ole jätkusuutlik, on rääkinud eksperdid nii siin Eestis kui ka väljaspool Eestit. Samas on otsuseid edasi lükatud. Probleem tuleb teravalt esile ka vähihaigete ravi finantseerimisel. Viimase kolme aasta jooksul on Eestis vähemalt sajal korral vähihaigete ravi finantseerimisest ära öeldud. Selleks, et te aru saaksite, mida see tähendab, kirjeldan olukorda. Elus näeb see välja umbes nii. Patsient saab teada, et tal on diagnoositud vähk ja metastaasid, kuna aga vähk on viimases staadiumis, siis operatsiooni ei tule. Mõnel juhul öeldakse inimesele, et tegelikult on olemas ravim, mis võib haiguse kulgu mõjutada, vähendada valu, pikendada kvaliteetset elu, võib isegi terveks ravida, kuid see pole kättesaadav, sest haigekassa seda ei rahasta. Ravimi hind on 5000–6000 eurot kuus. Selle teadmisega väljubki kodanik arsti kabinetist. Emotsioone, mis inimesel siis tekivad, on raske kirjeldada. Nii psühholoogiliselt kui ka füüsiliselt on see inimesele väga raske, aga veel suurem on tema pettumus riigis.

Seetõttu on mul terve hulk küsimusi Jevgeni Ossinovskile. Ma ei hakka neid kõiki ette lugema, aga paar loen kohe kindlasti ette. Kas tervise- ja tööminister näeb probleemi tervishoiu rahastamise skeemis? Millal on tal plaanis aktiivselt sellega tegelema hakata? Miks on tema arvates välja kujunenud olukord, kus arstid kirjutavad välja ravimeid ja arvavad, et need mõjuvad, samas haigekassa neid ei rahasta? Kas kirjeldatud olukord on tema meelest põhjendatud? Haigekassa ametlik positsioon on teada. Sellele positsioonile vaidlevad vastu arstid, kes iga päev vähihaigetega tegelevad. Nad näevad, et probleem on ka muus, mitte ainult rahastamises. Ütlen veel kord lõpetuseks, et viimase kolme aasta jooksul on Eestis olnud vähemalt sada juhtumit, kui vähihaigetele on öeldud ära ravimise finantseerimisest. Aitäh!

### 15:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud kolleegid, oma rõõmu kevadest ja koosolemisest on kõige parem avaldada hiljem vabas mikrofonis, muidu juhtub nii, nagu juhtus praegu, et kella ei kuulnud isegi Viktoria Ladõnskaja, kes reipalt ületas talle ettenähtud aja. Järgmisena Jaak Madison, palun!

### 15:03 Jaak Madison

Austatud Riigikogu aseesimees ja head kolleegid, ilusat kevade algust ka minu poolt! Rõõm on näha, et kevade alguse puhul esitavad arupärimisi ka valitsuskoalitsiooni enda liikmed. Nagu näha, ei piisa sellest, et valitsuskabinetis saab otse ministri käest küsida. Kuid teatavasti saime eelmisel nädalal Postimehe arvamusportaalist lugeda pagulaste ümberjaotuskavast ja oleme teadlikud ka täna IRL-i fraktsioonis toimunud aruteludest, seetõttu on mul rõõm Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni liikmete nimel anda üle Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele, peatamaks Eesti osalemine pagulaste ümberjaotuskavas" eelnõu. Teatavasti lepidi 22. septembril 2015. aastal Euroopa Liidu justiits- ja siseküsimuste nõukogus kokku ümberjaotuskava toimumises, mille alusel peaks Eesti võtma vabatahtlikkuse alusel vastu 553 isikut kolmest riigist: Kreekast, Itaaliast ja Türgist. Praeguseks on Eestisse ümber paigutatud üle 120 isiku. Me teame, et viimastel aegadel, viimase kuue kuu jooksul on olnud traagilisi juhtumeid. Üks isik taheti Haapsalus põlema panna ja teine isik isegi pandi põlema. See naisterahvas on siia maani haiglas intensiivraviosakonnas, ta on väga raskes seisus. Meil on rõõm tulla poolele teele vastu ka IRL-ile, kes on teinud ettepaneku peatada ümberjaotuskava toimumine ning teha see eelnõu kujul valitsusele soovituslikuks. Seega on meie fraktsiooni ettepanek, et Eesti peaks peatama mainitud mehhanismis osalemise. Ootame oma otsuse eelnõule toetushääli ka teistelt Riigikogu liikmetelt, eriti IRL-i liikmetelt. Aitäh!

### 15:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

### 15:05 Krista Aru

Austatud juhataja ja head rahvaesindajad, kaunist kevadet! Eesti Vabaerakonna fraktsiooni seitsme liikme nimel on mul üle anda arupärimine peaminister Jüri Ratasele. Arupärimine puudutab Ida-Virumaa Alutaguse valda. Need vastused, mis me saime minister Mihhail Korbilt 13. märtsil, ei rahuldanud meid, sest me ei kuulnud ühtegi kultuuriajaloolist, majanduslikku, sotsiaalset ega antropoloogilist põhjendust, miks peaks tegema suure Alutaguse valla. Vähe sellest, käies 16. ja 17. märtsil väikeses Alutaguse vallas, st kohtudes Alajõe, Tudulinna, Iisaku, Mäetaguse ja Illuka valla juhtidega, sai selgeks, et sellel väikesel Alutaguse vallal on kahe aastaga valminud majanduse, sotsiaalala ja ka kultuuri arengukava. Miks visatakse see kõrvale? Miks ja kellele on vaja sellist suurt valda, mis ometi võib põhjustada julgeolekukriisi terves Ida-Viru piirkonnas? Me ju väga tahame, et Ida-Virumaa muutuks õitsvaks, väga rikkaks ja eeskujulikuks piirkonnaks. Aitäh!

### 15:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Urve Tiidus!

### 15:07 Urve Tiidus

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 139 alusel annan üle arupärimise majandus- ja taristuminister Kadri Simsonile. Räägin lühidalt selle arupärimise sisust. Saaremaa ja Hiiumaa maavalitsus on mitmel korral väljendanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile tõsist soovi, et suvist sõidugraafikut Triigi-Sõru liinil Soela väinas tihendataks. Saartevaheline laevaliiklus elavdab teatavasti kahe saare koostööd ja ka turismi. Eelmisel nädalal teatas ministeerium justkui lõplikult, et avalikest vahenditest toetatav ühistranspordiliin on mõeldud eelkõige reisijate, mitte maavalitsuste soovitud kaubaveo tagamiseks. Üksikute ettevõtjate majandustegevuse toetamine olevat ministeeriumi kinnitusel vastuolus ühistranspordi korraldamise ja rahastamise põhimõtetega ning kujutaks endast lubamatut riigiabi. Veel mõni aasta tagasi nentis ministeeriumi esindaja Hiiumaal, et kevadel liinile tulev uus parvlaev Soela võib jääda väikeseks, selle kompenseerimiseks teatati võimalusest liinile rohkem reise tellida. Nüüd on see justkui välistatud. Küsimusi on mitu. Näiteks, milline loogika on lauses, et üksikute ettevõtjate majandustegevuse

toetamine kujutab endast lubamatut riigiabi? Mitu korda on ministeeriumis alustatud nimetatud laevaliini antud lubamatu riigiabi menetlust? Alati, niipalju kui mina mäletan, on laeval ka kaubaautosid olnud. Kas tõesti on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eesmärk piirata ettevõtlust Hiiumaal? On ka küsimus turismi kohta. Paari kuu pärast algab saartel turismi tipphooaeg. Milline on parvlaevaliikluse valmisolek turismi positiivset sotsiaal-majanduslikku mõju suurendada? Arupärimisele on alla kirjutanud mitmed Reformierakonna fraktsiooni liikmed. Ühtlasi avaldan lootust, et ministeerium leiab positiivse lahenduse veel enne, kui vastamise tähtaeg kätte jõuab. Suur tänu teile kuulamast!

#### **15:09 Aseesimees Enn Eesmaa**

Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnisson, palun!

#### **15:09 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson**

Austatud härra aseesimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna kuus seaduseelnõu ja esitab ühe Riigikogu otsuse eelnõu. Esiteks, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Teiseks, asjaõigusseaduse rakendamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Nende kahe eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Urmas Reinsalu. Kolmandaks, liiklusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja taristuminister Kadri Simson. Neljandaks, töövaidluse lahendamise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski. Viiendaks, inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 16 ratifitseerimise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust välisminister Sven Mikser. Kuuendaks, audiitortegevuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Selle seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Sven Sester. Seitsmendaks, Riigikogu otsuse ""Maapõuepoliitika põhialuste aastani 2050" heakskiitmine" eelnõu. Selle eelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Marko Pomerants. Aitäh ja ilusat kevadet!

#### **15:11 Aseesimees Enn Eesmaa**

Olen juhatusel nimel vastu võtnud kaheksa eelnõu ja kolm arupärimist. Riigikogu juhatus menetleb neid Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse alusel. Teeme kohaloleku kontrolli, see peaks ometi tooma saali vaikuse.

##### Kohaloleku kontroll

Kohal on 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

Nüüd on meil võimalus ja kohustus kinnitada selle nädala päevakord. Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu täiskogu V istungjärgu 9. töönädala päevakorra kinnitamise. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

##### Hääletustulemused

Päevakord on kinnitatud, sest selle poolt hääletas 86 Riigikogu liiget.

---

### **1. 15:14 Arupärimine külade põhjendatud soovi kohta muuta omavalitsuslikku kuuluvust (nr 317)**

#### **15:14 Aseesimees Enn Eesmaa**

Meie tänane päevakord koosneb kaheksale arupärimisele vastamisest. Nendest arupärimistest esimese on esitanud Riigikogu liikmed Külliki Kübarsepp, Andres Herkel, Ain Lutsepp, Krista Aru, Artur Talvik, Monika Haukanõmm, Andres Ammas ja Jüri Adams külade põhjendatud soovi kohta muuta omavalitsuslikku kuuluvust. Arupärijate nimel Külliki Kübarsepp, palun!

#### **15:14 Külliki Kübarsepp**

Hea aseesimees ja head kolleegid, head kevadet minugi poolt! Tõesti, me pöördusime kuu aega tagasi õiguskantsleri poole seoses külade põhjendatud sooviga muuta omavalitsuslikku kuuluvust. Külade ühest omavalitsusest teise üleminekuga seotud sätteid leidub mitmes seaduses, peale haldusreformi

seaduse veel Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduses ning kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses. Sätete rohkus ei tee seda protsessi sugugi lihtsaks ning on tekitanud arusaamatusi. Samas on haldusreformi käigus täiesti ootuspäraselt esile kerkinud terve hulk juhtumeid, kui küladel on tekkinud kindel soov oma kuuluvust ise otsustada. Siin saalis oleme mitmele küsimusele juba tähelepanu juhtinud. Täna juhime eraldi tähelepanu Sauga valla külade pöördumisele.

Vallad, kuhu kuuluvad külad eelistaksid lahkuda mõne teise omavalitsuse koosseisu, on mõneti sundolukorras, sest neilt on nõutud vähemalt 5000 elaniku olemasolu. Sellist nõuet ei ole hõreda asustusega piirkondades lihtne täita. Sellest tulenevalt ei soovita omavalitsustes ühegi küla lahkumist. Selle kõige tagajärjel on mitmed volikogud menetlenud külade soove liikuda ühest omavalitsusest teise kogukonna suhtes üleolevalt ning ilmselt ka seadustes esitatud nõudeid ja protseduure rikkudes. Sellest tulenevalt on meil õiguskantslerile viis küsimust. Ma toon välja kõige olulisemad, need on esimene ja viies. Teine, kolmas ja neljas küsimus puudutavad käimasolevaid protsesse ning on ühel või teisel määral juba vastuse saanud. Kõige suuremad küsimused on järgmised. Kuidas te hindate külade omavalitsusliku kuuluvuse muutmise protseduuri õigusselgust seadustes? Kas sellise protsessi algatamise või selle võimaliku teostamisega seotud protseduurid on külade elanike ning omavalitsuste volikogude jaoks piisavalt selged ja arusaadavad? Millised on teie hinnangul Vabariigi Valitsuse võimalused segaste regulatsioonide korral tegutseda, et kohalike kogukondade soovidele vastu tulla? Ma ise ootan vastust, mis on saanud lubadusest, et 15. aprillini k.a saavad külad teha maavanemale vastavaid ettepanekuid, et valitsusel oleks võimalus küladele vastu tulla. Samas, eelmisel nädalal me kuulsime riigihalduse ministrilt viidet, et haldusreformi seaduse § 9 lõige 7, kui ma õigesti mäletan, välistab igasuguse võimaluse, et valitsus saaks küladele appi minna. Kui seda seaduspügalat üht- või teistpidi lugeda, siis paistab, et valitsusel selleks takistusi ei ole. Ootan, et õiguskantsler selgitaks neid õiguslikke aluseid, seda ootavad nii nende omavalitsuste elanikud kui ka meie seadusandjatena. Ma tahan rõhutada, et külad tunnevad, nagu nad oleksid üksi jäetud. Aga Riigikogu ei tohi oma inimesi üksi jätta. Aitäh!

### **15:18 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arupärimisele vastab Eesti Vabariigi õiguskantsler Ülle Madise. Palun!

### **15:18 Õiguskantsler Ülle Madise**

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Tänan arupärijaid selle arupärimise eest! Juba ette pean küll ütleva, et küllap mu vastus ei ole päriselt selline, nagu te ootate, sest arupärimise mõte on küsida lisaselgitust ja võib-olla mõnda mõttearendust tehtud töö kohta. Mitmele küsimusele, võin kohe ette öelda, pole aga ilmselt võimalik vastata. Saan rääkida sellest, mis me oleme jõudnud nende probleemidega tegeldes ära teha. Kahtlemata, küsimus selle kohta, kas ja kuivõrd inimeste soove oma küla kuuluvuse määramisel on võimalik arvestada ja arvestatakse, on absoluutselt põhjendatud. Niisiis, nüüd küsimused järjekorras. Proua Kübarsepp luges küsimused tervikuna ette, ma järgin numeratsiooni, aga kogu sõnastust ei korda, kui tohib.

Küsimus õigusselgusest on jällegi väga põhjendatud. Isegi meie ametkonnas töötav kohaliku omavalitsuse õiguse dotsent peab nägema tundide ja päevade kaupa vaeva, et saada enam-vähem selgeks, millised õigused ühel või teisel külaelanikul, aga ka vallavolikogu liikmel, ministril, valitsusel või Riigikogul tegelikult on. Haldusreformi reguleerib terve hulk seadusi. Peale nende, mida proua Kübarsepp nimetas, st peale haldusreformi seaduse, Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse veel kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seadus, kohanimeseadus ja mõistagi haldusmenetluse seadus. Äärtpidi kuuluvad selliste õigusaktide hulka veel avaliku teenistuse seadus ja mitmed teised seadused, peale selle mitmed valitsuse määrused, sh see, mis haakub tänase arupärimisega väga tihedalt, nimelt valitsuse määrus elanike arvamuse väljaselgitamise korra kohta, mida just möödunud neljapäeval sundühinemiste etapi alguse tõttu muudeti. Kipub tõesti olema nii, et ka väljaõppinud juristil, kes selles valdkonnas iga päev kutsetööga tegeleb, on küllaltki keeruline otsekohe ja lihtsate sõnadega inimeste õigustatud küsimustele vastata. Mäletatavasti käsitles oma 20. detsembri 2016. aasta otsuses õigusselguse küsimust ka Riigikohus. Ta heitis ette seda, et on eksitud ka elementaarsete normitehnikareeglite vastu ja tekstid pole kenad lugeda. Eks sellest see vaidluski Riigikohtus ju alguse sai, et inimesed ei osanud kõiki neid tekste kogumina lugeda ja nad said täiesti erinevalt aru, mis kriteeriumide alusel 5000 elaniku nõudest erandeid tehakse, kas neid tohib teha, kas neid peab tegema ja kellel on neid õigus nõuda.

Riigikohus ütles, et rind- ja põimlauseid, seaduse sees olevaid viiteid teistele seadustele ja ka ebatäielikke viiteid on liiga palju. Samas otsustas Riigikohus, et see selgusetus ei ole õigusselgusetus põhiseaduse mõttes ehk Riigikohus ei tunnistanud neid sätteid õigusselguseta tõttu põhiseadusvastaseks. Nii et siin ei saa hetkel teha muud järeldust, kui et edaspidi tuleb püüda selgema tekstilooma poole. Sellele aitaks võib-olla kaasa asendustegevusest loobumine. Kui nii suure hooga ei üritataks parimate juristide osalusel parandada toimivaid süsteeme ega rikutaks institutsionaalset tasakaalu, vaid needsamad inimesed hakkaksid tööle selleks, et Eestile vajalikke reforme inimlikult ja põhiseaduse printsiipe arvestades ette valmistada ja ellu viia, siis, ma arvan, oleks kõikidel väga palju rohkem kasu.

Teine küsimus puudutas konkreetset Soontaga küla elanike soovi lahkuda Puka vallast ja ühineda hoopiski Helme vallaga, millest liitmiste käigus saab Tõrva vald. Küsimus oli see, kuidas on Puka vald ja volikogu järginud haldusmenetluse seaduse ja teiste seaduste nõudeid. Vastus on avaldatud, see on pärit eelmise aasta lõpust ja ma lühidalt refereerin seda. Me leidsime Soontaga küla elanike avalduse alusel Puka volikogu tegevust kontrollides, et istungid olid protokollitud puudulikult. Vaatamata sellele, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 32 lõige 3 selleks sõnaselgelt kohustab, ei olnud külaelanike esindajad kutsutud volikokku otsuse arutamise juurde. Otsus oli keelduv ehk Puka volikogu otsustas, et nad ei ole nõus Soontaga küla lahkumisega nende vallast. Muid menetluslikke eksimusi oli seal veelgi, mis täiesti õigustatult külaelanikke pahandasid. Palusime Puka vallal need asjad korda teha, saatsime selle informatsiooni teadmiseks ka riigihalduse ministrile, samuti maavanemale (juhuks, kui on tarvis Puka volikogu ja valla üle järelevalvet teha). Puka vald asus soovist täitma, mis on väga kena. See ongi vastus kolmandale küsimusele, et kuidas Puka vald vastas. Puka vald tühistas Soontaga küla lahkumise tunnustamisest keeldumise otsuse 17. veebruaril ja nõustus algatama menetluse, et Soontaga küla saaks üle minna Helme valda, mille uus nimi on tõenäoliselt Tõrva vald. Helme volikogu nõustus omakorda 28. veebruaril Soontaga ületulekuga. Nüüd jäi üle veel rahva ehk Soontaga elanike arvamus välja selgitada. Selleks korraldati küsitlus kahel päeval, nii nagu seadus ette näeb. 10. ja 12. märts olid need päevad. Osales 30 külaelanikku, neist 26 ütlesid jah, et nemad tahavad Puka valla koosseisust lahkuda. Täna kell 15 pidi Puka rahvamajas Soontaga elanike küsitluse tulemuse kinnitamiseks algama volikogu koosolek. Ju me varsti kuuleme, millega see koosolek lõppes. Tundub, et kõik võimalused on avatud, selleks et Soontaga saaks ühineda Helme ehk tulevase Tõrva vallaga. Nii et seal on asjad läinud suhteliselt hästi.

Neljandas küsimuses soovitakse hinnangut Ambla, Sauga ja Tahkuranna valla tegevusele külade pöördumiste menetlemisel või menetlemata jätmisel. Olukord on selline, et Ambla, Sauga ja Mikitamäe pöördumised on veel menetluses. Ma ei tahaks seetõttu hetkel anda lõplikku hinnangut, kuigi meie töörühm on tööga lõpusirgel ja õige pea saavad need seisukohad avalikuks. Loomulikult saadame need ka teile, lugupeetud arupärijad. Kui on lisaselgitust vaja, siis me heal meelel seda ka anname. Tahkuranna juhtum oli keerulisem kui Puka juhtum. Meie poole pöördunud isikud leidsid, et Reiu küla ja Mereküla elanike õigusi on rikutud ning rikutud on ka Tahkuranna ja Häädemeeste ühinemise menetlusnõudeid. Me pidime soovitava neil inimestel kiiresti kohtusse pöörduda (selgitasime muidugi ka kõiki teisi võimalusi), sest selles kontekstis võib see pakkuda neile kõige kiiremat abi. Kohtul on olemas menetluste peatamise mehhanismid: esialgne õiguskaitse ja mitmed teised võimalused. Nagu seadus ette näeb, kui on olemas tõhus ja kiire õiguste kaitse võimalus ja see on mõistliku kuluga avaldaja käeulatuses, siis me seda ka soovitame.

Viies küsimus: millised on valitsuse võimalused segaste regulatsioonide korral tegutseda, et kohalike kogukondade soovidele vastu tulla? Tõenäoliselt ei ole ma kõikide külade elanike soovidest ja võimalikest eriarvamustest vallaga informeeritud. Ma ei ole kindel, et siin oleks võimalik anda mingit üldist soovist. Ma vaatasin hoolikalt Rahandusministeeriumi veebilehel olevat eraldi haldusreformi lehte. Seal oli palju kasulikku materjali koos kuupäevade ja infoga, kuhu võib pöörduda, ning kaardid, kuidas ühinemised on seni toimunud, samuti ülevaade vabatahtlikust etapist ja sunniviisilisest etapist. Tundub, et arupärijatel on täiesti õigus: külade õigus selles protsessis aktiivne olla on jäänud tagaplaanile või vähemalt eraldi välja toomata. Ma veel kord ütlen, et kui ka inimesed, kes päevast päeva selles valdkonnas tegutsevad, kuid ei ole ise nende regulatsioonide väljatöötajad, päris täpselt ei tea, kuidas asjad peaksid käima – või vähemalt ei suuda seda kiiresti, selgesti ja täie kindlusega välja öelda –, siis võib siin probleem olla küll. Täna teid! Püüan vastata küsimustele. Näen, et neid on.

Neist esimese – ma mõtlen küsimust – esitab Siim Kiisler. Palun!

### **15:28 Siim Kiisler**

Aitäh, juhataja! Auväärt ettekandja! Üldiselt on Eesti seadustes kohaliku tahte väljendajana või otsustajana käsitletud kohaliku omavalitsuse volikogu. Ka varem on arutatud seda, kas mõni küla saaks ühe omavalitsuse koosseisust minna teise omavalitsuse koosseisu. Meil on üle 50 küla, kus pole mitte ühtegi elanikku. Ma ei oska praegu peast öelda, kui paljudes külades on üks, kaks või kolm elanikku, aga selliseid külasid, kus on üks leibkond, on päris palju. Samas võib see küla olla Eesti mõistes väga suure territooriumiga. Kas siin ei peaks mingit piiri seadma? Kui külas elab näiteks ainult üks pere, aga küla hõlmab väga palju ruutkilomeetreid, kuidas siis see otsuse langetamine võiks käia? Või peaks siin ikkagi mingi miinimumarv olema, millest alates saab rääkida küla tahteavaldusest?

### **15:29 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna küsimuse eest! Ühegi küla elanike arvamus ei ole automaatselt siduv ei volikogule ega Vabariigi Valitsusele, küll aga on see üks oluline argument, mis tuleb siis, kui külaelanike soovi ei arvestata, muidugi ümber lükata. Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduses on terve hulk kriteeriume – loetletud on need §-s 7 –, mille alusel haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamist otsustatakse. Küllap ongi külaelanikel, kes soovivad lahkuda ühe valla koosseisust ja liituda teise vallaga, otstarbekas selgitada, miks nende kriteeriumide ja võib-olla ka mõne muu kriteeriumi tõttu peaksid nad kuuluma pigem teise valda, mitte sellesse, kuhu nad parasjagu kuuluvad.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 32 ei käi mitte ainult muude kohaliku elu küsimuste või kohalike otsustuste kohta, vaid see käib ka piiride muutmise ehk küla valla koosseisust võimaliku lahkumise kohta. See on see instituut, mis on tuntud kui kohalik rahvaalgatus. Ehk õigusaktide algatamise õiguse piir on siin juba sees: "Vähemalt ühel protsendil hääleõiguslikel valla- või linnaelanikel, kuid mitte vähem kui viiel hääleõiguslikul valla- või linnaelanikul on õigus teha kohaliku elu küsimustes valla- või linnavolikogu või -valitsuse õigusaktide vastuvõtmiseks, muutmiseks või kehtetuks tunnistamiseks algatusi, mis võetakse arutusele hiljemalt kolme kuu jooksul." Selline algatus on võimalik teha ka küla halduskuuluvuse muutmiseks. Volikogu peab seda arutama ja kui ei ole häid argumente, miks see algatus tuleks tagasi lükata, tuleb ilmselt teha ka valitsusele asjakohased ettepanekud. Aga veel kord: see oli korra kõne all seoses ühinevatele omavalitsusüksustele nimede määramisega. Ka siin on seadustes teatav vastuolu: ühe käega lubatakse kohalikel kogukondadel näiteks uue valla nimi valida ühinemislepingus ise, aga teiselt poolt öeldakse, et valitsus juhindub kohanimenõukogu arvamusest. Ehk siin on see ühinemisleping või nende otsuste suhestatus justkui unustatud.

### **15:31 Aseesimees Enn Eesmaa**

Andres Herkel, palun!

### **15:31 Andres Herkel**

Aitäh! Austatud õiguskantsler, täna teid vastuste eest ja selle töö eest, mida te nende pöördumistega teete! Ma olen aru saanud, et mitmed pöördumised on veel menetluses ja ootavad täpsemat vastust. Mind pani aga imestama, kui Sauga valla asjus esines eile "Aktuaalses kaameras" peaminister, kes väljendus umbes niiviisi, et praegu valitsus neid probleeme kuidagimoodi lahendada ei saa, aga vaat 1. jaanuarist 2018 hakkab midagi muutuma. Ma ei saanud sellest päris täpselt aru. Minu arvates on Vabariigi Valitsusel ka praegu võimalik haldusreformi seadust muuta ja on võimalik toetada Vabaerakonna algatusi. Kas teile on teada, mis õiguskeskkonnas 1. jaanuarist 2018 siis muutuma hakkab? Või kas muutub midagi pärast kohalike valimisi, et see protsess saaks sujuvamalt toimuda? Ma saan aru, et te ei saa anda konkreetset soovitusi, kuidas tuleks midagi muuta, aga kas sellest õigusselgusetusest kas või kohanime küsimuses võib järeldada, et muudatusi on vaja?

### **15:33 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna! Kuna pahandust, kaebusi ja tõenäoliselt ka allasurutud pettumust on hirmus palju – ühelt poolt on see selliste reformide käigus loomulik, aga teisalt tundub, et see on tingitud ka õigusaktide selgusetusest –, siis kui reformi peaks jätkatama, võiksid Riigikogu ja valitsus minu arvates kaaluda nende normide täpsustamist. Kindlasti tuleks täpsustada kohaliku rahvaalgatuse kohta käivaid norme.

Need võiks ka sõnastada nõnda, et iga inimene nendest ilma väga suure pingutuseta aru saaks. Sauga küsimust me arutasime põgusalt tänagi, aga lõplikku seisukohta ei tahaks ma öelda. Tõenäoliselt võis peaminister – ma tean, et ta tuleb täna siia teie ette, küllap ta selgitab siis oma seisukohti ise täpsemalt – silmas pidada seda, et siin on seadustes teatav vastuolo. Üldise korra kohaselt algatatakse piiride muutmine mitte hiljem kui aasta enne volikogu valimisi, aga haldusreformi seadusega on kehtestatud erikord, mille alusel need tähtpäevad jõuavad kätte märkimisväärselt hiljem. Kuid peaministri tänast vastust kuulame ka mina ja mu head kolleegid suure huviga ning võtame seda Sauga küsimuses lõppvastuse formuleerimisel arvesse.

#### **15:34 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Külliki Kübarsepp!

#### **15:34 Külliki Kübarsepp**

Aitäh, hea aseesimees! Hea õiguskantsler! Ma olen lugenud Rahandusministeeriumi ja külade esindajate kirjavahetust. Järjest tugevamalt on ministeerium hakanud esitama väidet, et valitsusel ei ole võimalik küladele vastu tulla nendes omavalitsustes, kus 5000 elaniku kriteerium on juba täidetud. Ehk kui omavalitsuses on 5000 elanikku olemas, siis näiteks 200 inimest naaberomavalitsusest selle vallaga liituda ei saa. Kas teie analüüs näitab, millisele õigusaktile või seaduspügalale on siin püütud tugineda? Mina seda ausalt öeldes ei leidnud.

#### **15:35 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna! See väide üllatab mindki, nii et mul oleks väga hea meel, kui teil oleks võimalik seda kirjavahetust meiega jagada, võib-olla saab siis anda täpsema vastuse. Aga veel kord ütlen, et ega see väga hea õigusloomepraktika ei ole, kui normid on küllaltki krüptilised ja nendest väga täpselt aru ei saada ning tarkuseallikas ongi justkui normi koostajad. Seda, ma mäletan, esines rohkem suurte õigusreformide algusaegadel. Siis oli mõnel inimesel nähtavasti motivatsioon norme võimalikult segaselt kirja panna, et siis hiljem saaks kalli raha eest selgitada (kaasa arvatud Riigikogu liikmetele endile), mida Riigikogu täpselt oli vastu võtnud. Ma loodan, et praegu see nii ei ole. Elu on läinud edasi ja ma usun, et paremaks. Aga, veel kord, mul oleks hea meel, kui ma võiksin sellest kirjavahetusest osa saada, küllap siis oleks võimalik seda ka kommenteerida.

#### **15:36 Aseesimees Enn Eesmaa**

Marko Šorin.

#### **15:36 Marko Šorin**

Aitäh, eesistuja! Austatud õiguskantsler! Nende probleemsete linnaäärsete külade teke on olnud tingitud kontrollimatust valglinnastumisest. Suuremate linnade elanikud on läinud linna piiridest väljapoole elama ja nüüd on võimalus taas kord liituda agraarlinnaks, toon näiteks Sauga ja Pärnu. Tavaliselt on praegused vallad just nimelt neid külasid arendanud, võttes selleks ka laenu. Kas ülejäänud piirkondade suhtes, mis on oodanud n-ö oma võimalust ja mida on praegu vähem arendatud, on väga õiglane, kui n-ö parem osa vallast mujale läheb? Kes pärast selle inimtühja valla peaks endale võtma?

#### **15:37 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna! Mulle tundub, et see küsimus on suunatud otse haldusreformi kõige raskemate küsimuste keskmesse. Ega siin muud olegi teha, kui et Vabariigi Valitsus peab võtma vastutuse, et need, nagu te ütlesite, teistest maha jäänud või tühjaks jäänud vallad mõistlikul moel kellegagi liita. Korduvalt on fraktsioonide esindajatega juttu olnud, et sealt just see keerukus ka valimiste kontekstis tekibki. Kui valdadega, kes on suutnud ühinemislepingud sõlmida ja kokku leppida, millised koolid ja ametikohad alles jäävad, milliseid arendusi eelistatakse ja mis saab laenudest, liidetakse keegi, keda otse öeldes keegi ei ole liitumispartneriks soovitud, siis tõenäoliselt tekib vastuseisu mitmelt poolt, ka nendelt tugevamatelt valdadelt. See on valitsusel üks ääretult raske ülesanne. Ma usun, et see võib ka valimiste kontekstis tekitada terve hulga probleeme.

### 15:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas, palun!

### 15:38 Henn Põlluaas

Aitäh! Te rääkisite rahva arvamusega arvestamisest, kuigi selles kontekstis on see kahjuks ainult soovituslik. Millise hinnangu te annate Saue linnas toimunule? Saue linn vastas igati kõikidele kriteeriumidele ja rahvahääletusel oli peaaegu kolmveerand elanikest, täpsemalt öeldes 72%, ühinemise vastu. Sellele vaatamata võttis volikogu vastu ühinemisotsuse. Volikogu saal istungi ajaks lukustati ja inimesi ligi ei lastud. Milline on teie hinnang sellisele käitumisele?

### 15:38 Õiguskantsler Ülle Madise

Täna! Meie ametkonna töödes, mis on selle arupärimise aluseks, ei ole seda Saue linna probleemi käsitletud. Teie kirjelduse järgi tundub see juhtum aga olevat väga keeruline. Kui need asjad olid tõesti täpselt nii, siis on see tõenäoliselt probleemne juhtum. Aitäh selle viite eest! Ma usun, et ametkond teeb asjad selgeks ja vastab teile. Kui arupärijaid see huvitab, siis vastatakse kindlasti ka neile.

### 15:39 Aseesimees Enn Eesmaa

Artur Talvik, palun!

### 15:39 Artur Talvik

Aitäh, eesistuja! Hea Ülle Madise! Ma jätkan Henn Põlluaasa esiletoodud teemat, aga laiemalt. Need rahvaküsitlused, mida haldusreformi raames tehakse ja mille tulemusi tegelikult arvestama ei pea, on teatud mõttes ajaraiskamine või rahva narritamine. Eriti absurdsed on need rahvaküsitlused, mis toimuvad sundliidetavates valdades. Siin on midagi valesti. Mis teie arvate, mis siin valesti on ja miks selliseid mittesiduvaid rahvaküsitlusi üldse vaja on?

### 15:40 Õiguskantsler Ülle Madise

Aitäh! Ma usun, et me oleme kõik ühel meelel selles, et Eesti on demokraatlik õigusriik, kus muu hulgas arvestatakse kogukondade iseotsustusõigust. See tähendab, et otsuste tegemisel tuleb inimesed ära kuulata. Ära kuulamine ei tähenda mitte seda, et lastakse avaldada arvamust ja sinna see jääb, vaid lastakse mõistliku aja jooksul avaldada sisulist arvamust, mis töötatakse läbi ja võetakse otsuste tegemisel arvesse. Selge on see, et arvamused on tihti vastandlikud ja kõiki arvamusi ühel ajal arvestada pole võimalik, aga hea halduse ja õigusriigi tavadeks on kooskõlas vähemasti see, et inimestele tuleb lugupidavalt ja neile arusaadaval moel selgitada, miks nende arvates väga olulised argumendid mõne otsuse poolt või vastu ikkagi toetust ei leidnud.

Konkreetses kontekstis on kaks eri liiki juhtumit. Üks on kohalik rahvaalgatus, mis toimub kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 32 järgi, ja teine on spetsiifiliselt haldusreformi käigus korraldatav elanike ära kuulamine. Ära kuulamine on põhiseaduse järgi kohustuslik juhul, kui vald kavatses teha mõne teise valla või linnaga liita. Siis tuleb aramus ära kuulata, aga otsustajaks jääb ikkagi Vabariigi Valitsus. Kuid kui elanikud on selgelt ja argumenteeritult liitumise vastu, siis on see üks argument, mille alusel saab Vabariigi Valitsuses vastuvõetud sundliitmise määrust vaidlustada. Praegu on väike segadus, kas see määrus, millega omavalitsusüksused sundliidetakse, on niisugune, et on lubatud ka õiguskantsleri omaalgatuslik järelevalve. Meie lähtume sellest, et see on seda tüüpi määrus. Seda ütles detsembri lõpus Riigikohtu otsuse eriarvamuses ka professor Jüri Pöld ja minu arvates on tal õigus. Kuid on ka teisi lähenemisi. Ühesõnaga, me hoiame sellel asjal silma peal. Ka selles kontekstis põhiseadus küladele eraldi võimalusi ei anna, nii et külad on senini tuginenud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest tulenevale rahvaalgatuse võimalusele. Kas on võimalik arvamuse küsimist ja ära kuulamist paremini korraldada? Tõenäoliselt on. Väga palju on ju olnud juhtumeid, kui arvamuse väljendamise voores on osalenud väga vähe inimesi. Küllap oleks väärt eraldi uurimistööd, miks see nõnda on. Aga teiste riikide kogemused on tihtipeale näidanud, et asi kujuneb selliseks siis, kui inimestele tundub, et osaleda ei ole mõtet, sest küsimus kas pole oluline või arvamuse avaldamisest ei sõltu midagi.

### 15:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Metsoja.

#### **15:43 Andres Metsoja**

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea õiguskantsler! Tulengi selle 1% juurde. Kohalikel elanikel on võimalik algatada eelnõusid, kui nad on selleks 1% elanike hääled kokku korjanud. Küsimus puudutab konkreetset Sauga juhtumit. Ma olen väga hädas Pärnumaa inimestele vastamisega. Kas siis kohalikul volikogul on õigus rahvaalgatust volikogu päevakorda mitte võtta ja öelda, et seda lihtsalt ei menetleta? Milline siin see lihtne vastus oleks?

#### **15:43 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna küsimuse eest! Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 32 kohaselt tuleb säärane algatus menetlusse võtta. See peaks arutlusele jõudma hiljemalt kolme kuu jooksul. Lõige 2 täpsustab seda reeglit. Veelgi enam, nagu korra on mainitud, algatajate esindaja tuleb selle punkti arutelu juurde kutsuda. Sauga küsimuses lõpliku vastuse koostamine käib, nii et hetkel paneks siia punkti või kui täpsemalt öelda, siis koma.

#### **15:44 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arno Sild.

#### **15:44 Arno Sild**

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Meremäe valla 27 küla tahavad minna üle Vastseliina valda. Volikogu on teinud otsuse, et nemad on sellega nõus. Esiteks, kas valitsusel on otsustamiseks vaja ka Vastseliina Vallavolikogu otsust? Teiseks, kas on veel mingeid argumente, millele valitsus võib toetuda, kui ta keeldub sellist üleminekut toetamast?

#### **15:45 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna! Ka selle juhtumiga pole paraku varem tegelnud, aga teie viite peale saab sellesse süveneda ja pärast seda on teile – kui teistel on huvi, siis ka neile – võimalik vastata. Üldine kord on selline, et kui mõni küla soovib ühest vallast teise minna, siis on tarvis mõlema volikogu nõusolekut ja ühiselt saadetakse paberid täitevvõimule. Maavanemal on seal vahepeal oma osa ja lõpuks Vabariigi Valitsus otsustab. Veel kord ütlen, et argumenteerimine on väga tähtis. Aga aitäh selle viite eest! Kontrollime üle ja kui on midagi teadaandmisväärselt, siis annamegi hea meelega teada.

#### **15:45 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Krista Aru!

#### **15:45 Krista Aru**

Aitäh, härra juhataja! Austatud proua õiguskantsler, aitäh sisuliste vastuste eest! Haldusreformi seaduses on nimetatud rahvaküsitlust, kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses rahvaalgatust. Kas nendel kahel terminil on mingi vahe ja kui on, siis kui suur see on? Või kui need terminid juriidiliselt kattuvad, siis miks neid eraldi nimetatakse? Kas te selgitaksite natuke nende kahe mõiste vahet?

#### **15:46 Õiguskantsler Ülle Madise**

Suur tänu! Vahe on selles, et ühel juhul algatavad inimesed ise mingisuguse küsimuse arutelu volikogus. Praegu ei ole seadustes ette nähtud teed sealt edasi kas rahvahääletuse või rahvaküsitluse juurde. Teisel juhul algatab küsitluse, konkreetset haldusreformi kontekstis elanike arvamuse väljaselgitamise kas valdade liitmise või piiride muutmise ehk mõne küla või territooriumi osade teise valda ülemineku kohta vald ise. See toimub justkui ülevalt alla, esimesel juhul toimus see alt üles. Ideaalis on nii, et kui Eestis soovitakse niimoodi edasi liikuda, siis on neid asju võimalik ühendada, seda protsessi selgitada ja täpsustada ning ka rohkem kasutada.

#### **15:47 Aseesimees Enn Eesmaa**

Helmut Hallemaa.

#### **15:47 Helmut Hallemaa**

Aitäh, eesistuja! Hea õiguskantsler! Minu küsimus tuleneb ühest teie vastusest. Ma ise olen seda meelt, et kriteerium oleks võinud olla rohkem kui 5000 elanikku, aga Riigikohus tunnistas nii 5000 elaniku kriteeriumi kui ka sundliitmise põhiseadusega kooskõlas olevaks. Ühes vastuses natuke aega tagasi te ütlesite, et teil on plaanis ja teil on ka õigus algetada sundliitmise põhiseaduslik järelevalve. Mina, kes ma toetasin neljapäeval teie soovi õigusselgust saada, tahan nüüd ise saada õigusselgust: mida see konkreetsetl tähendab selles olukorras, kus Riigikohus on tunnistanud selle asja põhiseadusega kooskõlas olevaks?

### **15:47 Õiguskantsler Ülle Madise**

Täna! Riigikohus hindas konkreetsetl haldusreformi seaduse vaidlustatud normide kooskõla põhiseadusega ja leidis, et need on põhiseaduspärasead, välja arvatud üks nüanss, mis puudutab ühinemiskulude katmist riigieelarves, täpsemini öeldes, sellele seatud ülempiiri. Siin oli jutuks, kuivõrd võib kohalike elanike argumenteeritud arvamus lõpuks mõjutada sundliitmist. Senist halduskohtute ja Riigikohtu praktikat vaadates ning õigusteoriat arvestades on selgunud, et kui inimesed esitavad kaalukaid argumente – praeguses kontekstis on need ennekõike Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõikes 5 loetletud argumendid –, siis neid tuleb arvesse võtta. Ehk sundliitmise otsuse tegemisel, kui kohalikel elanikel on arvamus, et tehtav otsus mõjutab negatiivselt näiteks hariduslikku olukorda piirkonnas, ühtse teenusepiirkonnana toimimist või demograafilist olukorda, siis tuleb väga hästi argumenteerida, miks avalike huvide teenimise eesmärgid kaaluvad elanike vastulaused üles. Viitasin siin sellele, et Vabariigi Valitsus peab väga hoolikalt argumenteerima, ja juhtisin tähelepanu, et ennekõike need vallad, kes on ühinemise juba kokku leppinud, ei pruugi tingimata olla nõus sellega, et nende külge sundliidetakse keegi, kes pole läbirääkimistel osalenud. Loodame, et see nõnda ei lähe, sest mida vähem on vaidlusi ja mida selgemas olukorras minnakse vastu kohalikele valimistele, seda parem. Kuid õiguskantsleri ametkonna ülesanne on olla valmis ka 15. juulil ja sealt edasi, kui need kaebused võivad hakata tekkima. Aga veel kord aitäh!

### **15:49 Aseesimees Enn Eesmaa**

Aitäh ka teile, austatud õiguskantsler! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Külliki Kübarsepp, palun!

### **15:49 Külliki Kübarsepp**

Hea aseesimees! Aitäh õiguskantslerile vastuste eest! Nagu te kuulsite, küsimused on tõesti õhus. Minu hinnangul on ainukene lahendus see, kui valitsus edastab väga selgeid sõnumeid. Praegu on see kõik jäänud väga keerutavaks. Vabatahtliku ühinemise aeg on läbi, nüüd on just valitsusel suur roll otsuste tegemisel ja tal on selleks õigus. Valitsusel on minu hinnangul õigus ja pädevus kujundada praktikat, kuidas ta ühe või teise otsuse tegemiseni jõuab, kui palju ja keda ta kuulab ning milliseid argumente arvestab. Praegu on valitsus jäänud pigem bürokraatlikule ja tehnokraatlikule seisukohale, et kui teistmoodi kirjas ei ole, siis nemad teistmoodi ei tee. Ma arvan, et see ei ole terviklikult hea lahendus. Me peame arvestama sellega, et haldusreform kui selline ei ole 1. jaanuarini 2018 toimuv projekt, vaid tegemist on pikaajalise protsessiga, mis kestab loodetavasti aastakümneid. Need külad, kes on esitanud oma pöördumisi volikogudele, ei ole lähtunud mingisugusest trotsist ühe või teise valitseja vastu, vaid sellest, mis on traditsioonilised kihelkonnapiirid ja millised on tõmbekeskused, kus sealsed lapsed koolis ja lasteaias käivad, kus on inimeste töökohad jne.

Tahan tuua siin välja, kuhu on jõutud selle tehnokraatliku ja bürokraatliku kirjavahetusega. See küsimus, mille ma esitasin, tulenes sellest, et Vara valla Maarja-Magdaleena kihelkonna küladel on soov ühineda Tartu vallaga. Priidu Ristkok, Rahandusministeeriumi regionaalarengu osakonna juhataja ja Lõuna-Eesti piirkondliku komisjoni esimees, on väitnud, et valitsusel on haldusreformi seaduse kohaselt õigus algetada territooriumi osa üleandmise menetlus ainult juhul, kui peale selle, et on olemas elanike initsiatiiv, saab üleandmise abil täita omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumi. Püüdsin mõelda ja otsida, kust selline argument tuleb, aga päris selgust ei ole ma saanud. Toon ka Ambla valla näite. Haldusreformi toimumine oli vähemasti omavalitsusjuhtidele selge 2015. aasta lõpus. Selle põhjal hakkasid kohalikud kogukonnad enda võimalusi kindlaks määrama. Näiteks hakkasid needsamad Ambla valla elanikud koguma veebruaris allkirju, et liituda Tapa vallaga. Tapa vald kuulub endisesse Ambla kihelkonda. Vahemaa on 15–18 kilomeetrit ja Tapa on nende inimeste loomulik elukorralduslik

tõmbekeskus. Mai alguses ja aprilli lõpus esitati rahvaalgatuse vormis ehk kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse alusel volikogudele vastav ettepanek ehk eelnõu. Aga valitsejad teadsid, et 1. juulist hakkab kehtima haldusreformi seadus, mis toob sisse uue mõiste, nimelt küsitluse. Sellest tekkis väike bardakk. Minul tekkis see küsimus, miks seadusandja üldse teeb vahet rahvaalgatusel ja rahvaküsitlusel, kui mõlemast tuleb välja inimeste tahe. Palun lisaaega!

#### **15:54 Aseesimees Enn Eesmaa**

Kolm minutit lisaaega.

#### **15:54 Külliki Kübarsepp**

Selleks et need mõlemad võimalused oleksid olemas, on Vabaerakonna fraktsioon teinud muudatusettepaneku haldusreformi seaduse kohta. Siit tuleneb järgmine, küll poliitiline küsimus. Vabaerakonna fraktsioon on teinud mitmesuguseid muudatusettepanekuid, mis annaksid valitsusele paindlikuma võimaluse mõistlikumat lahendust leida. Jüri Adams tutvustas siin eelmisel nädalal elanike arvu kriteeriumi erisuste teemat. Komisjonis ei ole veel arutlusele tulnud ja saali ei ole veel jõudnud seesama külades toimuva küsitluse ja rahvaalgatuse teema. Ma arvan, et mõlemat tuleks võtta kui külade pingutust ja tahteavaldust. Neid algatusi oleks võimalik ka valitsusel endal teha. Miks ei taheta seda teha?

Eelmisel nädalal oli külade ja valdade päev. Siis küsiti, kui tugev on meie omavalitsus pärast haldusreformi. Ma toon välja kaks teemat. Esiteks, meie omavalitsused on täpselt nii tugevad, kui palju me julgeme tunnustada, et haldusreformi jooksul on tehtud vigu, ja oleme valmis neid parandama. Aga neid vigu on võimalik ka praeguse seaduse abil ära hoida ja seda me väga ootame. Teiseks, omavalitsused on pärast haldusreformi täpselt nii tugevad, kui tugevad on sealsed kogukonnad. Ehk kui suuremates omavalitsustes külade roll järjest suureneb, siis on vaja inimesi motiveerida, et nad jääksid elama oma kodukohta. Kui me ei anna seda motivatsiooni ega paku neile inimestele tunnustust kas või sellesama enesemääramise kaudu, siis külad ja üldse maapiirkonnad jooksevad inimestest tühjaks. Me ju nagunii iga päev võitleme selle küsimusega. Minu palve ja soov koalitsioonile on see: palun ärme tekitame lisafrustratsiooni, palun ärme jätame inimesi nende palvetega üksi! See on tõesti eluline küsimus, mis võib inimesi kodukohaga siduda pikaks ajaks. Aitäh!

#### **15:57 Aseesimees Enn Eesmaa**

Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Oleme esimesele arupärimisele vastanud.

---

## **2. 15:57 Arupärimine erandite lubamise kohta vene koolidele üleminekul eestikeelsele õppele (nr 307)**

#### **15:57 Aseesimees Enn Eesmaa**

Teise arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Henn Põlluaas, Martin Helme, Mart Helme, Uno Kaskpeit, Jaak Madison, Raivo Põldaru ja Arno Sild erandite lubamise kohta vene koolidele üleminekul eestikeelsele õppele. Arupärijate nimel Henn Põlluaas, palun!

#### **15:57 Henn Põlluaas**

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Konservatiivne Rahvaerakond on esitanud arupärimise haridus- ja teadusminister Mailis Repsile eestikeelse õppe tagasipööramise kohta vene koolides. Me oleme enda suureks mureks märganud viimastel aegadel eesti keele kasutusala hästi süstemaatilist vähenemist ja vähendamist meie ühiskonnas. Alustagem kas või varasematest asjadest: taksojuhtide eesti keele parema oskuse nõudest loobumine, kohtutes ja üldse õigussüsteemis võõrkeelse asjaajamise lubamine jne. Nüüd on tulnud valitsuselt lubadus vähendada erandkorras eestikeelse õppe mahtu venekeelsetes koolides. Seda kõike hoolimata sellest, et põhiseaduse § 6 sätestab, et Eesti Vabariigi riigikeel on eesti keel, ja eesti keele mitteoskamine mõjub integratsiooniprotsessile kindlasti halvavalt. Seda enam, et teiste riikide praktikat vaadates selgub, et Prantsusmaal, Saksamaal, USA-s, Kanadas ja mujal on elementaarne, et riigikoolides antakse haridust ainult ja eranditult riigikeeles.

Selliste muret tekitavate tendentside tõttu ongi meil haridusministrile küsimused selle kohta, miks on lubatud neid erandeid teha. Erandid panevad ebavõrdsesse olukorda need koolid, kus selliseid erandeid ei tehta ja kes seadust korralikult täidavad. Kas siin ei ole tegemist mitte Keskerakonna valijatele mee moka peale määrimisega? Teatavasti on enamik Keskerakonna valijatest vene rahvusest. Eestikeelse õppe süsteem vene koolides (60% : 40%) täiesti toimib ja venekeelsete koolide tulemusi vaadates on näha, et see on ka edukas. See on avaldanud positiivset mõju ning suurendanud õpetajate, õpilaste ja lastevanemate koostööd. On täiesti selge, et see on tulemusi toonud. Ka väga paljud koolidirektorid ja õpetajad on korduvalt esinenud avaldustega ning teinud pöördumisi, et seda süsteemi ei pöörataks tagasi. Selline eestikeelsuse nõudest loobumine meenutab tagasipöördumist Elsa Gretškina aegsetesse venestamisaegadesse. Meie fraktsioon loodab oma küsimustele saada ammendavaid vastuseid. Aitäh!

### **16:01 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Mul on lugupeetud ministrile ettepanek ja palve lugeda ette ka konkreetsed küsimused. Praegu me kuulsime ülevaadet nendest kolmest küsimusest, kuid loodetavasti jälgib meid palju inimesi, kellel kõigil ei ole aga võib-olla võimalust neid kirjalikke küsimusi näha. Palun!

### **16:01 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Lugupeetud juhataja! Head küsijad! On hea meel olla mõni nädal hiljem sama teemaga taas teie ees. Pean muidugi etteruttavalt ütleva, et suure tõenäosusega midagi nende mõne nädalaga muutunud ei ole. Nii et ma usun, et me suudame säästa üksteist niisama ülevaatlikust arutelust, kui oli tookord. Täna püüan ma esitada neid fakte, mille abil peaks saama midagi täpsustada. Kõigepealt olete küsinud nii: "Miks olete otsustanud lubada teha erandeid mõnede vene koolidele ja vähendada nende taotluste alusel eestikeelsele õppele ülemineku mahtu?" Kõige lihtsam ja lühem vastus on, et ei, me ei ole otsustanud erandeid teha. Vaatamata peaaegu kuu aja möödumisele ei ole Vabariigi Valitsusele ega Haridus- ja Teadusministeeriumile ühtegi täpsustatud fakti laekunud. Ükski kool ega Tallinna või mõne teise kohaliku omavalitsuse volikogu ei ole sellist teemat arutanud ega ka meile sellel teemal mingit lisainformatsiooni edastanud. Nii nagu ma ütlesin teile ka mõni nädal tagasi, eestikeelse gümnaasiumiõppe teema, 60% : 40%, on olnud Riigikogu väga erinevates koosseisudes pikalt arutelul. Ma ütlen etteruttavalt – kuigi see on järgmise arupärimise teema – riigigümnaasiumide loomise kohta, et täna sai ka viimane maakond, Saaremaa, oma kokkuleppe. Me võime nüüd öelda, et kogu gümnaasiumipilt, sh Tallinnas, on muutumas. Kui siamaani oli kogu keeleõppe teema gümnaasiumiastmes – oluliselt teine teema on see põhikoolis – seotud siiski riigi ja kohaliku omavalitsuse vastutuse vahekorraga, siis koos riigigümnaasiumidega kandub see vastutus selgelt üle riigile. Siin ei ole ju ka küsimust, sest põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ei ole riigigümnaasiumid välja toodud isegi süsteemi 60% : 40% all, vaid on olemas eeldus, et riigigümnaasiumis toimub enamik õppest eesti keeles. Loomulikult, nii nagu Jõhvi näide näitab, antakse seal ka venekeelsetele lastele võimalus ennast tasapisi eestikeelsete ainetega kohandada ja vajalik sõnavara omandada. Aga siiski on põhirõhk sellel, et pärast gümnaasiumi lõpetamist oleksid noored võimelised eesti keeles edasi õppima või eesti keelt nõudval ametikohal töötama hakkama. Nii et esiteks, ei, me ei ole teinud sellist erandit. Teiseks, signaal on sama, mis oli mõni nädal tagasi. Kui Vabariigi Valitsus peaks hakkama arutama sellist taotlust, mida väga palju on arutatud meedias, siis me teeme seda ainult sellel tingimusel, kui toimub üleminek tugevdatud eesti keele õppele ja me tõepoolest saame kindlustunde, et õpilaste eesti keele oskuse tase on siis kõrgem kui selle projekti alguses. Nii nagu ma teile mõni nädal tagasi rääkisin, oleme Haridus- ja Teadusministeeriumis analüüsinud, mis peaksid olema vajalikud sammud. See tähendab, et vähemalt kahel korral aastas toimuks laste keeletaseme mõõtmine ning toimuks loomulikult ka väga selge keeleõppe vastastikune kaalumine ja lisatasemetele viimine. Nagu te ka eelmises arupärimiste ringis kuulsite, on Haridus- ja Teadusministeerium omakorda võtnud kohustuse välja töötada koolidele C1-tasemel keeleeksam. Praegu ei ole seda olemas, sest C1-eksamil on arvestatud ainult kõrgkoolilõpetajate taset. See on kogu informatsioon, mida ma esimesele küsimusele vastates saan anda.

Teine küsimus: "Erandeid lubades pannakse ebavõrdsesse olukorda teised koolid, kes seadust korralikult täidavad. Millega te ebavõrdset kohtlemist põhjendate?" Kõigepealt räägin ebavõrdsest olukorrast. Haridussüsteemis ebavõrdsusest rääkimine tähendab pikka filosoofilist arutelu, kus võib

minna ühtluskooli tasandile välja. Ma arvan, et ma säästan teid täna sellest, kuigi me võiksime seda teemat pikalt arutada. Näiteks on aastaid olnud keelekümbuskoolides omaette finantseerimissüsteem ja kakskeelsed koolid mitmes piirkonnas on saanud 30%-list lisarahastamist. Nii et kui te küsite ebavõrdsuse või võrdsuse kohta, siis tuleb öelda, et rahalises mõttes oleme püüdnud riiklikul tasandil pigem lisarahastada eesti keele õpet näiteks Ida-Virumaal mitmes piirkonnas, just Sillamäel ja Narvas. 1990-ndate algusest peale on olnud keeleõppele lisarahastuse andmisel erinevaid meetmeid. Need on olnud euromeetmed ja Eesti enda maksumaksja rahastatud programmid. Võib tuua välja sarnase süsteemi, programmikoolid, kes soovivad näitlikustamisega viia keeleõpet kõrgemale tasemele – B2-lt C1-le. Siin on lisavahendid olnud tavaline praktika. Riigi eelarvestrateegia eelnõus, mida te siin üsna varsti hakkate menetlema, oleme mitme aasta jooksul näinud ette lisavahendeid, et viia keeleõpe tasemelt B2 tasemele C1. Kas seda lisarahastust saavad ainult need koolid, kes selles programmis osalevad, või kõik koolid, kes soovivad keeleõppe taset tõsta, need küsimused lahendatakse lepingutega. Lepinguga saab sõlmida kohaliku omavalitsuse ja riigi vahel. Täna aga ei ole mul veel võimalik öelda, mitu omavalitsust selle programmiga liituvad ja millised on täpsed lepingutingimused. Ühtegi taotlust tulnud ei ole ja ka mingit lisainformatsiooni selle kohta ei ole tulnud.

Kolmas küsimus: "Keskerakonna toetajate enamiku moodustavad vene valijad. Kas nendele meeldimine kaalub üles Eesti Vabariigi huvid ja põhiseadusega paika pandud väärtused?" Sellele küsimusele ma vastan kõigepealt nii: ükski Riigikogus esindatud erakond ei saa kuidagi tegelda millegagi, mis on vastuolus Eesti riigi huvid ja põhiseadusega. Ma loodan, et kõik erakonnad, kes on Eesti riigi huvid või põhiseaduse vastu, Eestis keelustatakse ja need ei saa eksisteerida. Selles mõttes on sellele küsimusele lihtne vastata. Kas meie valijate enamiku moodustavad vene valijad? Kahjuks pean ma ümber sõnastama: enamik vene valijaid toetab Keskerakonda, aga enamik valijatest ei ole venelased. Niipalju siis täpsustuseks. Aga nüüd räägin põhiseaduses sätestatust. Loomulikult, mitte ainult erakonna liikmed ei pea lähtuma põhiseadusest, vaid seda peavad tegema kõik Eesti Vabariigi kodanikud ja siin resideeruvad inimesed, rääkimata haridus- ja teadusministrist. Siin ei ole üldse küsimustki, kindlasti ei lähe me põhiseaduse ega Eesti riigi huvid vastu ka keelepoliitikas. Sellel teemal saan ma täna ülejäärmisele arupärimisele vastates sisulisemalt rääkida, kui me arutame keelepoliitikat tehnilisemalt ja sisulisemalt. Aga võin öelda, et Haridus- ja Teadusministeerium võtab keelepoliitikat väga tõsiselt. Kindlasti kõik, kes on selle teemaga kursis, teavad, et nii valdkonna kui ka rahastamise mõttes on keelepoliitika olnud üks prioriteete. Aitäh!

#### **16:11 Aseesimees Enn Eesmaa**

Esimese suulise küsimuse ministrile esitab Lauri Luik.

#### **16:11 Lauri Luik**

Aitäh! Hea minister! Kui aastaid tagasi võeti põhimõtteline suund eestikeelsele õppele üleminekuks, siis mõtestati väga selgelt ka eesmärged. Üks peamisi eesmärged, minu arvates vähemalt, on see, et vene keelt emakeelena kõnelevad inimesed saaksid Eestis vähemalt niisama edukalt hakkama kui eesti keelt emakeelena kõnelevad inimesed. Aga teie erakonnakaaslaste suust on pidevalt kostnud (vähemalt on jäänud selline kuvand), et teeme erandeid, mõtleme ja ärme ikka kiirustame jne. Mis on teie erakonna seisukoht, miks see eestikeelsele õppele üleminek üldse tarvilik on? Mis selle eesmärk on?

#### **16:11 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Kõigepealt, mis on riigikeele oskamise eesmärk? See on see, et kõik riigis elavad inimesed saaksid omavahel suhelda. Noorte ja laste tuleviku koha pealt on loomulikult oluline, et neil oleks võimalik edasi õppida ja tööturul osaleda. See on meie kõigi ühine kohustus nende noorte inimeste ees, kes kooli lõpetavad. Praegu on seaduse järgi nii, et kui nad on lõpetanud eestikeelse kooli või (nagu põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses on nüüd öeldud) eestikeelse kooli, kus osaliselt toimub õpe ka vene keeles, siis nad loetakse kõik eesti keeles õppinuks. Tegelikult nende käest keeleeksami tegemist enam ei nõuta, see on vajalik ainult sellisel juhul, kui keeleseadusest tulenevalt tekivad mingid muud probleemid. Nii et selles mõttes ei ole eesmärkide suhtes mingit küsimust.

Aga ma usun, et see debatt, mida on ju umbes 15 aastat peetud siinsamas saaliski, on käinud sõnastuse üle, selle üle, kuidas keegi on seda üleminekut mõistnud: kas kogukonnad on mõistnud seda täpselt nii, nagu hea küsija sõnastas, et see on mõeldud selleks, et inimesed saaksid integreeruda ja neil oleksid paremad võimalused, või on püütud seda signalseerida kui kohustust. Ma usun, et see

kommunikatsiooniprobleem oli algaastatel võib-olla kõige suurem. Kui me vaatame uuringuid integratsiooni teemadel, siis näeme, et riigikeelde suhtutakse paremini kui integreerimise mõttesse. Hea arupärimise üleandja ütles, et riigikeele oskamine on üks parimaid meetmeid integreerimiseks. Ma arvan, et see on see koht, mida need kogukonnad erinevalt mõistavad. Ma ei lähtu siin enda arvamusest, sest ülikoolid on teinud väga head analüüsitööd. Iga-aastased lõiminguarutelud siin on ju pikki aastaid näidanud sama, et keele õppimisse suhtutakse paremini siis, kui ei mõelda, et selle keele kaudu tahetakse inimest kuhugi integreerima hakata, sest sõna "integratsioon" tõlgendatakse väga erinevalt. Võib-olla on selle tõttu olnudki see kõige suurem debatt. Aga nagu ma siin mõni nädal tagasi ütlesin, ma jään endiselt selle arvamuse juurde, et keele oskamisesse ja õppimisse suhtutakse peaaegu alati positiivselt. Siin on mõned väiksed erandid ja on ka mõned põlvkondlikud probleemid, aga üldiselt on noorte suhtumine Eesti riigikeelde kui sellisesse aastatega muutunud positiivseks.

#### **16:14 Aseesimees Enn Eesmaa**

Andres Herkel, palun!

#### **16:14 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te ütlesite, et midagi uut ei ole eelmisele analoogilisele arupärimisele vastamisest saadik juhtunud, aga siiski-siiski. Ma vaatasin eelmise korra stenogrammi. Toona küsisin ma kahe Tallinna vene kooli juhtide kohta, kes oma avalikes esinemistes üldse ei rääkinud keeletaseme tõstmisest, vaid tunnistasid, et probleem on lihtsalt selles, et neil on nõnda mugavam ja neil on raske leida eesti keelt valdavaid õpetajaid. Te vastasite nõndaviisi, et te ei ole Tallinna Haridusameti esindajatega kohtunud ega ole nendega rääkida saanud. Nüüd, ma eeldan, te olete nendega rääkida saanud ja saate seda selgitada. Kas te veensite ka Sergei Garanžat, kes on Linnamäe lütseumi juht, selles, et ta annaks eestikeelseid intervjuusid, millest ta on siamaani keeldunud? Väidetavalt oskab ta eesti keelt, aga lihtsalt keeldub selles keeles intervjuusid andmast.

#### **16:15 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh küsimuse eest! Jah, mul on olnud selle aja jooksul tervelt kaks kohtumist Tallinna linna ja haridusameti juhtidega. Mõlemal korral arutasime väga mitut teemat, alates nendestsamadest võimalikest pöördumistest hoolekogude tasandil kuni kultuurikomisjonis ja sotsiaalkomisjonis arutatava erivajadusega laste teemani, mis on võtnud võib-olla isegi rohkem aega. Minule teadaolevalt käis nimetatud koolijuht täna ka Keeleinspeksioonis ja andis selgitusi. Haridusministeerium ja ka mina – jah, ma ei ole selle koolijuhiga isiklikult rääkinud, aga ma olen rääkinud linna esindajatega, pidasin seda õigemaks – näeme absoluutse paratamatusena, et on põhimõtteliselt see valik, kas koolijuht hakkab pöörama eesti keelele sisulist tähelepanu ja oma keeletaset kiiresti tõstma või peab kohalik omavalitsus tegema vastavad järeldused. See olukord ei ole kindlasti aktsepteeritav. Linna esindajad võtsid selle teadmiseks ja ütlesid, et sisulised vestlused sel teemal toimuvad. Mul ei ole täna võimalik teile öelda, mis on olnud koolijuhi vastus, aga ma tean, et Keeleinspeksioonis oli täna üsna pikk vestlus samal teemal.

#### **16:17 Aseesimees Enn Eesmaa**

Raivo Põldaru.

#### **16:17 Raivo Põldaru**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Olete juba õige mitmendat korda selles ministriametis. Võib-olla te veidike polemiseerite? Mis te arvate, kui mitu inimpõlve kulub veel aega, enne kui me saaksime lõpetada siin Riigikogus või ka ajalehtedes selliste teemade käsitlemise, mis puudutavad seda õpet koolides ja võib-olla ka sedasama direktori teemat? Kui kaua me veel räägime sellest, et tuleb pöörata rohkem tähelepanu? Need on tegelikult juba õige vanad probleemid, koolijuhtide probleem samamoodi.

#### **16:18 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

See oli nii lai küsimus, hea küsija, et ma võiksin hakata rääkima teile koolijuhtide kompetentsist ja kõigest laiemalt. Aga lähen inimpõlvede juurde. Eks haridus ühelt poolt ole konservatiivne ja muutused

toimuvad seal visalt. Aga kui vaadata viimase 20 aasta, võib-olla isegi 15 aasta muutusi, siis ma usun, et eesti keele oskuse taseme tõusus ei kahtle siin saalis küll mitte keegi. See muutus on olnud üsna kiire. Nende nädalate jooksul on olnud küllalt palju diskussioone teemal, mille on välja toonud Reformierakonna mõned esindajad, sh endine mitme valdkonna minister, et tegelikult me peaksime pöörama rohkem tähelepanu lasteaiale. Ka see ei ole uus teema. Paarkümmend aastat tagasi oli tõsine arutelu selle ümber, kas lasteaiad ei peaks olema ainult riigikeelsed. Selles mõttes on see üsna vana teema. Olukord on selline, et lasteaiast – see on see põhjus, miks ma põlvkondadest räägin – on kõige lihtsam alustada, põhimõtteliselt on presidendil ju õigus.

Kui te küsite minu arvamust, siis ma vastan, et kõige reaalsem tee edasiliikumiseks (see on kiirem kui see, mida me oleme teinud viimased 20 aastat) on see, kui me muudame nii lasteaiad kui ka põhikoolid kakskeelseks, nagu see väga paljudes piirkondades juba ka on. Ma ei pea silmas selliseid lennukaid ideid, mida me võisime kuulda mõne teie fraktsiooni liikmelt eelmine kord, nagu kakskeelsus tähendavat seda, et me kohustame eesti koolides vene keeles rääkima. Kaugel sellest. Kas me oleme ühiskonnas selleks valmis? Otsus lasteaedade kohta tuleb teha ju kohaliku omavalitsuse tasandil. Ka põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ütleb ainult seda, et põhikooli kohta teevad otsuse kohalik kogukond ja kohalik volikogu. Loomulikult on seadust võimalik muuta ja see on teie kätes siin saalis. Aga kui neid kahte aspekti vaadata, siis ma usun, et kõige kiirem muutus on siiski see, kui me tagame kakskeelsuse venekeelsetes koolides ja lasteaedades, kus riigi lisatoel on rühmas nii eestikeelne kui ka venekeelne õpetaja.

Mida see lasteaias tähendab? Võtame näiteks Soome Vabariigi, kus on olemas eestikeelse kaasõppega kool. Seal on tunnis kaks õpetajat. Kui pöördutakse soomekeelse õpetaja poole, siis räägitakse soome keeles, eestikeelse õpetaja poole pöördutakse eesti keeles. See on selle pärast hea, et kui eesti laps ei ole Soomes alguses hästi integreerunud, siis ta saab rääkida rohkem eestikeelse õpetajaga, aga kui ta hiljem on juba valmis rohkem suhtlema, siis suhtleb ta õpetajatega paralleelselt ja kasutab mõlemat keelt. Aga mõlema keele oskust tuleb tugevdada, et pered, kes ei pane oma lapsi puhtalt eestikeelses kooli, oleksid alati lapsi sinna kooli panema. Selline üleminek ongi Eestis vajalikum nendes peredes, kus taust ei ole piisavalt tugev, et panna laps kohe eestikeelses kooli või lasteaeda. Ma eelmine kord esitasin teile protsendid, ma võin neid korrata. Iga neljas venekeelne laps käib juba nüüd eestikeelses lasteaias või koolis ja see trend iga aastaga kasvab. Igal aastal tuleb juurde selliseid lapsi, eriti Tallinnas või mõnes teises piirkonnas, kus on võimalik valida kahe õppekeele vahel. Igal juhul on see positiivne muutus.

Mitu põlvkonda selleks vaja on? Elu on näidanud, et kahe põlvkonnaga on toimunud väga suur muutus. Ma usun, et ühe põlvkonna pärast me oleme isegi imestunud, kui kiiresti need asjad on läinud, sest nüüd sünnivad lapsed juba nendel vanematel, kes on sündinud ja üles kasvanud vabas Eestis. Nii et suhtumine on kindlasti muutunud.

## **16:22 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Yoko Alender!

## **16:22 Yoko Alender**

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Jätkan lasteaedade teemal. Aitäh selle eest, et te juba natuke oma seisukohti valgustasite! Aga viimasel ajal on mitmed, ka vene emakeelega haritlased teinud ettepanekuid ikkagi venekeelsete lasteaedade riiklik rahastamine lõpetada. Riikliku all mõeldakse siin kogu avalikku sektorit. Te rääkisite sellest kakskeelsest variandist. Aga kas seal ei ole see risk, et need, ütleme, nõrgema päritoluga lapsed ja need, kes on vähem integreerunud, jäävad ikkagi hätta? Kui kaua me siis riigina ei võta vastutust ka nende laste eest? Miks me ei võimalda kõigile lastele seda, et nad just nimelt lasteaiast, kus on keelt omandada loomuosasem ja kergem, saaksid kaasa eesti keele oskuse? Kuidas te sellesse ettepanekusse suhtute?

## **16:23 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh hea täpsustuse eest! Tõepoolest, riik ju otseselt lasteaeda kui sellist ei rahasta, ei õpetaja palga ega muude asjade kaudu. See on seega kohaliku omavalitsuse maksumaksja otsus. Nüüd me jõuame jälle selle retoorika juurde, et seadusandja ainukene võimalus sinna sekkuda oleks tõepoolest keelustada venekeelsed lasteaiad. Nagu te väga hästi teate, lasteaianduse üle on olnud kultuurikomisjonis pikk arutelu, mille teema oli, et omandivormist tulenevalt ei oleks vaja üldse suuri

takistusi teha. Väga suur debatt on käinud lastehoiu ja eralasteaia teemadel. Mulle sellised keelud ja karistused väga ei meeldi. Kui võimalik, tuleks haridussüsteemis mõjutada positiivsete näidete ja edutamisega või ka lisarahastamisega. Kui me keelustame venekeelsed lasteaiaid ja kõik lasteaiaid peavad töötama eesti keeles, siis tuleb ka arvestada, et see on seni olnud kohaliku omavalitsuse tasand, ja peab ütleva, et riik ei ole teinud siin piisavalt tööd ega ole appi tulnud. Kui me vaatame, ütleme, kümnet aastat, siis näeme, et Riigikogu registrites on olnud kümneid ja kümneid pöördumisi kohalikest omavalitsustest, kes on olnud mures, et nad ei leia lasteaeda eesti keele õpetajaid. Sellist riiklikku programmi, et me kolmandast eluaastast peale õpetaks eesti keelt, ei ole, peale keelekümbluse selliseid programme meil ei olegi. Nii et me peame tunnistama, et riik ei ole tulnud kohalikule omavalitsusele appi.

Kas me oleme valmis ütleva, et näiteks Narvas peaksid kõik lasteaiaid töötama eesti keeles? Ma kardan, et me peame ka riigigümnaasiumisse leidma kohalikele lisaks õpetajaid mujalt, keda meil tuleb motiveerida minema kas ajutiselt või pikemaks ajaks sellesse piirkonda tööle. Kohapealt ei suuda me nii palju kaadrit leida. Kui öelda, et me oleme valmis hoogtöö korras kõik lasteaiaid eestikeelseks muutma, siis see tähendaks riigile väga suurt tööd. Seda kohalik omavalitsus üksinda kindlasti ära teha ei suuda. Aga lasteaias tuleks viia eesti keele õpe sellisele tasemele, et see ei oleks eraldi õpe, vaid õppimine toimiks lasteaias, nagu ma välja tõin, mängulise tegevusena, mis rühmas kogu aeg toimub. Minu pakkumine on endiselt see, et vähemalt Ida-Virumaal võiks juba kahe-kolme aasta pärast tulemusi näha. Rääkides keelustamisest, ma usun, et seadusandja võib seda kaaluda, aga ma kardan, et kui me hakkame keelustama, siis me peame kindlasti teadma, mis on need riiklikud meetmed, mille abil me realselt tagame, et need õpetajad seal olemas on.

#### **16:27 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helme, palun!

#### **16:27 Martin Helme**

Aitäh, härra asespiiker! Lugupeetud minister! 1. märtsi Eesti Ekspressis on pikalt ja laialt juttu Lasnamäele planeeritavast suurest vene koolist. Te mainisite, et te olete kaks korda kohtunud Tallinna linna- ja haridusjuhtidega, oma erakonnakaaslastega. Kas nende kohtumiste käigus on juttu olnud ka sellest Lasnamäele planeeritavast suurest vene koolist? Kas midagi on kokku lepitud ning kas ja kuidas ootavad nad riigi tuge? Eraldi küsimus on see, et Tallinnas Lasnamäe linnaosas on juba praegu kuus venekeelset kooli ja kaks eestikeelset kooli ning ühe eestikeelse kooli kinnipanemise järel luuakse juurde venekeelne kool. Kuidas teie sellesse suhtute? See kõik ei räägi sellest, nagu me jube edukalt liiguksime eestikeelse hariduse juurutamise suunas. Ma oleksin väga tänulik, kui te oleksite vastates võimalikult konkreetne.

#### **16:28 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Kõigepealt, haridusameti spetsialistid, kellega ma peale abilinnapea kohtusin, ei kuulu küll kindlasti kõik erakonda. Ma loodan, et sellist signaali ei ole kunagi antud. Nii et kohtumisel oli ikkagi nii ühel kui ka teisel pool lauda väga palju valdkonna sisu tundvaid spetsialiste. Need ei olnud kindlasti ainult poliitilised kohtumised.

Mis puudutab koolivõrgu korrastamist – te küsisite konkreetseid vastuseid –, siis selliseid korrastamisi, kui koole suletakse, ehitatakse ümber suuremaks või väiksemaks, toimub üle Eesti väga palju.

Loomulikult püüan ma jõudumööda kõige sellega kursis olla, aga mul ministrina oleks täiesti kohatu hakata sekkuma – välja arvatud juhul, kui küsitakse euromeetmete vahendeid, mille puhul me peame ruutmeetreid lugema – ja öelda, kas ühe või teise kooli renoveerimine on ikka üht- või teistpidi läbi kaalutud. Minule teadaolevalt toimub, jah, tõepoolest ka Tallinnas terve hulk koolide ümberkorraldamisi, üsna mitmed nendest on äärmiselt emotsionaalsed. Te tõite näiteks, et teile teadaolevalt toimub Lasnamäel see eestikeelse hariduse arvel. Te tõenäoliselt teate, et umbes kolm aastat on Tallinnas kogu Lasnamäe koolivõrgu korrastamise kohta meedias öeldud just seda, et see toimub venekeelse hariduse kvaliteedi arvel. Nii et eks see arvamus sõltub lugejast ja vaatajast.

Millised on täpsed arvud? Piirkonniti on laste arv Tallinnas väga erinev. Mustamäe, Õismäe, Lasnamäe, need kaugemad piirkonnad kaotavad olulisel määral õpilasi ja koolid kaotavad järjest kas paralleelklasse või satub kogu kooli olemasolu küsimärgi alla. Teatud piirkonnad, Pirita, Kadriorg, kesklinn ja ka Nõmme, on olnud need, mis on õpilasi pigem juurde saanud, eriti palju on õpilasi

lisandunud kesklinnas, kus põhimõtteliselt võiks lapsed panna koolis käima väga mitmes vahetuses. Sellel on erinevaid põhjuseid.

Koolivõrgu korrastamist nõuab kohalikelt omavalitsustelt riik. Samasugused ootused on meil ka Tallinnale, et ta oma koolivõrgu tõsiselt üle vaataks. Meie oleme haridusministeeriumis saanud sellest suulise ülevaate. Kindlasti tulevad kunagi dokumendid, kus needsamad Lasnamäe ümberkorraldused või ka Gustav Adolfi Gümnaasiumiga seonduv on välja toodud kui üks osa suurest koolivõrgu korrastamisest, mille käigus osa koole suletakse, osa aga pannakse kokku ja renoveeritakse.

Kas mul on arvamus selle kohta, kuidas koolivõrk Tallinnas keeleliselt jaotub? Tõenäoliselt on see ikkagi väga selgelt seotud õpilaste huviga. Kas mul on Lasnamäe koolide õppekvaliteedi kohta küsimusi? Jah, selliste analüüsidega haridusministeerium kogu aeg tegeleb, analüüsitakse PISA testide, tasemetööde ja riigieksamite tulemuste põhjal. Te kindlasti teate, et üsna hiljuti uuriti digipädevust ja digivarustatust. Ka sellest uuringust tuli välja, et linnaäärsetes koolides – kusjuures mitte ainult Tallinna, vaid ka teiste linnade puhul – on suuremad probleemid kui maakonnakeskustes ja väiksemates koolides. Nii et, jah, sellega pidevalt tegeldakse.

### **16:32 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

### **16:32 Mart Helme**

Aitäh! Lugupeetud minister! Me ei saanud eelmisele küsimusele vastust. Kas linn või haridusministeerium lubas raha selle mammutkooli jaoks? Me ei saanud teada, mida siis ikkagi konkreetset teie kohtumisel linnajuhtidega sellest koolist räägiti. Küll aga saime teada, et Keskerakond ei juhigi Tallinna, vaid vähemalt haridusküsimustes juhivad Tallinna mingid nimetud ametnikud. Ilmselt on see nii ka riigi tasandil. Ma ei saa kahjuks mööda minna ka sellest, et kuu aega tagasi te jäite vahele vassimise ja selge valetamisega Sputnikule antud intervjuude küsimuses. Siit minu järeldus: tegelikult te ei peaks praegu siin puldis olema, sest valetav inimene ei saa olla minister. Meil tekivad kahtlused, kas teie vastused on ikka ausad. Ma küsin nüüd aga lootusega, et saan ausa vastuse. Kas te välistate täielikult, et eestikeelsetesse riigigümnaasiumidesse tulevad ka venekeelsed klassid?

### **16:33 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Mina saan aru nii, et oma küsimusega andsite te kõigepealt hinnangu iseendale. Mida ma nüüd välistama pean? Kas riigigümnaasiumides on võimalus õppida ka vene õpilastel? Jõhvis on vene lastel selline võimalus olemas ja osa aineid õpetatakse seal vene keeles, küll aga saavad nad üle poole oma haridusest eesti keeles, kindlasti julgelt üle poole. Kui te ei ole veel Jõhvis käinud, siis soovitan sinna minna, siis te saate täpse ülevaate. Sarnane õppekava ülesehitus on planeeritud Kohtla-Järve gümnaasiumi jaoks, mis alustab tööd kahe aasta jooksul. Täpselt samamoodi on see planeeritud ka Narvas.

Kui vaadata suurt pilti, siis jah, riigigümnaasiumidesse on oodatud nii need õpilased, kes on lõpetanud eestikeelse põhikooli, kakskeelse põhikooli, keelekümluspõhikooli või mõnda muud metoodikat kasutava kooli, kus proportsionaalselt võttes õpitakse rohkem eesti keeles, kui ka need lapsed, kes on õppinud tavalise kohustusliku programmi järgi põhikoolis, kus suuremat osa ainetest on õpitud vene keeles. Kõik need lapsed on riigigümnaasiumisse oodatud. Loomulikult on see keeruline ülesanne. Riigigümnaasiumid on üsna suured, kohati mitmesaja õpilasega, ja kui näiteks 500 õpilasest suur osa on tulnud venekeelsest koolist, siis on üsna keeruline kiiresti õpilaste keeleteadmisi vajalikule tasemele viia. Aga kui natuke pedagoogika juurde minna, siis võib öelda, et see tähendab õpperühmade tegemist. Praegu on keeleoskuse hindamine individuaalne ja gümnaasiumides kasutatakse väga palju tasemerühmi põhiainetes. Tasemerühma valik võib sõltuda sellest, mis keelt see noor inimene oskab, aga see võib tähendada puhtalt seda, et õpilase ainealased teadmised on nii head, et ta suudab üsna kiiresti, umbes kolme kuu pärast töötada ka eesti keeles. Nii et kasutatakse erinevaid metoodikaid. Jäin mõtlema teie küsimuse esimese poole peale, kas on olemas mingisugune lisarahastus kohalikele omavalitsustele. Riigikogu liikmed ei ole võib-olla detailidega kursis. Jah, on olemas põhikoolimeede, aga Tallinn ei ole sealt raha küsinud ega ole ka ühtegi sellekohast arutelu olnud. Ühtegi teist koolide renoveerimise lisarahastuse võimalust Haridus- ja Teadusministeeriumil ei ole. On olemas meetmed

riigigümnaasiumide loomiseks ning põhikoolipindade vähendamiseks ja koolivõrgu korrastamiseks. Kolmas meede on mõeldud erivajadusega lastele. Ükski kolmest ei ole kuidagi seotud selle lütseumi renoveerimisega Lasnamäel.

#### **16:37 Aseesimees Enn Eesmaa**

Henn Põlluaas.

#### **16:37 Henn Põlluaas**

Aitäh! Eesti on juba 26 aastat taas iseseisev olnud. Ma ei saa üldse aru, miks peaks riigikoolides antama haridust võõrkeeles, miks ei toimu see ainult eesti keeles ehk riigikeeles. Te ütlesite, et te ei ole siiani teinud erandeid, mis tähendavad eestikeelsest õppes taganemist, aga te olete valmis neid tegema. Samas mainisite mitmeid võimalusi anda keeleõppele lisaraha, mida te olete kaalunud. See on väga positiivne. Loetlesite ka mitmeid mõtteid, kuidas saaks keeleoskust parandada. Kõige selle taustal jääb ikkagi täiesti arusaamatuks, miks te olete valmis seda süsteemi tagasi pöörama, miks peaks üldse selliseid erandeid kaaluma ja taotluste olemasolu korral neid ka lubama. Miks?

#### **16:38 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Võib-olla aitab teid natuke see, et enam kui viis aastat tagasi üks teine koalitsioon tõsiselt arutas erandeid ja siis otsustati lubada erandit täiskasvanute gümnaasiumidele. Miks ma selle näite toon? Võib-olla see natuke aitab teid. Tol ajal oli kõne all see, kes on täiskasvanute gümnaasiumis õppijad, millal nad on sündinud. Vabariigi Valitsusel oli terve hulk argumente, mille põhjal leiti, et selline üleminekuaeg on oluline. Sellised on olnud arutelud Vabariigi Valitsuses. Võib-olla aitab teid seegi, et põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse menetlemisel loodi see erandivõimalus ka sellepärast, kuna leiti, et tuleb arvestada näiteks selliseid juhtumeid, kui täiskasvanute gümnaasium või näiteks ka kutsekool ja gümnaasium kokku pannakse. Vabariigi Valitsuse tasandil on otsustatud – seda tehti siis, kui seda koalitsiooni alles moodustati –, et põhikooli- ja gümnaasiumiseadust ei muudeta ja taganemist põhimõttest 60% : 40% ei toimu. Vastupidi, öeldi, et igasugused muudatused keelepoliitikas on välistatud, välja arvatud siis, kui me tahame riigikeele oskamist parandada.

#### **16:39 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Krista Aru!

#### **16:39 Krista Aru**

Aitäh, härra juhataja! Austatud proua minister! Täna on siin mitmel korral nimetatud õpetaja elukutset. Eks iga aine õpetamine, ka keele õpetamine, alga ju ikkagi õpetajast. Me oleme siin varemgi arutlenud selle üle, et üks vene koolide probleeme on just nimelt õpetajate kaader. Nüüd on olemas õpetajakoolituse kompetentsikeskused. Kas Haridus- ja Teadusministeerium on nendelt kompetentsikeskustelt midagi sel eesmärgil tellinud või mida ta neilt ootab?

#### **16:40 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh hea küsimuse eest! Haridus- ja Teadusministeerium tegeleb haridusega muidugi oluliselt laiemalt, mitte ainult vene ja eesti keele teemaga. Võib-olla üks suuremaid teemasid on see, mida me arutame homme Riigikogus laiemalt. Tegelikult on kõige suurem ootus see, et me märkaksime iga lapse individuaalsust ja suudaksime sellele reageerida. See individuaalsus võib tuleneda ka keelest või perekonnast, pigem tuleneb see aga muudest asjadest. Hariduslik erivajadus, eriline andekus, individuaalne lähenemine sellistele lastele, toe ja mõistmise vajaduse märkamine – see on olnud võib-olla ka õpetajate kõige suurem ootus.

Teine asi, mida kvaliteedi ja kompetentsi puhul on välja toonud ka rahvusvahelised uuringud, on see, et meie õpetajad – võib-olla meie rahvuslikust eripärast tulenevalt – on veel väga kehvad oma parimate teadmiste jagamisel. Kompetentsikeskuste eesmärk on tugevdada nii ainealaseid kui ka interdistsiplinaarseid teadmisi ja üldpädevust, aga panna ka meeskondi rohkem üksteist toetama ning tugevdada mentorlust, mis on andnud väga häid tulemusi, ja kasutada seda rohkem.

Kui korraks veel minna venekeelse kooli juurde, siis tuleb öelda, et nagu näitavad meie analüüsid, on seal selline omaette olemine kahjuks veel suurem. Siin on tähtsad kaasamine ja üksteise toetamine

täienduskoolituse ja arendamise kaudu. Need on kindlasti võtmesõnad, mille abil me saaksime toetada õpetajate kompetentsust kõige laiemas mõttes, aga ka enesehinnangut. Loomulikult, kompetentsus algab ju sellest, et on olemas eneseanalüüsi ja enesetäiendamise oskus, oskus küsida ja suhelda ning teha meeskonnatööd ja kõik muud asjad sinna juurde. Täienduskoolituses on tähtsad ainealased ja interdistsiplinaarsed teadmised ja oskused ning loomulikult kõik see, mis puudutab laste eripära ja meeskonnatööd.

#### **16:43 Aseesimees Enn Eesmaa**

Jürgen Ligi.

#### **16:43 Jürgen Ligi**

Proua minister! Minu arust te olete alati siiras, kui te ütlete asju, mida te pärast eitama hakkate. See käib ka nende erandite kohta, millega te kasseerisite venekeelse auditooriumi poolehoidu, valijate häält ja ka mõnegi vene koolijuhil rahulolu. Nad arvavad, et erandid tulevadki. Mis teid muidu takistas välja mõtlemast, milles need pilootprojektid seisnema hakkavad? Seda ei tea haridusministeerium siamaani. Miks te ei saanud öelda, et erandeid ei tule, ja miks te ei võiks hakata rääkima nendest kõrge tasemega pilootprojektidest siis, kui teil on endal olemas ettekujutus, mis asjad need on? Miks te ei võinud niipidi teha? Siis ei peaks me täna siin vestlema.

#### **16:44 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Minul ei ole selle vestluse vastu midagi. See on üks Riigikogu töökorrast tulenev säte, mis võimaldab meil omavahel vestelda. Muidugi ei ole mul midagi ka selle vastu, kui te mind fraktsiooni kutsute. Aga sisuliselt vastates ütlen ma uuesti seda, mida ma ütlesin mitu nädalat tagasi ja mida ma ka täna juba kordasin. Haridus- ja Teadusministeerium ei ole saanud ühtegi taotlust. Ma olen ka eelnevalt öelnud, et kui need taotlused tulevad, siis ei vaata Vabariigi Valitsus soosivalt läbi selliseid taotlusi, kus taotletakse eestikeelsest õppest loobumist, selle mahu vähendamist vms. Selleks et igasuguseid spekulatsioone vältida, oleme välja pakkunud, ütleme, nõude, et kui keegi soovib lähtuvalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest neid protsente muuta ja liikuda edasi omas rütmis, siis me oleme nõus seda kaaluma ainult sellisel juhul, kui see tõstab keeleoskuse taset.

Teine põhimõtteline teema selle juures, mille kohta te küsisite, on see, kas Haridus- ja Teadusministeerium on sellest teadlik. Jah, sellesse protsessi on algusest peale olnud kaasatud nii asekantslerid, üldharidusosakond kui ka need inimesed, kes Innoves eksamite ettevalmistamisega tegelevad. Kindlasti ei ole mul täna kuidagi võimalik Innove inimeste eest öelda, kuidas nad milliseid keeleeksameid üles ehitavad. Aga see informatsioon, et igal juhul on vaja C1-taseme eksam ümber teha, et kohandada seda põhikooli ja gümnaasiumi õppekava järgi, on tulnud Innovest. Nii et kindlasti on spetsialistid selle teemaga kursis.

#### **16:46 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Külliki Kübarsepp!

#### **16:46 Külliki Kübarsepp**

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Oma vastustes te nentisite, et suur probleem on õpetajatega, kes oleksid valmis venekeelseid lapsi õpetama, ja siin peab riik kindlasti appi tulema. Mis on need riiklikud meetmed, mis teil kindlasti plaanis on? Ma sain aru, et arutelud teil alles käivad. Kas te olete seadnud prioriteedid, kes on need, kellele on vaja ruttu appi tõtata? Kas teil on need plaanid enam-vähem olemas ja millised need on?

#### **16:47 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Kindlasti ei alustanud haridusministeerium seda tööd sellest hetkest, kui uus valitsus tööle asus. Need on üsna pikad protsessid. Kui me vaatame olemasolevat täienduskoolituse raha, siis ei ole ju saladus, et siin on Euroopa maksumaksja meile appi tulnud. Meil on terve hulk õpetajate täienduskoolituse programme, mis on mõeldud kas kõikidele õpetajatele või venekeelses koolis töötavatele õpetajatele. Neid korraldatakse Innove ja Meie Inimeste rakendusüksuste kaudu. Kõigepealt on vaja tugevdada olemasolevate õpetajate keeleoskust, aga on vaja parandada ka nende ainealaseid

teadmisi. Keeletaseme tõstmiseks on mõeldud neli aastat kestvad eraldi programmid. Kõigepealt hinnatakse õpetajate taset. Eesmärk on loomulikult seadusest tulenev tase C1 ehk kõrgtase. Õpetajate keeletase on erinev, aga peab ütlema, et C1 see tase siiski ei ole. See tase on individuaalne, sest võib-olla õpetajal ongi vaja täiendada ainult ainealast terminoloogiat, tema üldine keeleoskus on üsna hea. See on esimene asi, mida tehakse: olemasolevate õpetajate keeletaseme tõstmine.

Teine asi, millega Haridus- ja Teadusministeerium koos ülikoolidega tegeleb, on see, et me oleme püüdnud võimalikult palju noori inimesi suunata õpetajaks õppima. Ka sellega on tegeldud juba kümme aastat ja üsna vahelduva eduga. Mõni aasta on need arvud paremad, mõni aasta on need sellised, mis alati uudisekünnist ületavad, ehk on nulli lähedal. Haridusministeerium on siin püüdnud toetada ka Tartu Ülikooli Narva kolledži väga erinevaid programme.

Kolmas teema on lasteaiad. Ma oleksin natuke ettevaatlikum, enne kui julgeksin öelda, et me oleksime selleks muutuseks valmis, sest, jah, lasteaedade eesti keele õpetajad ei ole olnud nii selgelt fookuses. Kui küsida, kus on vaja lisatähelepanu, siis ütle, et just selles valdkonnas.

## **16:50 Aseesimees Enn Eesmaa**

Jaak Madison, palun!

## **16:50 Jaak Madison**

Aitäh! Hea minister! Juba mitu aastat, vähemalt viimase kahe aasta jooksul oleme ka meie siin korduvalt kuulnud hea kolleegi Mihhail Stalnuhhini suust etteheiteid valitsusele, et eesti keele õppe parandamiseks venekeelses koolis on vajaka jäänud just õppevahenditest. Õppevahenditesse ei ole piisavalt investeeritud, et koolis oleks võimalik eesti keelt paremini õpetada. Nüüd on hea kolleegi härra Stalnuhhini erakond teatavasti valitsuse juhterakond ja peaministri partei, samuti on nende käes haridus- ja teadusministri portfelli. Mis on olnud need sammud, alates möödunud aasta novembrist, kui uus valitsus moodustati, et parandada nende õppevahendite kättesaadavust ja kvaliteeti? Mis on see strateegiline tähtaeg, millal peaks venekeelne kool olema õppevahenditega nii hästi varustatud, et ta saaks sajaprotsendiliselt üle minna eestikeelsele õppele?

## **16:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Härra Stalnuhhini konstruktiivne kriitika ja ettepanekud on endised. Ta teeb ka praegu haridus- ja teadusministrile ning ministeeriumile üsna tihedalt ettepanekuid, millised võiksid olla järgmised sammud. Me oleme Haridus- ja Teadusministeeriumis kõigepealt endale pilti selgeks teinud, seda kahest aspektist. Esiteks oleme teinud selgeks, millised on olemasolevad õppevahendid, need, mis on trükitud paberile. Teiseks on Haridus- ja Teadusministeerium viimase aasta jooksul mitme valdkonnaministri abil loonud tervikpildi, millised elektroonilised õppevahendid on olemas. Mõlemal juhul on olnud eesmärk täita tühimikud. Nagu te tõenäoliselt teate, on Haridus- ja Teadusministeeriumil võetud suund katta elektrooniliste õppevahenditega kõik ainevaldkonnad ja vanuserühmad. Seda tehakse kahel eesmärgil. Esiteks saavad tasuta kättesaadavat e-varamut kasutada kõik õpetajad, ükskõik, kus nad siis õpetavad, kas Eestis või väljaspool Eestit. Teiseks, e-varamu on lisamaterjal ja kui see interaktiivselt üles ehitada, siis saab seda kasutada eri sihtrühmade õpetamiseks. Milline on olnud kriitika? Peale härra Stalnuhhini on ka laiemalt tehtud kriitikat, et noortel peaksid olema paremad võimalused omandada sõnavara. Seda tööd on keelekümbelusklassid väga jõuliselt teinud, aga seda on vaja teha laiemalt. Kui noor inimene vahetab õppekeelt, siis on põhisõnavara omandamine võtmetähtsusega. Sõnavara täiendamine on käinud mitmesuguste väga-väga põhjalike programmide abil eri valdkondades. Mõned ainevaldkonnad on meil nendega rohkem kaetud, mõned vähem.

Millised on õppevahendite eesmärgid? Haridus- ja Teadusministeerium käitub põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel. Tõin ka mõni nädal tagasi siin saalis välja, et kindlasti tasuks kultuurikomisjonil ja Riigikogul laiemalt vaadata, kas õppekavale ettekirjutatud seadusbaas on piisavalt põhjendatud. Nii nagu küsija ehk teab, on õppevara teke praegu turumajanduslik, tekib täpselt see õppevara, mida soovitakse. Riiklik regulatsioon on siin pigem pealiskaudne ja nagu kõrvalseisev. Võimalik, et me peaksime tulema tagasi selle juurde, et riigil, ainelitudel ja spetsialistidel oleks suurem sõnaõigus.

Milline on see tähtaeg? Ühe õpiku väljatöötamine kestab vähemalt seitse kuni kümme kuud.

Digivaramust rääkides on vähem ambitsioonikad inimesed öelnud, et programm luuakse kolme aasta

jooksul. Nii et kui te küsite, kas järgmise arupärimise ajaks, kolme nädala või kuu pärast või millal iganes me jälle siin vestleme, on uued õpikud välja tulnud, siis vastan teile, et kindlasti mitte. Ka väga kogenud õpikutehijate õpikuid on vaja katsetada ja analüüsida, nendega tutvuvad ainesektsioonid. Minimaalselt läheb aasta uue õppevahendi väljatöötamiseks, kui ei ole võtta olemasolevat, mida saaks täiendada ja uuendada.

#### **16:55 Aseesimees Enn Eesmaa**

Maris Lauri, palun!

#### **16:55 Maris Lauri**

Täna! Hea minister! Mul on üks lühike küsimus: millal teie arvates jõuab Eesti niikaugele, et meil on üks, eestikeelne üldhariduskool?

#### **16:55 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Üks üldine üldhariduskool ei ole kehtivaid seadusi vaadates üldse võimalik, sest meil on lubatud ka eraharidus ükskõik mis muus keeles. Eesti riigis on neljas keeles töötavaid koole. Peale selle on Euroopa koolil üldse oma süsteem. Kui te küsite, kas on võimalik, et suurem osa lapsi õpib eesti keeles, siis sellele ma vastan jah. Aga kindlasti ei ole võimalik see, et meil ei oleks ingliskeelset või soomekeelset kooli. Nagu te teate, elab Eestis ka teisi rahvusvähemusi, kes soovivad oma koole luua ja seda aina enam üldharidustasemel. Kui Riigikogu peaks kunagi arutama, et erakoolide selline suur vabadus õppekeele valikul ei ole hea, siis on teine asi. Aga praegu võivad erakoolid töötada täpselt selles keeles, mille nad on endale valinud. Küll aga on seal õppekavalised ja riigikeele õpetamise nõuded.

#### **16:56 Aseesimees Enn Eesmaa**

Taavi Rõivas.

#### **16:57 Taavi Rõivas**

Aitäh, austatud juhataja! No see veel puuduks, et suurem osa õpilasi õpiks Eestis mingis muus keeles kui eesti keeles! Aga ma juhin tähelepanu, et sellele küsimusele ja ka paljudele eelnevatele küsimustele vastates te kasutasite võimalust jätta sisuliselt vastamata. Te olete samuti hämanud siin sellega, et keegi justkui pole avaldust esitanud. Ma tsiteerin nüüd 6. veebruari Postimeest, kus te ütlesite, et valitsus ilmselt teeb Tallinna vene koolidele eesti keele õpetamisel erandi ja te olete põhimõtteliselt kokku leppinud, et kui selline taotlus peaks tulema, siis valitsus seekord selle rahuldab. Siis on siin veel pikalt juttu sellest, kuidas see kõik on koalitsioonis kokku lepitud. Sama kinnitab ka Mihhail Kõlvart. Minu küsimus on väga konkreetne: kuidas saab teie hinnangul eesti keele õpetamise vähendamine tõsta keeleoskuse taset, nii nagu see retoorika teil on olnud?

#### **16:57 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Ma ei ole saanud mitte ühtegi avaldust, neid ei ole saanud ei haridusministeerium ega ka Vabariigi Valitsus. Kui Postimees on saanud mõne avalduse, siis kindlasti trükib ta selle ka ära.

#### **16:58 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arno Sild.

#### **16:58 Arno Sild**

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Tahan teada, kui mitu eesti keele tundi näiteks nädalas on vene õppekeelega koolides, ja võrdluseks võiks öelda, kui mitu eesti keele tundi on eesti koolides. Kas halva keeleoskuse üks põhjusi ei või olla selles, et eesti keele tunde ei ole lihtsalt piisavalt? Võib-olla peaks mõne teise aine või programmi arvel eesti keele tundide arvu suurendama, et eriti algklassilapsed omandaksid eesti keele kiiremini. Sellest on vähe, kui nad õpivad teatud õppeaineid eesti keeles, neil peaks olema rohkem puhtalt eesti keele tunde.

#### **16:58 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Ma ei taha eksida, sellepärast ma vaatan õppekavast järele ja annan teile siis täpse vastuse teada. Praegu on eesti keele kui riigikeele õpe põhikoolis alates esimesest klassist kohustuslik. A-võõrkeele õpe, kui see ei toimu iga päev, toimub neli korda nädalas. Aga ma ütlen veel kord, et ma ei taha eksida, seetõttu ma kindlasti täpsustan selle üle.

Kas meil on mure, et vene õppekeele koolides on raske leida aega, selle jaoks et eesti keelt õpetada? Kui me vaatame PISA testide tulemusi, siis näeme, et venekeelsete koolide õpilaste teadmised loodusainetes on peaaegu et aasta võrra jäänud maha eestikeelsete koolide õpilaste teadmistest. Koolide esindajad on toonud välja, et see ongi see aeg, mis on pühendatud eesti keele õppimisele. See on olnud üks debatte. Reaalne olukord on see, et ainetunde on suure tõenäosusega üsna palju. Aga ma saadan hea meelega teile täpsed arvud.

### **17:00 Aseesimees Taavi Rõivas**

Liina Kersna, palun!

### **17:00 Liina Kersna**

Aitäh, hea eesistuja! Austatud minister! Ma jätkan Taavi Rõivase küsimust või küsin õigemini üle. Kas valitsus on sõlminud põhimõttelise kokkuleppe, et kui teie kätte jõuab taotlus erandi kehtestamiseks, siis te selle rahuldate, nii nagu teid tsiteerides kirjutati kuu aega tagasi Postimehes?

### **17:00 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Vabariigi Valitsus ei ole pidanud seda teemat veel arutama. Küll aga siis, kui toimusid koalitsiooniläbirääkimised, me loomulikult puudutasime ka seda teemat, sest me pidime selles ette kokku leppima. Siis lepitigi kokku kahes asjas. Esiteks, ei süsteemi 60% : 40% ega ka keeleteemalisi seadusi muutmise jaoks ei avata ja jäädakse olemasolevate sätete juurde. Teiseks, kui vaadatakse läbi neid taotlusi, siis erandit võimaldatakse ainult sel juhul, kui see ei vähenda keeleteadmisi.

### **17:01 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Asume läbirääkimiste juurde. Sõna soovib Mihhail Stalnuhhin. Palun! Kolm minutit lisaaega.

### **17:02 Mihhail Stalnuhhin**

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kolleeg Henn Põlluaas esitas ministrile väga kihvti küsimuse. See väärrib seda, et mina sellele vastaksin. Mul on sissejuhataav osa ka siin olemas. Ajaloost on teada Aristotelese kärbsse kaasus. Neile, kes pole sellest kuulnud, räägin, et see väga austatud ja autoriteetne Vana-Kreeka teadlane pani kirja ühte oma raamatusse, kus ta kirjeldas igasuguseid tarakane, kärbsed ja muid putukaid, et kärbsel on kaheksa käppa. No eksis inimene, jummel, igauhega võib juhtuda. Aga point on selles, et keskajal, skolastikute ajal, oli Aristoteles väga autoriteetne. Nad kõik pidid küsimusele "Mitu käpakest on kärbsel?" vastama, et kaheksa. Kuigi kõik võisid, nii palju kui soovisid, ise vaadata, mitu käppa kärbsel on. Selge see, et see veendumus oli täiesti vale.

Meil on seda õppekeeleteemat arutades täpselt see Aristotelese kärbsse kompleks. Ma olin siin saalis siis, kui äkki tekkis mõte, et peaks vene kooliga midagi nagu tegema, et läheme eesti keelele üle. Siis üks tark naine, kelle nime ma ei taha isegi meenutada, pakkuski välja selle 60% : 40% süsteemi. Küsida, miks 60 ja miks 40, oli täiesti mõttetu, sest need olid lihtsalt ilusad arvud, muud mõtet neil ei olnud. Siis tekkis küsimus, et kui oleks näiteks 50% : 50%, kas siis kool ei oleks ei venekeelne ega eestikeelne. Selle peale oli lihtsalt vaikus. Kuidas me seda 60% arvutame? Kas me võtame ainete loetelust 60% või õppetundidest 60%? Isegi see polnud siis läbi mõeldud, aga see süsteem võeti kasutusele.

Siis tuli üks õnnelik hetk, kui Keskerakond oli koos Reformierakonnaga valitsuses. Siis vaadati esimest korda üle, kuidas tegelikult on kümne aasta jooksul Eesti Vabariigis eesti keelt õpetatud. Selgus, et ei ole õppevahendeid. Selgus, et laste teadmised ei vasta mitte mingile standardile ja õpetajatega keegi ei tegele, neilt ainult nõutakse, aga metoodikat ega õppevahendeid neile keegi ei paku. Siis võeti vastu PGS-i muudatus, mis pani paika, et üleminek eestikeelsele õppele algab siis, kui on täidetud kolm tingimust: lastel on olemas teatud eesti keele oskuse tase – see eeldas, et eesti keelt hakatakse õpetama juba lasteaiast –, on olemas ettevalmistatud õpetajad ning nendel õpetajatel on hea ja efektiivne relv ehk metoodika, õpikud ja üldse töövahendid. Elektroonilistest töövahenditest siis veel ei

räägitud. Mõodus natuke aega, too valitsus lõpetas üsna kiiresti tegevuse ja tuli teine. Kahe-kolme aasta pärast selgus, et mitte keegi mitte midagi teha ei taha. Mitte keegi ei taha tegelda õppevahenditega. Ma vaatasin need paar-kolm aastat tagasi üle, selgus, et mitte midagi muutunud ei olnud. Mitte keegi ei tegele metoodikaga. Aga me lihtsalt panime seadusesse kirja ja kui üleminekuperiood lõppes, siis hakati seda 60% nõudma. Vaat selline oli see lugu, niiviisi see käis.

Nüüd tekkis selline küsimus, milles me näeme siin progressi. Mina isiklikult ei näe mitte mingit progressi selles, mis on toimunud viimase veerandsajandi jooksul. Aga miks me hoiame raudselt kinni ühest tupikseisust, miks me ei proovi midagi muud? Siis tekkis idee – mina seda arvu tean, see seisab mul silme ees –, et 1365 ainetundi õpitakse ainult eesti keelt. Ma olen kindel, et selle ajaga võiks suvalise keele ära õppida, tegelikult maailma praktika näitab, et keeletunde läheb selleks palju vähem vaja. Asi ei ole tundide arvus, te võite selle kahekordistada, te võite sinna ka 3000 tundi panna. Jumala pärast, kui ei ole metoodikat, kui ei ole õppevahendeid, siis millest me räägime? Ma toetan ministri ideed. Me novembris ja detsembris Mailisega sel teemal rääkisime. Nendessamades koolides, mille pärast teil praegu süda valutab, on põhieesmärk töötada välja metoodika. Miks te ei usalda eesti keele õpetajaid, miks te ei usalda Eesti haridussüsteemi? Te absoluutselt ei usalda. Need inimesed peaksid ju ikka midagi oskama. Nende koolide ja nende pilootprojektide abil töötatakse välja õpikuid.

Kolm kuud peale seda, kui koalitsioon loodi, on kuradi naljakas küsida, milliseid õpikuid te olete teinud. Te olete hulluks läinud või? Millest võib rääkida kolm kuud hiljem?! Aga vaat need projektid võivad kahe-kolme aastaga kindlustada kõik koolid õige metoodikaga. Siis ei ole enam seda probleemi, eriti sel juhul, kui me paralleelselt alustame keeleõpet lasteaias.

Siin on spekulieritud sellel teemal, mida tahab valitsus. Valitsus tahab, et kui veerandsajandi jooksul pole niisama hästi kui mitte midagi tehtud, peale selle, et inimestelt on nõutud kättesaamatu eesmärgi täitmist, oleks tõesti ära tehtud midagi praktilist. Ma ütlen teile, et see olukord on väga nutune.

Tegelikult ei muutu mitte midagi. Ma võiksin teile siin rääkida sellest, milline olukord on õpikute ja sõnastikega. Hiljuti vaatasin ma vene keele õpikuid eestlaste jaoks. Pole mitte ühtegi, mida saaks soovitada, ja absoluutselt mitte ühtegi sellist, mille abil inimene saaks iseseisvalt keelt õppida, st kus talle oleks antud selgitusi ja ta saaks nendest aru.

Ma ei tea, milline ministeerium, kas Kultuuriministeerium või Haridus- ja Teadusministeerium või Siseministeerium peab siin tegutsema hakkama, aga me peame seda süsteemi kardinaalselt muutma. Riik peab oma kontrolli alla võtma kõik need õppeprotsessi osad, mis temast võivad sõltuda: metoodika, õpikute ja sõnastike väljatöötamine ning kättesaadavaks tegemine. Seni ajani aga pole kahjuks midagi muutunud. Henn, sa küsisid, miks 26 aastat. Sellepärast, et selle asjaga on enamasti tegelnud väga pealiskaudsed inimesed, poliitikud, kelle hulgas ei ole olnud kvalifitseeritud keeleteadlasi. Nad ei ole lihtsalt keeleteadlaste käest nõu küsinud. Mida sa siis tahad? Aitäh!

## **17:09 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena palun kõnetooli Henn Põlluaasa!

## **17:10 Henn Põlluaas**

Ma pean väga paljuski kolleeg Mihhail Stalnuhhiniga nõustuma. 26 aastat on pärast taasiseseisvumist lastud raisku minna, 26 aastat ei ole tõesti mitte midagi tehtud. Meil ei ole vene lastele korralikke eesti keele õpikuid ega töövihikuid. Ma tean, et kolleeg Stalnuhhin on ise koostanud neid mitu. Need on suurepärased, aga paraku on need tal siimaani sahtlis, sest keegi ei ole nende vastu huvi tundnud. 26 aastat on tegelikult lastud eesti keeleruumil väheneda ja vene keeleruumil kasvada. Kui me vaatame kõiki neid aastate jooksul tehtud otsuseid, küll keeleseaduse lahjendamist, küll kodakondsuse seaduse lahjendamist jne, siis selgub, et ongi nii: vähe sellest, et 26 aastat ei ole midagi head tehtud, palju hullem on see, et tegelikult on tehtud väga palju kurja.

Mihhail ütles, et siin on varem seda teemat arutatud. See on alati kuskile sumbunud. Kuhu? Kelle karvase ja kurja käe tõttu? Me võime kõik seda küsida, me võime kõik seda aimata. Aga täna me oleme sellises olukorras, kus on vähemalt natukenegi ära tehtud, üks sammukene on juba astutud ja vähemalt see 40% : 60% jaotus on sisse viidud. Me eeldame, et valitsus astub samme eesti keele õppe laiendamiseks ja parandamiseks. Me ei saa lubada, et valitsus ei astu mitte sammu edasi, vaid astub sammu tagasi ja vähendab eesti keele osatähtsust veelgi. Eesti keele õpe peaks algama lasteaiast ja koolis peaks see algama kohe esimestest klassidest alates. Me ei peaks üldse rääkima mingisugustest protsentidest. Kui me räägime protsentidest, siis me ei peaks rääkima mitte selle 60% tagasitulekust,

vaid me peaksime rääkima sellest, et astume sammu edasi ja jõuame 80% juurde ning võib-olla kolme- nelja aasta pärast siis 100% juurde.

Me oleme üks väiksemaid rahvaid maailmas, kellel on oma riik. Selle riigi ülesanne ongi tagada eesti rahva, eesti keele ja eesti kultuuri säilimine. Kui meie ise seda ei tee, siis ei tee seda mitte keegi, sellest ei tasu undki näha. Me lihtsalt sulame ja hāgustume siis āra nende miljardite ja miljardite inimeste seas, kes maailmas elavad, ja selle suurrahva hulgas, kes elab meie idapiiri taga ning annab tuge oma rahvuskaslastele siin, rahastab nende kultuuritegevust, õpet ja mida kõike. See ei ole eesti rahva ülesanne ega kohustus, sest 900 000 inimest ei saa üle 100-miljonilise rahva, tema kultuuri ja keele säilimise pärast muretseda. Midagi sellist ei tee ka suuremad rahvad, nagu ma korduvalt siin maininud olen. Ükskõik millises teises riigis antakse riiklikku haridust ainult riigikeeles ja kui teistest rahvustest inimesed, kes soovivad seal riigis elada, tahavad, et nende lapsed saaksid emakeelset haridust, ja soovivad arendada oma kultuuri, siis see on loomulikult võimalik, aga seda rahastavad nad ise. Nii et siin ei saa tuua mitte mingisuguseid vabandusi, et me alles pūūame midagi teha või mõtleme millegi peale. Me peame tegutsema, mitte udumullikest välja ajama, nagu on juba 26 aastat tehtud, ja mille tõttu me ei ole mitte kuskile jõudnud. Loomulikult, kellelt muult seda nõuda kui valitsuselt. Valitsus on kohustatud täitma põhiseadust, vannot, mille kõik valitsusliikmed on andnud, ja rahva tahet, sest ilma eesti keeleta ei ole ka sellel riigil enam mingit mõtet. Aitāh!

### **17:15 Aseesimees Taavi Rõivas**

Jārgmisena palun kõnetooli Jürgen Ligi!

### **17:15 Jürgen Ligi**

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Nagu ma oma küsimuses ütlesin, ma usun, et Mailis Reps on täiesti siiras, kui ta väidab asju, mida ta hakkab hiljem eitama. Ta on olnud selles järjepidev. Ta on lubanud ka venekeelsetele gümnaasiumidele erandeid, tehes selles poliitikas muudatusi. Loomulikult lubas ta seda, ta lubas südamest, seda lubas Mihhail Kõlvart ja lubavad ka juba vene koolide juhid. Vene meedia on selle mõtte omaks võtnud. Täiesti siiras ja järjekindel on Mailis Reps ka siis, kui ta ei vasta küsimustele. Taavi Rõivas tsiteeris konkreetset tema sõnu Postimehest, mis avaldati veebruari alguses. Postimehes olid kirjas Mailis Repsi sõnad, et kui sellised taotlused tulevad, siis, jah, nad on kokku leppinud, et nad teevad need erandid vene gümnaasiumidele. Vastuseks hakkas ta siin rāākima ei tea millest. Ta viis jutu kõigepealt metsa ja siis ütles, et kui Postimehele on eranditaotlusi tulnud, siis saatku need talle ka. Oli see vastus või? Kui Maris Lauri küsis, millal tuleb üks koolisüsteem, eestikeelne, siis ta hakkas rāākima erakoolidest. Ōigus avada ja pidada erakoole on kirjas põhiseaduses ning selle kohta Maris Lauri ju ei küsinud.

Selline täiesti siiras ja südamest lolli māngimine siin Riigikogus ei ole kohane ega ole kohane ka sellise hella teemaga māngimine. Meil on olemas ja suhteliselt omaks võetud űhiskondlik kokkulepe, et toimub űleminek eestikeelsele õppele. See on kogu aeg toimunud pigem liiga aeglaselt. Selle tempo mahavõtmisega on alati vaeva nāinud Keskerakond. Suurest kompromissivalmidusest, mis pigem oli karuteene venelastele, alustati eestikeelse õppega gümnaasiumist. Aga siiski on midagi āra fikseeritud. Ja siis tuleb uus valitsus, IRL-i ja Keskerakonna valitsus, rāākimata sotsidest, ja űtleb, et nūūd hakatakse erandeid tegema. Mille nimel? Uuringud nāitavad, et eesti keele oskus vōrdsustab inimeste vōimalused tōōturul. Kōik muud vāited on pahatahtlikud, lābilōōgivōime sōltub otseselt eesti keele oskusest, rohkem isegi kui mõnest punktist mingil lõpueksamil.

Sellise űhiskondliku kokkuleppe murdmine, selle asemel et seda űle kinnitada, on vastutustundetu. Ei ole mõtet viia ka juttu õppevahenditele ja muudele tehnilistele asjadele või kiruda, et 25 aastat ei ole midagi tehtud. Mis me teeme selle teadmiseaga, et ei ole midagi tehtud? On küll tehtud. Me ei ole siin tegelikult ju keegi oma pōhitōō poolest pedagoogid, kuigi mõnel on pedagoogiline taust, mõni on pedagoogina lausa pikemalt tōōtanud, mõni on lihtsalt praktiseerinud, nagu ka siinkōneleja, aga see ei ole see, mida me peaksime arutama. Me peaksime arutama seda, et poliitiline kokkulepe on olemas ja seda ei oleks tohtinud kahtluse alla seada. Sellest oleks pidanud alustama. Alustati sellest, et lubati erandeid, siis hakati mõtlema, et need on hoopis mingisugused pilootprojektid. Aga nendest pilootprojektidest ei teadnud haridusministeeriumi eksperdid enne midagi, kui haridusminister hakkas nende űmber keerutama.

Palun siiski vastata arupärimistele sisuliselt ja palun mitte mängida selle õrna teemaga, millega ei peaks hakkama jälle ühiskonda lõhestama, vaid millega peaks ühiskonda liitma. Peaks pingutama selle nimel, et koolid läheksid üle ühele, eestikeelsele süsteemile, ei peaks andma vastupidiseid signaale. Aitäh!

#### **17:20 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena Mart Helme, palun!

#### **17:20 Mart Helme**

Lugupeetud eesistuja! Proua minister! Head kolleegid! Tegelikult on meil nõukogude ajast olemas suurepäraseid sõnastikke: eesti-vene sõnastikud, vene-eesti sõnastikud, vestlussõnastikud. Ega need keeled nüüd viimase 25–26 aasta jooksul nii väga ka muutunud ei ole, et neid materjale ei saaks kasutada. Nii et mõnevõrra silmakirjalik on rääkida, et ei ole meetodit, ei ole õpikuid, ei ole sõnastikke, appi! See kõik on silmakirjalik, see ei vasta tõele. Jah, nad vajaksid tänapäevastamist, jah, neid võiks olla rohkem, jah, nad võiksid olla ka digitaalsel kujul, aga põhimõtteliselt ei ole ju küsimus selles. Me kõik, eranditult kõik siin saalis teame, milles tegelikult on küsimus. Tegelikult on küsimus selles, et üks rahvusgrupp lihtsalt kangekaelselt ei taha siinse rahva keelt ära õppida ega taha lasta end selleks ka sundida.

Juba 1980. aastatel tekkis Eesti poliitikamaastikul sügav lõhe: teatud poliitikud ja poliitilised jõud pooldasid Eesti NSV muutmist n-ö kolmandaks vabariigiks, teised pooldasid Eesti riikliku järjepidevuse taastamist. See lõhe püsib tänaseni. See väljendub muu hulgas hariduspoliitikas ja selles, et üks erakond väga selgelt panustab sellelesamale elektoraadile, kes ei taha eesti keelt ära õppida. Meile öeldakse siit puldist, et taotlusi pole tulnud. Ärge muretsege, küll need tulevad, kas järgmiseks õppeaastaks või ülejärgmiseks õppeaastaks. Enne valimisi tehakse kingitusi, selles ei ole mingit kahtlust. Küll on sel puhul ehitatud Lasnamäele kirikuid ja astunud muid samme. Küllap astutakse ka nüüd. Põhimõtteliselt jätkab see erakond sedasama poliitikat, mida ta on viljelnud viimase 25 aasta jooksul. Selles kontekstis pean ma, hoolimata kogu lugupidamisest, kogu sümpaatiast ministri vastu, ütlema, et ma lihtsalt ei usu teda. Ma ei usu tema vastuseid, ma ei usu tema siirusesse, kui ta puldist eitab seda, mis on sõna otseses mõttes must valgel kirjas. Ma pean silmas seda tsitaati, mis oli kirjas Postimehes. Kalasilmadega ütleb ta: "Pole öelnud ega tea, millest te räägite." Kalasilmadega ütleb ta, et telekanalile Sputnik antud intervjuud nagu ei olekski olnud. Teate, minu ema – ta muide oli venelanna, ma ei oska isegi öelda, mitme protsendi ulatuses – armastas kasutada niisugust venekeelset väljendit: "Ja ne ja i lošad ne moja." Mustlane, kes tabati hobusevarguselt, ütles: "Ja ne ja i lošad ne moja." (Mina pole mina ja hobune pole ka minu oma.) Vaat see on täpselt see, mida me täna kuulsime siit kõnepuldist: mina pole mina ja hobune pole minu oma ja te olete üleüldse millestki täiesti valesti aru saanud, me tegelikult ei tee vene elektoraadi suunas mingeid kummardusi, ja kui teie saate sellest niimoodi aru, siis te saate täiesti valesti aru, tegelikult on asjad nii, nagu meie siit kõnepuldist ütleme. Vabandust, aga mina seal oma toolis lihtsalt ei usu neid vastuseid! Uskuge mind, valel on lühikesed jalad ja need valed tulevad välja veel enne järgmisi kohalikke valimisi ja enne järgmisi Riigikogu valimisi. Aitäh!

#### **17:24 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena Krista Aru, palun!

#### **17:24 Krista Aru**

Härja juhataja! Austatud rahvaesindajad! Eesti keel on meie riigikeel ja meil on ühiskondlik kokkulepe, nagu Jürgen Ligi väga õigesti ütles, et meie koolid on eestikeelsed. Siin ei ole mingit kaksipidi mõtlemist. Selliseid väga valesid signaale selle kohta ei tohiks anda ükski minister, veel vähem haridus- ja teadusminister. Kuid ma ei taha kuidagi olla nõus ka sellega, nagu selle 26 aasta jooksul ei oleks midagi tehtud. See, kuidas me oleme suutnud õpetada eesti keelt ja teha seda kultuuriruumi kaudu, on sõltunud ja sõltub ka edaspidi eelkõige sellest, kui hästi me kõik seda ühiskondlikku kokkulepet täidame. Sellele ei aita kindlasti kaasa ühe või teise poole süüdistamine või näpuga näitamine. See, mis aitab kaasa, on teada ja tuntud juba Jakob Hurda päevilt. Kõige rohkem aitab kaasa see, kui ise väärtustatakse, hinnatakse ja räägitakse korralikku eesti keelt.

Haridus- ja Teadusministeeriumil oleks kõige kiiremas korras vaja lahendada õpetajate küsimus. See aitaks kindlasti kaasa sellele, et ei tekiks selliseid sasipuntraid, mida siin aina edasi keritakse. Liiga kauaks on jäänud lahendamata probleemid vene koolides töötavate õpetajate täiendusõppe ning

nende eneseteadvuse ja eneseusuga. Nad ei ole aastaid saanud tunda kindlust, õpetades vene koolis ja õpetades seal ka eesti keeles.

On asju, mille üle ei tohiks mitte keegi meist ei nalja teha ega millest rääkides ka probleemi üles kütta. Mul on suur palve haridus- ja teadusministrile, et neid segavaid signaale, mis võivad tekitada ühe, teise või kolmanda arupärimise, ei antaks edasi ühiskonnale. See ei tee eesti keele staatusele mitte midagi head ja see ei tee head ka ühiskonna sidususele tervikuna. Need inimesed kuuluvad siia Eestisse, neil on siin kodu ja eesti keel peab saama nende oma keeleks. See eeldab väga positiivset ja sooja suhtumist, alates sellest, kuidas tõesti juba väga hallidel ja ammustel aegadel eesti keel ausse tõsteti. Aitäh!

### **17:27 Aseesimees Taavi Rõivas**

Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Me oleme teisele arupärimisele vastamise lõpetanud.

---

## **3. 17:27 Arupärimine koolivõrgu kohta (nr 314)**

### **17:27 Aseesimees Taavi Rõivas**

Kolmanda arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Jürgen Ligi, Yoko Alender, Ants Laaneots, Deniss Boroditš, Jüri Jaanson, Lauri Luik, Kalle Laanet, Urmas Kruuse, Valdo Randpere, Igor Gräzin, Hanno Pevkur, Liina Kersna, Maris Lauri ja Heidy Purga. Arupärimine on koolivõrgu kohta. Arupärijate nimel Jürgen Ligi, palun!

### **17:28 Jürgen Ligi**

Austatud Riigikogu ja austatud tema juhataja! Loodame, et selle arupärimisega läheb paremini ja me ei saa mitte ainult otseseid, vaid ka rahustavaid vastuseid. Mailis Reps ja uus valitsus on andnud väga palju signaale, mis seavad kahtluse alla kogu senise koolihariduse ressursi- ja kvaliteedipoliitika. Sisuliselt on lubatud hakata eelisrahastama väikegümnaasiume. On seatud kahtluse alla senised uuringutel põhinenud riigigümnaasiumide arendamise projektid. On antud lootust, et riigigümnaasiumid antakse üle hoopis omavalitsustele. Kõiki neid lubadusi on andnud ka Mailis Reps isiklikult. See on vastuolus kõigega, mida on pikki aastaid tehtud, kusjuures tehtud on pigem liiga aeglaselt kui liiga kiiresti. Kõige selle tagasipööramiseks ei ole ühtegi sisulist argumenti peale selle, et see valitsus pöörabki asju tagasi. Aga praegu on tegemist ka ligi 240 miljoni euroga, mis sõltuvad sellest, kas koolivõrku korrastatakse või mitte. Teadmiseks haridusministrile, et mitte ainult põhikoolide meedet, vaid ka riigigümnaasiumide meedet rahastatakse Euroopa eelarvest tingimusel, et vähendatakse koolipindu ning ressursse hakatakse kasutama rohkem hariduse kvaliteedi ja sisu heaks. Seda asja me oleme ajanud. Selle oleme kirjutanud ka seadustesse, näiteks on saavutatud poliitiline kompromiss, et riigigümnaasium tuleb igasse maakonda. Oleme ajanud seda asja suure kompromissivalmidusega ka kohalike omavalitsustega, aga siis tuleb üks valitsus, kes päeva pealt ütleb, et nüüd teeme teistpidi. Riigil enam poliitikat ei ole, nii nagu nemad ütlevad, nii on. Keegi ei saa aru – jutt on omavalitsustest, kelle huvid on tihti hoopis teisesuunalised –, mis on see üldine projekt, milleks see raha läheb ja milleks see raha ei lähe mitte. Ma rõhutan, et tegemist ei ole olnud mingisuguse sellise projektiga, mis on kuskil erakonna töögrupis välja mõeldud. See on asi, mida on haridusministeerium ajanud mitme erakonna ministri juhtimisel. Kolme erakonna ministrid on seda toetanud ja see järjekordne tagasipööre on väga kummaline.

Konkreetsed küsimused, millele palun seekord sisulist vastust, on järgmised. Esiteks: "Kuidas plaanite edasi minna riigigümnaasiumide võrgu arendamisega?" Me ei pea siin silmas mitte üldist juttu või juttu Eesti metsast, vaid meid huvitab, mida ja miks te proovite tagasi pöörata. Kui ei proovi, siis on hästi. Teiseks: "Kas plaanite anda riigigümnaasiumid kohalike omavalitsuste haldusesse? Kui jah, siis millisel eesmärgil? Kas selline muudatus aitaks tõsta gümnaasiumihariduse taset?" Juhin tähelepanu, et pikalt küpsenud haridusseadus näeb ette vastutuse üleandmise riigile. Õiguskantsler peab vajalikuks kaaluda kogu hariduse eest vastutamise üleandmist riigile, kuna omavalitsused ei suuda tagada hariduse ühtlast taset. Tema määratluse järgi on see riiklik standard ja tagurpidikäik oleks kindlasti vastupidise tulemusega. Kolmandaks: "Kas Teie arvates peaks kutse- ja gümnaasiumiharidus edaspidi kuuluma riigi või kohalike omavalitsuste haldusalasse?" See küsimus kattub eelmise küsimuse mõttega. Neljandaks:

"Kuidas vastavad Teie seisukohad koolivõrgu korrastamiseks eraldatud investeeringute tingimustega, mis on kokku lepitud Euroopa Komisjoniga?" Viiendaks: "Kuidas on riigi eelarvestrateegias tagatud õpetajate palga tõstmine 120%-ni, mis eelmisel valitsusel oli kavas koolivõrgu korrastamise tingimusel?" Rõhutan, et see 120% oleks olnud sellel kevadel riigi eelarvestrateegias fikseeritud ja oluline osa sellest plaanist põhines struktuursel kokkuhoiul. Aitäh!

### **17:33 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Palun!

### **17:33 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Head arupärijad! Põnev on kuulata inimesi ühelt ja teiselt poolt seda pulti. Mul oli au ja õnnetus kuulata kaks aastat Jürgen Ligi, kui ta oli haridusminister, ja ma mäletan hästi tema vastuseid. Nüüd on toolid ja lauad pöördunud ning päris põnev on meenutada endisi aegu, aga eks nendest kirjutatakse ajaloo lehekülgedel.

Teie esimene küsimus: "Kuidas plaanite edasi minna riigigümnaasiumide võrgu arendamisega?" Riigigümnaasiumide võrgu arendus on kokkulepitud tegevuskava kohaselt aastani 2023 selline, et kõigepealt peab igas maakonnas olema vähemalt üks riigigümnaasium. Selle kohustuse on riik endale võtnud ja sellest ta ka lähtub. Aastal 2018 ehk järgmisel õppeaastal saavad valmis riigigümnaasiumid Paines, Raplas ja Viimsis, 2019. aastal lisandub neile Kohtla-Järve ning sõlmitud kokkulepete kohaselt minnakse edasi ka kõigi teiste partneritega. Tänapäevaks on kokkulepetega kaetud kõik maakonnad. Täna hommikul liitus nende plaanidega Saare maakond, kuna Kuressaare volikogu otsustas teha edasisi samme. Seega võib öelda, et liikumisega riigigümnaasiumide arendamise suunas ja riigigümnaasiumide võrgu täieliku ülevaatega on asjad üsnagi paigas.

Harjumaal on olnud võib-olla kõige rohkem küsimusi, kuna siin on taotlusi olnud kõige enam. Nii nagu hea saal kindlasti teab, sest ajakirjandus on seda piisavalt kajastanud, on moodustamisel Viimsi riigigümnaasium. Teen siin täpsustuse. Kuigi meede nõuab ruutmeetrite arvu vähendamist, siis küsija kindlasti teab, et nii ei tehta Harjumaal, sest Viimsis me ruutmeetrite arvu mitte ei vähenda, vaid suurendame ja jõuliselt suurendame. Põhjus, miks Viimsi nende koolide hulka liideti, oli tõenäoliselt veidi teine. Nii Viimsi kui ka Tabasalu puhul oli see mõte, et need on kiiresti kasvavad piirkonnad ja riik tuleb siin oma investeeringukavaga appi. Põhikoolide meetmest ei saanud alguses juttu olla, sest tegu oli riigigümnaasiumide loomisega. Saue vallas on tekkinud vaidlused Saue valla ja Saue linna ühinemise tõttu. Edasised sammud riigigümnaasiumide loomisel sõltuvad eelarve võimalustest. Teie seda väga täpselt võib-olla ei tea, aga me jagame selle meetmega laiali alla 100 miljoni euro. Kindlasti ei saa Haridus- ja Teadusministeerium võtta kohustusi järgmiste riigigümnaasiumide loomiseks, enne kui me oleme näinud projektide orienteerivaid hindu. Nii nagu ehitussektoriga kursis olevad inimesed kindlasti teavad, viimasel ajal on hinnad tõusnud. Me kindlasti ei tagane sellest kohustusest, et igas maakonnas, üldjuhul maakonnakeskuses, on olemas riigigümnaasium. Me järgmiste kuude jooksul vaatame läbi Rakvere ja Kuressaare võimalikud hinnakalkulatsioonid. Siis me teame, kui palju meetmes veel vahendeid on, ja oskame öelda, kas riigigümnaasiumide võrku saaksid lisanduda järgmised gümnaasiumid. Huvi on aga väga suur.

Teine küsimus: "Kas plaanite anda riigigümnaasiumid kohalike omavalitsuste haldusesse? Kui jah, siis millisel eesmärgil? Kas selline muudatus aitaks tõsta gümnaasiumihariduse taset?" Riigigümnaasiumide loomise ümber on aastate jooksul olnud väga palju arutelusid. Poliitilisest konsensusest rääkimine on võib-olla natukene ületähtsustatud, poliitilist konsensust siin kindlasti ei olnud, seda ei olnud ka kohapeal. Arutati teemal, kas riik on parem omanik kui kohalik omavalitsus, ja arvamused olid üsna erinevad. Tänapäevaks on selge, et keskaste, kutseharidus ja gümnaasiumiharidus võiksid olla ühe omaniku käes. Riigihalduse ministri väljatöötatud reformikava kohaselt oli üks ettepanekuid, mis valdkonnaministritele esitati, vaadata läbi valdkonna prioriteedid, et teha kindlaks, mida oleks haldusreformi osana võimalik anda üle kohalikule omavalitsusele. Üks ettepanek oli kaaluda gümnaasiumihariduse ja kutsehariduse mingil hetkel kohalikule omavalitsusele üleandmist. Haridus- ja Teadusministeerium vastas, et igasugune arutelu kohaliku omavalitsuse kompetentsi arendamise teemal on teretulnud, kuid kuni aastani 2021 ja tegelikult kuni aastateni 2022 ja 2023, kuni me alles korrastame koolivõrku, ei ole me kindlasti valmis selliseid muudatusi tegema. Kui järgmine Riigikogu ja Vabariigi Valitsus otsustavad, et koolivõrk on piisavalt korrastunud ja kohalik omavalitsus kui keskastmehariduse eest vastutaja oleks siin mingil põhjusel parem valik, siis on Haridus- ja

Teadusministeerium valmis analüüse jätkama. Aga selle aja jooksul, kui koolivõrk korrastub, me sellist muudatust ei tee.

Mis puudutab seda, kas parem omanik on riik või kohalik omavalitsus, siis ma usun, et siin on võimalik diskuteerida, aga nii eelmised kui kindlasti ka tulevased valitsused on ühel nõul selles, et haldusreformi on mõtet teha ainult siis, kui kohalikule omavalitsusele ka sisulist kompetentsi juurde antakse. Kõik arutelud vastutuse üle hariduses, mis osas see kuulub kohaliku omavalitsuse tasandile ja mis osas riigi tasandile, on teretulnud. Aga veel kord ütlen, et ei kutseharidust ega gümnaasiumiharidust ei ole me täna üle andmas, vaid me alles korrastame koolivõrku.

Kolmas küsimus: "Kas Teie arvates peaks kutse- ja gümnaasiumiharidus edaspidi kuuluma riigi või kohalike omavalitsuste haldusalasse?" Ma eelmisele küsimusele vastates sellest juba rääkisin. Kordan veel üle, et kindlasti ei tohi ühegi suurema muudatuse tõttu kvaliteet halveneda. Tuleb arvestada ka sellega, et osa kutsekoole on riikliku kattega, aga asuvad nad üsna väikestes omavalitsustes, isegi peale haldusreformi. Nii et valikud on nii ja naa. Tartus on kutseharidus täna omavalitsuse käes, kuid samal ajal sõltub ta peaaegu 100% riigi rahastusest. Nii et ka sellised vormid on olemas, aga jah, tõenäoliselt oleks parem, kui omanikud oleksid ühel tasandil. Tööandjatega kohtumisel oli jutuks ka see ettepanek, mis tuli riigihalduse ministrilt, ja ka tööandjate suhtumine oli pigem ettevaatlik. Nagu me teame, Põhjamaades on mudeleid, kus kutseharidus ja gümnaasiumiharidus on omavalitsusliitude käes. Nii et need on võimalikud, ma ei välistaks ei ühte ega teist, aga kindlasti ei tuleks neid muudatusi teha keset protsessi. Nii et täna veel kindlasti mitte.

Neljas küsimus: "Kuidas vastavad Teie seisukohad koolivõrgu korrastamiseks eraldatud investeeringute tingimustega, mis on kokku lepitud Euroopa Komisjoniga?" Ma ei tea, millisest seisukohast on juttu. Kui te peate silmas koolivõrgu korrastamist ja riigigümnaasiumide loomist või HEV-meedet, siis loomulikult on kõik need otsused Haridus- ja Teadusministeeriumis ja ka ministril tehtud kooskõlas Euroopa Komisjoniga, seda nii kokkulepitud sihtide kui ka tingimuste poolest. Aitäh!

#### **17:42 Aseesimees Taavi Rõivas**

Teile on küsimusi. Palun, Jürgen Ligi!

#### **17:42 Jürgen Ligi**

Aitäh! Austatud minister! Tegelikult ei peaks see, kumb on kummal pool pulti, olema argument. Argument peaks olema see, kas minister põleb kirest oma tööde tõestada või püüab ta rääkida teemast mööda. Mina mainisin muu hulgas väikegümnaasiumide eelisrahastamist ja ka seda, et te olete väljendanud riigigümnaasiumide asukoha teemal teistsuguseid seisukohti kui need, mis uuringutel põhinevad. Aga ma küsin konkreetset Paide näite varal. Ma tean, et see, et riigigümnaasiumi jaoks valiti kutsekooli maja asemel restaureerimisele minev maja, teeb selle projekti poolteist korda kallimaks, ja ühtlasi on suure tõenäosusega kahtluse all kutsehariduse säilimine Paides. Miks oli vaja lipitseda kohalike huvigruppide ees, teha riigigümnaasiumist tegelikult restaureerimisprojekt ning loobuda kutsehariduse ja gümnaasiumi sünergiast?

#### **17:44 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Kutsehariduse ja gümnaasiumihariduse koostöö on teema, kus, ma usun, me peame olema proaktiivsemad. Vaatamata ühele omanikule, ei ole nende aastatega tekkinud kutsehariduse ja gümnaasiumihariduse nii tugevat sünergiat, kui meile alguses siin saalis räägiti. Aga kui me vaatame, kuhu on tekkinud riigigümnaasiumid ja kuidas kogukonnad on neid vastu võtnud, siis näeme, et need on Valgas, Võrus ja Põlvas või nüüd ka Kuressaares või Rakveres, kus küsija erakonnakaaslased on seda asja ju pikalt arutanud. Kogukond peab riigigümnaasiumi reaalselt omaks võtma. See, et koolivõrgus tehakse nii põhimõttelised muudatused, peab olema kohapeal aktsepteeritud. Nii et ei ole sugugi üllatav, et kui Paide Linnavolikogu fraktsioonid said õiguse midagi arvata, siis tuli kõikidelt fraktsioonidelt haridusministeeriumile palve vaadata loodava gümnaasiumi asukoht üle. Väga hea, kui teil on teistsugused andmed. Minule teadaolevalt ei toimu täna kinnisvara hinna poolteisekordset tõusu. Ju siis, hea Jürgen Ligi, on teil mingid täpsemad andmed kui need, mis mina olen haridusministeeriumist saanud. Ma tean, et alles käivad detailsed arutelud, millised lisatingimused seal on ja millised on muinsuskaitselised piirangud, kui neid üldse on. Mis puudutab kutsehariduse säilimist Paides, siis teil on ilmselt mingi selline informatsioon, mida üldsus ei tea. Minule teadaolevalt on Järvamaa Kutsehariduskeskus vägagi elujõuline, sellega on üsna hiljuti

liidetud ka Põltsamaa ametikool. Seal ei ole täna küll küsimust, nagu see hakkaks ära kaduma. Järvamaal on kutseharidus hinnas ja kindlasti on see nii ka edaspidi. Riigigümnaasiumi loomine on toimunud igal pool nii, nagu kogukond seda on soovinud, ja nii toimub see ka Paides.

#### **17:46 Aseesimees Taavi Rõivas**

Toomas Kivimägi, palun!

#### **17:46 Toomas Kivimägi**

Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Mul on ikkagi väike mure. Kuidas me saame olla kindlad teie väidetes, et riigigümnaasiumide loomisega minnakse edasi nii, nagu on n-ö laialt kokku lepitud, kui te siin saalis annate kõhklevaid vastuseid? Ma pean silmas seda, et te räägite sellisest tähtajast, et aastateni 2021–2022 või mingi uue valitsuse moodustamiseni. Ma arvan, et need on ebamäärased ja ebaselged signaalid, mida riigigümnaasiumid ei oota. Teine asi, mis minus kõhklusi tekitab, on teie valitsemispõhimõtte ehk see n-ö avatud koalitsioonilepe, millel on küll omad voorused, aga me oleme miinuseid saanud tunda rohkem kui voorusi. Ehk me ei tea, mis juhtub homme, ja me ei tea ka, mis juhtub ülehommel, sest kõike võib muuta. Seepärast ma küsin veel sellise küsimuse: kas teil on plaanis muuta ka riigigümnaasiumide rahastamise põhimõtteid?

#### **17:47 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Ma eeldan, et te olete kõige detailsemalt kursis Pärnus toimuvaga. Ma annan teile veel kord selle signaali, et nagu me oleme öelnud, aastateni 2021–2023, kui me koostöös kohalike kogukondadega riigigümnaasiumide ja koolivõrgu meedet arendame, me muudatuse võimalust ei näe. Aga võtame Pärnu näite. Pärnus on täna vägagi elujõuline kutsehariduskeskus ja seal on väga tubli riigigümnaasium. Sel ei ole loomulikult nii pikka ajalugu kui Sütevakal või näiteks Viljandi riigigümnaasiumil. Aga arvused vaadates on näha, et ka seal on juba olemas 5–6-aastane graafik. Me näeme Viljandi näitel, et 5–6 aastaga muutubki ta kogukonnas jõuliseks ja tubliks kompetentsikeskuseks.

Te peate seda justkui kõhklemiseks, kui minister täna ütleb, et näiteks kuue aasta pärast me oleme valmis kasutama Põhjamaade mudelit ja omanike ring oleks maakonnapõhiselt omavalitsusliit või näiteks see moodustatav Suur-Pärnu. Mina ei julge täna välistada, et näiteks Pärnu ühel hetkel samamoodi ei leia. President küll oma kõnes ütles, et riik peaks olema selle astme valitseja. Mina olen käinud Soomes ja väga põhjalikult nende süsteemi analüüsinud. Nendel on kohalike omavalitsuste liidu tasandil nii kutseharidus, töötute koolitamine kui ka täienduskoolitus. Nii inkubatsioonikeskused kui ka seesama keskaste on Soomes omavalitsuste käes. Nad on sellele kõigele väga piirkondlikult lähenenud, aga loomulikult on seal riigi rahastus selgelt olemas. Mina ei julge teile täna öelda, et kuue aasta pärast näiteks Pärnumaal ei leita, et see on see õige mudel. Võib-olla, aga täna, jah, seda veel ei tule, me kohalikele omavalitsustele neid täna üle andmas ei ole. See võib juhtuda näiteks viie või kuue aasta pärast, kui haldusüksused on saanud iseseisvaks ja tugevaks ning nad on tõepoolest nii suured, nagu täna loodetakse, ning neil on olemas soov ja kompetents. Ei ole nii, et ma annan teile vastuolulisi signaale. Kui me vaatame sisuliselt, siis näeme, et ei üks ega teine mudel ei ole välistatud. Mõlemad mudelid on võimalikud, aga seda kõike tuleb teha kindlasti üle Eesti ühtlaselt, mitte nii, et ühes kohas on ühtemoodi ja teises kohas teistmoodi.

#### **17:50 Aseesimees Taavi Rõivas**

Krista Aru, palun!

#### **17:50 Krista Aru**

Aitäh, härra juhataja! Austatud proua minister! Kas ka kutsehariduse võrku on kavas hakata üle vaatama ja korrastama? Eelkõige rõhutan ma siin kutsekoolide inimeste mõtet, et nende koolide baastehniline varustatus on praegu küllaltki hea, aga see vananeb. Kas koostöös ettevõtetega oleks võimalik või üldse mõttekas hakata mõtlema ühiste keskuste kujundamise peale, mida ettevõtted saaksid kasutada tootmistegevuse jaoks ning koolid praktikabaasi ja õppimiskohana?

#### **17:51 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Kultuurikomisjon on võtnud selle sisulise poole täna vaatluse alla ja võib öelda, et kutsehariduse materiaal-tehniline baas on praegu väga hea. Kutsehariduses on probleemiks meistrite palgad. Üldainete õpetajate palgatase on enamjaolt tagatud ka kutsehariduses, aga erialameistrite leidmine on probleem.

Kutsehariduses toimunud muudatuste kohta võib öelda, et viimastel aastatel on toimunud kaks olulist nihet. Esiteks see, et väga palju on tekkinud täiskasvanuharidust. Kutseharidust omandavate täiskasvanute osatähtsus on täna kasvanud, kohati on koolides neid üle kolmandiku. Positiivse poole pealt vaadates on see parandanud kutsehariduse mainet. Tihti on seetõttu, et isa seal koolis õpib, tulnud sinna ka tema pojad või siis vendade-õdede lapsed. Aga miinuspoolest rääkides tuleb välja tuua, et meil ei ole kutsehariduses näiteks amortisatsioonikomponenti, mis tähendab, et pidev lisainvesteering on pehmelt öeldes keeruline. Täna päästab kutsekoole see, et nad ise teenivad tulu, tehes seda väga jõuliselt, ja selle võrra nad ise parandavad oma võimalusi.

Teine nihe, mis on toimunud – see läheb vähemalt osaliselt selle suuna alla, mille kohta hea küsija küsis –, on õpipoisikoolitus. Aina enam on neid valdkondi, kus õpilased lähevad kohe õpipoisikoolitusse. Siin on koolid olnud aina enam aktiivsed. Sellel aastal on kohati juba iga neljas õpilane õpipoiss ehk ta töötab tegelikult töökohas, ta põhimõtteliselt küll õpib mingite tsüklite kaupa koolis, aga hästi suures osas saab ta oma väljaõppe tegelikult töökohas. Kui küsida, milline on tulevik, siis ma arvan, et selliseid õpipoisikoolitusega sarnaseid õppevorme, kas siis natuke pikemaid või lühemaid, tuleb kindlasti juurde. Praegu tugineb õpipoisikoolitus peamiselt Euroopa rahale ja programmidele, aga me oleme haridusministeeriumis kindlalt otsustanud, et kui näiteks muutub midagi rahastamises, nii et me ei saa jätkusuutlikult edasi minna, siis õpipoisikoolitust ei tohi me kindlasti haridussüsteemist ära kaotada. Kolmandaks saab välja tuua valu- või vaidlusküsimuse, kuidas saaks tuua kutseharidusse rohkem ka tänaseid töötukassa meetmeid.

#### **17:54 Aseesimees Taavi Rõivas**

Henn Põlluaas, palun!

#### **17:54 Henn Põlluaas**

Aitäh! Te vist mainisite, et ühe riigigümnaasiumi asukohaks on Saue. Aga sellega on lugu keerulisem. Parandage mind, kui ma eksisin. Tõesti, jah, on kaks Sauet – Saue linn ja Saue vald – ning mõlemad soovivad gümnaasiumi. Vald on sisuliselt Tallinna linnaga kokku kasvanud. Vald soovib gümnaasiumi rajada Laagrisse, kuid kooli sinna ehitamine ei lahendaks ümbritsevate valdade ega kogu maakonna probleemi. Saue linnas on üks Eesti parimaid gümnaasiume, seal on koht, kuhu selle riigigümnaasiumi maja saaks ehitada, on olemas väga professionaalne õpetajate kaader, ümbritsevate valdade lapsed käivad seal koolis, koolibussid sõidavad. Nii et logistika ja loogika ning kõik põhjendused toetavad Saue linna või nüüd, peale ühinemist, vahetult selle lähedale ehitamist. Milline on haridusministeeriumi seisukoht ja millised on teie eelistused selles küsimuses?

#### **17:55 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Vabandust, aga ma viitan korra paarile teisele maakonnale. Lääne-Virumaa ja väga pikalt ka Saaremaa ei suutnud oma kogukonnas kokku leppida, kas ja kuhu riigigümnaasiumi teha. Siis nad unistasid kogu aeg, et tuleks ometi haridusministeeriumilt selge signaal. Kahjuks või õnneks on haridusministeerium algusest peale võtnud seisukoha, et tal on omad kriteeriumid, näiteks peab omavalitsus selleks ajaks, kui avatakse riigigümnaasium, loobuma oma koolis gümnaasiumiastmest. Ehk see kõik peab toimuma järk-järgult ja rahulikult. Seal on teatud kriteeriumid, vaadatakse sündimust ja koolivõrku, analüüsitakse mahtusid ja küsitakse objektiivsed hinnangud. Need on need kriteeriumid. Aga kas riigigümnaasium tuleb Saue valda või linna – juhul, kui Saue linn lõpuks midagi oma gümnaasiumi kohta ära otsustab – ja millised on seal eelistused, selle kohta ei ole Haridus- ja Teadusministeerium veel seisukohta võtnud. Täna küsisin ma üle ministeeriumi spetsialistidelt. Endiselt on seisukoht, et Saue peab ise oma otsused tegema. Nagu te tõenäoliselt teate, on valla tasemel tehtud ettepanek haridusministeeriumile, sarnane ettepanek on tulnud ka Saue linnalt, siis aga tuli Saue linnalt signaal, et nad ei ole valmis kaaluma oma gümnaasiumi sulgemist. Seetõttu on haridusministeerium hetkel ootel. Sellesse piirkonda gümnaasiumi loomine oleks mõttekas. Aga jah, me jääme ootele. Kindlasti ei taha me kogukonda survestada. Olles neid diskussioone jälginud, võin öelda, et need on seal

olnud üsna vastuolulised. Nii et me oleme ootel ja saame oodata kuni 2018. aasta teise pooleni. Nagu ma juba ütlesin, meie esimene kohustus on igas maakonnas gümnaasium luua. Me oleme seadnud kriteeriumidena väga palju piiranguid. Nagu te teate, on siin küsimus olnud näiteks spordivahendites, mis on olnud kohaliku omavalitsuse vastutada. See on siiski üsna kulukas projekt. Kõik maakonnakeskuste koolid, mis siiani on avatud, on läinud kallimaks, kui olid esimesed hinnangud. Me kindlasti ei taha loobuda sellest, et koolid Kuressaares, Rakveres või Kohtla-Järvel või tulevikus Narvas saaksid valmis, samuti nagu koolid Viimsis ja Raplas. Need kokkulepped, mis riik on juba sõlminud, peavad saama täidetud. Need gümnaasiumihooned, mida täna juba projekteeritakse või mille kohta on hanked välja kuulutatud, peavad valmis saama. Sellise signaali olen ma andnud ka nendele koolidele, kes on taotlusi esitanud ja ootavad vastust. Ootame ära rahalised hinnangud ja vaatame, kui palju vahendeid meil on. Aga Sauel on põhjus teine: seal ei ole kohalik kogukond ära otsustanud, kuhu täpselt see kool rajada tuleks.

### **17:59 Aseesimees Taavi Rõivas**

Liina Kersna, palun!

### **17:59 Liina Kersna**

Aitäh, hea eesistuja! Austatud minister! Nagu te kindlasti väga hästi teate, jagatakse mitmes Euroopa riigis, näiteks Hollandis ja Saksamaal, lapsed juba päris varakult riiklike testide tulemuste alusel kolme või ka enamasse kategooriasse. Enamasti on nii, et kõige võimekamad lapsed lähevad akadeemilisse gümnaasiumisse, teises kategoorias on keskpärasemad lapsed ja siis on veel osa lapsi, kes suunatakse kohe ametikooli. Meil on riik hakanud jõuliselt arendama tugevat akadeemiliste gümnaasiumide võrku. Tõesti, nendes koolides antaksegi väga head haridust. Peale selle on kutsekoolide võrk. Juba praegu on näha, et mitmed noored kukuvad riigigümnaasiumist välja, kuna nad ei pea vastu sealsele suurele pingele. Praegu on nende ainukene variant minna ametikooli ja ka n-ö keskkoolid on alles. Aga kui tulevikus enam keskkooli ei ole, kuhu need lapsed siis peaksid teie arvates minema, et oma haridusteed jätkata?

### **18:00 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Me kindlasti tuleme selle teema juurde sügishooajal tagasi, võib-olla jõuame isegi juba enne suve eelnõuga algust teha või vähemalt hakata sel teemal arutlema. See mõte ei ole uus, sellele on haridus- ja teadusminimees üsna pikalt mõelnud. Umbes 400 noort ei õpi praegu edasi. Kui neile juurde liita need, kes langevad juba esimese kolme kuu jooksul välja kas kutseharidus- või gümnaasiumisüsteemist, siis tuleb rääkida – täpse statistikaga on lood nii ja naa – 1500–2000 noorest. Nii et meil on tõesti neid noori, kes on kas valinud endale vale eriala või on oma võimeid üle hinnanud. Me pakume välja järgmist. Kahes kutsekoolis hakkab järgmisest õppeaastast olema selline asi nagu laiemapõhjaline kutsekool. Me oleme tõsiselt analüüsinud, et võib-olla peaks tagama, et igas maakonnakeskuses oleks üks selline. Tänu koostööle tööandjatega, VÕTA-süsteemile ja üsna selgele suunitlusele, et me lähtume kutseeksamitest, on kutseharidus muutunud üsnagi detailseks. Me eeldame lõpetajalt, et ta on võimeline tegema ühe, teise või vahel ka kolmanda kutseeksami. Me anname talle võimalikult korraliku pädevuse ning seda on tööturg ja tööandja meilt oodanud. Aga on ka selliseid noori, keda küsija välja tõi, kes võib-olla ei teagi, mis kutsevaldkonda nad peaksid eelistama, või kelle stardipositsioon võib olla natuke nõrgem, nad võivad olla isegi aeglasema arusaamisega. Seetõttu on teie mainitud riikides, näiteks Hollandis, olemas n-ö lai aasta või orienteerumisaasta. Meie alustame täna sellega katsetamist Rakverest. Huvi on näidanud üles ka Viljandi ning ka Tallinna Teeninduskool on öelnud, et ta oleks huvitatud sellest, et alustada selliseid laiemaid programme nendele noortele, kes muidu sellest süsteemist ära kaoksik või kelle puhul on risk, et nad ongi juba kadumas. Mainida tuleb ka NEET-noori, keda me nüüd koos kohalike omavalitsustega mitmete meetmete abil otsime ja haridussüsteemi tagasi toome.

Teine teema puudutab nn torusid. Täna me Eesti haridussüsteemis eeldame, et lapsed käivad põhihariduse saamiseks üheksa aastat ikkagi oma kodukandi koolis. Jah, on olnud probleeme lõpetamata põhiharidusega. Ka täiskasvanute gümnaasiumides ikka ja jälle avatakse rühmi alates 6. ja 7. klassist. Need inimesed on justkui põhikooli lõpetanud, aga kui nad ühel hetkel tööturult üles otsitakse, kui nad kas ise hakkavad hariduse vastu huvi tundma või tulevad tööandja või abikaasa surve all riigigümnaasiumisse või pigem täiskasvanute gümnaasiumisse, siis nende teadmised võivad olla

sellised, et me peame avama nende jaoks 6. või 7. klassi. Ka nende noorte täiskasvanute koolist väljalangemist me tahaksime ära hoida ja tuua neid kutseharidusse. Üks variant on tõepoolest selline laiem haridus. Selle mõte on see, et need inimesed õpivad orienteeruma eri valdkondades, saavad teadmisi mitme eriala kohta, nad käivad mitmel praktilisel ja siis aidatakse neil koostöös juhendajatega valida neile sobiv mudel välja. Loomulikult, meie ootus ja lootus on see, et seda tehakse juba põhikoolis. Karjäärinõustamine maakondade põhikoolides töötab aina paremini, see on oluline vahend. Ka täiskasvanute gümnaasiumide küsimus on olnud pikalt õhus. Ma toon näiteks need inimesed, kes ei pea täna riigigümnaasiumis vastu ja mingil põhjusel ei taha minna kutsekooli. Väga tihti lähevad nad täiskasvanute gümnaasiumisse. On tulnud üsna palju kriitikat, eriti kutsekoolidest ja tööandjatelt, miks nii lihtsalt võetakse inimesi vastu täiskasvanute gümnaasiumisse, mingu ja õppigu selle asemel ametit. Aga meil ei ole küll siia maani haridussüsteemis sellist asja olnud, et me tahaksime täiskasvanute gümnaasiumisse sisseastumist kuidagi piirata. See on ka põhjus, miks see debatt lävendi ümber on tekitanud kohapeal väga palju elevust. Tuleb mainida kahte asja. Esiteks, tegelikult me survestaksime inimesi niimoodi lõpuks minema rohkem täiskasvanute gümnaasiumisse. Teiseks, me justkui annaksime kutseharidusele sellise signaali, mida me ei taha anda. Need on olnud need kaks teemat. Aga ma usun, et lävenditeema on see, mis varem või hiljem ka Riigikogusse tuleb, sest kui me tahame orienteerida riigigümnaasiumid ja üldse gümnaasiumihariduse rohkem akadeemilisuse suunas, siis mingi lävendi me peaksime tõesti kehtestama.

### **18:06 Aseesimees Taavi Rõivas**

Maris Lauri, palun!

### **18:06 Maris Lauri**

Täna! Hea minister! Ma küsin Tallinna kohta. Eelmise valitsuse ajal oli selline ettekujutus, et Tallinna võiks tulla kaks riigigümnaasiumi: üks n-ö läänepoolsesse otsa, teine Ida-Tallinnasse. Loomulikult on ka omavalitsusel diskussioonivõimalused, aga ma võin kinnitada, et minu ministriks oleku ajal hakkasid need asjad vaikselt liikuma. Peale nende kahe riigigümnaasiumi oli riigil plaanis toetada nn kaunite kunstide kooli rajamist, kus oleksid ühendatud muusikakeskkool ja teised sellised koolid. Nüüd ma olen aru saanud, et Lääne-Tallinnasse on kavas luua riigigümnaasium, aga teine riigigümnaasium olekski siis see kaunite kunstide kool ning Ida-Tallinnasse ehk Lasnamäe poole riigigümnaasiumi ei planeerita. Oskate te selliseid valikuid kommenteerida? Miks seda teist kooli ei taheta? Või järsku suudate oma erakonnakaaslast veenda, et Lasnamäele võiks ikkagi tulla üks korralik riigigümnaasium?

### **18:08 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh, hea küsija! Kõigepealt, mis puudutab riigigümnaasiumide arvu Tallinnas, siis ei minul ega haridusministeeriumil ei ole praegu julgust öelda, kui mitu riigigümnaasiumi me Tallinna jaoks oleme üldse võimelised välja pakkuma. Ma olen aru saanud, et need mõtted nii Harjumaa kui ka Tallinna koha pealt – Harjumaale oli esialgu planeeritud kuus ja Tallinnasse tõepoolest kaks kuni kolm riigigümnaasiumi – lähtusid võib-olla sellisest ideaalsest koolivõrgust. Aga me peame täna vaatama neid summasid, mida on tegelikult võimalik riigigümnaasiumide rajamiseks panna. Ma juba korra ütlesin, aga ma kordan veel, et haridusministeeriumi eelistus praegu on see, et riigigümnaasium tekiks igasse maakonda. Selles edetabelis on teistest selgelt ette läinud Kuressaare ja Rakvere ning kohad, kus gümnaasiumi rajamine on kas kokku lepitud või juba töös, nagu Narva, Viimsi ja nüüdseks ka Tabasalu. Peale selle on tõepoolest ootel Tallinn, kus esiteks on küsimus, kui mitu riigigümnaasiumi siia tuleb, ja teiseks on küsimus, kuhu need tulevad. Mul on olnud, nagu ma eelmisele arupärimisele vastates ütlesin, kaks kohtumist Tallinna esindajatega. Need arutelud olid riigigümnaasiumide koha pealt küll väga põgusad. Aga riigi enda seisukohast rääkides saan öelda, et me oleme Haridus- ja Teadusministeeriumis välja pakkunud sellise projekti, millega hea küsija on tõenäoliselt ka kursis, nimelt, et üks osa kaunite kunstide kooli territooriumist – neid projekte tehakse koos – oleks mõeldud riigigümnaasiumile. Vähemalt sellise väga esialgse projekti kavandi pärisin mina eelnevast perioodist. Ma eeldan, et see oli juba sinu ajal selliselt välja pakutud. Linn ei ole oma seisukohta väljendanud. Plaanis on, et eespool, Pärnu maantee pool, oleks kaunite kunstide kool ja tagumine osa kuuluks riigigümnaasiumile. Mõte on see, et kogu halduspoolt omavahel jagataks. Lisandväärtus oleks see, et tulevasel riigigümnaasiumil oleks sealtsamast võtta muusika-, kunsti-, tantsu- ja rekreatsioonipool ning seal kõrval, TEMT-is ja polütehnikumis, oleks ka tehnikapool. Kogu seda piirkonda on võimalik

integreerida. Ühesõnaga, Tallinna esindajad võtsid selle info teadmiseks ja mingit muud küsimust kõne all ei olnud kui logistika. Nad küsisid, kas me oleme läbi mõelnud, kuidas seal peaks liiklus toimuma hakkama, kui me toome sinna kokku peaaegu 2000 last. See on väga intensiivse liiklusega piirkond. Teisest koolist rääkides, kui selleks peaks olema vahendeid – aga ma veel kord rõhutan, et kui peaks olema –, võin öelda, et ma olen arutanud päris mitmel kohtumisel tehnikaülikooli rektoriga, kas tehnikaülikool võiks olla Tallinnas huvitatud tugeva loodus- ja täppisteaduste kallakuga koolist. Tartu Ülikoolil on tekkinud selline väga selge suund, see on olnud arutelul. Aga ütlen veel kord, et me ei ole veel astunud järgmisi samme, me ootame ära, millised võiksid olla hinnangud Kuressaare, Rakvere ja teiste tulevaste riigigümnaasiumide maksumuse kohta.

#### **18:12 Aseesimees Taavi Rõivas**

Arupärimise arutelul saab esitada ühe küsimuse. Ma saan aru, et kolleeg Toomas Kivimägil on protseduuriline küsimus. Palun, protseduuriline küsimus!

#### **18:12 Toomas Kivimägi**

Just nimelt! Aitäh, härra juhataja! Mul on tõepoolest protseduuriline küsimus. Ma olen väga uus Riigikogu liige ja seepärast ma ei tea, kuidas käituda, kui minister unustab minu küsimusele vastata. Kas ma saaksin oma küsimust korrata? See oli väga oluline. Kas meil on põhjust karta muudatusi riigigümnaasiumide rahastamise põhimõtetes? Ma saan aru, et üks võimalus oleks paluda appi kolleege, aga kuna Igor Gräzin keeldus seda küsimust esitamast, siis ma esitasin protseduurilise küsimuse, et saada teada, kuidas mul tuleks edasi käituda.

#### **18:12 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Narr lugu on see, et protseduurilisele küsimusele vastab juhataja. Juhataja aga ei oska sugugi aimata, milline on ministri seisukoht selles küsimuses. Aga ma usun, et nii vastajal kui loomulikult ka küsijal tasub jälgida, et küsimus ja vastus oleksid omavahel mingil määral seotud. Sellest oleks kindlasti palju kasu meile kõigile. Me loodetavasti leiame siit saalist mõne hea kolleegi, kes on nõus Toomas Kivimägi küsimuse uuesti esitama, ja ka Riigikogu saab siis selguse, mis selle rahastamisega saab. Ma tänan selle protseduurilise küsimuse eest! Järgmisena Lauri Luik, palun!

#### **18:13 Lauri Luik**

Hea minister, palun vastake kõigepealt kolleeg Toomase küsimusele! Teiseks, äkki te räägite lühidalt sellest, mis plaan on Rae riigigümnaasiumiga? Te olete maininud teisi Harjumaale kavandatavaid riigigümnaasiume, aga Raed ei ole te veel maininud. Kas see varem juba plaanidesse pandud mõte on jätkuvalt jõus või on siin mingeid muudatusi?

#### **18:13 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Kui me läheme nüüd protseduurilise küsimuse juurde, siis pean ütlema, et kuna ma olen täna täidesaatva võimu esindaja, siis mul vist ei sobi vastata. Aga ma ütlen heale küsijale, et ma kindlasti ei teinud seda meelega. Sellesse ühte küsimusse oli lihtsalt terve hulk küsimusi peidetud. Kui päris aus olla, siis üks küsimus peakski tähendama ühte küsimust, aga olgu.

Rahastamise muutmise plaani ei ole. Riigigümnaasiumide rahastamine tähendab, et riik katab kõik kulud. Ma pean ütlema, et riigieelarve läbirääkimistel on see olnud üsna keeruline ülesanne. Kuna ma pärisin Haridus- ja Teadusministeeriumi väga võimekatelt eelmistelt ministritelt, siis ma eeldasin, et riigigümnaasiumide meede on riigi eelarvestrateegiasse sisse kirjutatud. Aga minu üllatuseks selgus, et hoolimata isegi Jürgen Ligi endisest töökohast Rahandusministeeriumis, ei olnud seda tehtud. Nii et iga kord, kui uus riigigümnaasium rajatakse, läheb Haridus- ja Teadusministeerium uuesti Rahandusministeeriumile teatama, et nüüd on tulemas uus riigigümnaasium, ja küsib, kas oleks võimalik see riigi eelarvestrateegiasse kirja saada. See oli minu üks üllatusi selle aasta riigieelarve läbirääkimistel, sest ma arvasin, et kui midagi on riiklikult kokku lepitud, siis mõned kulud justkui muutuvad automaatselt põhikuludeks. Tuleb välja, et riigigümnaasiumide puhul see nii ei ole. Aga jah, riik ei ole siin midagi muutnud. Need gümnaasiumid, mis on täna juba avatud, on strateegiasse sisse kantud. See tekitab munitsipaalgümnaasiumides loomulikult palju küsimusi, alates õppevahendite ja tugiteenuste rahastamisest ja lõpetades kas või sellesama koolitoidu või transpordi rahastamisega.

Nii, nüüd me jõudsime teie küsimuse juurde ja see oli ...? (Vaheleühüüe.) Ahaa, Rae, loomulikult. Kuidas ma sain Rae valla ära unustada! Rae vald on ootel. Nagu ma ütlesin Rae valla esindajatele meie võib-olla natukene emotsionaalsel vestlusel valdade ja linnade päeval, on Rae vald see vald, kellele ma kindlasti ei ütle praegu ei, sest hea tahte kokkulepe on ju olemas. Aga ma püüdsin selgitada ja selgitan siinkohal uuesti, et vähemalt 2018. aastani on meil võimalik täna avada veel uusi riigigümnaasiume, aga ehitushinnad on läinud palju kallimaks, kui oli alguses planeeritud. Ka Rakverel on omad ootused ja unistused, kuhu ja kuidas tuleks rajada. Selge on see, et igas piirkonnas, kus riigigümnaasiumi rajama hakatakse, tahetakse teha midagi teistmoodi ja ägedat: kes soovib isemõtlevat, kes isehingavat maja, kes arhitektuuriliselt silmapaistvat hoonet, kes soovib taastada, nii nagu Kuressaare on pakkunud, midagi ajaloolist. Igaühel on omad unistused ning meie peame unistuse ja reaalsuse kokku viima. Seetõttu ei julge ma täna teile öelda, kas Rae valla plaane on või ei ole võimalik nende meetmete raames ellu viia.

Põhikoolide meetme teine osa avaneb mõne kuu jooksul. Kindlasti me püüame nii palju kui võimalik vastu tulla. Rae vallas ei ole küsimus täna selles, kas rajada sinna riigigümnaasium või mitte. Seal on teine probleem, nimelt see, et seal on palju lapsi ja koolikohti on juurde vaja. Ma ei tea, kas me suudame anda kindlustunnet, et riigigümnaasiumi jaoks on vahendid olemas. Peaaegu kõik Harjumaa omavalitsused küsisid sellest meetmest vahendeid, aga esialgu nad ei kvalifitseerunud, kuna lisapunkte saab selle eest, kui vähendatakse ruutmeetrite arvu. See oli vähemalt see selgitus, mis ministri lauale jõudis. Võib-olla seekord on võimalik vaadata Raed teise pilguga. Aga jah, ma ei julge täna öelda, et nad mahuvad rahastatavate unistuste nimekirja. See pole hetkel kindel ei, aga ma ei ole valmis täna ütleva, et minge projekteerimisega edasi, sest riigi raha on olemas.

#### **18:18 Aseesimees Taavi Rõivas**

Arno Sild, palun!

#### **18:18 Arno Sild**

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Te andsite meile väga põhjaliku ülevaate nendest riigigümnaasiumidest. Aga mul on küsimus seoses haldusreformiga. Milline on haridusministeeriumi plaan väikeste maakoolidega? Kas mingid plaanid on juba peetud? Ma pean silmas ka väiksemaid maagümnaasiume. Mis te nende kohta oskate praegu öelda?

#### **18:19 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Väga hea küsimus. Riik on siamaani lähtunud sellest, et kuni aastateni 2020–2023 tuleks rajada riigigümnaasiume ja ülejäänud koolivõrku korrastada. Koalitsiooni moodustamise ajal me leidsime, et me peame õigeks strateegiliselt olulisi gümnaasiume maapiirkonnas. Haridus- ja Teadusministeeriumi koolivõrgu ja üldhariduse inimesed on koos Praxisega aastaid koolivõrku analüüsinud. Nad tunnistavad, et on olemas piirkondi, kus on vaja, et 50–70 kilomeetri raadiuses oleks olemas gümnaasium. Samal ajal ei taha me öelda, et kõik täna olemasolevad gümnaasiumid peaksid jätkama endises mahus. Nii et teie võib-olla natuke liiga keerulisele küsimusele on mul liiga lihtne vastus. Mõte on selles, et riik valib endale igas maakonnas peale riigigümnaasiumi partnerid, keda ta samuti gümnaasiumina aktsepteerib. Nüüd on küsimus, kas Riigikogul tuleks välja töötada mingisugused mõõdikud, kas on mingi laste arv, millest väiksemat kooli ei toetata. Mäletate, kunagi pakuti välja mingeid paralleele või teatud valdkondi. Selles mõttes ei ole siin midagi uut. Haridusministeeriumis on olnud mõte, et tuleks anda kindlustunnet mingisugusele hulgale gümnaasiumidele ka peale maakonnakeskustes asuvate riigigümnaasiumide. Neid ei ole peale riigigümnaasiumi igas maakonnas kindlasti rohkem kui võib-olla kaks.

Milliseid vahendeid meil selleks on? Täna on kokku lepitud, et need kohalikud omavalitsused, kes tahavad gümnaasiumi pidada kuni aastani 2023, teevad seda olulisel määral ise juurde makstes. See on tekitanud sellise paradoksi, et kui omal ajal taheti gümnaasiumi- ja kogu koolivõrgu muutmise abil õppekvaliteeti parandada, siis täna selle tõttu, et riik rahastab gümnaasiumiastet eaproportsionaalselt vähem, maksavad need kogukonnad, kes soovivad gümnaasiumivõrku edasi pidada, selle paljuskini põhikooli või muude asjade arvel. Jürgen Ligi siin alguses rääkis maakoolide jõulisest lisarahastamisest. Nii see ei ole. See lause, mis on koalitsioonileppes, on selline, et nendel maagümnaasiumidel, keda me peame oma partneritena vajalikuks, me püüame mingilgi määral tõsta seda tänast koefitsienti, mis on väga madal.

Selle valitsuse kõige olulisem mõte üldise koolivõrgu teemal on see, et meie arvates tuleb õpetajate

palgaks ka lisaraha leida, sest ainult koolivõrgu kokkutõmbamise ja koolide sulgemise abil nende palka tõsta ei saa. Selleks on juba kokku lepitud eraldada üle 70 miljoni euro. Kui me siia juurde toome selle, mis puudutab erivajadusega lapsi, ja muud teemad, mis kogukondi kindlasti toetavad, ka lasteaiaõpetajate palga tõusu, sest sageli on lasteaed ja algkool maapiirkonnas koos, siis saab loota, et vähemalt haldusreformi esialgne šokiperiood elatakse hariduses rahulikult üle. Alles hiljem hakkavad suuremad haldusüksused vaatama, kas on võimalik kodulähedased koolid säilitada. Kohtusin eelmisel nädalal maakoolide esindajatega, kes väga selgelt palusid, et Haridus- ja Teadusministeerium võtaks uuesti ette rahastamise ja koefitsiendid, kuna haldusreformi tõttu on kadumas väga väikesed haldusüksused, kus on väga kõrged koefitsiendid. Seda me oleme haridusministeeriumis koostöös teiste ministeeriumidega kindlasti valmis tegema, aga kas ja kui palju on võimalik kesksete hariduskoefitsientidega väiksemaid maakooli täna säästa, see oleneb lõpptulemusena ikkagi kahjuks laste arvust. Kui me mõni aasta tagasi rääkisime, et 100 lapsega on korralik põhikool, siis täna me oleme juba rõõmsad, kui koolis on 60 last, ja lasteaedades-algkoolides piisab juba paarikümnest lapsest, ütlema, et see lasteaed-algkool on tubli. Eks kriteeriumidega tuleb olla ettevaatlik, aga koefitsientidega me seda enam lõpuni ära ei tasanda, laste arv on lihtsalt nii palju kukkunud. Kuid paindlikumaks peame süsteemi kindlasti tegema. Põhikooli kolmas aste on täna ebaproportsionaalselt vähem rahastatud. Ma usun, et rahastamine on kuni 7. klassini täiesti normaalne, aga 7., 8. ja 9. klass on see koht, kus koefitsientidest hoolimata peab kohalik omavalitsus juurde panustama, kui kool on väga väikeseks jäänud.

#### **18:25 Aseesimees Taavi Rõivas**

Heljo Pikhof, palun!

#### **18:25 Heljo Pikhof**

Aitäh, austatud minister! Te ütlesite enne, et te olete rääkinud Tallinna Ülikooli inimestega, et nad võtaksid n-ö šefluse alla mõne kooli Tallinnas. Te ütlesite ühtlasi, et Tartu Ülikool on seda juba teinud. Minu küsimus tartlasena on – see küsimus on muidugi ka uudishimust tingitud –, milline kool see on ja mis vallas.

#### **18:25 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Mis vallas? Ei, mina tõin näiteks tehnikaülikooli. Mustamäel on üks kool, millega nad teevad koostööd ja väga tublisti. Loomulikult on olemas teaduskool, kes teeb paljudega koostööd. Aga ei ole ju saladus, et Tartus on olemas väga tugeva loodusteaduskallakuga kool ja pidevalt on esile toodud, kui hea koostöö tal selle teaduskonnaga on. See on selline positiivne näide, mille Aaviksoo, kes seda oma mineviku tõttu teadis, kohe välja tõi, et seal selline mudel töötas. Nii et huvi tehnikaülikooli poolt oli, aga need on olnud alles sellised esimesed kohtumised, kui palju ülikool oleks valmis selles koostöös oma kõige parema kompetentsiga osalema. See huvi on mõlemapoolne. Ka haridusministeeriumil on huvi, et kui oleks piisavalt vahendeid, siis võiks Tallinnas rajada tehnikaülikooli lähedale või päris kampusesse gümnaasiumiharidust andva kooli. Ministeeriumi huvi siin on see, et me saaksime võimalikult palju kasutada olemasolevaid laboreid ja infrastruktuuri ning saaksime spetsiifilisi ja kalleid lisainvesteeringuid ära jätta. Seegi oli meie kohtumise mõte. Aga Tartus, jah, oli juttu ülikooli sisulisest panusest loodusteaduste ja täppisteaduste valdkonnas.

#### **18:27 Aseesimees Taavi Rõivas**

Toomas Jürgenstein, palun!

#### **18:27 Toomas Jürgenstein**

Hea eesistuja! Hea minister! Kuigi me kõneleme täna koolivõrgust, tundub mulle, et 75–80% ajast me oleme kõnelnud riigigümnaasiumidest. Olen ise ka käinud mõnes väikeses riigigümnaasiumis, näiteks Hiiumaal, suurematest olen käinud Jõgeval ja Viljandis. Sellest, mis ma näinud olen, on 95% mulle meeldinud. Kui nüüd mõelda riigigümnaasiumide ideele ja sellele, kuidas alguses toimus see kõik valuliselt ja hiljem on samm-sammult edasi liigutud, siis kuidas te kokkuvõtlikult riigigümnaasiumide programmi hindate? Kas te oskate ka öelda, kes see ikkagi oli, kes selle idee välja käis ja kellele nüüd tänulikult mõelda võiks?

### **18:28 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Mina arutlesin esimest korda riigigümnaasiumide üle – tol hetkel oli jutt ainult puhastest gümnaasiumidest – kahe näite põhjal: üks oli töötav näide, Treffneri gümnaasium, ja teine oli maakondlike unistuste näide ehk ühe praegu haridusministeeriumis töötava inimese, Kalle Küttise lõputöö Viljandi maakonna näitel. Need olid esimesed näited. Ma väga kaugele ei julge ajas tagasi minna, aga see vestlus toimus umbes paarkümmend aastat tagasi. Nii et see algne idee – puhtad gümnaasiumid ja koolivõrgu teistmoodi vaatamine – tulenes sealt. Plussidena toodi juba tol ajal välja seda, et see pakub esiteks akadeemilisi valikuid ja teiseks saavad tulla kokku sarnaste huvidega noored, kes on õppimisest huvitatud, ja see annab neile hoopis teise, ärksa alguse. Emotsionaalselt natukene keerulisem teema on olnud gümnaasiumide sulgemine. Kuidas sa ikka võtad kogu maakonnale sümbolväärtusega koolilt – ma mäletan Võru Kreutzwaldi kooli kui sellist sümbolit, mis on kuldsete tähtedega ajalukku kirjutatud – gümnaasiumiastme ära! Neid näiteid saab kõikjalt tuua. Ka Tartus ei ole see ju lihtsalt läinud. Tekib kohe see küsimus, et õpetajad, kes tegelevad olümpiaadide või riigieksamitega või on aineliidus silmapaistvad, lähevad siis gümnaasiumidesse ära. Nii et eks seda kriitikat ole olnud, eriti just kogukondadest lähtuvalt, see on arusaadav.

Mõtleme täna näiteks sellesama Viljandi peale. Kellelgi ei ole kahtlust, et gümnaasium on ennast Viljandis kvaliteedi ja sisu poole pealt tõestanud. Aga kui sa lähed Karksisse või Tarvastusse või kohtud inimestega Suure-Jaanis, siis näed, et ega kogukonnas ei ole emotsioonid kadunud, seal soovitakse ikka oma gümnaasiumi kaitsta. Vaatamata sellele, et seal on olemas riigigümnaasium, on arutelud oma piirkonna gümnaasiumiastme kaitsmise vajaduse üle alles jäänud. Toon näiteks Lääne-Virumaa, kus see debatt on alles algamas. Kohtumisel maakonna kõikide omavalitsuste esindajatega esitati, jah, küll postulaat, et teeme selle Rakverre, teeme põnevalt ja teeme selle Pärdi keskuse juurde, et Rakveres oleks kultuur ja haridus koos ning lisaks toome sinna spordi jne. See kõik oli hästi läbi mõeldud. Ja siis vaatasid Kadrina meeste või naiste poole ning siis vaatasid Vinni inimeste või kellegi teise poole ja seal see diskussioon oligi. Jah, me ütleme, et puhtad gümnaasiumid on ennast õigustanud, aga see kogukonna soov, et oma gümnaasium säiliks, ei ole vähenenud. Täna oli alles esimene kord, kui Kuressaare oli valmis asja arutamiseks laua taha tulema.

### **18:31 Aseesimees Taavi Rõivas**

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh ministrile! Avan läbirääkimised ja palun kõnetooli Jürgen Ligi.

### **18:32 Jürgen Ligi**

Austatud Riigikogu liikmed! Ma usun, et see oli 2006. aastal, kui toonane haridusminister hõiskas – ma julgen nii öelda –, et ikaldus kutsehariduses on läbi, nüüd hakkame ehitama. Seda ka tehti. Oli saabunud Euroopa rahalaev ja seda raha väga palju ei loetud. Me olime loomulikult riigina ja ühiskonnana tol ajal ise veel küllaltki naiivsed, aga tulemuseks olid üleinvesteeringud, juba tehtud investeeringute tegelik kustutamine ning koolide liitmine. See viimane peaks siia maani olema haridusministri üks missioone. Valesid otsuseid tehti, aga seda enam teeb valvsaks – kuna sellised avaldused on meele ja ripuvad vist siiani ministeeriumi kodulehel – koolivõrgu reformi teema. Sellepärast saigi see arupärimine esitatud. Muidugi oli sümptomaatiline, et järjekordselt, nii nagu see vähemalt kord nädalas siin toimub, koalitsiooni esindaja esimese asjana ütles, et opositsioon on sisuliselt naeruväärne, kui ta üldse midagi küsib. Naeruväärsusest rääkis Ken-Marti Vaher eelmisel istungil. Täna oli juttu sellest, et minister pidi kaks aastat kannatama mind teisel pool pulti. See oli argument, millega alustati vastust. Tegelikult on see ikka piinlik.

Nii nagu eelmisele arupärimisele vastamisel, oli Mailis Reps ka seekord endale truu ja rääkis kõigest, aga tal puudub igasugune kirk vastata täpselt küsimustele, probleemi täpselt kommenteerida. Selle poolest erineb ta väga üle-eelmisest ja ma usun, et ka eelmisest haridusministrist. Minul oli kirk vastata täpselt küsimusele ja seda seletada, temal on täpselt vastupidine kirk.

Kui ma täna mingi vastuse asja kohta sain, siis see oli öeldud selles lauses: "Me oleme täna otsustanud, et igasse maakonda tuleb riigigümnaasium." Sõna "täna" kostis keeleministri suust peaaegu igas lauses. Ma ei tea, mis tähendus sel praegusel juhul oli, aga ma täpsustan, et see on ammu paika pandud kriteerium. Kui see ei ole PGS-is, siis on see kindlasti kirjas riigigümnaasiumide meetmes ja poliitilises kokkuleppes. Aga seda me ei küsinud. Mina palusin oma sissejuhatavas kõnes seda, et räägitaks muudatustest, mida riigigümnaasiumide võrgus planeeritakse. Muudatusi tuli otsida ridade vahelt ja read rääkisid kõveralt hoopis muudest asjadest.

Ma tahtsin saada kinnitust, et pikaajalist ressursipoliitikat ei ole muudetud ning haridusminister saab aru, et betooni asemel on vaja suunata ressursse ajudesse, et koolivõrgu investeerimisprogrammide mõte ei ole mitte igasse maakonda midagi juurde ehitada, vaid vaja on just nimelt ressursse ümber suunata ajude ja hariduse sisu suunas, õpetajate palkade suunas, ja et selles peitubki omavalitsuste mõeldud präänikupoliitika. Omavalitsuste huvi peab olema oma koolivõrku korrastada, oma väikegümnaasiume sulgeda ja saata õpilased sinna, kus on head võimalused lisaaineid valida, kus koolid on optimaalse suurusega ja kus antakse tippkvaliteediga haridust. Aga selle asemel vastab minister nii, nagu ma oleksin rääkinud midagi väikegümnaasiumide jõulisest lisarahastamisest. Ei, ma rääkisin lihtsalt lisarahastamisest. Ma rääkisin sellest, et on vaja anda ...  
Palun lisaaega!

### **18:36 Aseesimees Taavi Rõivas**

Kolm minutit lisaaega.

### **18:36 Jürgen Ligi**

... kinnitust, et koolivõrgu reform toetub samadele uuringutele, mille põhjal seni on koolide asukohad valitud.

Ma oleksin muidugi tahtnud kuulda midagi asjalikku ka selle kohta, et kui Mailis Reps pidi mind kaks aastat kannatama, milles oli siis meie seisukohtade erinevus. Seda ma ei kuulnud. Ma kuulsin igale poole mujale ujuvat juttu. Küsimusele selle kohta, kes peaks tulevikus riigigümnaasiumide eest vastutama, kas omavalitsused või riik, vastas ta, et täna me seda veel ei otsusta, ootame ära. Asi ei ole selles. Asi on ju selles, kas see on riiklik funktsioon, kas riik peab tagama üle Eesti hariduse ühesuguse kvaliteedi ja selle eest ka vastutama. Kui haridusseaduses ettenähtud muudatus on ümber hinnatud, nagu meediast on võinud lugeda, siis tuleb sellele anda ikkagi põhjendusi. Me neid põhjendusi ei saanud.

Nüüd Paide näide. Üsna küüniline vastus oli jälle, nagu oleks küsimus selles, et riigigümnaasium tuleb teha kogukonna soovide järgi. Mina kirjutasin heade kavatsuste protokolli alla 2015. aasta 24. augustil just nimelt kohaliku kogukonnaga. See oli nendele ühtpidi ebameeldiv – sellepärast, et lepidi kokku suunata lapsed õppima sinna, kuhu uue koolivõrgu plaanid nende suunamise ette nägid –, aga samal ajal oli see ikkagi kohalikule kogukonnale ka suur rõõm. Haridusminister tookord kõike seda rääkis. Ta rääkis seda, et gümnaasiumi rajamine kutsekooli linnakusse annab sünergiat, tekitab uue kvaliteedi ja see on meie uus suund. Uus haridusminister aga leiab, et tuleb hoopis korda teha üks vana maja, mis on muinsuskaitse all ja eraomandis, kus on erinevad pinnapiirangud ja kus sünergiat kutsekooliga tekkida ei saa. Ta ütleb lihtsalt vastuseks, et seda tuleb teha koos kogukonnaga. Mul on ka pilt selle kohta – ma võin selle teile saata, minister –, kuidas ma koos kohaliku kogukonnaga pidulikult kirjutan heade kavatsuse protokollile alla. Teie olete otsuse vastu võtnud ja ütlete, et teil puuduvad andmed, et see projekt läheb kallimaks. No mille põhjal te siis otsuseid langetate, kui te ei tea, et see on kallim, et see on aeglasem, et see hoone on muinsuskaitse all ja eraomandis! Kui te kõike seda ei ole arvestanud, aga lähete ütlete kogukonnale, et te olete teistmoodi kokku leppinud, siis millega te kogu see aeg olete tegelenud? See on ikka erakordselt piinlik. Väga suur pettumus on, et minister ei taipa, mis on tema missioon, ei taipa seda, et riik vastutab kvaliteedi eest ja selle eest, et ressursse jaotataks kvaliteedi järgi. Aitäh!

### **18:40 Aseesimees Taavi Rõivas**

Andres Ammas, palun!

### **18:40 Andres Ammas**

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Kuulates ministri vastuseid arupärijate küsimustele, võis jääda mulje, et arupärijad on tahtnud uuesti jalgratast leiutada või lahtisest uksest sisse murda, sest probleemi nagu ei olekski. Kõik toimub nii, nagu juba mitme aasta eest mitme eelmise ministri poolt kokku lepidi, ja kõik toimub koostöös Riigikoguga. Ministeeriumi partnerite valik, st nende koolide valik, mis võiksid peale riigigümnaasiumide gümnaasiumi staatusesse jääda, toimub hästi kaalutledes. Aga samas loed koalitsioonipoliitikute intervjuusid ja kuulad neid, kusagilt üks lausekatke ja kusagilt teine sõna. Mis seal salata, nendele väikestele keskkoolidele või gümnaasiumidele, kes olid juba leppinud olukorraga ja oma saatusega, et midagi ei ole teha, nostalgiale

ja romantikale vaatamata ei ole otstarbekas nendes kohtades gümnaasiumiastet pidada, on nüüd antud uusi vihjeid. Neil on tekkinud tegelikult täiesti asjatu ja põhjendamatu lootus, et nad võivad endistviisi jätkata. See on kurb ja see on vale.

Täna on siin räägitud, kes on parem omanik, kas riik või kohalik omavalitsus. Vaadake, siin võidakse mõistest "omanik" hoopis valesti aru saada. Kui me räägime kinnisvara omanikust, maja haldamisest, kooli ülalpidamisest, siis võib omavalitsus olla palju parem omanik. Uute riigigümnaasiumide kohta on anekdootlikke näiteid, et kooli majandusjuhataja ei tohi pilti ka koolis üles riputada, ilma et ta Riigi Kinnisvara AS-iga nõu ei peaks või sealt luba ei küsiks. Aga kui me räägime omanikust kui õppetöö kvaliteedi tagajast, siis on minu hinnangul riik kahtlemata palju parem omanik kui kohalik omavalitsus. Seda tuleb silmas pidada ja siin ma olen arupärijatega nõus: on riiklik kohustus ja vajadus tagada hariduse ühtlane kvaliteet. See on küsimus nr 1.

See on väga emotsionaalne küsimus. Kohalikel väikestel keskkoolidel võivad olla omad ilusad traditsioonid, seal võivad olla väga tublid ja staažikad õpetajad, kes on järjest kolme põlvkonda õpetanud. Seal võivad olla, ma ei tea, head sporditegijad. Ma tean kooli, kus keskkooliosas on alla 30 õpilase, aga selle kooli õpilane võitis mõni aasta tagasi Eestis ühel humanitaaralal olümpiaadi, kõigi tähtsate tiitlitega koolide õpilaste ees. Alati on võimalikud niisugused väikesed imed ja edulood. Aga sellesamas koolis ei läinud ühel aastal 11 koolilõpetajast üheksa edasi õppima. Pange tähele, ma ei räägi mitte ülikoolist, ma ei räägi kõrgkoolist, vaid nad ei läinud üldse midagi edasi õppima, nad ei läinud ka ametit õppima. Nema ja nende pered rahuldusid sellega, et nad said kolm aastat seal keskkoolis käia: soe tuba, kõht täis, vanematel väikesed kulud, ei pidanud kulutama ei transpordile ega muule, lapsed pigem ikkagi vanemate pilgu all. See on muretu lapsepõlve pikendamine, nagu selle kohta sageli irooniliselt öeldakse. See ei ole igal pool nii, aga see on kurvastavalt sageli nõnda. Kohalikul volikogul ja vallavõimul on neetult keeruline langetada seda poliitilist otsust, et keskkool või gümnaasium lõpetab sealkandis tegevuse.

Palun lisaiega!

#### **18:44 Aseesimees Taavi Rõivas**

Kolm minutit lisaiega.

#### **18:44 Andres Ammas**

Just sellepärast, et sel kohalikul võimul on nii neetult keeruline sellist otsust langetada, on vaja, et riik võtaks siin otsuseid vastu vastutustundega. Riik peab lähenema järjekindlalt ühtlaste kriteeriumide alusel, riik peab tegema selle otsuse. Ma ei räägi nendest omavalitsustest, kus gümnaasiumis on sadu lapsi. Seal ei ole ju probleeme. Ma räägin nendest, kus on praegu gümnaasiumis 20 või 30 last. Nendes koolides ei ole võimalik rakendada õppesuundasid, seal ei saa õpetada valikaineid nii, nagu riiklik õppekava seda ette näeb. Olukorras, kus õpetajaid on vähe ja neile ei ole võimalik anda korralikku koormust, on seda ülikeeruline teha ja seetõttu ei saa lapsed seal piisava tasemega haridust. Vabandust, aga kohalik võim mõtleb liiga sageli sellele, kas ta peale valimisi veel ametisse jääb või mitte ja kas tal on rahva poolehoid või mitte. Ma kardan küll väga – seda on valus öelda –, et liiga vähe mõeldakse tegelikult oma piirkonna laste tulevikule, sellele, kas neil lastel on olemas kõik edasiõppimisvõimalused ja kas nad saavad ka järgmises koolis hakkama. Täna muretseti ühes küsimuses, et liiga palju on väljalangejaid. Jah, muidugi on. Aga neid on nii palju ka selle pärast, et praegu ju puudub peaaegu kõigisse riigigümnaasiumidesse konkurents. Kõik soovivad võetakse viimseni vastu. Kui tuleb sealt suust kas või ainult sooja õhku, ikka võetakse vastu. Pole ime, et paljud gümnaasiumisse astuvad ei anna endale aru, mida gümnaasiumiharidus endast kujutab. Ma olen näinud, kuidas isegi selles koolis, kus õpitakse 12 klassi järjest, selles nn torukoolis, on lapsel kõige raskem minna 9. klassist 10. klassi. See on murrang õppetöösse suhtumises, muutuvad lapse ees seisvad ülesanded, õpetajate suhtumine, õppetöö korraldus, nende ülesannete laad, mis lapse ette pannakse. See on väga suur murrang ja kui sa lähed veel ühest koolist teise, siis võib see murrang olla tõesti nii ränk, et sa annad esimese kolme kuuga alla, sest sulle ei ole võib-olla varem vaimsest nõudlikkusest lähtudes ülesandeid antud. Midagi ei juhtu, kui see õpilane siis riigigümnaasiumist välja langeb ja leiab haridustee jätkamiseks võimaluse kas ametikoolis või täiskasvanute gümnaasiumis. Nii et oleks väga tore, kui ametis olev koalitsioon selles küsimuses ei püüaks nii väga kõigile meeldida

(nii nagu ta kahjuks teeb paljudes teistes küsimustes), kui ta ei püüaks meeldida kõigile, kes tunnevad ennast kuidagi ülekohtu all kannatavana, masenduses ja rõhutuna. No ei pea tahtma kogu aeg kõigile meeldida. Aitäh!

#### **18:48 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena Toomas Kivimägi, palun!

#### **18:48 Toomas Kivimägi**

Väga lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid saalis! Riigigümnaasium on üks väga hea asi. Niisama hea, kui on üks hea eragümnaasium, ja niisama hea, kui on üks hea munitsipaalgümnaasium. Aga probleem ongi tegelikult selles, et kõik munitsipaalgümnaasiumid ei ole head. Andres Ammas ütles väga kenasti, et gümnaasium ei tohiks muutuda lapsepõlve pikendamise kohaks. Ma olen paarkümmend aastat rääkinud, et algkool peab olema kodu lähedal, põhikooliga on küll nii ja naa, ent gümnaasiumi puhul on ainult üks kriteerium ja see on kvaliteet. Kui me vaatame kvaliteedierinevusi, siis näeme, et erinevused algkooli või põhikooli tasandil on tegelikult suhteliselt väikesed, erinevused tekivad just ennekõike gümnaasiumiastmel. Sellepärast on see gümnaasiumireform üks suurepärane idee.

Väga õigesti on öeldud, et see ei ole kohalikes omavalitsustes populaarne teema. Mina olen selle tee teinud läbi Pärnus, Koidula gümnaasiumi riigigümnaasiumiks muutmisega. Ma arvan, et ma kaotasin 2009. aasta kohalikel valimistel 500 häält, kuna ma võitlesin tuliselt riigigümnaasiumi loomise eest. Selle protsessi väga oluline ja üks kõige valulisemaid osi oli tegelik koolireform. Ma väidan, et seesama riigigümnaasiumi loomise idee oli see ajend, mis n-ö pani meid Pärnu linnas koolireformi tegema. Nüüd, kui on paar-kolm aastat mööda läinud, on kõik sellega rahul. Võib-olla "kõik" on palju öeldud, aga 90% inimestest on sellega väga rahul.

Tõepoolest, nagu on korduvalt öeldud, gümnaasiumiastmes on kvaliteet määrav ja oluline. See on peamine kriteerium, miks on vaja riigigümnaasiumide võrku arendada. Andres tõi vist näite ühe gümnaasiumi kohta, kus on kõigest 30 last, aga kus õpib ka üks väga andekas laps. Ent mina väidan, et probleem on pigem vastupidine. Probleem on selles, et väikses gümnaasiumis õppivad andekad lapsed ei tõuse esile, sest nad ei saa piisavalt kvaliteetset haridust. Neid edestab laps mõnest suurest gümnaasiumist, kus talle ained n-ö paremini pähe tuubitakse ja kus on paremad õpetajad, kuigi see maakoolilaps on võib-olla palju andekam ja võiks teha tulevikus suuri tegusid. Aga kuna tema stardipositsioon hariduse saamise mõttes on viletsam, siis seetõttu võib tal jääda see kõik tegemata. Teiseks, küsimus riigigümnaasiumide rahastamise kohta ei olnud teps mitte juhuslik. Minister tabas selle küsimuse väga hästi ära. Tõepoolest on riigigümnaasiumide rahastamisel teatud eelised ja see on omavalitsusele, ütleme otse, kasulik. See on jällegi üks põhjus, mis motiveeris ka Pärnu linna seda reformi tegema. Seepärast ma arvan, et see eelis peaks jääma, see vahe peaks säilima, et saaks selle reformiga edasi minna.

Aga mulle täna siin ei meeldinud teatud ebamäärasus selles, kas ja kui kaua need riigigümnaasiumid alles on või kui kauaks jäävad. Sellega ma kindlasti nõus ei saa olla. Me ei tohiks anda sellist signaali, et me seda ikka veel ei tea. Piltlikult öeldes me alles eile need riigigümnaasiumid tegime, aga ei tea nüüd, mis saab homme, kas need ikka jäävad alles või me anname need omavalitsustele tagasi. Sellist ebamäärasust signaali ei tohiks omavalitsustele anda. Kui me oleme ühe suuna võtnud, siis tuleks see tee käia ikkagi lõpuni, seda tuleks käia vähemalt kümme-kakskümmend aastat. Võib-olla siis on võimalik mõelda, mismoodi ja kuidas on võimalik neid asju ümber korraldada. Seda enam, et tegelikult ei ole ka neid, kellele neid gümnaasiume üle anda. Minister mainis omavalitsusliite. Mina väidan, et haldusreformi tulemusena omavalitsusliitude roll oluliselt väheneb ja nad ei ole mingilgi määral võrreldavad Soome omavalitsusliitudega. Toon lihtsa näite: ma arvan, et Hiiumaale ei jää omavalitsusliitu, ja ma arvan, et tõenäoliselt ei jää ka Saaremaale omavalitsusliitu. Kui Hiiumaal on üks omavalitsus, siis mis liidu me seal teeme? Sama lugu on võib-olla ka Saaremaal ja ka Pärnumaal, kus jääb ehk alles kuus-seitse omavalitsust. Nii et ma arvan, et see ei ole lahendus. Kui üks tee on valitud, siis tuleks seda käia aastat kümme või kakskümmend ja võib-olla siis tekib ümbermõtleamise koht. Ma ütlen kokkuvõtet tehes veel kord, et riigigümnaasium on väga hea idee. Ma siiralt tunnustan neid ministreid, kes on seda ideed vedanud. Ma soovin, et ei jääks ebamäärasust, kas me käime seda teed edasi või mitte. Aitäh!

### **18:52 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Järgmisena Maris Lauri, palun!

### **18:53 Maris Lauri**

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Minister! Eelnevad kõnelejad rääkisid väga õigetest asjadest. Ma tahan neid täiendades öelda veel mõned mõtted. Tõesti, kohalikul võimul on väga raske otsuseid teha ja seetõttu peab paljusid otsuseid langetama riigi tasemel, seda Paides ja Tallinnas, aga ka Narvas, rääkimata väga paljudest väikestest kohtadest. Kuid selleks, et neid otsuseid teha ja teha neid koos kogukonnaga, tuleb võib-olla inimesi veenda ning põhjendada ja selgitada oma valikuid. Selleks et seda teha, peab endal olema tulevikust väga selge pilt. Minul on tunne, et ministril ei ole selget pilti, milline tulevik peaks olema, ükskõik kui kaugel see on, kas see jõuab kätte 10, 15 või 20 aasta pärast.

Minu ettekujutuses on pilt selline, et meil on kõik gümnaasiumid n-ö riigi omad, riigi vastutusel. Minu ettekujutus on see, et selles riigigümnaasiumide võrgus, aga laiemalt kogu üldharidusvõrgus on võimalik õppida eesti keeles, et meil on ühtne üldhariduslik eestikeelne kool. Milleks meile seda vaja on? Me ei saa langetada selliseid otsuseid – hariduses on kõik otsused väga pikaajalise mõjuga –, mis teevad noorte tuleviku halvemaks ja vähendavad nende võimalusi. On tehtud uuringuid selle kohta, mida noored gümnaasiumilt ootavad. Nad ootavad gümnaasiumilt valikuvõimalusi ja head haridust. Kodu lähedus ei ole võtmetähtsusega. Tähtis on see, et sa oled saanud olulise algtõuke. Kui kvaliteetset haridust ei ole, siis on ka võimalused väiksemad, täpselt samuti nagu ebapiisav eesti keele oskus teeb võimalused väiksemaks. Me peame töötama selle nimel, et need võimalused oleksid olemas, ükskõik kui raske neid otsuseid langetada ka ei oleks.

Ei saa väita, et nendest asjadest ei ole räägitud või neid ei ole tehtud. Kui mina lahkusin ministri kohalt, siis oli olemas haridusseaduse eelnõu ja seal oli kõik kirjas. Ma tõesti loodan, et see eelnõu jõuab kohe varsti Riigikokku, et me saaksime arutleda nende oluliste asjade üle ja pikaajalise visiooni üle. Aga seni soovitan ma ministril süveneda ja mõelda sellele, milline on parim variant, mida peaks pakkuma tuleviku noortele. Aitäh!

### **18:56 Aseesimees Taavi Rõivas**

Toomas Jürgenstein, palun!

### **18:56 Toomas Jürgenstein**

Hea eesistuja! Hea minister! Head kolleegid! Ma ei suuda hoiduda kiusatusest ja annan oma sõnavõtu alguses teada, et Eesti Rahvusringhäälingu uudises kell 10.49 öeldi, et õpetaja keskmine palk ületas 1200 euro piiri. Niisugune teade täna hommikul meedias oli.

Mul on väga hea meel tänase arutelu üle. Hoolimata sellest, et rõhuasetused ja visioonid võivad olla erinevad, on haridusteamade arutelul siin saalis ikkagi väga tugevalt tunda ühisosa, seda, et me ajame ühte asja.

Ma kõnelen täna võib-olla natuke liiga Tartu-keskselt. Ma mõnan, et enamik asju, millele ka mina olen mõelnud, on täna siin juba kõlanud. Nimelt, nii koolivõrgu korrastamisel kui ka gümnaasiumi ja üldõppe hariduse puhul me võime tajuda teatavat pinget konkurentsi ja koostöö vahel. Olen seda tajunud õpetajana, olen seda tajunud oma koolis. Mingil hetkel tundus, et Tartus on gümnaasiumide vahel koostööd teha raske, kergem on seda teha siis, kui leida endale partner mõnest teisest linnast, kas Viljandist, Pärnust või Tallinnast. Sellisel juhul on tunda, et konkurentsi ei ole ning võib vabalt oma ideid ja mõtteid jagada. Tartus läks koolivõrgu korrastamine ilusasti ja valusasti. Tõepoolest, koolide kadumine, millest natuke teises kontekstis täna Andres Ammas juttu tegi, oli valus. Aga mulle tundub, et see valu õpetas Tartu koolid omavahel koostööd tegema. Üleeile toimusid ühiskatsed Tartu gümnaasiumidesse. Ma olin selle köögipoole juures, kui neid ette valmistati. Viis gümnaasiumi vaidlesid ja tegid vahel ka kõva häält, aga said hakkama. Mulle tundub, et koostöö otsimine on kandunud natuke ka põhikooli tasandile. Vist nädalapäevad tagasi oli uudis, et Tartu koolid leppisid omavahel kokku, et nad oskusainetes hindeid ei pane, vaid laulmises, kehalises kasvatuses ja kunstiopetuses antakse põhikoolis sõnalisi hinnanguid. See on olnud unistus, mis ei ole väga tugevate ratsionaalsete argumentidega kaetud, pigem on see olnud niisugune kogemuslik soov. Võib-olla õpetabki koolivõrgu korrastamine koolid omavahel koostööd tegema. Aitäh!

### **19:01 Aseesimees Enn Eesmaa**

Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Oleme kolmandale arupärimisele vastamise lõpetanud.

---

#### **4. 19:01 Arupärimine "Eesti keele arengukava 2011–2017" elluviimise vahearuan­des (Tallinn 2015) Vabariigi Valitsusele esitatud ettepanekute täitmise kohta (nr 331)**

##### **19:01 Aseesimees Enn Eesmaa**

Neljanda arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Krista Aru, Külliki Kübarsepp, Andres Ammas, Artur Talvik, Jüri Adams, Ain Lutsepp ja Andres Herkel "Eesti keele arengukava 2011–2017" elluviimise vahearuan­des (Tallinn 2015) Vabariigi Valitsusele esitatud ettepanekute täitmise kohta. Arupärijate nimel Krista Aru, palun!

##### **19:01 Krista Aru**

Här­ra juhataja! Head rahvaesindajad! Austatud proua minister, aitäh, et nii kiiresti tulite vastama arupärimisele, mis sai esitatud emakeelepäeval, 14. märtsil. See arupärimine haakub sisuliselt üle­elmise arupärimisega, sest käsitleb eesti keelt. Ma enne viitasin, et väga halvad on sellised signaalid, mis võivad ühiskonda kuidagi ärritada ja lõhestada. Üks sellistest signaalidest, mis oleks võinud olemata olla, et vältida ärritust ja pahameelt, oli see, et Eesti keelenõukogu moodustamisega läks nii kaua aega. Keelenõukogu on kõikidele keeleinimestele ja üleüldse eesti keele jaoks väga oluline institutsioon, sest sellel on autoriteeti, seda usaldatakse ja selle nõuandeid kuulatakse. Kui keelenõukogu lõpetas elmise aasta novembris oma töö, siis oleks olnud kena see väga kiiresti kohe uuesti moodustada. Seda enam, et keelestrateegia kehtivuse aeg lõpeb selle aasta lõpus ja keelenõukogu on just nimelt see koostlus, kes peaks koostama uue, järgmisest aastast käivituva keelestrateegia. Ma loodan, et minister loeb need kuus küsimust ka ette, siis on kuulajatel parem jälgida. Eriti oluliseks pean ma küsimust rahvuskaslaste programmi kohta, sest teatavasti on kogu diaspora muutunud. Kas ja kuivõrd me suudame ise seda uut diasporaad mõtestada ja sedakaudu ka keelt hoida, see on üks olulisi küsimusi. Aitäh!

##### **19:03 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Palun!

##### **19:04 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Head arupärijad! Tõepoolest, emakeelepäeval üleantud arupärimine sai Riigikogu juhatusel tänasesse päevakorda, sest olin nii või teisiti planeerinud siin olla. Ma arvan, et on igati kohane vaadata tagasi elmisesse nädalasse, kui leidsid aset mitmed vägagi positiivsed sündmused. Pealegi on ju alati tore tuua esile neid, kes on saanud preemiaid eesti keele edendamise eest. Pean ütlema, et peale riiklike preemiate on see igal aastal emakeelepäeval antav preemia, mille üleandmise tseremoonia liigub mööda Eestimaad ja mida on antud juba kümme aastat, vahva ülevaade kõiksugustest algatustest. Kõik see päädis reedel Väandras. Tore on vaadata, kuidas keeletegude iseloom on väga laiapõhjaliseks muutunud. Nende hulgas on infotehnoloogilisi algatusi, sotsiaalvõrgustiku säravate tegelaste tegusid, aga ka puhast keeleteadust.

Arupärimise juurde tulles ütlen, et loen kõigepealt ette küsimuse ja seejärel vastan. Ma pean tänama haridusministeeriumi spetsialiste, kes on andnud küsimustele detailsed vastused.

Esimene küsimus: "Miks pole siiani moodustatud 2016. aasta novembris töö lõpetanud keelenõukogu asemele uut keelenõukogu, mis peaks koos HTM-iga koostama järgmise perioodi, st 1. jaanuarist 2018 rakenduva arengukava? Kuidas saab ulatusliku ja vaevaliselt kooskõlastatava arengukava koostamises osaleda institutsioon, mida ei ole praegu veel olemas?" Eesti keelenõukogu, nagu te teate, on praegu 11-liikmeline, uus koosseis kinnitati 16. märtsil 2017. Uues koosseisus on enam-vähem samad liikmed, kes olid elmises, ja on ka kolm uut liiget. Kultuuriministeerium määras vaatamata pikale kooskõlastusajale üsna viimasel hetkel liikmeks Artjom Tepljuki, võõrkeeleeõpetajate liidust kuulub nõukogusse Leili Sägi ja Tartu Ülikoolist Martin Ehala, kes esindab praegu ka Helsingi ülikooli. Martin Ehala on olnud ka nõukogu varasemates koosseisudes, aga praegu esindab ta Helsingit ja Tartut. Uus keelenõukogu esimees on Kadri Sõrmus, kes on haridusministeeriumi esindajana ka siamaani kõikidel nõukogu koosolekutel osalenud. Elmise koosseisu liikmeid intervjueriti eesti keele seisundi uuringu jaoks. See on erapooletu

uuring, mis annab olulise sisendi uue strateegia koostamisse. Peale Eesti keelenõukogu peab Haridus- ja Teadusministeerium nõu teiste ministeeriumide ja koostööpartneritega, et arengukava kooskõlastamine hästi sujuks. Kuna aga eelmisel neljapäeval, kui keelenõukogu koosseis kinnitati, tekkis sama küsimus, siis ma ütlen siia juurde, et põhjuseid olid mitmeid, mitte ainult see, et Haridus- ja Teadusministeeriumis toimus mitu ministrivahetust järjest, vaid ka see, et neid vahetusi toimus teistes ministeeriumides. Tihti ei saanud me tagasisidet ja asjad jäid ootele. See ei olnud kindlasti hea signaal, ma olen arupärijatega nõus. Kuid see jäi poliitikast kindlasti väga kaugele ja tekkisid ka mitmed ettepanekud. Peale selle tekkisid vastuolud keelenõukogus endas. Nimelt võtsid mitmed nii praegused kui ka eelmised liikmed ühendust ja palusid, et see nõukogu oleks veidi väiksem. Varem oli nõukogu 17-liikmeline. Me lähtusime seadustest ja esitame keelenõukogu uue koosseisu väljatoodud institutsioonide alusel. Sealt tuligi see 11 liiget. Me lähtusime pakutud ettepanekutest, ühtegi ettepanekut me ise ei redigeerinud. See on meie ministeeriumi info.

Teine küsimus: "Kuidas on edenenud ettepanek rakendada keeletehnoloogia saavutusi avalikus halduses, keeleõppes ja haridusvaldkonnas laiemalt?" Haridus- ja Teadusministeerium on pidanud läbirääkimisi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Riigi Infosüsteemide Ametiga keeletehnoloogiliste võimaluste (masintõlge, kõnesüntees, kõnetuvastus jt) arendamise üle ja nende integreerimise üle riigisektori infosüsteemidesse. Ka 2018. aastal algava keeletehnoloogia jätkuprogrammi üks põhieesmärke on rakendada keeletehnoloogia vahendeid ja võimalusi avalikus sektoris süstemaatilisemalt. See on olnud ka keelenõukogu ettepanek. Mitmed riigiasutused on viimase aasta jooksul näidanud üles varasemast suuremat huvi keeletehnoloogia rakenduste vastu: Sotsiaalministeerium e-tervise valdkonnas, Siseministeerium ja Justiitsministeerium julgeolekuvaldkonnas, Riigikantselei ning Maksu- ja Tolliamet avaliku sektori töökoormuse vähendamiseks, Päästeamet ning Politsei- ja Piirivalveamet suurte tekstiandmete analüüsides lihtsustamiseks. Näidetena võib siin tuua transkriptsioonitarkvara kasutuselevõtu, mis võimaldab vähendada audiosalvestiste lahtikirjutamisele ja tõlkimisele kuluvat aega, masintõlke kasutuselevõtu dokumentide tõlkimisel eesti keelest inglise keelde ning suurte tekstiandmete analüüsimise rakenduse, mis lubab sisuotsingut eri andmebaasides asuvates dokumentides (nt kohtulahendites). Keeleõppes on kõnesünteesi ja kõnetuvastuse võimalusi kavas rakendada Eesti Keele Instituudi eesti-vene õppekeskkonnas ning Haridus- ja Teadusministeeriumi tellitavates eesti keele B1-taseme e-kursustes. ERR-i telekanalites on kasutusel subtiitrite helindamise süsteem, mis võimaldab vaegnägijatel saateid paremini jälgida. Riiklikust programmist on toetatud ka Elisa Raamatu Iselugeja arendamist, mis loeb ette e-raamatuid ning mille tänapäevaseim ja interaktiivseim vorm suurendab kindlasti lugejate hulka. See sai ka aasta keeleteo kandidaadina ära märgitud.

Kolmandaks: "Kas on alanud ja kui kaugele on jõudnud Eesti Keele Instituudi vene-eesti ja eesti-vene veebis tasuta kättesaadavate sõnaraamatute uuendamine (nt eesti-vene sõnaraamat on valminud 2009. aastal, maht on umbes 60 000 märksõna ja sellele tehakse umbes 40 000 päringut päevas)?" Eesti Keele Instituudis käivad ettevalmistused eesti-vene õppekeskkonna loomiseks, mille sisuks on eesti-vene ja vene-eesti sõnastikukeskkond koos moodsate digilahendustega, mis täiendavad kooli õppevara. Projekt hõlmab eesti-vene ja vene-eesti üldkeele veebisõnaraamatuid, automaatselt genereeritud harjutusi ja ülesandeid ning õppekorpuse kasutajaliidest. Paralleelselt uuendatakse sõnastiku sisu. Eesti-vene sõnaraamatule ja teistele olemasolevatele sõnaraamatutele loodav kasutajaliides keskendub kasutajale ja kindlale kasutusolukorrale. Sõnaraamatuinfo organiseerimise alus on põhimõte "üks ülesanne või funktsioon korraga", mis aitab vältida andmete liiasust. Info esitamisel lähtutakse kasutajate erinevast tasemest (nt kooliõpilane, tavakasutaja, ekspert). Loodavasse keskkonda on kavandatud kuus akent: "Otsiinfo", "Tõlgi", "Kontrolli", "Palun abi", "Õpi", "Harjuta või mängi".

Neljandaks: "Millises valmimisjärgus on rahvuskaaslaste programmi laiendamine, et selle abil senisest suuremal määral toetada välismaal elavate eesti laste ja noorte hoidmist eesti haridus-, keele- ja kultuuriruumis?" Rahvuskaaslaste programm on ministeeriumiülene dokument, mille põhimõte on, et iga programmi täitmisel osalev ministeerium vastutab oma põhitegevuste elluviimise ja rahastamise eest. Kuna kokkulepet partneritega (Kultuuriministeerium, Siseministeerium, Välisministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) programmi täiendamiseks uute valdkondadega ei ole sündinud, on Haridus- ja Teadusministeerium laiendanud programmi oma põhitegevuste, st eesti keele ja kultuuri õpetamise ning eestikeelse hariduse andmise raames. Põhitähelepanu on suunatud e-õppe ja eesti keele elektrooniliste õppematerjalide arendamisele ja väliseesti noortele paremate võimaluste loomiseks eesti keele keskkonnas eesti keele omandamiseks. Haridus- ja Teadusministeeriumi toetusel

on käivitatud ja tegutseb Eesti riiklikust õppekavast lähtuv Üleilmakool. See pakub väljaspool Eestit elavatele eesti lastele võimalust õppida e-kursustel ja tegeleb e-põhikooli arendamisega. Õppetöö toimub HITSA Moodle'i keskkonnas kuude kaupa. Iga kuu alguses saavad õpilased teada materjali ja uued ülesanded ning teevad tööd omas tempos kuu jooksul. Eriti hästi aitab niisugune õppevorm arendada kirjutamisoskust, millest välismaal elavatel lastel sageli puudu jääb. (Ohkab.) Nüüd ma vaatan, et aega on neli minutit, aga mul on kolm lehekülge veel ette lugeda, aga ma annan oma parima.

#### **19:14 Aseesimees Enn Eesmaa**

Teil on võimalik pärast koos küsijatega leida hea lahendus, kuidas need küsimused ära vastata.

#### **19:14 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Jah, eks me nii püüamegi seda lahendada. Üleilmakoolis õpib praegu 130 õpilast 21 riigist. Haridus- ja Teadusministeerium on loonud töörühma, et Üleilmakooli tegevust veelgi laiendada ja kaaluda e-põhikooli loomist. Haridus- ja Teadusministeerium on alustanud läbirääkimisi eesti keele B1-taseme e-õppe kursuste ettevalmistamiseks. Täiskasvanud õppijale mõeldud kursus sisaldab mitmete osaoskuste arendamist ja selle jaoks koostatud ülesandeid ning sellel on olemas pidev õpetajatugi, samuti juhendmaterjalid vene ja inglise keeles. Kursus on üles ehitatud lineaarselt ja on mõeldud, et see tehakse läbi algusest lõpuni. Õppija saab isiklike vajaduste järgi teatud osi korrata või vahele jätta. "Keeleklikil" on nüüdseks üle 30 000 kasutaja, nendest 25 000 kasutavad venekeelset ja 5000 ingliskeelset versiooni. Loodav kursus on mõeldud kõigile tasuta kasutamiseks. "EV 100" raames on koostöös Riigikantseleiga plaanis suurendada väliseesti lastele mõeldud suviste eesti keele ja meele laagrite arvu, et 2018. aastal saaks laagrites osaleda veel 100 last lisaks. 2016. aastal oli laagrites 120 last. 2016. aastal toimus programmi toel esmakordselt 18–26-aastastele väliseesti noortele mõeldud noortevahetus, mille eesmärk oli tutvustada osalejatele Eestis õppimise ja töötamise võimalusi ning Eesti seniseid saavutusi ja tulevikuvaadet ning pakkuda mitteformaalset keeleõpet. Noortevahetusest võttis osa 30 noort, 20 välismaalt ja 10 Eestist. Nendega on kavas tulevikus tööd jätkata, suurendades võimaluse korral osalejate arvu. Programmi raames on alushariduse õppekava üliõpilasi lähetatud praktikale välismaal asuvatesse eesti lasteaedadesse nii Soomes kui ka Rootsis. Sõlmimisel on kokkulepped õpetajakoolituse üliõpilastele praktikavõimaluste loomiseks välisriikides, kus eesti keelt õpetatakse üldhariduskoolides, pühapäevakoolides, seltsides ja mujal.

Viies küsimus: "Kuidas on korraldatud ja rakendatud eesti keele arendamiseks ja kasutusalade laiendamiseks soovitud keele- ja kultuurikontaktide uurimise ja arendamise ning soome-ugri keelte riiklik programm?" Keele- ja kultuurikontaktide uurimise ja arendamise programmi pole loodud. Vahendite nappuse tõttu oleks seda võimalik luua ainult olemasolevate programmide asemele. Kui uuringust või seirest lähtub, et mõni olemasolev programm (eestikeelsed kõrgkooliõpikud, akadeemiline välisõpe, terminoloogia, keeletehnoloogia, eesti keel, kultuurimälu vms) pole oma olemasolu õigustanud või ei täida oma eesmärgi ning võib tegevuse lõpetada, siis võtame uue programmi loomise päevakorda. Soome-ugri keelte uurimist toetatakse hõimurahvaste programmist ning käesoleval programmiperioodil on uurimise osa märkimisväärselt suurendatud, toetust saanud üliõpilaste arv on aga vähenenud.

Kuues küsimus (ma saan küsimuse ette lugeda, aga vastata püüan ma sellele järgnevas küsimuste ja vastuste voorus): "Mida on ministeerium ette võtnud eesti keele õpetajaks õppimise motivatsiooni suurendamiseks noorte hulgas? Millised on tulemused?" Haridus- ja Teadusministeerium maksab koostöös Emakeele Seltsiga alates 2015. aastast kuu eesti keele õpetajaks õppivale üliõpilasele Tartu ja Tallinna Ülikoolis 400-eurost ühekordset stipendiumi. Haridus- ja Teadusministeerium toetab eesti keele päevade korraldamist koolides, et muu hulgas propageerida eesti filoloogiat ja eesti keele õpetaja kutset. Mul on võimalus tutvustada ka õpetajaameti väärtustamise ja atraktiivsuse kasvu programmi, mis on ministeeriumis seatud üheks eesmärgiks. Koostöös partneritega on perioodiks 2017–2020 koostatud kontseptsioon, milles on sõnastatud lähtepunktid ja kirja pandud osapoolte tegevused. Neid tegevusi pani meie õpetajaosakond kirja tervelt kaks lehekülge. Aitäh!

#### **19:19 Aseesimees Enn Eesmaa**

Esimese suulise küsimuse esitab ministrile Andres Herkel.

### **19:19 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Ma küsin rahvuskaaslaste programmi kohta ja eriti väliseesti noorte võimaluste kohta Eestis õppida. Te rääkisite eesti keele ja meele laagritest. Kindlasti on need väga toredad ja head ning ka laiemale publikule mõeldud, aga stipendiume erialaõpinguteks, nagu ma aru sain, on aastas 12 ja spetsiaalselt eesti keele õpinguteks on neid 10. Seda ei ole just väga palju. Kui efektiivsed need on? Kas see kõik töötab käsikäes üldise sooviga need inimesed Eestisse tuua ja teha nii, et nad võimaluse korral Eestisse jääksid? Kas on kavas seda toetust laiendada?

### **19:19 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Aitäh! Kui võtta need arvud ette, siis selgub, et rahvuskaaslaste programm ei ole olnud just väga suure mahuga. Tegelikult on need arvud olnud pikka aega üsna sarnased. Eestis õppimise võimalus on olnud väga erinevalt kaetud. Hea küsija mäletab, et kunagi oli Valgevene üliõpilastele täiesti eraldi programm. Nüüd on Innove kaudu olemas programm "Study in Estonia", mille jaoks me oleme eraldanud eraldi vahendeid, aga tasuta õppimise võimalus on pigem siis, kui tullakse juba eesti keeles õppima. Mis on see põhjus, miks ei ole neid võimalusi enam nii jõuliselt laiendatud? Mul oli sama küsimus, kui Ukraina noored tundsid selle teema vastu huvi. Ukraina diasporaa siin Eestis on mitmel korral öelnud, et Ukraina eri piirkondades on neid noori, kes eri põhjustel tuleksid pigem meile õppima. Siis on selgitatud, et need noored inimesed, kes tulevad eestikeelses programmis osalema, sisenevad automaatselt ju tasuta õppesse ja küsimus on pigem toetuses. Sellest tulenevalt on seda hoopis teise pilguga vaadatud.

Nii et kahjuks ei oska ma ühte kindlat vastust öelda. Haridusministeeriumi seisukoht on see, et rahvuskaaslaste programmil on terve hulk probleeme. Eraldi stipendiumid ei ole olnud see meede, mida nad oleksid tahtnud laiendada. Nad leiavad, et see võiks toimuda pigem laiema programmi "Õpi Eestis" raames, võib-olla sihitult ühele või teisele riigile, kui see on vajalik. Aga sissejuhatuses sai üsna põgusalt mainitud teisi ministeeriume. Tol ajal oli väga jõuline Välisministeeriumi tugi, aga soov selles osaleda on seal muutunud üsna leigeks. See on informatsioon, mis mul oli täna meie majast kaasa võtta. Võimalik, et see informatsioon on isikute tasandil. Ma peaksin enne üldistamist saama Välisministeeriumist kindlasti lisainformatsiooni selle kohta, mida oodatakse.

Kas need 10 ja 12 on piisav? Lühidalt öeldes, rahvuskaaslaste programmi nõukogu ise sooviks kindlasti suurendada nii rahalist mahtu kui ka nende ambitsioone laiendada. Neil soove ja unistusi on. Kõige suurem probleem, millele, ma usun, ka head küsijad on mõelnud, on see, et sihtrühmad on oluliselt muutunud. Kui me paarkümmend aastat tagasi alustasime, siis tegeles rahvuskaaslaste programm pigem üksikute keelekogukondade, eelkõige meist ida pool asuvate kogukondade toetamisega. Praegu on ebaproportsionaalselt suur ootus, et rahvuskaaslaste programm tegeleks uute Eestist lahkunutega ja hoiaks neid eesti keele keskkonnas. Selleks rahalist mahtu ei ole. Me oleme paaril korral ministeeriumis arutanud, millised need mahud ja ootused peaksid olema. Ma olen aru saanud, et rahvuskaaslaste programmi väga laiapõhjaline nõukogu seda arutab. Me kindlasti püüame leida ka oma majas lahendusi, tõstes teatud prioriteete ümber, et võimekust juurde anda. Aga nad ise ütlevad, et neilt oodatakse seda, mida nad olemasolevate ressursside ja inimestega ei suuda teha.

### **19:24 Aseesimees Enn Eesmaa**

Krista Aru, palun!

### **19:24 Krista Aru**

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te puudutasite oma vastuses eesti keele õpetajate küsimust. Kui tõsine see probleem on? Kas need stipendiumid – need ei ole isegi stipendiumid, need on ühekordsed toetusrahad –, mida Emakeele Selts ja ministeerium koos välja annavad, on piisavad, selleks et tagada eesti keele õpetajate olemasolu ka edaspidi? Millised on need sammud, mida ministeerium tahab teha?

### **19:25 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Püüan refereerida meie õpetajaosakonna pikka ülevaadet. Peale Emakeele Seltsi ja keeleosakonna panuse ehk keelepäevade on õpetajaosakond haridusministeeriumi tegevuste seast toonud välja õpetajate palga teema ning teie mainitud kompetentsikeskused, kus me tegeleme õpetajakoolituse aja-

ja asjakohastamisega. Õppekavasid on pidevalt arendatud ja püütud luua keskkonda, mis oleks noortele atraktiivsem ja rohkem seotud koolieluga, selleks et õpetajaametisse saaks siseneda paindlikumalt. Ministeerium toetab jõuliselt ka Noored Kooli SA-d ja kutseüsteemi. Ministeerium toetab ka algaja õpetaja kutseasta programmi ning tegeleb väljaspool Tartut ja Tallinna asuvates koolides lähtetoetuse maksmisega. Meil on olemas elukestva õppe strateegia programm "Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning haridusasutuste juhid", kus on olemas rahalised toetused, ning igal aastal antakse sajale parimale õpetajakoolituse õppekava alusel õppivale üliõpilasele erialastipendium, et väärtustada õpetajaks õppimist, analoogiliselt nutika spetsialiseerumise valdkonnaga. Stipendiumi suurus on 160 eurot kuus. Peale selle on ministeeriumi, Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooliga sõlmitud halduslepingutes lepitud kokku, et õpetajakoolituse õppekava raames õppimine on üliõpilastele tasuta, ka osakoormusega õppes. Ehk kui mõnel muul erialal töötav inimene tuleb ja soovib ennast täiendada, siis ta saab ka osakoormusega tasuta õppida. See tähendab sedagi, et halduslepingutega on kokku lepitud, et õpetajana töötavatel ja samal ajal õpetajakoolituse õppekavade alusel õppivatelt üliõpilastelt ei küsita õppeteenustasu. See on olnud töötavate õpetajate seas, kes vajavad kvalifikatsiooni, väga populaarne võimalus. Need on osa asju, mis on välja töötatud. Miks ma need siin välja toon? Tihti kipub ju nii olema, et valdkonnas tehakse mitmeid projekte ja programme, aga üldine informatsioon ei pruugi igal pool teada olla.

Milline on pilt ülikoolide poole pealt vaadatuna? Ülikoolid ise ütlevad, et sisseastumise hetkel on huvi õpetajaameti vastu väiksem kui koolitusaja jooksul. Kui täna küsida 15-aastastelt, kas nad soovivad õpetajaks saada, siis nende seas on see protsent, kes unistavad õpetajaametist, väga väike. Ka üliõpilastel on sisseastumise hetkel huvi õpetajaameti vastu pigem tagasihoidlik, aga õpingute jooksul ja juba kõrghariduse saanud inimeste hulgas huvi õpetajaameti vastu aina kasvab.

Kui õpetajate puudusest rääkida, siis eks me peame siin kõiki külgi tõsiselt kaaluma. Meil on olemas lähtetoetus, aga võib-olla peame ühel hetkel tegema veel midagi lähtetoetuse sarnast. Meil on piirkonniti kokkutõmbuv koolivõrk, üle jääb väga häid õpetajaid, aga tihti on nad kas kinnisvaraga seotud või rahaliselt sellises seisus, et nad ei ole valmis liikuma päris teise Eestimaa otsa. See on midagi, mida me peame ühel hetkel üheskoos arutama. Näiteks tuli Põlva riigigümnaasiumis väga headele õpetajatele ei öelda. Selliseid asju on näha ka mujal. Tegelikult on mõnel pool väga head õpetajad juba jäänud ukse taha, samal ajal me teistes piirkondades nii häid õpetajaid ei leia. Võib-olla võiks olla midagi lähtetoetuse sarnast, õpetaja liikumistoetus või midagi sellist. Ameerika Ühendriikides, kus on küll teised mastaabid, on see tööandjate seas väga levinud meede, selle abil aidatakse inimestel kolida. Selliseid helikopteri abil liikuvaid maju oleme ju filmilindil küll näinud. Aga kui tõsiselt rääkida, siis meil on täies tööjõus väga häid õpetajaid, kes mõnes piirkonnas enam tööd ei leia, aga teises piirkonnas võib-olla leiaksid. See on ka üks asi, mida me oleme arutanud. See, kui teise kvalifikatsiooniga inimesed on tulnud kooli ja andnud positiivset tagasisidet, on andnud märku, et noored mõtlevad aja jooksul õpetajaameti suhtes ümber ja hakkavad sellesse positiivsemalt suhtuma.

### **19:30 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Külliki Kübarsepp!

### **19:30 Külliki Kübarsepp**

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Umbes poolteist aastat tagasi oli väga aktuaalne hoopis vastupidine ilming: pered tahtsid Eestisse tagasi tulla, aga nende lapsed ei olnud võimelised omandama eesti keele grammatikat, kuigi suulises suhtlemises nad said hakkama. Mitmed koolid ei võtnud neid lapsi vastu ja pered olid sunnitud tagasi välismaale minema. Milline on olukord praegu? Kas see teema on endiselt aktuaalne või on vahepeal võetud meetmeid, et olukorda lahendada?

### **19:31 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps**

Kui vaadata, kui hästi töötavad need asjad – mõned sõnavõetud eelmise arupärimise lõpus olid selles suhtes väga kriitilised –, mis sünnivad ühiskonnast või kogukonnast tulenevalt, siis selgub, et need on tavaliselt kõige elujõulisemad. Üks nendest on see Üleilmakool. Sellistest näidetest tulenevalt, kui noor inimene tahtis tagasi tulla ja teha näiteks põhikooli lõpueksamit, selleks et saaks siia õppima jääda, tekkiski see meede. See Üleilmakool on sündinud Soome eeskujul ning seal on nüüdseks olemas ka Skype'i osa. Originaalis oli see mõeldud puhtalt nendele Soomes õppivatele lastele, kes õpivad soome koolis ja kelle pere tahaks tulla tagasi (vahel tahab tagasi tulla ka noor inimene ise, aga üldjuhul tahab

tagasi tulla pere). Peale selle, et see laps õpib Soome põhiõppekava alusel, oleks vaja, et ta õpiks ka seda, mida näeb ette Eesti õppekava. Ma pean silmas keeleõpet, aga suures osas ka matemaatikat, sest Eestis on matemaatika õppekava detailsem ja teisiti üles ehitatud. Aga tasapisi on lisandunud ka teisi põhiaineid. See huvi on, ütleme nii, peaaegu paarisajal lapsel. Aina enam tekib ka laiemaid sihtrühmi. Kui ma Soomes selle asja algatajatega kohtusin, siis need õpetajad ütlesid, et aina enam tuleb juurde mitte ainult neid lapsi, kes õpivad ühes või teises riigis mingis üldhariduskoolis ning vajaksid eesti keele õpinguid ja meie õppekava spetsiifilist osa, vaid ka neid, kes liiguvad oma vanematega kaasa ja mingi perioodi (tavaliselt on see lühike periood) on lihtsalt Eesti koolisüsteemist ära lõigatud. Jah, ametlikult nad peaksid olema õpetajaga pidevalt kontaktis ning õppima kaugõppe vormis, eksternõppes. Aga Üleilmakool on Skype'is teisiti üles ehitatud. See idee tuli Soome näite põhjal. Soomes toimub see väga sarnaselt Üleilmakooliga. Sarnane on see ka Rootsis ja paljudes teistes riikides, kus riik seda eraldi rahastab. Me oleme haridusministeeriumis otsustanud, et kuna see tekkis vajadusest tulenevalt ja täidab väga selgelt ühte tühimikku, siis me peaksime looma stabiilse riikliku rahastamise. Praegu toimub see paljuski õpetajate entusiasmi peal, nipet-näpet on nad siit-sealt saanud. Me peaksime tunnistama seda eraldi põhikoolina.

Teine küsimus on see, kui palju on koolid selleks valmis. On väga erinevaid näiteid. On koole, kes on oma süsteemi selle järgi kohandanud, seal on olemas lausa õpetajad, kes sellega tegelevad. Üsna kiiresti püütakse lapsed tuua tagasi tavalise süsteemi seal, kus on kogemusi näiteks diplomaatide liikumisega ühest riigist teise, aga kahjuks võib need koolid, kus on väga positiivsed kogemused, ütleme, kahe käe sõrmedel üles lugeda. Kui selline laps tuleb kooli, kus ei ole üldse selliseid kogemusi, siis kipub olema nii, et see laps tahetakse automaatselt ühe aasta võrra nooremasse klassi panna. Mina isiklikult olen samamoodi kaks korda selle läbi teinud, sest ma liikusin ühest kohast teise. Jah, ma ütlen teile, et edulood on olemas, aga näiteid on mõlemat pidi.

Kolmas tõsine probleem on see, et lastevanemate ootused pärast tagasitulemist ei pruugi alati olla samas kategoorias kui võimalused, mida pakub neile loodud koolikoht. Praegu ootab siin Haridus- ja Teadusministeeriumilt muutust eriti just Välisministeerium. Ka tööandjad, kellel on liikuv tööjõud, ütlevad, et Tallinnas võiks võimalikult kesklinna piirkonnas olla üks kool, kes spetsialiseeruks nendele lastele, kus neile oleksid olemas kohad ja õpetajad oleksid pidevalt kas Skype'i või muude lahenduste kaudu õpilastele kättesaadavad.

### **19:35 Aseesimees Enn Eesmaa**

Suur aitäh, austatud minister! Teile rohkem küsimusi ei ole. Läbirääkimisvooru avab Krista Aru. Palun!

### **19:36 Krista Aru**

Härra juhataja! Proua minister! Head rahvaesindajad! Keel on elav organism. Keel ootab, et tema eest hoolitsetakse ja teda hoitakse. Sellises väikeses riigis, nagu Eesti on, vajab meie kallis eesti keel ühtset lähenemist, ühtset arengukava. Nimetagem seda arengukavaks või selle keele hoidmise kavaks, kuid seda on meil vaja. Mul on väga kahju, et Haridus- ja Teadusministeerium laskis tekkida sellisel pausil, kui üks keelenõukogu oli oma tegevuse lõpetanud ja teise moodustamisega läks nii kaua aega. Milles on küsimus? Küsimus ongi selles, et kui juba aastast 2018 peab hakkama kehtima uus keelestrateegia või uus keele arengukava, siis millal jõutakse analüüsida seda kava, mis veel sel aastal kehtib. Me ei tohiks ju teha nii, et me sätestame uued ülesanded, analüüsivõime enne kehtivat kava.

Mul on kehtiva ja ka uue arengukava kohta mitmeid mõtteid, mis on mõneti võib-olla isegi vastuolulised, mõneti on need nagu küsimused. Teatavasti on meil mitu riiklikku programmi, mis ka ühte või teist kanti pidi toetavad keele arengut. Üks nendest on keeletehnoloogia programm, mille rahalist mahtu oleks minu meelest viimane aeg suurendada, sest see on väga hästi edenenud programm, mida on meie keele hoidmiseks ja hooldamiseks väga vaja. Teine programm, mis tuleks ka võib-olla avaramalt ümber mõtestada, sest seda nõuab aeg, on seesama rahvuskaaslaste programm. Nagu ka minister õigesti märkis, see programm koostati sellel ajal, kui me olime harjunud väliseesti kogukondadega, kes olid pärast 1940. aastaid eestlust hoidnud. Nad olid tohutult palju tööd teinud, nad olid olnud hinge ja südamega asja juures, neil olid oma arhiivid – kuid aeg on muutunud. Ka seda eestlaskonda, kes praegu elab Pariisis, Berliinis või Austraalias, on vaja hoida eesti keele ruumis. Kuidas seda teha, kas pühapäevakoole toetades, internetipõhiste programmide või suvelaagrite abil? See kõik on vaja läbi mõelda, sest ühtset ja väga tarka lahendust keegi ilmselt kohe pakkuda ei oska. Suur mure on mul sellise väljaandega, millest, ma loodan, on kõik kuulnud, nagu "Vana kannel". See oli

Jakob Hurt, kes hakkas meie regilaule kunagi välja andma. See väljaandmine ajalooliste kihelkondade kaupa toimub siamaani. Ilmuvad sellised hallid paksud köited: Kodavere "Vana kannel", lisaku "Vana kannel" jt. Need on ühe rahva ja kultuuri väikesed kultuurivaramud. Nüüd me oleme jõudnud sellisesse olukorda, et meil on arengukavad, meil on programmid ja meil on veel mingid programmid, kuid "Vana kandle" väljaandmine ei mahu nagu mitte ühegi alla neist. Sellist asja ei tohiks me mitte kuidagi lubada. Või kas me oleme jõudnud oma arengus nii kaugele, et me enam ei vaja sellist asja? Selliseid musti kohti või halle laiike ei tohiks jääda ei meie keelekäsitlusse ega kogu meie kultuuri mõtestamisse. Sellepärast soovin ma jõudu nii ministrile kui ka uuele keelenõukogule targa, tänapäevase, kaugele vaatava ja ühtse keelestrateegia koostamisel! Aitäh!

#### **19:40 Aseesimees Enn Eesmaa**

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Oleme neljandale arupärimisele vastamise lõpetanud.

---

### **5. 19:40 Arupärimine Eesti piirivalve tuleviku kohta (nr 306)**

#### **19:41 Aseesimees Enn Eesmaa**

Viienda arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Ain Lutsepp, Külliki Kübarsepp, Jüri Adams, Andres Herkel, Andres Ammas, Krista Aru, Artur Talvik ja Monika Haukanõmm ning see on Eesti piirivalve tuleviku kohta. Arupärijate nimel Andres Ammas, palun!

#### **19:41 Andres Ammas**

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav peaminister! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Haigestunud kolleeg Aini asendades alustan ma täna kahe tsitaadiga kahelt väärikalt persoonilt, kes seda temaatikat hästi tunnevad. Viitseadmiral Tarmo Kõuts on öelnud: "Puhtisiklikel motiividel ette võetud politsei ja piirivalve liitmise protsess on viinud piirivalvamise riigifunktsiooni realiteedi kadumiseni ja on kaasa toonud sadade väljaõpetatud piirivalvespetsialistide, sealhulgas ohvitseride ja allohvitseride lahkumise. Sellest tulenevalt on meil tekkinud piiritsoonis julgeolekuvaakum, kuna inimesi on jäänud vähemaks ja valdkonnale ei ole pööratud küllaldast tähelepanu." Meie erakonnakaaslane professor Jüri Saar on öelnud, et Politsei- ja Piirivalveameti loomine politseireformi käigus kannab praeguseks lõppenud ajastu vaimu ning amet ei ole sisuliselt valmis uute ohtude tõrjumiseks. Tema arvates tuleb selles valdkonnas rõhutada võimekust kaitseväge ja Kaitseliiduga koostööd teha. Kahjuks on see koostöö praegu seoses PPA moodustamisega sisuliselt olematu. Professor Saar on juhtinud tähelepanu ka sellele, et uue Euroopa Liidu loodud piiriteenistuse nimetuses sisaldub ka sõna "rannikukaitse". Meil Eestis alles tuleb asuda selle võimekuse loomisele.

Vabaerakonna jaoks on Eesti piirivalve võimekus kogu aeg oluline olnud. Alles üleeile oli see teema Vabaerakonna esinduskogu koosolekul jutuks. Paljude tähelepanekute seas tõsteti esile, et loomulikult tuleb meil piirivalve võimekust suurendada, aga konkreetsemalt tuleks välja töötada süsteemne piirivalve erialase ja täiendusväljaõppe korraldus. Veel tuleks välja töötada süsteemne merepiiri ja üldse merekaitse kontseptsioon. Peaks leidma võimalusi Kaitseliidu kaasamiseks piirivalves, eriti merepiiri valves. Koosolekul rõhutati õigustatult, et Eestil on siin üldse mitte tagasihoidlik, vaid pigem suur võimalus olla just Euroopa Liidu välispiiri kaitsmisel tehtava koostöö ja info parema liikumise eestvedaja. Kogu sellest murest ongi kantud praegu vastamisele tulev arupärimine. Professor Jüri Saar viitas õigusega, et tema arvates oli otsus PPA moodustamiseks nagu märk ühest juba tänaseks kadunud ajastust. Euroopa Liidu määrusega 14. septembrist 2016 loodi ju Euroopa Liidu piiri- ja rannikuvalve süsteem, mis koosneb Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametist ning liikmesriikide piirihalduse eest vastutavatest asutustest. Meie jaoks on pisut arusaamatu, mida see ikkagi tähendab. Kas meie PPA tervikuna peaks sinna koosseisu kuuluma või sobib sinna ainult integreeritud piirihalduse büroo? Tahame juhtida tähelepanu just sellele, et koostöö riigikaitseliste struktuuride ja PPA vahel kindlasti ei ole piisav. Küsimusi tahab alati ette lugeda vastaja ise ehk täna siis lugupeetav peaminister. Jätan talle meeeldi selle võimaluse. Aitäh!

#### **19:45 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arupärimisele vastab peaminister Jüri Ratas. Palun!

### 19:45 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Auväärt arupärijad! Kõigepealt lubage teile kõigile soovida ilusat, päikselist ja energilist kevadet! Täna ju algas kevad. Ja muidugi ma tänan arupärijaid selle tõsise sisuga arupärimise eest! Arupärimise tutvustaja ütles, et vastajale meeldib küsimusi ise ette lugeda ja ma loomulikult teen täpselt nii, nagu Riigikogu liikmed soovivad. On tõesti selgem, kui ma küsimused ise ette loen.

Tegemist on tõsise ja väga olulise teema tõstatamisega. Nagu te arupärimises kirjutasite, tõesti, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega 2016/1624 loodi Euroopa piiri- ja rannikuvalve. See üksus koosneb Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametist ehk Frontexist ning piirihalduse eest vastutavatest riigiasutustest. Eestis on selleks Politsei- ja Piirivalveamet. Euroopa piiri- ja rannikuvalve eesmärk on tagada Euroopa integreeritud piirihalduse tõhus rakendamine ja kiire abi võimaliku surve korral ükskõik millisele – rõhutan, ükskõik millisele! – Euroopa Liidu välispiiri riigile, kaasa arvatud Eestile.

Esimene küsimus: "Milliseid siseriiklikke ümberkorraldusi Euroopa Liidu ühtse piiri- ja rannavalveameti loomine eeldab? Kuidas Eesti piirivalve selles töös osaleb?" Euroopa piiri- ja rannikuvalve süsteemi loomine ei eelda riiklikes struktuurides mingeid muutusi. Nii nagu seni, on liikmesriikidel esmavastutus oma välispiiri haldamise eest. Määrusega laiendatakse aga senise Euroopa Liidu Liikmesriikide Välispiiril Tehtava Operatiivkoostöö Juhtimise Euroopa Agentuuri ehk Frontexi ülesandeid ning nimetatakse agentuur ümber Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametiks. Kasutusse jääb sama lühend Frontex.

Liikmesriikidelt struktuurseid ümberkorraldusi ei oodata. Meie ülesanne on teha Frontexiga koostööd ning panustada tehnika ja inimestega Frontexi kiirreageerimise reservi, samuti ühisoperatsioonidesse. Eesti on võtnud endale kohustuse osaleda Frontexi kiirreageerimisreservis kuni 18 ametnikuga. Ühisoperatsioonides osalemine lepitakse kokku kahepoolselt, lähtudes iga liikmesriigi võimalustest. Reserv on alaline korpus, kuhu kuulub vähemalt 1500 piirivalveametnikku ja muud töötajad. Alaline korpus ei tähenda, et ametnikud tuleb saata Frontexi juurde, kiirreageerimisreserv kutsutakse kokku vajaduse korral.

Auväärt küsijad! Teie teine küsimus: "Milline on Teie kui peaministri arusaam Eesti piirivalve tulevikust? Kas ja kuidas kavandate samme piirivalvevõimekuse tõstmiseks ning sõjaväestatud piirivalve loomiseks?" Olles kohtunud nii Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori kui ka asutuse teiste töötajatega, saanud valitsuskabinetis ülevaate Eesti idapiiri väljaehitamist ning selle moderniseerimisest tänapäevast tehnikat kasutades, ma leian, et meie piiri valvamise võime tugevneb aasta-aastalt. Tänavu investeerime idapiiri tugevdamisse tänu Eesti inimestele, tänu Eesti maksumaksjatele 20 miljonit eurot. Kindlasti oli õige samm ühendada Politseiamet, Piirivalveamet ning Kodakondsus- ja Migratsiooniamet. Nii vähenes administratiivse tegevuse dubleerimine ning saame olemasolevaid ressursse optimaalselt kasutada. Muu hulgas on osa funktsioonide ühendamine andnud võimaluse suunata rohkem ressursi just eesliinil töötavatele politsei- ja piirivalveametnikele. Politsei- ja Piirivalveameti avalikke teenuseid iseloomustavad näitajad on nende sammude tulemusena paranenud. Seega, ümberkorraldused ja eraldiseisva piirivalve loomine ei ole praegu plaanis. Mis puudutab sõjaliselt korraldatud piirivalvet, siis kaitseväge vormis piirivalvur ei suurenda Eesti riigi julgeolekut. Eesti kaitse ja julgeoleku planeerimise protsessides ei ole seni tuvastatud, et relvastatud piirivalve puudumine kujutab endast võimelünka. Tervikuna on nii riigipiir kui ka riigikaitse Eestis üles ehitatud jõustruktuuride pidevale koostööle.

Kolmas küsimus: "Milliseid muudatusi kavandab Vabariigi Valitsus piirivalve erialase hariduse korraldamiseks?" See on kindlasti väga oluline küsimus. Sisekaitse haridus omandatakse Sisekaitseakadeemias. Sisekaitseakadeemias on ette valmistatud uued õppekavad politsei- ja piirivalvekolledžile nii kutseõppes kui ka kõrgharidusõppes. Uute õppekavade põhimõte on, et kõik politsei- ja piirivalvekolledži lõpetajad saavad nii politsei kui ka piirivalve ettevalmistuse ning on valmis vajaduse korral asuma teenistusse ka piiril. See on täiesti uus põhimõte, mis tagab personali paindlikkuse, nii et inimesi saab kasutada vastavalt teenistustele vajadustele ja ametnike soovidele.

Neljas küsimus: "Kas ja millal on kavas suunata täiendavaid ressursse piirivalvelaevastiku võimekuse parandamiseks, päästevõimekuse tõstmiseks merel ning piirivalve merebaasi rekonstrueerimiseks?" Täna, et juhite just sellele väga olulisele küsimusele tähelepanu! Ma olen külastanud nii Politsei- ja Piirivalveameti merevalvekeskust kui ka mereväge ning arvan, et lähiajal on vajalik teha analüüs, mis käsitleb lisaks nimetatud institutsioonidele ka näiteks Veeteede Ameti merelist võimekust. Eesti on väike riik ning me peame tingimata tegema koostööd nende funktsioonide täitmisel, mille puhul koostöö on

võimalik.

Mis puudutab konkreetselt teie küsimust, siis 2018. aastal saab Politsei- ja Piirivalveamet uue seirelennuki ja uue multifunktsionaalse laeva. Kui see laev on saabunud, on kogu Politsei- ja Piirivalveameti laevastik uuendatud. See tähendab, et kõik laevad on soetatud pärast Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamist. Seirelennuk tagab oluliselt parema merealade seire, uus laev ja lennuk koos aga tagavad ka kiirema abi abivajajatele. Juba eelmine valitsus kiitis 13. septembril 2016 heaks otsuse paigutada Politsei- ja Piirivalveameti mereüksus Miinisadama ja Hundipea sadama territooriumile. Nii saab PPA mereüksus tänapäevased töö-, olme-, hooldus- ja hoiuruumid. Parandatakse koostööd eri asutuste vahel ning saavutatakse suur kulude kokkuhoid võrreldes investeeringutega, mida läinuks vaja Piirivalvesadama rekonstrueerimiseks. Samas on tagatud kõik vajalik PPA mereüksuse töötamiseks. Ka ümberpaigutamine läheb siiski midagi maksma, need kulud on arvestuslikult 4,76 miljonit eurot, mis on võimalik katta Piirivalvesadama võõrandamisest saadava rahaga.

Viies küsimus: "Millised sammud on kavandatud või kavandamisel, et peatada Riigikontrolli auditis esile toodud PPA ametnikkonna vananemine ja vähenemine?" Taas väga aktuaalne küsimus! Ma olen enam kui veendunud, et selle küsimusega tegelevad iga päev nii PPA peadirektor Elmar Vaher kui ka siseminister Andres Anvelt, aga loomulikult tegeleb sellega ka Vabariigi Valitsus tervikuna. Samas ei tohiks personalinumbris ülemäära kinni olla, tuleks otsida alternatiive, innovaatilisi lahendusi, et teenistusülesanded oleks eeskujulikult täidetud. Näitena toon pensioniealiste ja veidi vähem eakate inimeste kasutamise teatud teenistusülesannete täitmisel, näiteks seirepildi jälgimisel. Kindlasti aitavad tööd tõhustada mitmesugused innovaatilised lahendused, näiteks automaatne kiirusekontroll ja automaatsed piirikontrolliväravad, kuid kindlasti ka idapiiri väljaehitamine ning varustamine ajakohase seire- ja valvetechnikaga. Ma olen lubanud, et hoian sellel teemal pidevalt silma peal.

Kuues küsimus: "Teatavasti on siseturvalisuse arengukava kolmandiku osas rahalise katteta. Mida on kavas teha, et arengukava ja tegelikkus kokku viia?" See on küsimus, millega hakkame tegelema juba lähinädalatel riigi eelarvestrateegia koostamise käigus. Ma ootan muidugi selgeid prioriteete eelkõige Siseministeeriumilt, kuid olen kindel, et meie siseturvalisus aasta-aastalt tugevneb.

Veel kord suur tänu arupärijatele väga tõsise ja olulise teema püstitamise eest! Kui on lisaküsimusi, olen kindlasti nõus nendele vastama. Aitäh!

#### **19:56 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helme esitab esimese suulise küsimuse. Palun!

#### **19:56 Martin Helme**

Aitäh, härra asespiiker! Lugupeetud peaminister! Te esinesite mitme õige julge avaldusega, kinnitades, et aasta-aastalt meie piiri valvamine tugevneb. Tegelikult me ei kontrolli praegu ju kogu oma piiri ei idas, lõunas, läänes ega põhjas. Kui meil oleks relvastatud piirivalve, siis see kindlasti suurendaks meie riigi julgeolekut, selles ei ole mingit kahtlust. Aga mul on selline küsimus. Euroopas on mitu riiki taastanud Schengeni viisaruumi sees kas ajutiselt või tähtajatult oma piirikontrolli. Kui Eestil peaks selline soov või vajadus tekkima, kui kiiresti ja kui võimekalt me suudaksime taastada piirikontrolli ükskõik millisel piiril? Oleme ju oma inimestel lasknud teenistusest lahkuda ja uusi peale ei kasva, isegi kui meil oleks raha – hinnanguliselt 30–35 miljonit aastas – selle jaoks olemas.

#### **19:57 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh, hea küsija! Kindlasti Eesti kontrollib oma piiri, ja mitte ainult oma piiri. Kindlasti me kontrollime ka NATO ja Euroopa Liidu välispiiri, milleks Eesti piir on. Te küsite, kas me suudaksime ajutiselt Schengeni ruumi siseselt piirikontrolli taastada. Tõesti, mõnikord on see vajalik ning väga üksikutel juhtudel on Eesti riik seda ka teinud. See suutlikkus on riigil loomulikult olemas. Samas me lähtume ju Schengeni viisaruumis nendest aluspõhimõtetest, mis on kokku lepitud: teenuste, kaupade, kapitali ja inimeste vaba liikumine. Me väga loodame, et tuleb ka viies vabadus, mis on digitaalsete andmete vaba liikumine. Kui sellele küsimusele vastamisel veel detailsemaks minna, siis loomulikult on põhieesmärk piir välja ehitada. Aga ma tõin kaks näidet ka muust vallast: 2018. aastal saab PPA uue seirelennuki ja soetatakse ka multifunktsionaalne laev. Need mõlemad aitavad piiri kindlamaks muuta, piiri valvata ja teha ennetustööd. Lisaks on neil loomulikult muid funktsioone.

#### **19:59 Aseesimees Enn Eesmaa**

Arno Sild.

### **19:59 Arno Sild**

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Ma küsin eraldi piiriveekogude kohta. Väikese Eesti kohta on meil ju veepiiri hästi pikalt. Praegu te tulite mõne asjaga lagedale, millega tööd parandatakse, aga see kindlasti ei rahulda. Kui meile hakkavad saabuma mingid illegaalid või kes iganes, siis me ei ole võimelised oma veepiiri kontrollima.

### **19:59 Peaminister Jüri Ratas**

Hea küll, läheme siis veel detailsemaks. Kõigepealt uuest seirelennukist. Miks on seda PPA-le vaja? Kõigepealt merereostuse tuvastamiseks, teiseks laevade tuvastamiseks ja kolmandaks maismaaotsinguteks. Selleks on meil PPA seirelennukit vaja. Nüüd, võtame multifunktsionaalse laeva. Milleks seda on vaja? Seda on vaja merereostuse tõrjumiseks ja ala turvalisuse kiireks monitooringuks. Meil on praegu selline laev olemas ja mul on isiklikult sellega seotud kogemus olemas. Olen selle hankimisse teatud panuse andnud. Kümme või rohkemgi aastat tagasi aitas Tallinna linn seda laeva soetada. Nüüd on loomulikult selle asemele vaja moodsamat, parema tehnikaga laeva, võimsamat laeva, nn emalaeva, kus on peal ka väiksemad alused – näiteks mootorpaadid või suvisel ajal ka jetid –, mida saab kiiresti saata Eesti saartele ja väikelaidudele. See kõik annab meile võimekust juurde. Me saame jälgida, monitoorida ja seirata oma piiri ning kui vaja, siis kiiresti reageerida.

### **20:01 Aseesimees Enn Eesmaa**

Uno Kaskpeit.

### **20:01 Uno Kaskpeit**

Aitäh, härra eesistuja! Härra peaminister! Me oleme Euroopa Liidu välispiiri omav riik ja meil on lausa kohustus korraldada tõhus piiri valvamine ja kaitsmine. On lubamatu, et mingi tegelane katsetab katseeksituse meetodil piirivalvekordonites ja piiripunktides teatud teenistuskohdade kaotamist seoses grupipõhisele juhtimisele ülemineemisega. Seda te vist ei olegi seni kuulnud, aga Elmar, teie suur sõber, katsetab seda. Miks valitsus pöörab põhjendamatult vähe tähelepanu riigipiiri valvamise korraldamise võimele ja PPA politseilise juhtkonna ohjeldamatule isetegevusele töötavate struktuuride lammutamisel?

### **20:02 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh, härra Kaskpeit! Ma alustan sellest, millest ma olen ka enne just teiega debatti pidades alustanud. Ütlen seda täiesti siiralt, et panus, mis teie isiklikult olete andnud piiri väljaehitamisse, piiri tugevdamisse, on tänuväärne. Aitäh teile selle eest! Ei ole mul mingisuguseid sõbrasuhteid ühe või teise inimesega, need on tõised suhted. Mida Eesti riik oma piiril teeb, seda te teate hästi – meil käib idapiiri väljaehitamine. Nagu ma arupärimisele vastates välja tõin, tänu Eesti inimestele on meil võimalik investeerida idapiiri väljaehitamisse käesoleval aastal 20 miljonit eurot. Kindlasti me suudame piiri jälgimiseks, piiri turvalisemaks muutmiseks soetada vajalikke vahendeid. Ja oluline on ka see, et me osaleme Frontexi kaudu rahvusvahelises koostöös. Me oleme Frontexis tegelikult päris aktiivne partner olnud. Kui tuua mõningad näited, siis Politsei- ja Piirivalveameti laev on üle aasta käinud Frontexi õppustel, meie seirelennuk on seal kohal olnud ca 30 päeva aastas, samuti on politseist ja piirivalvest seal igal aastal 25–30 inimest olnud. Hea on meie koostöö Frontexiga dokumentide ekspertiisi osas ja uus kiirreageerimisreserv annab Eestile võimaluse osaleda kuni 18 PPA töötajaga. Ma arvan, et kõik see tähendab ühelt poolt kitsamalt Eesti piiri kaitsmist, aga teiselt poolt kindlasti laiemalt Euroopa Liidu piiri kaitsmist.

### **20:04 Aseesimees Enn Eesmaa**

Raivo Põldaru.

### **20:04 Raivo Põldaru**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud peaminister! Kuulsime teie suu läbi edusammudest. Me saame juurde õhus lendava lennuki ja uhke laeva. Ka märkisite valveradarite vajadust. Aga kuidas läheb meie piirivalve võimekuse kasvu eesmärgiga kokku kava, mis näeb ette radarvaatlust teostavate inimüksuste

koondamist Tallinnasse? Inimesed lahkuvad sealt, kus radarvaatlusjaamad on. Aga eks need lähevad vahel rikki. Vajalik on ka inimtegevus inimkontrolli näol ja vaatlusena. Kui selline kava on, kas see sobib hästi kokku sellise väikese inimeste Tallinnasse kokku koondamise lainega?

#### **20:05 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh, hea küsija! Minu meelest te markeerisite väga õiget teemat. Kõigepealt, edusammud. Need on meie ühised edusammud, need ei ole ühe või kahe inimese edusammud, ühe või kahe erakonna edusammud, need on Eesti riigi edusammud. Ma lähtun põhimõttest, et oma silm on kuningas. Ei ole mõeldav juhtida kõiki protsesse siit pealinnast. Ju teile meenub, et oli kunagi üks poliitik, kes ütles, et kõik tulgu Tallinnasse elama. Ma väga loodan, et see ei saa kunagi teoks. Kui me võtame Politsei- ja Piirivalveameti tegevuse laiemalt, siis mõned koalitsioonilepingu suunad on olnud vastupidised. Kõigepealt me soovime piirkondlike politseinike arvu suurendada. Me ei pea silmas ainult Tallinna või Tartut, pigem just maakonnakeskusi, just Eesti äärealasid. Teine, mida Politsei- ja Piirivalveamet on vajalikuks pidanud, on eesmärk kiirreageerimisvõimekust suurendada. Koalitsioon on ette näinud selleks inimeste juurdepalkamist, sest peale investeringute on selleks vaja ka konkreetseid inimesi. Kolmandaks oleme käinud välja üldise põhimõtte, mida loodetavasti ka EKRE toetab – see on töökohtade väljaviimine Tallinnast. Ma tõesti arvan, et meil on maakonnakeskustes võimekaid ja tublisid inimesi, kes saavad ka selles valdkonnas teatud funktsioone täita. Me oleme öelnud, et tuhatkond töökohta me saaksime Tallinnast välja viia.

Kui rääkida veel paar sõna piirist, siis üks põhiseisukoht ole, et vahetu kontroll piiril peab muutuma paremaks ja rahvusvaheline koostöö peab tõhustuma. Kindlasti peame suutma tõkestada organiseeritud kuritegevust ja parandada selle seiramist. Veel märgin Schengeni kompensatsioonimeetmeid riigi sees. Need on teemad, mida me kindlasti peame tähelepanu all hoidma.

#### **20:08 Aseesimees Enn Eesmaa**

Jaak Madison.

#### **20:08 Jaak Madison**

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea peaminister! 2014. aasta oktoobris reformiti piirivalvet. Osa kordoneid muudeti teenistuskohadeks ehk suurem osa allüksusi sisuliselt kaotati. Nüüd on Politsei- ja Piirivalveameti peadirektoril uus plaan: idapiiril on kavas kaotada ka need kolm aastat tagasi moodustatud teenistuskohad. Tõenäoliselt tahetakse minna sama teed nagu patrullpolitseinike puhul, aga mingit analüüsi selles valdkonnas tehtud ei ole. Pilootprojekt käivitati 1. märtsil, kui moodustati Kagu politseijaoskond, et minna üle grupipõhisele juhtimisele. Võru, Valga ja Põlva jaoskond liideti ning mindi ühisele juhtimisele. Küsimus ongi pilootprojekti kohta. Kas teie arvates peaks niisugune reform suurendama piiri valvamise võimekust? Kui jah, siis milles see võimekuse kasv väljendub?

#### **20:09 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh teile, austatud Riigikogu liige Jaak Madison! Te küsite, kas siseturvalisuse reformide tulemusel peaks võimekus kasvama. Loomulikult peaks! Neid reforme ja väiksemaid muudatusi ei oleks mõtet teha, kui võimekus väheneks. Mis analüüsid meie käsutuses praegu on? Meil on olemas Riigikontrolli hinnang, mis tõesti ei hõlma seda teemat, mida te märkisite, aga see annab hinnangu Politsei- ja Piirivalveameti moodustamisele. Üldjäreldus on, et ühendasutus suudab kindlustada mitmesugused teenused ja et teenuste kvaliteet ei ole langenud. Ja on veel üks oluline tegur, mille Riigikontroll esile toob. Nimelt väidetakse, et ühendametis on inimestele tagatud see, et riik tuleb inimestele kiiremini appi. Ju on arvestatud ka seda, et eri ametite dubleerimist ei toimu. Kokku võttes vastan teile seda, et igasugused piloot- ja muud piiril teostatavad projektid peavad lähtuma eesmärgist, et meie võimekus kasvab, mitte ei jää samaks, rääkimata vähenemisest.

#### **20:10 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

#### **20:10 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud peaminister! Ma luban endale kahelda, kas piirivalvelaev ja seirelennuk suudavad Eesti piiri monitoorida ja kõik rikkumised fikseerida, ja mitte ainult fikseerida, vaid ka tõrjuda ja vastumeetmeid kasutusele võtta. See on umbes samasugune väide nagu see, et üks politseipatrull, mis kurseerib marsruudil Tallinn–Tartu, garanteerib täieliku turvalisuse kogu sellel maanteel. See ei ole mõeldav! Aga minu küsimus on selles, et Keskerakonna 2015. aasta valimisplatvorm sisaldas lubadust eraldi piirivalve taastada. Praegu me näeme, et mingeid samme selles suunas ei ole astunud. Te räägite pilootprojektidest ja muudest projektidest. Kas te olete täielikult loobunud iseseisva piirivalve taastamise kavast?

#### **20:11 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh teile, austatud Mart Helme! Ma alustan sellest, et te nimetasite üht lennukit ja üht laeva. Politsei- ja Piirivalveametil on rohkem aluseid kui üks. Vastates austatud Vabaerakonna fraktsiooni liikmetele, ma juba märkisin, et on plaanis – minu arvates see on vajalik – teha korralik revisjon, et vaadata üle eri institutsioonide ja ametiasutuste alused ning võimaluse korral jõudusid just merel ühendada. Aga olgu neil üks lennuk ja üks laev või olgu neid rohkem, küllap te nõustute, et nende võimekus rikkumisi fikseerida on suurem, kui on Mardil ja Jüril, kui nad püüaksid siin auväärses Riigikogu saalis kuidagi neid rikkumisi fikseerida. Kas fikseeritakse kõik rikkumised? No selle poole me püüdleme. Kas anda vastulööki? Selge on, et kui tegu on piiri sõjalise ületamisega, siis loomulikult anname vastulöögi. Selleks on meil jõud olemas, nii Eestil endal kui ka meie liitlastel.

Aga teiegi ei pea ju silmas ainult sõjalist aspekti. Olgem ausad, meil on olnud probleeme merereostusega, ja juba aastaid. Tähtis pole ainult merereostuse tõrjumine, vaid ka seire. Tänu märgitud kahele investeeringule seire paraneb, aga vastab tõele, et sellel multifunktsionaalsel laeval on ka merereostuse tõrjumise võimekus. Kui te aga küsite, kas sada protsenti on midagi võimalik ära hoida ja tõrjuda, siis sada protsenti pole kunagi võimalik.

See on väga hea, et te viitasite Keskerakonna programmile ja meie seisukohtadele. Tänu sellele, et me oleme nüüd valitsuserakond, oleme suutnud oma programmi väga jõuliselt ellu viia ja oma põhimõtete eest seista. Meie eesmärk on, et Eestimaa oleks tugevamini ühendatud, et Eestimaa oleks sidusam, sotsiaalselt tasakaalustatum ja et ettevõtjatel läheks paremini. Aga ilmselt ei ole arupärimise mõte lahata Keskerakonna programmi elluviimist. Ent olen nõus sellel teemal teiega tulevikus debateerima.

#### **20:14 Aseesimees Enn Eesmaa**

Andres Herkel.

#### **20:14 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Te siiski ei vastanud Mart Helme küsimusele Keskerakonna seisukoha muutumise kohta. Palun vastake sellele! Meie arupärimisele vastates aga libisesite te üsna kergelt üle viiendast küsimusest. See on muidugi kena, et otsitakse alternatiive, et pensioniealisi tahetakse kasutada seirepildi jälgimisel jne. Aga see, mida Riigikontrolli audit PPA personali vananemise kohta ütleb, on siiski alarmeeriv. Küsimus on selles, et 2025. aastaks on ennustatud: kui senine trend jätkub, väheneb PPA ametnikkond veel 30%. Milline roll on selles valguses Sisekaitseakadeemia, tema töö stabiilsusel?

#### **20:15 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh, hea küsija! Ma loodan, et juhataja ei sekku, aga siin oli vähemalt kolm küsimust. Vastan siiski hea meelega nendele kõigile. Keskerakonna seisukoht on tõesti olnud see, et Eesti piiri tuleb tugevdada, piirivalvesektorit tuleb läbi PPA arendada. See on endiselt meie seisukoht. Tähtis on investeerida piiri väljaehitamisse. Ma käisin ka isiklikult piiril, kui ma olin opositsioonisaadik, sest see oli minu jaoks oluline. Ja see on alati olnud kogu Keskerakonna fraktsiooni jaoks oluline. Nüüd me saame koostöös sotsiaaldemokraatide ning Isamaa ja Res Publica Liiduga veel rohkem sellele tööle investeeringutega kaasa aidata.

Te ütlesite, et viienda küsimuse vastus ei olnud piisav. Jah, on tõesti halb prognoos, et paljud inimesed võivad PPA-st lähiaastatel lahkuda. Siin on loomulikult oluline just palgafondi küsimus. Ei ole mingi saladus, et PPA on mitmeid aastaid taotlenud riigieelarvest juurde 11,7 miljonit eurot, et tõsta oma töötajate palka. Samas pole kindel, et nad suudaksid selle rahaga oma koosseisu suurendada. Praegu

on eesmärk senise personali hoidmine. Aga nende töötajate palgafondi küsimus on lähinädalatel riigi eelarvestrateegia arutelul üks teema.

Siseminister on kinnitanud, et üks prioriteete on päästevaldkonna töötajate palga tõstmine. See ei tähenda, et politseinike palga tõstmine ei ole tähtis – see on ka. Ma olen sellest Andres Anveltiga vestelnud ja loomulikult on see üks võti, mis aitaks seda küsimust lahendada.

Teie kolmas küsimus minule oli Sisekaitseakadeemia kohta. Igasugused arengud, mis Sisekaitseakadeemias toimuvad, peavad tagama õppekvaliteedi säilimise ja paranemise. Ükski muudatus ei saa olla eesmärk, kui õppekvaliteet langeks. Ma arvan, et PPA ja Sisekaitseakadeemia koostöö on praegu päris hea. Ühelt poolt me saame nendele inimestele anda kutsehariduse, teiselt poolt kõrghariduse ja kolmandaks praktikakogemuse Ida-Virumaal. Te viitasite segadusele, erinevatele arvamustele seoses Sisekaitseakadeemiaga. Loomulikult on vaja lõppotsus teha võimalikult kiiresti, aga valitsus ei tee seda uisapäisa. Ma olen siin infotunnis vastanud mitmel korral selleteemalistele küsimustele. Olen viidanud, et kõigepealt on vaja analüüsi – õppekava, rahastuse, riigi turvalisuse ja julgeoleku osas. Kui need on kõik tehtud, siis valitsus arutab seda. See juhtub juba sellel nädalal.

## **20:19 Aseesimees Enn Eesmaa**

Henn Põlluaas.

### **20:19 Henn Põlluaas**

Aitäh! Meie mereseire ja ka -kaitse võimekus on pehmelt öeldes väike. Mõningaid positiivseid märke küll on, aga samas on ka väga palju hoiatavat ja negatiivset. Üks näide on kindlasti Tallinnas Süsta tänaval paiknev piirivalvelaevastiku mereväebaas, mis on piiri valvamise seisukohalt ja ka muude sisejulgeolekunäitajate poolest peaaegu ideaalses asukohas. Pean silmas nii reageerimisvõimekust kui ka võimalikke ründeid merelt. Nüüd plaanib PPA aga selle mahamüümist ja piirivalvelaevastiku ärakolimist. Kas mereväebaasi mahajätmise ja ärakolimise suurendab teie arvates piirivalvelaevastiku pääste- ja muud võimekust? Kui jah, siis milles see konkreetselt väljendub?

### **20:20 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh selle olulise küsimuse eest! Ma arvan, et te peate silmas Piirivalvesadamast äraminekut ja seda, et uueks asukohaks saab, nagu ma ka arupärimises ütlesin, Miinisadama ja Hundipea sadama territoorium. Me peame arvestama seda, et kui PPA jääks Piirivalvesadamasse, tuleks selle renoveerimiseks teha investeringuid, mis ei ole väikesed. Ma räägin teile ühest isiklikust kogemusest. Kümnekond aastat tagasi oli Eestil võimalus saada Miinisadama arendamiseks Euroopa Liidust finantseeringut ning siis puhkes äge vaidlus riigi ja linna vahel ehitusloa ja planeerimisprotsessi teemal. See kestis päris mitu kuud. Mul oli õnneks võimalus kaasa aidata, et see luba anti välja. Toona oli taotlejaks Kaitseministeerium, see raha jõudis Eestisse ja Miinisadam ehitati välja. Ma arvan, et eri ametkondade koostöö uues asukohas on kindlasti parem ja ka ressursse kasutatakse mõistlikumalt. Nii et teie küsimusele vastates ma kinnitan, et ma igal juhul toetan seda otsust.

## **20:22 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Külliki Kübarsepp!

### **20:22 Külliki Kübarsepp**

Aitäh, hea aseesimees! Ja head kevadet sullegi, peaminister! Küsimus on selline: mida juriidiliselt ja praktiliselt tähendab see, et Eestil pole piiri valvamiseks militaarstruktuuri, on vaid tsiviilstruktuur? Seoses NATO baasidega – NATO on militaarorganisatsioon – muutub järjest igapäevasemaks infovahetus ka luureküsimustes. Kas siin võivad probleemid tekkida? Ja kas seoses Frontexiga võib tekkida probleeme, et meil on piirivalve tsiviilstruktuur?

### **20:22 Peaminister Jüri Ratas**

Kõigepealt Frontexi küsimus. Siin on minu arvates väga paslik nimetada Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti peamised ülesanded, et üldse aru saada, mida see endast kujutab. Üks ülesanne on kehtestada strateegia integreeritud piirihalduse rakendamiseks liidu tasandil. Teiseks, teostada järelevalvet piirikontrolli toimimise üle välispiiridel. Kolmandaks, tagada suurem tehniline ja operatiivabi

liikmesriikidele välispiiride valveks, sh merehädaliste otsimiseks ja päästmiseks ühisoperatsioonide ja piirivalve kiirreageerimisüksuste abil. Neljandaks, tagada meetmete praktiline kasutamine olukorras, mis nõuab kiireloomulist tegutsemist välispiiril. Ning viiendaks, korraldada, kooskõlastada ja läbi viia inimeste tagasisaatmise operatsioonid ja muud tagasisaatmisega seotud tegevust.

Teie küsimus oli, kas see on kuidagi probleem, et meil on tegu tsiviilstruktuuriga. Ei, ma ei näe siin probleemi. Eestil on kõik vajalikud institutsioonid olemas. Te viitasite NATO üksuste tulekule Eestisse. Ju te pidasite silmas Tapat ja selle aasta kevadet. Ma arvan, et see on hea näide, kuidas NATO-s militaarkoostööd tehakse. Kui Eesti pinnal on 1200 Suurbritannia ja Prantsusmaa sõjaväelast, kelle rotatsiooni korras ühel hetkel vahetavad välja Taani sõdurid, siis see on minu arvates hea näide Eesti võimekusest. Olen ka ise Tapal käinud. Jah, seal on riigil veel vaja investeerida, et eeskätt olmetingimusi parandada, ja need investeeringud me teeme. Tapa on valmis ajateenijaid vastu võtma, neid majutama ja toitlustama. Ma ei näe siin mingisugust dubleerimist. Vastupidi, ma näen, et Euroopa Liidu ja NATO vaheline turvalisus- ja kaitsekoostöö on paranenud. Sellesisuline dialoog ja diskussioon käib väga kõrgel tasemel, nii NATO peasekretäri kui Euroopa Ülemkogu tasandil.

## **20:25 Aseesimees Enn Eesmaa**

Jüri Adams.

## **20:25 Jüri Adams**

Härra peaminister! Euroopa on äsja saanud suure kogemuse, millist pole olnud ammu rahvaste rändamise ajast, mil kümned tuhanded inimesed ületasid mitmesugustel põhjustel riikide piire ja pühkisid teelt ära igasugused piiride valvajad. Jumal on meid seni hoidnud, aga ma arvan, et põhimõtteliselt on olemas võimalus, et üle meie idapiiri tuleb kas mingisuguseid idamaa põgenikke tuhandete kaupa või võivad mingi looduskatastroofi või kas või tuumaelektrijaama katastroofi tõttu meie poole hakata suhteliselt kiiresti liikuma sajad tuhanded inimesed ida poolt. Kas Eesti riigil on olemas plaanid niisugustes olukordades tegutsemiseks?

## **20:26 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh, härra Adams! Te maalisite meile väga mureliku teoreetiliselt võimaliku pildi. Rääkisite tuumaõnnetusest ja looduskatastroofi. Kas Eestil on plaanid olemas? Jah, on küll plaanid olemas, päris kindlasti on. Aga alati on küsimus, et kui tõesti sellised asjad juhtuvad, siis kui hästi need plaanid töötavad. Kui hästi laabub riiklik sisemine koostöö ja koostöö meie partneritega, kes peavad aitama ühel hetkel Euroopa Liidu ja NATO välispiiri kindlustada? Plaanid aga on ja ohuhinnangutega on arvestatud. Ning mitte ainult – igal aastal vaadatakse ohuhinnanguid üle ja stsenaariume mängitakse läbi. Nii et põhiküsimus on, kui hästi siis, kui teooria muutub praktikaks, need plaanid töötavad. See on põhiline. Aga nagu te väga armsasti ütlesite, tänu jumalale ei ole seni neid asju juhtunud. Loodame, et ei juhtu ka tulevikus.

## **20:28 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, Krista Aru!

## **20:28 Krista Aru**

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Mina küsin piiriäärsete maade kohta. Teatavasti tabas Soome Vabariigis üldsust küllaltki suur ebameeldiv üllatus, kui selgus, et sealsed strateegilise tähtsusega piiriäärsed alad ei kuulu Soome kodanikele. Kas meie piiriäärsed maa-alad kuuluvad Eesti kodanikele? Kas seda on kontrollitud ning kas te peate sellist kontrolli vajalikuks?

## **20:28 Peaminister Jüri Ratas**

No näete, kuhu me piirivalve tuleviku teema juurest jõuame – omandireformini välja. Aga ma olen nõus, et loomulikult see küsimus on üks osa sellest. Mis ma oskan teile öelda? Ma ei oska teile protsentuaalselt öelda, kui palju meie piiriäärsetest maadest kuulub Eesti kodanikele. On ka küsimus, mida te selle ala all silmas peate, kas 5 kilomeetrit piirist, 10 kilomeetrit, 15 kilomeetrit või, ma ei tea, 47 kilomeetrit. Kui te aga sellist ülevaadet saada tahate, siis te kindlasti selle ka saate – ma saadan selle teile. Aga seda infot, mitu protsenti sealsetest maadest kuulub Eesti riigi kodanikele, mitu protsenti

mingi teise, kolmanda, neljanda või viienda riigi kodanikele, mul täna ei ole. Kas tegu on üldse põhimõttelise küsimusega? Ma arvan, et selles mõttes on, et kui me piiri välja ehitame, siis on loomulik, et sealne maa peab kuuluma riigile. Paljud väljaostmisprotsessid ongi lõpetatud, osa on veel pooleli. Minu käest on siin Riigikogus küsitud – minu meelest oli see teie fraktsiooni liige –, kui palju on selleks riigieelarvest raha eraldatud. Aga kui teil on soov täpsemalt teada, kuidas sealse omandi kuuluvusega lood on, siis seda infot ma saan teile teatud aja pärast anda.

### **20:30 Aseesimees Enn Eesmaa**

Artur Talvik.

### **20:30 Artur Talvik**

Aitäh, hea eesistuja! Hea peaminister! Tuleksin nüüd piiriküsimuse juurest regionaalpoliitikani. Kui üks valitsuse eesmärkidest on regionaalpoliitikat arendada, siis kui palju te olete vaeva näinud, et tugevdada piiriäärseid kogukondi, kus põhimõtteliselt iga inimene on piirivalvuri tüüpi lähenemisega? Kui palju tehakse koostööd näiteks merepiiri ääres tegutsevate vabatahtlikega, et neid kaasata reostustõrjesse või -seiresse?

### **20:30 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh! Sellele vastates saab kõigepealt teie fraktsioonile ainult kiidusõnu öelda. Kui minul oli võimalus ametisse asuda, siis ma ütlesin mitmeid kordi, et ükski idee, ükski hea algatus ei saa olla ülearune. Kas või seesama näide, mida ma olen ennegi toonud. Härra Adams võttis ühel hetkel minu varrukast kinni ja ütles, et Setumaa on murekoht, Setumaa valla moodustamine tekitab küsimusi. Tegelikult on seegi piiriäärne ala, nii et küsimus haakub tänase teemaga. Aga nii saigi kohaliku kogukonna arvamused tõsiselt ära kuulatud. Mis puutub teie otsesesse küsimusse, siis te teate väga hästi, et vabatahtliku merepääste võimekust on vaja suurendada. Olete ju üks nendest, kes isiklikult sellega tegeleb, et koos oma kogukonnaga anda panus Eesti riigis selle töö tõhustamiseks.

Kui teie küsimus oli, kui oluliseks ma seda valdkonda pean, siis vastan, et väga oluliseks. Seda näitab ka üks selle valitsuse paljudest positiivsetest sammudest. Tõesti, meil oli eelmise aasta lõpus, kui valitsuskoalitsiooni moodustati, üsna vähe aega eelarve kujundamiseks, aga üks rõhuasetus siseturvalisuse valdkonnas oli priitahtlike pritsimeeste toetamine. See on üks näide paljudest. Teiselt poolt on uute ja suuremate kohalike omavalitsuste tugevdamine, sh ka piiriäärsete omavalitsuste tugevdamine oluline. Nii et oleme astunud konkreetseid samme: omavalitsuste tulubaasi suurendamine, vabatahtlike päästjate lisatoetus, mis sai eelarvesse lülitatud, ja ka koostöö vabatahtliku sektori ehk kogukondadega.

### **20:32 Aseesimees Enn Eesmaa**

Austatud peaminister, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt saab esimesena sõna arupärijate esindaja või arupärija ise, seejärel saavad avaldada oma arvamust kõik teised. Palun, Külliki Kübarsepp!

### **20:33 Külliki Kübarsepp**

Hea aseesimees! Aitäh peaministrile vastuste eest! Teema on hästi emotsionaalne ja minu lühike järeldus on, et see emotsionaalsus on tekkinud suurest teadmatusest eri valitsuste valitsemisaja jooksul. Jah, emotsionaalsus tekkis 2007. aastal, kui struktuurimuudatused tehti rutakalt ja tormakalt, piisavalt selgitusi ja lahendusi pakkumata. Eesti inimeste mure riigi stabiilsuse ja julgeoleku pärast on eriti aktuaalseks muutunud mitmesuguste sündmuste tõttu. Eston Kohvri ootamatu röövimine piirilal andis meist igaühele märku, et ilma kaitseta ja ilma omapoolse panuseta võib juhtuda mida iganes. Suurt mõju on avaldanud Euroopa Liidus tekkinud rändekriis. Ühtepuhku on loomulikult hea põhjendus kõigele see, et raha ei ole. Kogu julgeolekuvaldkond vajaks tegelikult raha juurde. Meil küll valdkonnale eraldavad protsendid SKT-st igasuguste majandustegurite tõttu muutuvad, kuid rahasummad üldiselt ei muutu ja see, julgen väita, on kõikide NATO liikmesriikide probleem.

Jah, elav debatt käib ka Vabaerakonna sees. Kas luua jälle eraldi piirivalveamet või lahendada probleem nii, et Politsei- ja Piirivalveametis oleks väga selge piirivalveametiline üksus, mis tähendaks konkreetset juhti, kes ei alluks Politsei- ja Piirivalveameti juhile, vaid oleks ka iseseisev vastutaja. Me kindlasti

analüüsime seda kõike ja viskame täna saadud vastustele uuesti pilgu peale, aga mulle väga meeldis kogukondade teemale viidanud Artur Talviku tõdemus, et me kõik ise peame oma julgeoleku eest ühiselt seisma. See tähendab, et me peame tegema kõik, et meie rahvas elaks üle terve Eesti hajutatult, et inimesed oleks ka maapiirkondades ja piirialadel olemas, et me ei kardaks erinevates olukordades oma inimesi kaitsta, et me näiteks mingi loodusõnnetuse korral tunneksime end ühtsena. Ja selleks, ma arvan, on piirivalve teemal vaja ministritelt ja ka Politsei- ja Piirivalveametilt rohkem selgitustööd. Avalikkuse teadlikkus ja usaldus riigi vastu peab kasvama. Aitäh!

## **20:37 Aseesimees Enn Eesmaa**

Martin Helme. Palun, kolm minutit lisaaega!

## **20:37 Martin Helme**

Lugupeetud asespiiker! Lugupeetud peaminister! Head kolleegid! Ma loen kõigepealt ette lühikese lõigu Keskerakonna programmist 2015. aasta parlamendivalimisteks. Valimiste hüüdlause oli "Teeme teisiti!". Programmis on ka turvalisuspoliitika tegevuskava aastateks 2015–2019. Punkt 1: ehitame Schengeni standardi kohaselt täielikult välja Eesti piiri. Punkt 2: tugevdame Eesti piirivalvet piirikaitse tagamiseks ja vajadusel relvastatud esmareageerimiseks, taastame piirivalveameti. No tänase esinemise järel ei ole vist küll mingit kahtlust, et tegemist on Keskerakonna järjekordse kannapöördega. Opositsioonis olles nopiti kokku eri ühiskonnagruppide rahulolematust ametis oleva valitsusega, selle seljas lasti liugu, aga mitte mingisugust kavatsust võimule saades oma lubadusi täita ei olnud siis ega ole ka praegu. Enam pole isegi mitte teesklust, et kavatsetakse midagi teistmoodi teha.

Nüüd aga paar asja, mis mind eriliselt häirisid. Üks on tõsiasi, mis ei puuduta ainult piirivalvet, vaid peaaegu kõiki valdkondi Eestis. Meile räägitakse pidevalt, et vabatahtlikud peavad tegema seda, teist, kolmandat ja neljandat: küll puhastama merd, küll valvama piiri, küll tegelema hariduse andmisega ja ma ei tea, mille kõigega veel. Minu küsimus on: kallid inimesed, mille jaoks me makse maksame? Mille pagana pärast me peame seda riiki oma maksudega üleval pidama, kui kodanikud peavad paljud asjad riigi eest tasuta ära tegema? Jätke mult see maks võtmata! Ma teen siis üht-teist tasuta ära. Teeme graafiku, ma teen kolm päeva nädalas maksude maksmise asemel vabatahtlikku tööd. Aga praegu tahetakse nagu kaks nahka võtta.

Teine asi, mis mind väga häiris kogu selle küsimuste-vastuste vooru ajal: kõlasid loosungid, millel ei ole mitte mingit pistmist reaalsusega. Väide, et me aasta-aastalt tugevdame piiri valvamist, ei vasta ju tõele. Piir on meil nii idas kui ka lõunas ja ka mere peal täiesti valvamata. Meil on mõned lõigud, kus on välja ehitatud suhteliselt kobe piiritaristu. Meil on mõned lõigud, kust on võsa maha võetud, aga juba kasvab uus peale. Aga fakt on see, et meil on Eesti ja Vene piir, mida ei valvata kilomeetrite kaupa, kus aeg-ajalt satub mõnes lõigus patrull mööda minema. Kõiki kohti ei kata isegi mitte seiresüsteem. Tulla rääkima, et meil ei ole selle kõige jaoks raha, on müstika. Kümneid ja kümneid miljoneid eurosid on piiritaristusse viimaste aastate jooksul sisse pandud. Ka sel aastal on nagu eraldatud tohutu summa piiri valvamise investeeringuteks ja need investeeringud jätkuvad ka järgmistel aastatel. See ei vasta tõele! Aga tõele vastab see, et siseturvalisuse töötajate palgad on meil avalikus sektoris ühed kõige madalamad üldse. Tõde on ka see, et viimase viie aasta jooksul on kõige rohkem ametikohti kaotatud just nimelt siseturvalisuse valdkonnas ja vähemaks ei ole jäänud mitte ainult politseinikke, vaid ka päästeametnikke ja piirivalvureid.

Eelmise valitsuse ajal me tegime selgeks, et säärase tegelikult toimiva piirivalve jaoks, nagu see oli meil 1990-ndatel ja ka selle sajandi alguses, oleks riigieelarvest juurde vaja igal aastal 30 miljonit eurot. Seda raha Eesti riigis ei leita. Seda raha lihtsalt ei leita! Selle asemel räägitakse meile mingitest lennukitest ja paatidest. Muide, tuletan meelde, et see piirivalve- või seirelennuk veedab ühe kuu aastast mitte Eesti piiri peal, vaid kuskil Vahemerel. See on Euroopa solidaarsus. Meie valvame endast kordades rikkamate riikide, näiteks Kreeka, Itaalia või Hispaania piiri. Jälle ma küsin: milleks mult makse kogudes raha nõutakse? Mille eest me maksame? See on ju absurdne!

Kõige suurem küsimärk minu jaoks on aga see, kas me räägime ikka samadest asjadest. Peaminister väidab, et relvastatud piirivalve ei suurenda Eesti julgeolekut. Huvitav küll, kuidas ta 1990-ndatel suurendas. Miks soomlased panevad siamaani erilist rõhku sellele, et on relvastatud piirivalve, on reservid, on peidikud, on võimekus üle minna sissitegevusele. Vanasti see suurendas riigi julgeolekut, aga tänapäeval on meil uus poliitiline teoreem: enam ei suurenda.

See kõik ei ole tõsiseltvõetav ja me jõuame tagasi algusesse: ei tehta teisiti. Tehakse nii, nagu eelmised

valitsused on teinud. Luudelt aga on liha ja nahk juba ammu maha lõigatud. Sellega, mis on järele jäänud, enam Eesti turvalisust ei tagata. Piiriületamist ei kontrollita, kriisisituatsioonide puhul puudub igasugune võimekus hallata suuri rahvamasse. Sellele küsimusele, mis küsis Jüri Adams – mis siis juhtub, kui Venemaalt järsku mingi laviin inimesi hakkab meile üle tulema –, vastust ei ole. Mitte midagi ei juhtu, lihtsalt tullaksegi. Küllap on meil selliseks juhuks olemas plaan, et äkki paneme inimesed laevade peale ja saadame Rootsi edasi. Tegelikult meil piiri ei valvata ega kavatsen hakata valvama. See on meie tõdemus tänase arupärimise järel. Ja see on veel üks kannapööre, millega on Keskerakond opositsioonist valitsusse liikudes hakkama saanud. Aitäh!

#### **20:43 Aseesimees Enn Eesmaa**

Uno Kaskpeit, palun!

#### **20:43 Uno Kaskpeit**

Härra eesistuja! Härra peaminister! Lugupeetud kolleegid! Kõigepealt täpsustan ühte asja. Enne tehti siis juttu teenistuskohadest: et teatud kordonitest on moodustatud teenistuskohad. Ma räägin natuke tagamaadest, kuidas see juhtus. Lisaaega ka palun!

#### **20:44 Aseesimees Enn Eesmaa**

Kolm minutit lisaks.

#### **20:44 Uno Kaskpeit**

Soomes moodustati vahest veidi vähem kui kümme aastat tagasi baaskordon ja sellest mõlemale poole väikeste kordonite asemele teenistuskohad. 2014. aasta alguses käisid Soomes meie kaks geenius prefekti – üks Ida ja teine Lõuna prefektuuri oma –, ning nendele tutvustati Soome piirivalvesüsteemi. Neile räägiti ka baaskordonist ja nendest teenistuskohadest – et need on endised väikesed kordonid. Paraku unustasid soomlased nendele kahele mehele selgitada, et Soome ei ole olnud Nõukogude Liidus, aga Eesti on ja meie maantee infrastruktuur on olnud naaberriigiga ühine. Meil on niimoodi, et ükskõik, kas tee tuleb Vene poole pealt või läheb Eesti poole pealt piirini välja, teise poole peal see tee jätkub. Soomes läheb piirini ainult üks tee, kus on piiripunkt, ja rohkem teid piirini ei lähe. Teed on hulga kilomeetreid kaugemal piirist. Teiseks on soomlastel ka hulk aastaid tagasi kehtestatud piirirežiim. Piirivööndis kehtib erirežiim. Need prefektid ise ei jaganud seda, tulid Soomest tagasi ElMari juurde, seletasid, et me saame kokku hoida, ja politseiliselt mõeldes tehtigi ruttu see kokkuhoid ära. Niisugused on tagamaad. Härra peaminister, te oleks võinud tulla küsima, ma oleks teile enne sellest rääkinud.

Politseiameti peadirektori eestvedamisel on algatatud uus mastaapne kampaania, mida nimetatakse grupipõhisele struktuurile üleminekuks. Ma ise ei tea täpselt politseiasutuste struktuuri, kuid piirivalves on vanast ajast peale kasutatud mõistlikke ja loogilisi struktuure. Piirivalve struktuuride loogika lähtub kaitsevälisest süsteemist: toimkond, jagu, rühm, kompanii. Toimkonnal on oma vanem, kes koordineerib ning korraldab piirivalvetoimkonna, kahe kuni kolme piirivalvuri tegevust. Järgmine on jagu ehk piirivalvekeeles vahetus, jne. Nii lihtne see ongi. PPA peadirektor väidab, et inimene võib karjääri tehes liikuda ametiredelil nii üles kui alla kui ka horisontaalselt. Tema arusaamist mööda on ka alla liikumine täiesti normaalne. Samas on inimesele jäetud ka võimalus valida koondamine.

Politseisüsteemis on see võib-olla tõesti täiesti normaalne, kuid ma kahtlen selle mehe sõnades. Kui piirivalves viidi inimene teenistusredelil allapoole, siis see toimus ainult karistusena ja see fikseeriti käskkirjas, milles märgiti ka põhjus, miks viiakse inimene madalamale ametikohale. Enne oli juttu Kagu politseijaoskonnast. Kagu politseijaoskonna moodustamisel valisid kaks politseinikku koondamise, sest nende palk vähenes. Olen kindel, et need olid nooremad mehed, kes ei olnud nõus palga vähenemisega ning lahkusid süsteemist. Palk vähenes veel 15 politseinikul, kuid nemad jäid teenistusse. Ma võin pea anda, et need 15 meest olid vanemad politseinikud, kellel pensionini oli jäänud viis aastat või veel vähem. Praegune seadus näeb ette, et politseinik peab enne pensionile minekut olema teenistuses olnud vähemalt viimased viis aastat. See seadus on spetsiaalselt sellisena tehtud. Te mäletate, et ma aasta-poolteist tagasi tegin ettepaneku muuta seda regulatsiooni nagu Kaitseväes. Teatud hulk seltsimehi oli vastu, ei oldud nõus. Kaitseväge teenistuse puhul sellist lollust seaduses sees ei ole. Inimene on oma aastad välja teeninud, läheb enne pensioniiga teenistusest ära, saab vanaks ja hakkab

pension tiksuma. Politsei puhul on seadus säärane seepärast, et oleks võimalik inimest ka viimased aastad kottida ja tal ei oleks võimalik midagi vastu öelda.

Ma ei saa üldse aru, mis meie riigis toimub. Kui vaadata ajalugu, siis 2004. aastal alustati piirivalve riigikaitsevõimekuse hävitamist. Täpsemalt öeldes hävitati Eesti riigi ainus sissitegevuse võimekus. Soome piirivalve oli nimelt meie piirivalve – reakoosseis, allohvitserid, ohvitserid – sissitegevuseks täielikult välja koolitanud. Meil oli oma ajateenijate reserv, kes oli saanud ainult noorsõduri väljaõppe, ja ülejäänud olid kõik läbi teinud sissikoolituse. Olid oma reservüksused, isegi ühe reservõppekogunemise viisime läbi. Kui see piirivalvelt ära võeti, üritati seda korraks Kaitseliidule pähe määrada, kuid sellest ei tulnud loomulikult mitte midagi välja. Selge see: Kaitseliit on vabatahtlik, üks päev on mees olemas, teine päev ei ole. Sissitegevus on tõsine asi, selle vastu vabatahtliku seltskonnaga midagi teha ei õnnestu.

Venemaa Föderatsiooni piirivalve muutis 2014. aastal uuesti oma struktuurilist ülesehitust. Kandevald oli, et juhtimist tuleb rohkem sõjaväestada, et saavutada parem kaitsevõimekus riigi piiridel. Meie siin Eestis oleme pidevalt oma võimalusi vähendanud. Kes võtab üldse lähitulevikus vastutuse, kui me avastame, et idapiiri endised piirivalvekordonid ja piiripunktid ei suuda teha muud, kui vormistada protokolle ja lahendada peretülisid? Ma soovitan teil, härra peaminister, tõsiselt mõelda ja riigis ringi vaadata ning alles siis otsustada, kas alustada kiidulaulu või hakata tõsiselt tööle. Täna väga!

## **20:51 Aseesimees Enn Eesmaa**

Artur Talvik.

### **20:51 Artur Talvik**

Hea eesistuja! Hea peaminister! Head kolleegid! Mind ärgitas siia pulti tulema Martin Helme jutt. Mind hämmastas tema sotsiaaldemokraatlik vaade elule: mina olen maksumaksja ja kuskil on mingisugune abstraktne riik, pakkugu mulle teenust. Vabaerakond on oma lähenemiselt hoopis teistsugune, toetub teistsugusele põhimõttele. Meie leiame, et ülekantud mõttes on igaüks meist, iga kodanik meie riigis meie piiri kaitsja. Me tahame, et Eesti riik oleks tugevatest kogukondadest koosnev tugev kodanikuühiskond. Paljalt niimoodi, et me ütleme, et me maksame oma maksud ära ja antagu meile teenust, need asjad siiski ei lähe.

See ei tähenda, et piirivalvega on asjad korras. Selle suure muudatuse tõttu, mille PPA oma sees tegi – õigemini selle tõttu, et liideti kokku politsei ja piirivalve –, juhtus tõepoolest see, millest Uno Kaskpeit siin rääkis. Piirivalve kaotas oma professionaalsuse ja ka sissivõitluse võimekuse, millest ta siin pikalt rääkis.

Ideaalis peaks pilt olema selline, et riiklikult tagatakse tipp-professionaalid, st piirivalveüksus peaks koosnema tipp-professionaalidest. Aga see üksus teeb koostööd vabatahtlikega ja kohalike kogukondadega, mis on osa piiri valvamisest. Olles ise vabatahtlik merepäästja, tegutsedes oma ühingu mere ääres ja omades merepäästelepingut PPA-ga, võin kinnitada, et mitte ühtegi sammu ei ole tehtud selles suunas, et kasutada ära see ressurss, mis mere ääres vabatahtlike näol on. Tundes hästi kohalikku rannikumerd, saaksid nad kaasa aidata ka seirele ja reostustõrjele, mis on osal meeskondadel vabatahtlikult selgeks õpitud. Baasteadmised on olemas. Aga PPA ei taha neid ülesandeid üle anda.

Ja veel üks asi, millele tahaks tähelepanu pöörata. Liitmise tõttu juhtus nii, et piirivalve juhtkonna professionaalsus kadus ära või, ütleme, vähenes seetõttu, et piirivalve tõrjuti n-ö osakonna tasandile. See lähenemine ei ole õige. Igatahes kaugelt vaadates tundub, et politsei tahtis oma inimesi rohkem tähtsustada kui piirivalvureid. Lõpptagajärjena on see mõjunud piirivalve professionaalsusele. Lõpetuseks: meie ideaalmudel on see, et piirivalve saab tagasi oma professionaalsuse. Minu pärast võib ta ka PPA sees olla, aga piirivalve peaks jälle saama õiguse end ise juhtida. Praegu on see õigus puhtalt politsei käes. Ja piirivalve peaks väga palju koostööd tegema piiriäärsete kogukondadega. Valitsus aga peaks hoolitsema selle eest, et piiriäärsed kogukonnad oleks tugevad ja teeks koostööd ka piirivalvega. Aitäh!

## **20:55 Aseesimees Enn Eesmaa**

Mart Helme.

### **20:55 Mart Helme**

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Kolleegid! Ma põhimõtteliselt olen Arturiga nõus, et vabatahtlikel on väga suur roll selle tagamisel, et meie elu oleks turvaline, et ühiskonnas asjad toimiksid, et kodanikkond oleks kaasatud riigi tegemistesse rohujuure tasandil. Aga kõik valdkonnad vajavad ikkagi spetsialiste, vajavad koolitust, teatud inventari, sisseseadet – mida iganes. Sina, Artur, võid küll olla tubli vabatahtlik merepäästja, aga ma ei usu, et sa oleksid sama tubli kiirabiartst või veel midagi kolmandat, neljandat, viiendat. Tähendab, me ei saa oodata, et kodanikkond hakkab vabatahtlikult ja ilma igapäevase kvalifikatsiooni hoidmise ja tõstmise, inventari parandamise ja muu selliseta tegema seda, milleks on olemas riiklikult välja arendatud ja finantseeritud struktuurid. Nad võivad olla abijõuks, aga nad ei saa olla põhijõuks. Ma tahtsin selle asja ära öiendada.

Ma toon ka ühe näite. Meid on siin päris kena hulgakene inimesi ikka veel järele jäänud, kuigi on juba hiline õhtutund. Kujutame nüüd ette, et meid saadetakse täna vabatahtlikena Ameerikasse lennukitehasesse. Trump transpordib meid Ameerika lennukiga sinna ja ütleb, et teie vabatahtlikena saate nüüd paar päeva siin lennukitehases töötada. See on lennukitehas, kus lennuki kokkupanemiseks on vaja umbes 500 erinevat detaili, võib-olla isegi rohkem. Iga tunni aja tagant tuleb selles tehases lennuk konveierilt maha. Mida meie, lugupeetud Riigikogu liikmed, selles tehases teeksite vabatahtlikena? Mitte midagi. See ongi näide elust enesest: vabatahtlikena me saame väga paljusid asju teha, aga me ei saa kõike teha.

Samas ma ei taha, et jääks mulje, nagu opositsioon klaariks siin omavahel arveid ja süüdistaks üksteist. Need olid pigem täiendavad mõtted Artur Talviku sõnavõtu peale. Tegelikult tahan rõhutada seda, mida siin on juba varem öeldud. Tegelikult on meie piir väga halvasti kaitstud. Seda näitab see, et me aeg-ajalt leiame kuskilt põõsa alt külmetavaid vietnamlasi, nälgivaid somaallasi või mingeid muid inimesi, kes on meie piirivalve teadmata tulnud Eesti Vabariigi territooriumile. Ja leidnud on nad kusagilt toitu nurumas või peavarju otsimas kohalikud elanikud, keda õnneks veel ka maapiirkondades on. Kõik ei ole tulnud Tallinnasse avaliku teenistuse leiva peale.

See näitab aga selgelt, et nn NATO idapiir, nn Schengeni idapiir ei ole piisavalt hästi isegi mitte kõikvõimaliku tehnikaga jälgitav, ammugi mitte kaitstav. See on fakt. Lugupeetud peaminister võib öelda, et see ei vasta tõele, aga see vastab tõele. Me ikkagi aeg-ajalt loeme lehti ja seal on uudiseid säärastest intsidentidest.

Mis puutub meie merevõimekusse, siis kui Rootsi allveelaev – ärme ütleme Vene allveelaev, ütleme Rootsi allveelaev – tahab siseneda Muuga sadamasse, siis võib ta sõita selle süvasadama kai äärde ja seal veepinnale tõusta, ilma et Eesti Vabariigi piirivalve suudaks teda enne tuvastada. Me ei näe mitte midagi, mis toimub vee all. Me näeme väga halvasti seda, mis toimub vee peal, ja sedagi tükati, aga me ei näe üldse mitte, mis toimub veel all. Kui keegi ütleb, et see on valvatud piir, siis ta saab valvatud piirist mõnevõrra puudulikult aru. Niisuguseid näiteid me võiksime tuua veel.

Palun lisaaega!

## **21:00 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, kolm minutit juurde!

## **21:00 Mart Helme**

Ma toon näiteks kas või selle, mis toimub meie kohal õhus. Vene lennukite piirikkumised on lausa legendaarsed ja need on kordunud hulk aastaid. Me radaritega suudame selle küll fikseerida, aga jääb natuke väheks mingisugusest üksikust lennukist, mis valvab piiri ja rohkem fikseerib igasugust merereostust.

Need on lihtsalt näited, et sisuliselt on meil mindud sellega leppimise teed, et ega me oma piiri tõsise konflikti korral kaitsta selle piirivalvega niikuinii ei suuda. Hoiaime siis pigem selle pealt raha kokku ja loodame, et midagi ei juhtu. Selline on mentaliteet. Ma mõõnan muidugi, et praeguse valitsuse peaminister ei ole kõikide nende asjade eest vastutav. Tõepoolest, ta on peaminister alles neljandat kuud ja need rööpad, mida mööda rong liigub, on maha pandud ammu – juba aastaid tagasi, aastal 2004, nagu kolleeg Uno Kaskpeit ütles, kui algas piirivalve järkjärguline likvideerimine. Aga ma panen siiski lugupeetud peaministrile südame peale, et teie valimisplatvormis on lubadus taastada piirivalvestruktuur iseseisva ametina. Ja kui see taastatakse, siis tuleneb sellest automaatselt, et amet hakkab tegelema üksuste komplekteerimise ja võimekuste tekitamisega. See on lihtsalt loogiliselt sisse programmeeritud.

Ja nüüd lõpetuseks. 1990. aastatel oli Eesti Vabariik noor ja vaene. Aga meil oli piisavalt raha, et luua

piirivalve, et luua päästeteenistus, et luua kõikvõimalikud kaitsejõudude struktuurid, Kaitseliit jne, rääkimata rahvamajanduse ülesehitamisest ja haridussüsteemi rajamisest uuele alusele, et muuta nõukogudeaegsed propagandaasutused tõelisteks haridusasutusteks. Me võime tuua näiteid kõikidest eluvaldkondadest, kus me hakkasime sõna otseses mõttes uut elu looma. See kõik oli väga kallis, aga vaene Eesti Vabariik leidis kõige selle jaoks vahendeid.

Nüüd me oleme juba 2004. aastast rikka Euroopa Liidu liikmesriik. Oleme saanud igal aastal arvestatava summa toetusraha, ent oleme ikka nii vaesed! Vanasti oli meil igas vallas konstaabel, nüüd meil ei ole enam paljudes kohtades politseid, meil ei ole enam piirivalvet, meil ei ole enam päästeametit sellisel kujul, nagu ta oli. Mis on juhtunud? Miks me oleme vaesunud? See on küsimus suurele ringile rikkas ja edukas Euroopa Liidus heaoluühiskonna poole pürgivas Eestis. See on küsimus, mis jääb siinkohal õhku rippuma. Aitäh!

### **21:03 Aseesimees Enn Eesmaa**

Jüri Adams.

### **21:03 Jüri Adams**

Aitäh, härra istungi juhataja! Ma palun kohe ka lisaaega!

### **21:03 Aseesimees Enn Eesmaa**

Palun, kolm minutit lisaaega!

### **21:03 Jüri Adams**

Lugupeetud rahvaesindajad! Ma tahan rääkida paarist punktist, mis on omavahel üsna vähe seotud. Esiteks, ega Politsei- ja Piirivalveameti ühendamine ei toimunud ju eile, see oli juba tükk aega tagasi. Mitmesuguseid riigiasutuste, ütleme, rekombineerimisi on ju Eestis päris palju ette võetud. Osa neist on olnud põhjendatud ja osa ilmselt mitte. Aga üldine reegel on, et esimestel aastatel tuleb teatud tagasiminekuks, aga mõne aja pärast inimesed, kellele muudatus ei meeldinud, kuidagi rahunevad maha. Meie piirivalve puhul on minu jaoks täiesti arusaamatu see, et aasta läheb aasta järel, aga maharahunemist ei paista mitte kuskilt. Tundub, et ärritus järjest kasvab. Kõigepealt ei ole väga erinevatel poliitilistel põhjustel rahunenud need inimesed, kes arendasid välja Eesti taastatud iseseisvuse aegse piirivalve. Neile ei meeldi praegune kord. Ma ei tea väga täpselt, miks. Võib-olla ei ole neid isiklikult piisavalt tunnustatud. Aga ükskõik, mis see põhjus on, asi on halb. Siin on, härra peaminister, ilmselt selle valdkonna ministritel jäänud midagi vähemalt avalikes suhetes tegemata. Aga igal juhul see probleem iseenesest ära ei kao.

Ma olen inimestega rääkinud ja pean tunnistama, et see, mida nad ütlevad selle kõige kohta, on üsna veider. On inimesi, kes ühel või teisel põhjusel lahkusid pärast seda ühendamist töölt ja nüüd tagantjärele väidavad kogu maailmale: nende kunagine töö on pööratud pea peale, see on kaotanud mõtte. On ka päris palju inimesi, kes töötavad praegu Politsei- ja Piirivalveametis ning ütlevad, et see, kuidas nad peavad tööd tegema, neile absoluutselt ei meeldi. Neid jooksutatakse ühe ülesande täitmiselt teise juurde. Nad ei näe oma olemasolul mõtet ja kui nad ei peaks oma perele leiba teenima, nad lööksid tõenäoliselt käega ja läheksid minema. Miks see asi niimoodi välja kukkus? Nii ei tohiks ju ühes riigis minna, aga ometi on läinud. See on esimene teema.

Teine teema on küsimused, mis jäävad meid igavesti saatma ja mis on seotud vana Eesti piiriga, st selle Eesti piiriga, mis oli kahe maailmasõja vahel. Asi on selles, et me oma piirilepingu ning muudes Euroopa ja sisemaistes mängudes kipume tegema nägu või õigemini meie valitsused on pidevalt teinud nägu, justkui neid probleeme ei oleks. Need probleemid on olemas. Meid saadab igavesti see küsimus. Meil olid ju alles hiljuti presidendivalimised, kui te mäletate. Kust oli pärit üks meie tugevaimaid presidendikandidaate? Komarovka külast Ingerimaalt. Mõtleme selle peale, kuidas see piir on praeguseks Narva jõeni tulnud! Kuulge, sellest momendist peale, kui Rootsi võim kunagi selle maa enda alla võttis, olid Narva ja Jaanilinn üks ja sama linn. Kellelegi ei tulnud mõttesse, et see võiks olla lahku löödud. Selline olukord kestis kuni 1944. aastani.

Need on faktid ja nende faktide taga on inimesed – mitmest rahvusest ja üht või teist keelt kõnelevad inimesed –, kellel kõigil on selle territooriumiga seotud õigustatud isiklikud ja kultuurilised huvid. Lõuna pool on olukord võib-olla veel markantsem. Paaegu kõik need inimesed, kelle esivanemad elasid enne 1941. aastat Petserimaa idaosas, on Eestisse ümber asunud. Kui palju neid on – setusid ja

venelasi ja seal elanud eestlasi? Tõenäoliselt ulatub see arv praegusel hetkel umbes 100 000-ni. Setude kaugeim idapoolne kultuurihuvi on seotud Vana-Irboska külje all oleva Mõla kirikuga, kus on üks kõige suuremaid idapoolseid surnuaedu ja kus on alati koos käinud. Nende asjadega tuleb tegeleda. See olukord, mis praegu on, et osa inimesi ei saa üldse üle piiri käia ja teistel on kagupiiril põhimõtteliselt ainult kaks piiriületuskohta, ei ole praktiline.

Kolmas teema, mida ma tahaksin hästi lühidalt puudutada, on see, et vaevalt me suudame oma piiriasjanduse ära korraldada ainult palgaliste ja professionaalsete piirivalvuritega. Meil on vaja vabatahtlikke ühendada, kasutades näiteks mingit analoogi meie abipolitseinike institutsiooniga vms. Oleks väga vaja, härra peaminister, mõelda, kust me saame abijõudu – inimesi, keda kasutada ajutiselt või alaliselt. Meil oleks vaja inimesed tööle panna.

Viimane punkt on küsimus, mille ma peaministrile esitasin. Piirikatastroofide võimalus on olemas, neid võib tulla väga mitmesuguseid. Kui see viimane suur Euroopa kriis oli, siis kas see oli Venemaa valitsuse kaasabil või tema tahtest sõltumatult või tema tahte kiuste, aga mingi hulk inimesi tahtis Skandinaaviasse minna ja neil õnnestus kaugel Venemaa piiri põhjatipus koguneda ja päris mitusada neist murdis läbi Põhja-Norrasse. Niisugusteks asjadeks me peame valmis olema. Meile võib see laine tulla ükskõik millisest suunast. Ma ei räägigi tõsiasjast, et meil on ohtlik tuumaelektriijaam läheduses. Ja võib veel igasuguseid asju ette tulla. Meid võib põhimõtteliselt ähvardada ka oht, et meie riik peab oma väikese elanike arvu juures tegelema sellega, et korraldada elu võib-olla mitmesajale tuhandele, võib-olla isegi rohkemale põgenikule, kes hakkavad abi vajama. Täna tähelepanu eest!

## **21:11 Aseesimees Enn Eesmaa**

Jaak Madison.

## **21:11 Jaak Madison**

Austatud istungi juhataja! Hea peaminister! Mul on rõõm näha, et peaminister on rõõmsas tujus ja pole veel väsinud. Kuid rõõmus tuju pole valitseva olukorra käsitlemisel kindlasti põhjendatud. Kuna siin juba kõnede pidamiseks läks, siis küll ei tee küllale liiga mitte kunagi. Mina tahan siin markeerida kolm seisukohta ning rääkida lühidalt ja konkreetset, kuna õhtu töötab tulla pikk.

Esimene asi: kannapöörded. Nagu mainis ka meie fraktsiooni esimees Martin Helme, Keskerakonna puhul pole kannapööre igapäevapoliitikas enam uus nähtus, vaid pigem igapäevane traditsioon. Seda võib väita, alustades näiteks Rail Balticust ja haldusreformi lõpuleviimisest ning lõpetades praegu arutatava piirivalve küsimusega. Valimisprogrammis, mille alusel kümned tuhanded inimesed valisid Keskerakonna, anti lootust, et kui Keskerakond moodustab valitsuse, siis taastatakse piirivalve tema algsel kujul. Nüüd on Keskerakond sellest taandunud ja paraku ei üllata see meist enam kedagi. Kuid see selleks. Vähemalt meie teeme kõik, mis meie võimuses, et seda järgmistel valimistel teie senistele valijatele meelde tuletada, et nad teaksid, keda valida.

Teine asi, mida ma tahan markeerida, on vabatahtlike panus. Need tuhanded inimesed, kes löövad vabatahtlikult kaasa kes Kaitseliidus, kes Päästeametis, kes abipolitseinikuna ja kes kuskil mujal, on hindamatu väärtusega. Nad on ohverdanud oma aega ja oma energiat ning seadnud ehk ohtu ka oma julgeoleku, et tagada meie kõigi turvalisus. Töö, mida nad teevad, on tõesti hindamatu väärtusega. Siin saalis võin ma kahe käe sõrmedel kokku lugeda inimesed, kes oma vabast ajast panustavad meie julgeoleku tagamisse. Üks neist on Artur Talvik, kes väärib kiitust. Pean ka täheldama, et parim, mis siin teha saab, on eeskujuga anda. Mul tuli praegu pähe paralleel eelmise kaitseministri Hannes Hansoga, kes rääkis meile mõni kuu tagasi siinsamas puldis Eesti julgeolekust, riigi kaitsevõime arendamisest ning riigikaitse arengukavast aastani 2022. Ma küsisin sellise küsimuse: "Millises Kaitseliidu malevkonnas sa liige oled, härra Hanso?" Tema vastus oli, et tema panustab Eesti kaitsevõimesse 24 tundi ööpäevas. Ma küll ei tea, mismoodi, igal juhul mitte vabatahtliku tegevuse kaudu.

Siit minu üleskutse heale peaministrile. Kui te veel ei ole vabatahtlik kuskil organisatsioonis, siis tulge! 27. märtsil algavad vabatahtlike abipolitseinike kursused, kus mina olen kohal. Lööge kampa! Koos on lõbusam tegutseda. Panustame koos vabatahtlikult Tallinnas Eesti julgeolekusse! Samuti olete teretulnud Kaitseliitu. Aga küllap te saate aru minu irooniast – vabatahtlikud ei ole need, kelle õlule me peame panema kogu riigi turvalisuse tagamise. Vabatahtlikud löövad kaasa patriotismist ja soovist midagi ära teha, kuid riik ei saa rajada meie kaitsevõime, sisejulgeoleku ja piirivalve tagamist vabatahtlikkusele.

Lõpuks on aga ikka küsimus, kust me selle raha võtame, et mitte panna kogu vastutust vabatahtlikele.

Mul on hea ettepanek. Kunagi minister Ligi armastas öelda: "Näidake mulle katteallikaid, kust me selle raha võtame! Teil pole midagi näidata!" Aga on küll näidata. Eesti oli eelmisel aastal Euroopa Liidu riikide seas kuues panustaja Vahemere operatsioonides, tehes seda Frontexi ja EUNAVFOR-i kaudu. Kuues riik 28-st! Ma arvan, et see on koht, kust saaksime näpistada päris viisaka summa ning suunata selle Eesti ja Venemaa Föderatsiooni piiril Narvas töötavate politsei- ja piirivalveametnike elamistingimuste parandamiseks. See on olnud aastaid probleem, et selleks ei ole raha eelarvest leitud. Kuidas seda lahendada? Konkreetne ettepanek on olemas. On vaja suurendada piirivalvuritöö populaarsust, tagada neile paremad töövahendid ja tugevam motivatsioon? Palun väga, parandame nende elamistingimusi Narvas! Ärgem kulutagem raha patrullimisele ja kümnete tuhandete migrantide jahtimisele kuskil Vahemerel! Kulutagem meie maksumaksja raha Schengeni ja Euroopa Liidu välispiiri valvamisele meie riigi idapiiril! Aitäh ja jõudu!

## **21:16 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena palun Helmen Kütt!

## **21:16 Helmen Kütt**

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Austatud peaminister! Ma tulin siia pulti ajendatuna Artur Talviku repliigist selle peale, kui hea ametikaaslane Martin Helme väitis, et kui ma maksan makse, siis ma pean selle eest teenuseid saama. Artur Talvik märkis, et see on väga sotsiaaldemokraatlik seisukoht. Et see sõnum ei jääks valesti kõlama: sotsiaaldemokraatlik on seisukoht, et ka need, kes ei maksa makse, näiteks lapsed ja pensionärid, saavad teenust. Teiste sõnadega, teenust peavad saama kõik, kes seda vajavad.

Tahan veel kommenteerida, et vabatahtlikku tööd tehakse väga palju ka sotsiaalsüsteemis. Enamik selliseid inimesi ei ole kaitseväes, piirivalves, Kaitseliidus või vabatahtlikuna merevalves. Need vabatahtlikud pakuvad oma abi näiteks mitteformaalsete omastehooldejatena ja see panus on hindamatu. Kui nemad ühel päeval selle töö lõpetaksid, siis väga palju jääks sotsiaalsüsteemis tegemata. Jah, siin puldis käsitletud valdkondades paistab vabatahtlik töö väga silma ja see ongi tunnustust ja kiitust väärt. Aga on valdkonnad, kus inimesed osutavad abi oma südame sunnil ja nad ei küsi, mida riik minule selle eest annab. Nad lihtsalt mõtlevad, kuidas nad saavad riiki aidata.

Täna me oleme kõik rääkinud, mida peaks tegema. Selline dispuut Riigikogu saalis on väga hea. Kui ma oleks seda edasi kuulanud oma kabinetist, siis ma võib-olla ei oleks siia pulti tulnud. Aga kui kas või üks sotsiaaldemokraat on saalis, siis ma ei saa jätta märkimata, et sotsiaaldemokraadid on seda meelt, et kõik need, kes abi vajavad, sõltumata sellest, kas nad makse maksavad või on alles nii noored, et ei maksa, või nii vanad, et enam ei maksa, peavad seda saama. Tänan ja ilusat kevadet meile!

## **21:19 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Ka mina soovin meile kõigile ilusat kevadet! Ma ei näe rohkem Riigikogu liikmete sõnavõtusoove, aga palun härra peaministri veel kord kõnetooli. Palun, härra peaminister!

## **21:19 Peaminister Jüri Ratas**

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Veel kord aitäh teema tõstatamise eest! Ma alustan sellest, mida Jüri Adams ütles. Ma arvan, et tema jutus oli väga suur tõetera sees. Inimesed, kes on piirivalvet arendanud enne Eesti taasiseseisvumist ja peale seda, kes on seda tööd teinud aastatel 1990–2007, nagu teie, härra Kaskpeit, kindlasti väärivad suuremat tunnustamist. Selles pole kahtlust ja ma olen seda ka enne öelnud.

Kui aga küsimus on patus, mida EKRE proovib kõiksuguse väega Keskerakonnale süüks panna, siis loomulikult ma pean erakonna esimehena sellele vastama. Kui küsimus on selles, miks Keskerakond läks valitsusse ja mis ta seal valitsuses teeb, siis kinnitan, et meie eesmärk on ühiskonnas võrdsuse suurendamine, igapäevaste sissetulekute kasv, solidaarsemad pensionid ning kaasav majanduskasv, mis jõuab iga inimeseni. Eesmärk on Eesti elanike arvu kasv, et Eesti inimesed leiaksid töö ja sobiva elukoha ning looksid just siin Maarjamaal oma pere, et siit lahkunud naaseksid kodumaale, et sidusus suureneks ja kaoks pidev Tallinna ja maapiirkondade vastandamine, et lõppeks inimeste lahterdamine nende soo, vanuse või rahvuse alusel ning et meie inimesed tunneksid, et Eesti on nende kodumaa. Need on konkreetsed asjad, mida me viime valitsuses ellu. Nendeks on maksureform, pensionireform, omavalitsuste rolli suurendamine, põllumeestele täies mahus toetuste maksmine, õpetajate palga tõus

ning riiklikud investeeringud, olgu objektiks lairibaühendus, taristu, riigikaitse või Tallinna Linnahall. EKRE on üsna osavalt rääkinud, et riigipiirile kasvab juba võsa peale, et meil on kilomeetreid, kus piiri ei valvata. Ta väidab, et me tasume võõraid arveid sellepärast, et peame kinni maksma Euroopa Liidu solidaarsust. Meil ei ole kilomeetreid, kus piiri ei valvata – kus ei valvata Eesti piiri, kus ei valvata NATO piiri või kus ei valvata Euroopa Liidu välispiiri. Me valvame oma piiri. Hea küll, kui te soovite öelda, et Euroopa solidaarsus ei ole oluline, siis oleks aus öelda välja ka seda, et ei ole oluline inimeste vaba liikumine, kapitali vaba liikumine, teenuste vaba liikumine ja kaupade vaba liikumine. Debatt tuleks ikka täielikult avada! Järelkult ei ole teie jaoks oluline tugevam kaitse- ja majanduslane koostöö ning need neli vabadust, mida ma nimetasin. Eesti seisab selle eest, et Euroopa Liidus oleks tagatud ka viies vabadus: andmete vaba liikumine, digitaalne vabadus, mis on iga päev järjest olulisem. Ma arvan, et te peaksite rääkima ka kõigist nendest asjadest.

Nüüd, küsimus oli selles, mida on valitsus teinud turvalisuse vallas, sh piiri kaitsel. Me oleme jätkanud tööd, mida eelmine valitsus alustas – piiri väljaehitamist. Loomulikult me jätkame seda. Jah, me panustame rohkem politsei toomisesse maapiirkondadesse. See on oluline, nagu ma oma arupärimises vastasin. See on oluline just regionaalse arengu seisukohalt. Ma ütlesin ka seda, et tänane valitsus panustab rohkem raha ja inimesi politsei kiirreageerimisvõimekuse suurendamisse. Ning meie jaoks on oluline samuti see, et vabatahtlikud päästjad saavad vahendeid juurde. Me investeerime sellesse valdkonda. Aitäh!

### **21:23 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh peaministrile! Viiendale arupärimisele vastamine on lõppenud.

---

## **6. 21:24 Arupärimine seoses haldusreformi ebaõnnestumistega Pärnumaal (nr 310)**

### **21:24 Aseesimees Taavi Rõivas**

Kuuenda arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Andres Herkel, Külliki Kübarsepp, Krista Aru, Andres Ammas, Monika Haukanõmm, Jüri Adams, Artur Talvik ja Ain Lutsepp ja puudutab haldusreformi ebaõnnestumist Pärnumaal. Arupärijate nimel Andres Herkel, palun!

### **21:24 Andres Herkel**

Härja juhataja! Austatud peaminister! Austatud Riigikogu liikmed! See arupärimine ei puuduta mitte ainult Sauga valla küsimust, mis on võib-olla kõige ilmekamalt esile tulnud, kuna seal on kohalik kogukond kõige selgemalt võidelnud jaburuse vastu, mis on lasknud liita sisuliselt Pärnu linna kuuluvad enam mitte külad, vaid juba peaaegu linnaosad ja eeslinnad teiste omavalitsustega, mis jäävad märksa kaugemale Tori ja Sindi suunal. Seda, et peaminister käis koos riigihalduse ministriga nädalavahetusel seal kohal ja alustas tegelikult meie arupärimisele vastamist juba "Aktuaalses kaameras", võib pidada rohkem kohaliku kogukonna aktiivsuse tulemuseks, aga kindlasti osutab see ka meie arupärimises markeeritud teemadele.

Kahjuks see jutt, mida me ekraani jälgides kuulsime, ehk arupärimisele vastamise algus oli kõike muud kui julgustav. Te väitsite seal umbes nii, et seadus seab meile teatud piirid ette ja mitte midagi teha ei saa. Võib-olla tuleval aastal saab, aga praegu mitte mingil juhul.

Meie ei saa algusest peale aru, miks nii ulatuslik reform nagu haldusreform peab lähtuma niisugusest mudelist, et vigade parandust ei ole üldse ette nähtudki. On selge, et selles seaduses on vastuolusid, selles seaduses on puudusi. Haldusreformi lõpuetapis saaks, nagu meie oleme valitsusele pakkunud, teha otsuseid sujuvamalt ja lahendada neid tõepoolest geograafiliselt kentsaka kujuga üksuste probleeme ja külade n-ö enesemääramise või omavalitsusliku kuuluvuse staatuse muutmise probleeme. Neid on Eestis hästi palju. Aga eelmisel nädalal saime siin riigihalduse ministrilt teada tõe, kui me ühte nendest probleemidest konkreetset käsitlesime. Ta ütles meile, et valitsuses on niiviisi kokku lepitud, et selles seaduses mitte midagi ei muudeta. See on väga halb kokkulepe.

Nüüd, mis puudutab Saugat, mis puudutab seda, et piisab vaid pilgust kaardile, kui vaadata tulevast Pärnu maakonna omavalitsuste kaarti, siis sugenevad küsimused, kuidas saab nii olla, et Pärnu linn, hakates hõlmama ka Tõstamaad, mis on sundliitmisel, ning ulatudes Paikuse kaudu teiselt poolt kuni Kõpu rabadeni Viljandimaal, hakkab endas sisaldama ka ulatuslikke põllumajanduspiirkondi – soid,

rabasid, suuri metsi. Ja teiselt poolt need alad, mis on Pärnu linna külje all, Pärnu linna ei mahu ja liiguvad kuhugi mujale? Nagu osutatud, selle reformi loogika on tekitanud samasuguseid probleeme mitmel pool Eestis, aga Pärnu kaart on kõige kentsakam. Jääb tõepoolest arusaamatuks, miks Keskerakond, kelle presidendikandidaat käis mööda maad ringi ja lubas haldusreformi peatada, ei astu nüüd mitte ühtegi samm selleks, et peatada neid jaburdusi. Te möönate, et probleemid on olemas, aga laiatate käsi – mitte midagi teha ei saa.

Ja siit tulevadki meie küsimused. Loodame, et peaminister pöörab tähelepanu ka õiguskantsleri täna antud vastustele. Ta möönis, et omavalitsusliku staatuse muutmise regulatsioonid on keerukad, kohmakad ja raskesti mõistetavad isegi õiguskantsleri ametkonna kõrgelt kvalifitseeritud juristidele, mis siis rääkida nendest inimestest, keda see kõik otseselt puudutab. Me ootame teilt ka sõnumit kogukonnapoliitika kohta. Omavalitsused on loomulikult tähtsad, aga inimesed nendes omavalitsustes on veel tähtsamad. Need signaalid, mis Saugast tulevad, on ikka ääretult demoraliseerivad. Aitäh!

## **21:29 Aseesimees Taavi Rõivas**

Arupärimisele vastab peaminister Jüri Ratas. Palun!

## **21:29 Peaminister Jüri Ratas**

Austatud Riigikogu aseesimees! Auväärt Riigikogu liikmed! Head arupärijad, tänan arupärimise eest! Samas ma ei saa eriti aru, miks mõnikord on arupärijad isegi sellised natukene ründavad. Tasuks ikka asju koostöö vaimus võtta. Rõhutan veel kord, et minu arvates ei tohiks koalitsioonil ja opositsioonil tugevaid seinu vahel olla. Vastupidi, tehkem koostööd! Nagu Vabaerakonna esimees härra Herkel ütles, tõesti paljuski tänu teile sai sellel laupäeval Saugat külastatud. Aitäh selle eest! Nii peabki koostöö toimuma. Minu arvates pole kellelgi alust öelda, et Vabaerakond ja valitsus ei tee head koostööd. Te püstitasite olulise teema. Kindlasti olete kohapeal inimestega kohtunud ning tõite nüüd probleemi siia auväärsesse Riigikogusse. Täna debateerimegi siin saalis selle teema üle. See on väga tähtis. Nõustun igal juhul teie arvamusega, et kohalike inimestega arvestamine on kõige olulisem. Aga ma alustan. Kokku on kuus põhiküsimust, aga kindlasti tuleb ka täiendavaid küsimusi. Hea meelega vastan ka neile.

Esimene küsimus: "Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 32 alusel on kohalikel elanikel õigus algatada kohalikku elu korraldavaid pöördumisi. Kas te näete praeguse haldusreformi etapis, et Sauga ja Tahkuranna valla külade elanikel on mingigi võimalus määratleda oma kuuluvust, kuna praegustel valdadel ei ole motivatsiooni lubada eraldumist ning nad töötavad külaelanike soovidele vastu?"

Territooriumiosa üleandmine on volikogu otsustuspädevuses. Haldusreformi seaduse kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus algatada territooriumiosa üleandmise menetlus vaid siis, kui lisaks elanike initsiatiivile on see vajalik omavalitsuse miinimumsuuruse kriteeriumi täitmiseks. Mida see tähendab? Haldusreformi seaduse § 3 kohaselt on see kriteerium vähemalt 5000 elanikku. See tähendab, et valitsus saab reformi raames algatada ainult selliste külade üleandmise, mille üleandmisel täidaks külasid juurde saav omavalitsus – konkreetsel juhul siis Pärnu linn – 5000 elaniku piiri. Pärnu linn aga täidab praegu ning ka pärast ühinemist miinimumsuuruse kriteeriumi ilma täiendava territooriumiosata ning valitsusel ei ole seetõttu alust algatada territooriumiosa üleandmist. Kui külade üleandmise menetlus soovitakse lõpule viia käesoleval aastal, tuleb sellekohased volikogu otsused koos nõutava dokumentatsiooniga esitada maavanemale hiljemalt kuus kuud enne kohaliku omavalitsuse volikogu korraliste valimiste päeva. See on 15. aprill 2017. Praeguse haldusreformi üldpõhimõtte on, et haldusreformi teevad kohalikud kogukonnad, kohalikud omavalitsused, kohalikud inimesed oma 2013. aastal valitud volikogude kaudu.

Teine küsimus: "Mis on Teie soovitus Sauga valla elanikele, kes on avaldanud soovi ühineda Pärnu linnaga? Kas te näete mingeid reaalseid seaduslikke võimalusi oma soovi realiseerimiseks, kuna täna saab eraldumist lubada vaid seesama omavalitsuse volikogu, kes loomulikult ei soovi külade lahkumist oma valla koosseisust?" Juhul kui haldusreformi käigus ning käesoleval aastal territooriumiosa üleandmine ei õnnestu, võivad Sauga valla elanikud teha ettepaneku uuele ühinenud Tori valla volikogule. Praegu tuleb rääkida võimalikust eraldumisest ühendvallast, s.o Tori vallast, kuhu kuuluvad Sindi linn, Tori, Sauga ja Are vald. Sauga valla külade eraldumine ei pruugi olla Tori valla huvidega kooskõlas, sest sellega kaoks ligi 85% Sauga elanikkonnast ja alles jääks peaaegu inimestest tühi territoorium. Nii tekivad uued küsimused, näiteks, millisele ühendvalla osale jäävad valla laenud, mis saab ülejäänud 15% elanikest ja paljud teised küsimused. Kui nüüd otseselt vastata, siis mina soovitan

kindlasti ka nendele küsimustele mõelda ja otsuseid sellest vaatevinklist kaaluda. Kõige olulisem on üksteise argumente ja ka loomulikult ettepanekuid arutada.

Kolmas küsimus: "Millise seisukoha võtab Vabariigi Valitsus külade enesemääramise õiguse taotluse kohta? Kas valitsus tuleb külade elanikele vastu ja kaalub kogukondade/valdade soovet eraldada teiste omavalitsuste suunal?" Nagu juba selgitatud, territooriumiosa üleandmine on volikogu otsustuspädevuses. Arvestada tuleb ka kohaliku omavalitsuse volikogu kui kohaliku omavalitsuse esindusorgani otsustusvõimet ja pädevust juhtida kohalikku elu. Kohalikul tasandil viib rahvas oma võimu põhiseaduse alusel ellu esindusdemokraatia ehk valitud esinduskogu kaudu. Tuleb mees pidada, et volikogu esindab kogu valda ja kõiki valla kodanikke. Volikogu on demokraatlikult valitud rahvaesindus. Kohapeal käinuna võin nentida, et volikogu otsuse tegemisel ei jagunenud hääled selgelt – kui Sauga puhul üldse nii saab öelda – vastavalt koalitsiooni ja opositsiooni kohtade arvule. Üks demokraatia plusse on, et kui valitute otsused valijatele ei meeldi, on võimalik teatud perioodide järel esindajad demokraatlikul teel välja vahetada – täpselt nii, nagu ka siin auväärses Riigikogus. Kordan, et haldusreformi läbiviimisel ei saa valitsus nende külade puhul territooriumiosa üleandmise menetlust alutada, sest Pärnu linn täidab elanikkonna miinimumsuuruse kriteeriumi niigi.

Neljas küsimus: "Vaadates tulevase Pärnu maakonna kaarti, märkame ebaloomulikult eri ilmakaartes pikaks venitatud omavalitsusi, mis on vabatahtliku ühinemise protsessi ja omavalitsusjuhtide isikliku läbisaamise tagajärg. Millega seletate ebaloogilisust, mis tekib haldusreformi järel Pärnumaa omavalitsuste kaardil, ja kuidas näete võimalust sellist ebamõistlikku tulevast haldusjaotust parandada?" Kuni 1. jaanuarini 2017 toimusid ühinemised kohalike omavalitsuste algatusel ja valitud partneritega ning valitsus nendesse kokkulepetesse ei sekkunud. Valitsus kinnitas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused vastavalt kohalike volikogude kokkulepetele. Läbirääkimised on kulgenud kohalikul tasandil ning sellega on antud kõikidele osapooltele võimalus kohalike huvide tunnetamiseks. Ma ei saa nõustuda väitega, et haldusterritoriaalse reformi tulemused on tingitud heast või halvast läbisaamisest Pärnumaa omavalitsusjuhtide vahel. Pärast Pärnumaa omavalitsusjuhtidega isiklikult kohtumist võin pigem öelda, et omavalitsusjuhid saavad üksteisega väga hästi läbi. Nad on ühiselt suutnud viimastel aastatel ellu kutsuda mitmeid ühinemisprojekte, mis eeldavad ülepärnumaalist koostööd. Olgu näiteks toodud ühistranspordikeskus, Pärnumaa loodusmaja ehitus ja see, et Lottemaa projekti on panustanud kõik kohalikud omavalitsused. Kui omavalitsused tunnetavad tulevikus, et kinnitatud haldusterritoriaalset korraldust tuleks muuta, on omavalitsustel endiselt õigus ühineda ja ka territooriumiosasid üle anda.

Viies küsimus: "Kuna Pärnu linna hakkab kuuluma terve rida põllumajanduspiirkondi, metsi, soid ja rabasid, siis kas Vabariigi Valitsus on analüüsinud, milliseid praktilisi probleeme selline olukord tekitab?" Nimetatud põllumajanduspiirkonnad, metsad, sood ja rabad kuuluvad praegu eri omavalitsuste territooriumile ja ka praegu tuleb juhul, kui nendes piirkondades elab elanikke, tagada kohalikud avalikud teenused. Nende põllumajanduspiirkondade omavalitsuste esindajad, kes tunnevad hästi kohalikku eripära, on kaasatud ka uude ühinenud omavalitsusse. Suuremas ja tugevamas omavalitsuses saab teenuste osutamise kvaliteet vaid paremaks minna. Eesti seaduste kohaselt on linnad ja vallad võrdse tähenduse ja samade ülesannetega omavalitsusüksused, seega haldusüksuse liigist lähtuvalt ei muutu ei nõuded ega ootused omavalitsustele. Lisaks on Pärnu ümbritsevate kohalike omavalitsustega suvi läbi läbirääkimisi pidanud ja see küsimus on kindlasti ka läbi arutatud.

Kuues küsimus: "Praegune õigusruum jaotab omavalitsused rangelt valdadeks ja linnadeks, kuigi avaliku teenuse osutamisel omavalitsustel erinevusi ei ole. Küll on selline jaotus tekitanud palju segadust haldusreformi vabatahtliku liitumise etapis. Kas valitsuskoalitsioon on arutanud võimalikke põhiseadusmuudatusi, eriti § 155 osas, mis ütleb, et kohaliku omavalitsuse üksused on vallad ja linnad?" Ka pärast haldusreformi ei muutu valdade ja linnade ülesanded erinevaks. Haldusreformi kontekstis tuleb eristada linna haldus- ja asustusüksusena. Haldusreformi volikogude algatatud etapis oli omavalitsuste volikogude otsustada, kumba liiginime eelistatakse. Linnaga ühinenud omavalitsused võisid võtta või säilitada ühinemise tulemusena moodustatava haldusüksuse liiginime "linn", kui ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused ühinemislepingus nii kokku leppisid. Arutelusid põhiseaduse, sh põhiseaduse § 155 muutmiseks ning kohaliku omavalitsuse liiginime muutmise üle ei ole olnud. Aitäh!

## **21:40 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Peaministrile on küsimusi. Esimesena palun Külliki Kübarsepp!

### **21:40 Külliki Kübarsepp**

Aitäh, hea aseesimees! Hea peaminister! Räägime põhimõtetest. Te kinnitasite äsja, et mida suurem omavalitsus, seda paremaid teenuseid on võimalik pakkuda. Samas ütlete seda, et kui miinimumkriteerium on täidetud, vähemalt 5000 elanikku on olemas, siis uusi külasid juurde liita ei ole võimalik. Kas niimoodi ei minda vastuollu seisukohaga, et mida suurem omavalitsus, seda paremad teenused? Lisaks on seaduses ju soovitatud, et võiks olla vähemalt 11 000 elanikku. Kas te ei näe siin vastuolu?

### **21:41 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh teile! See, mida ma ütlesin, vastab tõele. Praeguse seaduse kohaselt ei ole tõesti võimalik neid külasid juurde liita, kui omavalitsus täidab miinimumkriteeriumi. Aga suuremad ja võimekamad omavalitsused tähendavad minu arvates seda, et punkt üks, nad suudavad pakkuda kõige kõrgemal tasemel teenuseid. Punkt kaks, tänu liitumistele kindlasti laheneb ka personali probleem. Riigikontroll on kogu aeg viidanud vajadusele, et meil peaksid omavalitsustes tööl olema võimalikult võimekad inimesed. Punkt kolm, kindlasti kasvab omavalitsuste võimekus investeerimisprojektidesse investeerida kas kaasfinantseeringu korras või muul moel.

### **21:43 Aseesimees Taavi Rõivas**

Andres Herkel, palun!

### **21:43 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Kuidas te nüüd kohal käinuna hindate Sauga volikogu otsuseid? Kõigepealt ei võtnud volikogu kodanike ettepanekut üldse arutusele, kui see oli volikogule esitatud, siis aga keelduti korraldamast rahvaküsitlust Pärnuga liitumise asjus. Kas väidet, et seda ei saa teha sellepärast, et teiste omavalitsustega on midagi muud kokku lepitud, saab võtta tõsiselt? Minu arvates ei tohiks need külad ja kogukonnad mingil juhul olla selliste vastastikuste tehingute objekt, kui neil on asja kohta oma arvamus ja nad soovivad, et nende valitud volikogu seda nagu kord ja kohus arutaks.

### **21:44 Peaminister Jüri Ratas**

Eelkõige ma lähtun loomulikult sellest, et kohalikud omavalitsused on autonoomsed. Ei saa olla nii, et peaminister või ministrid hakkavad ütleva, kuidas nad peavad ühes või teises küsimuses käituma. Küll aga kehtib kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse säte, et mingi algatuse taga peab olema vähemalt üks protsent elanikest. Tõesti, Saugal on vähemalt neljas-viies külas rahvaküsitlus läbi viidud. Seadus ütleb seda, et kui algatus puudutab volikogu, siis vähemalt kolme kuu jooksul peab volikogu seda arutama. Ma saan aru, kus siin juriidiliselt vaidluskoht on. Küsimus on selles, et kui algatus on langenud volikogu päevakorra kinnitamise eelsesse aega ja on öeldud, et me ei võta seda päevakorda, siis mõned ütlevad, et sel juhul on seda menetletud. Minu arvamus on, et seda tuleb menetleda. Seda tuleb menetleda, nagu seadus ette näeb, kolme kuu jooksul.

### **21:45 Aseesimees Taavi Rõivas**

Mart Helme, palun!

### **21:45 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud peaminister! Nagu telepildist näha võis, oli teie visiidi puhul Saugasse kogunenud kümneid inimesi. Õige on muuseas Sauga kolmandas vältes, mitte teises vältes – ma olen pärnakas ja tean –, nii nagu on õige ka kolmandas, mitte teises vältes Tõstamaa. Selline väike kõrvalepõige. Te olete siin korduvalt kinnitanud, et meil on demokraatia ja rahva arvamusega tuleb arvestada, aga on täiesti selge, et sealkandis rahva arvamusega arvestatud ei ole. Enamik nendest inimestest ei ole selle lahenduse poolt, mis peagi kehtima hakkab. Mis te arvate, kas nende inimeste meelsust ei pea üldse arvestama? Mis siis ikkagi nüüd saab?

### **21:46 Peaminister Jüri Ratas**

Ma tänan kõigepealt selle keeletunni eest! Minu juured on ka osalt Pärnu maakonnas, Häädemeeste kandis. Aga kui tulla selle küsimuse juurde, siis ma arvan, et on väga tore, kui kohalik kogukond oma elu korraldamisel ja tuleviku suundumuste seadmisel nii aktiivselt kaasa räägib, nagu ma Sauga Vallavalitsuse ees sellel laupäeval nägin. Punkt kaks: jah, ma arvan, et peaminister peab sellistes kohtades käima. Need inimesed protesteerisid Sauga Vallavolikogu otsuse vastu ja loomulikult ma soovisin sinna kohale minna. Kuna teie head kolleegid Vabaerakonnast esitasid selle kohta ka arupärimise, siis lähtusin ma põhimõttest, et oma silm on kuningas.

Mida saab nüüd teha? Seda, mida ma ütlesin vallavolikogu liikmetega kohtumisel ja ka nendele elanikele seal. Praeguse seaduse raamistikus on ainult üks võimalus, nimelt see, et Sauga ja Pärnu volikogu teevad enne 15. aprilli otsuse, mis nendest küladest saab. Siit võib õigusteoreetiliselt hakata edasi mõtlema, kas sellise otsuse peavad tegema ka Sindi, Are ja Tori volikogu või ei pea. Ma arvan, et see küsimus ehk tõstetakse lauale. Kas seda jõutakse enne 15. aprilli või mitte – ma pean silmas Sauga ja Pärnu volikogu – ma ei oska öelda. On selge, et aega on väga vähe. Samas ma ütlesin ka seda, et järgmise aasta algusest hakkab kehtima kord, et Vabariigi Valitsusel on lõpptasandil õigus otsustada. Kui kogukonnad, külad pöörduvad valitsuse poole ja kui valitsus küsib volikogude käest arvamust, siis on lõpptasandil õigus valitsusel otsustada, kas külad eralduvad või mitte. Minu teada selliseid pretsedente pole seni olnud.

### **21:48 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Rohkem küsimusi teile ei ole. Avan läbirääkimised. Esimesena palun kõnetooli Artur Talviku!

### **21:48 Artur Talvik**

Härra eesistuja! Härra peaminister! Head kolleegid! Haldusreformi arutelu käigus meenus mulle üks Kaarel Tarandi artikkel, kus ta tõstatas hea küsimuse: kas omavalitsus on kes või omavalitsus on mis? See küsimus on täna arutatavate probleemide valguses taas üles kerkinud. Peaministri juttu kuulates tundus mulle, et ta räägib pigem omavalitsusest kui asjast, mis on asi iseeneses, mis seisab inimestest kõrgemal ega kuula inimesi. Meil on üks volikogu, mis esindab seda rahvast, keda ta ei esinda. See on absurd! Ja see absurd süveneb ja on väga jõuliselt esile tulnud just praeguse haldusreformi käigus. Sauga kõige suurema küla suurus on 3000 elanikku ja nemad ütlevad, et nad tahavad mujale minna. Me räägime sellest, et ühes vallas võiks olla vähemalt 5000 elanikku. Seal ütleb 3000 elanikku, et me tahame liituda teise vallaga. Tuleb kokku volikogu ja ütleb: "Kallikesed, te ei saa minna. Sellepärast et me oleme volikogu ja me oleme otsustanud teistmoodi." Ma vaatan Marko Šorinit, kes kurva näoga, käsi pösakil, vaatab minu poole. Marko on endine Sindi linnapea. See on just see omavalitsus, millega Sauga peaks liituma. Ma saan aru Marko murest, sest Sauga näol on tegemist jõuka piirkonnaga, heade maksumaksjatega, Pärnu linnas raha teenivate inimestega, kelle sissetulekud on head. Selles puslemängus ma tõesti mõistan, et nende inimeste jõukus võib-olla tooks ka jõukust Torile, Sindile ja Arele, aga küsimus on demokraatias ja selles, kas inimesi kuulatakse või ei kuulata. Üks asi on, et me mängime kuskil malemängu ja tõstame nuppe ümber või kabemängu ja tõstame nuppe ümber. Aga kui väga suur osa valla elanikest ütleb, et me ei taha, et meid tõstetakse niimoodi nappudena kuhugi hoopis mujale, siis peab sellega arvestama.

Kahetsusväärset on kõik kinni justkui mingi seadusandliku puntra sees ja ka õiguskantsler Ülle Madise tunnistas täna, et isegi tema kõrgelharitud juristid ei näri kõikidest haldusreformiga tekkinud probleemidest läbi. Ja ei näri läbi just seda aspekti, et tegelikult inimesi ei kuulata. Kui me haldusreformi seaduse eelnõu muudatusettepanekuid koostasime, siis me pöörasime tähelepanu sellele, et tuleb teha kuidagi niimoodi, et seadus oleks üles ehitatud nõnda, et kohalikel kogukondadel oleks mandaat oma sõna ütlemiseks.

Ma palun natuke aega juurde, kui võimalik!

### **21:53 Aseesimees Taavi Rõivas**

Palun, kolm minutit lisaaega!

### **21:53 Artur Talvik**

Et mitte lihtsalt ei öeldaks, et teil on seal külavanem ja te võite tulla volikoguga rääkima ja volikogul on õigus teid ära kuulata, aga tal ei ole mitte mingisugust kohustust teiega arvestada. Me rääkisime sellest,

me pakkusime välja valimisseaduse muudatusi, me pakkusime välja muid muudatusi, et kohalikud kogukonnad saaksid sõnaõiguse. Aga praegune situatsioon näitab, et kogukonnad ei ole seda õigust saanud ja mis veel hullem, nad on täiesti üksi jäetud. Sauga inimesed on proovinud kasutada kõiki legaalseid variante. Eriti küüniline on see, et pole arvestatud seda vähemalt 1% elanike algatuse arutamise nõuet. Inimesed on teinud vallavalitsusele ettepaneku, aga seda pole vallavalitsuse koosolekutel arutusele võetud. Kolm korda on tagasi lükatud, pole lihtsalt päevakorda liidetud, on öeldud, et me ei tegele sellega.

Sauga rahvas on pöördunud õiguskantsleri poole, kes lähipäevadel annab vastuse. Nad on pöördunud kohtusse, aga see ei ole neile lahendust andnud. Nad on pöördunud peaministri poole, ka tema ei ole lahendust andnud. Mis me nüüd siis teeme? Kas jääme ootama seda varianti, et äkki peale 1. jaanuari valitsus sekkub ja lahendab nende probleemi ära?

Kogu see olukord on selline, mille eest Vabaerakond haldusreformi seaduse vastuvõtmise ajal hoiatas. Selles seaduses on väga suured vead sees. See seadus tekitab väga suuri probleeme. Me lootsime, et uus valitsus hakkab neid vigu parandama, mis sinna sisse on kirjutatud. Uus valitsus seda ei ole teinud ja nüüd on ta selle portsu otsas, et peab ise lahendusi otsima. Aitäh!

## **21:56 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena palun Mart Helme!

## **21:56 Mart Helme**

Lugupeetud eesistuja! Härra peaminister! Head kolleegid, kes te olete raudtagumikega ja suudate veel vastu pidada! Varsti hakkavad kellad lööma kesköötundi. Aga lugu on kurb ja lugu on piinlik, lugu on täiesti ebademokraatlik ja lausa kafkalik. Loodetavasti kõik teavad, missugune asi on kafkalik. Asi on kafkalik, kui kellelegi öeldakse, et sa oled süüdi. Mingit süü tõendust ei ole, aga kõik ametnikud kehitavad õlgu: "Öeldi ju, et sa oled süüdi, ja nüüd me peame sind kohtusse viima, peame su üle kohut mõistma." Ja kohus ütleb, et ega meil süütõendeid ei ole, aga öeldi, et sa oled süüdi. Ja niimoodi mõistetakse inimene süüdi ja lõpuks hukatakse. See on Kafka ja praegu see lugu on ka kafkalik. Miks ta kafkalik on? Sellepärast, et lahendus on nii formalistlik, kui üldse võimalik, aga teiselt poolt ka nii omakasupüüdlik, kui üldse võimalik.

Ärme varjame seda tuntud tõsiasja, et iga inimene on nii suur siga, kui tal olla lastakse. See kehtib ka kohalike omavalitsusjuhtide kohta. Loomulikult on Sauga Vallavalitsuse inimesed huvitatud sellest, et nad ei oleks mitte väikesed kalad suures tiigis. Pärnu linnas kaotaksid nad oma senise identiteedi ja töö ja muu. Nad tahaksid olla suured kalad väikses tiigis – territooriumilt küll suuremas, aga kalade arvu ja kõige muu poolest väiksemas. Ja nii nad lähevad kokku Toriga, lähevad kokku Sindiga.

See kõik on minu kui sündinud pärnaka jaoks lihtsalt kummastav, sellepärast et Sindi ja Pärnu on sisuliselt kokku kasvanud. Seal vahepeal on Paikuse, mis on Pärnu eeslinn, ka Sindi on Pärnu eeslinn. On alati olnud. Uulu on alati olnud Pärnu suvitusrajoon, eeslinn, Tahkuranna samuti. Sedasama võime öelda Sauga kohta. Nüüd rebitakse just nagu terve paberileht tükkideks ja öeldakse, et need tükid tegelikult peaksid kuuluma kuskile mujale. See ei ole normaalne.

Uskuge mind, formalistlikult võib selle asja ju ära vormistada ja need valimisedki võib seal ära korraldada. Vallavanemad on saanud terve aasta palga. Mina käsitan seda täiesti korruptiivse tehinguna riigi ja kohalike omavalitsuste juhtide vahel. Loomulikult ei nõustu peaminister minuga ja ka eelmine peaminister ei nõustu minuga, ma olen selles täiesti kindel, aga ma käsitan seda täiesti korruptiivse tehinguna. See on haldusreformi väljaostmine kohalike omavalitsuste juhtide käest, et nad sellega nõus oleksid, ja see on selgelt korruptiivne tehing. Me võime need valimised ära pidada ja juhid valitakse ära, aga uskuge mind, niisugused ebaloomulikud asjad lõppkokkuvõttes ei toimi. Varem või hiljem tuleb korrektsioon ja see korrektsioon võib olla valuline. Uskuge mind, nii nagu igal asjal on küljes hinnalipik, nii on see küljes ka sellel korrektsioonil. Ning see hind makstakse maksumaksja taskust, riigi rahakotist. Ja keegi ei nõua, et näidake mulle katteallikaid. Lihtsalt leitakse see raha ja kõik tehakse jälle ümber, jälle katse-eksituse meetodil.

Miks siis ei võiks praegu kuulata rahva häält ja teha teisiti? On ju võimalik välja mõelda muud variandid, nii et need Sauga külad, mis tahavad Pärnu alla minna, lähevad Pärnu alla ja see agraarne maa, mis jääb juba rohkem Pärnu-Jaagupi poole, Tori poole, ühineb mingi teise omavalitsusega. Loomulikult me saame aru, et kusagil maksumaksjate, maksuvõimeliste elanike hulk drastiliselt kahaneb, aga territoriaalselt, halduslikult ja mõistuslikult on see igal juhul parem variant kui see, et tuhandeid inimesi

sunnitakse nõustuma halduskorraldusega, mis ei ole neile vastuvõetav, mis neile igapäevase elu seisukohast ei sobi. Kõik me teame, et asju käivad need inimesed ajamas Pärnus, mitte Toris ega kuskil mujal. Torisse hakkavad nad käima sellepärast, et see on neil sundseis. Palun lisaaega!

## **22:01 Aseesimees Taavi Rõivas**

Palun, kolm minutit lisaaega!

## **22:01 Mart Helme**

Lõpetuseks tahan veel öelda seda. Teate, mida see kõik mulle meenutab? See meenutab mulle pärisorjuse aega, kus inimesi müüdi külade kaupa, vahetati mõisnike vahel külade kaupa, mängiti kaardimängus maha, vahetati jahikoerte vastu. Kas demokraatlikus riigis võib millestki selline mulje jääda? Sellist muljet ei tohi jääda! Inimeste vaba otsustus- ja väljendusõigus peab realiseeruma. Ma loodan, et lugupeetud peaministri puhul kehtib ütlus "Meest sõnast, hõrga sarvest" ja kui kukub see 1. jaanuar, siis astub ta samme, et rahva tahe probleemsetes kohtades – selline seis ei ole ainult Sauga vallas, neid kohti on Eestis teisigi – pannakse maksma ja asjad korraldatakse ümber. Aitäh!

## **22:02 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena Andres Herkel, palun!

## **22:02 Andres Herkel**

Austatud härra juhataja! Austatud peaminister! Austatud Riigikogu liikmed! Peaminister alustas täheldusega, et me peaksime tegema koostööd, ja osutas, et ka tema käik Saugasse oli seotud selle koostööga, mis Vabaerakonna fraktsiooni algatatud arupärimisest tuleneb. Ma ausalt öelda lootsin, et te käisite Saugas Sauga inimeste pärast, mitte sellepärast, et Vabaerakonna liikmed selle küsimuse teie ette tõid. Ma arvan, et see on esmatähtis, mitte see, et meie sellel teemal aru pärimine. See on ilmselgelt meie kohustus. Koostööd aga tahaksime näha hoopis teistel tasanditel. Ma pean silmas seda, kuidas neid probleeme lahendatakse.

Me esitasime eelnõu, milles tegime ettepaneku seda ülijäika 5000 elaniku kriteeriumi vähemalt reformi viimases etapis selle võrra leevendada, et valitsusel oleks võimalus erandeid teha. Me oleme esitanud ka eelnõu, mis paneb ette, et kui ikka üks küla tahab oma omaavalitsuslikku staatust muuta, siis Vabariigi Valitsus saab diskretsiooniõigusega niisuguseid otsuseid teha. Ausalt öelda, kui ma kuulen seda tõlgendust, et ühineda ei saa omaavalitsusega, kus juba on vähemalt 5000 elanikku olemas, siis tahan ma öelda teile, austatud peaminister, et kui te sellist asja tähele panete, siis peaksite jooksma nende inimeste juurde, kes selle seaduse niisugusel kujul kirjutasid, küsima selle tõlgenduse kohta ja selle kõige kiiremas korras ära muutma.

Ma ei ole alati aru saanud teerulli metafoorist, mida meil poliitikas tihtipeale kasutatakse, vahel ka liiga kerge käega. Aga see asi ei meenuta mulle mitte teerulli, vaid midagi hirmsamat: see masin sõidab ainult ühes suunas ja tal ei ole vähimatki võimalust manööverdada. Ta lihtsalt sõidab inimestele otsa. Kogu see lähenemine, et haldusreformi seaduses ei ole ette nähtud vähimatki võimalust mõnda paragrahvi muuta, on vale ja rumal. Miks see peab niimoodi olema? Me oleme kõik inimesed, me oleme kõik ekslikud. Me saame aru, et seaduse alusel nii suure reformi tegemisel ei ole võimalik kõiki olukordi ette näha. Kui me jõuame nende sätete rakendamiseni, siis on vaja teha muudatusi. Aga te välistate selle ette, nii nagu ka eelmine valitsus, kes on ausalt öelda kogu selle jama on teile pärandanud. Ta ei näinud haldusreformi seaduse menetlemisel ette, et ükski opositsiooni ettepanek läbi läheb, et ükski ettepanek korralikult ära kuulatakse. Siis see teid väga häiris.

Ja tõepoolest, ma ei osutanud mitte ilmaasjata, et me oleme mitmelt poolt Eestist saanud tagasisidet, et teie erakonna presidendikandidaat, kellega teie, härra Ratas, tihtipeale kaasas käisite, kui ta mööda Eestit ringi sõitis, jagas laia kaarega lubadusi, et kui meie tuleme ja võidame presidendivalimised, siis haldusreformi seaduse elluviimine peatatakse, kui me tahame. Ma ei arva, et niisuguseid protsesse saab päriselt peatada. Kui te niimoodi ütlesite – sellist tagasisidet me oleme saanud –, siis see oli võib-olla üle piiri. Aga see, et te üldse ei reageeri sellele, mis tegelikkuses toimub, ega uuri, kuidas need olukorrad on kujunenud, ei ole kindlasti mitte õige. See on väga halb.

Lõpuks Mart Helme märkusest, et see meenutab pärisorjust. Ausalt öeldes jube valus on siit puldist tunnistada, et me nende küladega nõndaviisi ümber käime. Aga see tuli väga ilmekalt välja ka eelmisel

nädalal, kui me käsitlesime Mihhail Korbiga neid küsimusi. See ei ole mitte ainult Sauga küsimus. Sauga küsimus paistab silma seetõttu, et sealne kogukond on ääretult elujõuline ja suur, eriti Tammiste küla, aga teised ka. Sama probleem on näiteks veel Amblas, kus on inimestest üle sõidetud. Tapa on neile vaieldamatu tõmbekeskus, mis on kuulunud nendega samasse kihelkonda. Lahendamiseks neid probleeme, ärgem jätkem neid õhku! Aitäh!

## **22:07 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena palun Külliki Kübarsepp, sõnavõtt kohalt!

## **22:07 Külliki Kübarsepp**

Aitäh, hea aseesimees! Mind ajendas sõna võtma see, et mul hakkas päris kurb. Miks valitsus ei taha tunnistada väga lihtsaid asju? Eelmisel nädalal minister Korb moka otsast mainis, et uue koalitsiooni sünni tingimus oli see, et me ei muuda haldusreformi seadust. Kumb oli siis, härra peaminister, see, kes nõudis seda kategooriliselt? Kas IRL või sotsid või mõlemad koos? Kõige suuremale partnerile tõmbasid nad vee otseselt peale. Kas valitsus ei ole valmis tunnistama eelmise koalitsiooni vigu, kõiki neid äpardusi? Kas ei olda valmis kas või külainimestele kaasa tundma ja tunnistama, et midagi on mäda? Paraku ei taheta enne 1. jaanuari, kui haldusreformi seadus lõpetab kehtimise, ühtegi sammu rahvale vastu astuda. Kaastunde asemel näeme hoopis üsna selget üleolekutunnet, rahva tahte järjekindlat eitamist. See teeb kurvaks ja paneb mõtlema, mida me siis ikkagi teeme. Kas me oleme siin rahva jaoks? Või oleme siin mõne väikse kildkonna jaoks? Ma arvan, et meie jaoks on oluline olla siin meie rahva jaoks ja arvestada inimeste tahtega. Aitäh!

## **22:09 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena palun kõnetooli Marko Šorini!

## **22:09 Marko Šorin**

Hea juhataja! Head saalis viibijad! Hea peaminister! Üsna meeliülendav on kuulda, et siin saalis on pärnumaalasi ja sintlasi peale minugi, kes ma olen Sindis sündinud, kasvanud, elanud ja elan praegugi. Ja kas te teate, kus ma olin päev enne seda, kui ma siinsamas puldis vande andsin? Ma olin ühinemisläbirääkimistel nendesamade omavalitsuste esindajatega, kelle üle te siin minu arvates tegelikult ironiseerite.

Kõik see, mis puudutab neid Pärnu linnale lähimaid külasid, on tekkinud kontrollimatu või juhitamatu valglinnastumise tagajärjel. Sealsed elanikud on endised pärnakad, kes üsna loomulikult võivad tahta tagasi oma kunagisse kodulinna. Sauga valla elanikkond oli 15 aastat tagasi veidi alla 2000, nüüd on veidi üle 4000. Kasvanud ollakse peamiselt Pärnu arvel – Pärnu elanikkond on aastatega vähenenud. Ei tohi unustada seda, et Sauga oli tegelikult väga pikalt koos Pärnuga läbirääkimistelaua taga. Nead olid ühed viimased, kes selle läbirääkimistelaua tagant ära tulid. Aga nende esindajad said aru, et Pärnuga liitumine ei vastaks saugalaste ootustele. Nad said aru, et nad ei kaitse saugalaste tahet. Küsimus ei ole selles, kes saab Sauga maksumaksjad endale, kuigi Sauga maksumaksjate pärast Pärnumaal ühinemisläbirääkimised üldse pihta hakkasid. Aga selle informatsiooni põhjal, mis mul on loomulikult tänu sellele, et ma olin üle viie aasta Sindi linnapea ja et ma nendelsamadel läbirääkimistel osalesin, ma järeldan selgelt, et siin saalis tegelikult ei saada põhjustest aru. Ent see on ka arusaadav. Kui Sauga tuli Pärnuga läbirääkimistelt ära, siis nad tegid oma lähimatele naabritele ettepaneku ühinemisläbirääkimisi alustada. Nende ettepaneku võtsid vastu Sindi linn ja Tori vald ning kolmekesi pidasime ühinemiskõnelusi. Ma arvan, et Eestis rekordilise kiirusega jõudsimel ühinemislepingu mustandini, sest osapooled said aru, et me oleme võrdsed ja mitte ükski ei ole võimeline teistel osapooltel nahka üle kõrvade tõmbama. Are lisandus hiljem, sest nendel ei olnud võimalik Pärnuga liituda, kuna neil puudub ühine piir.

Külad aktiveerusid selgelt peale seda, kui hakkasid ringi liikuma jutud, et Pärnu ei võta enam Sauga lapsi koolidesse, huviringidesse, lasteaedadesse. Ehk siis selgelt hakati maksumaksjaid hirmutama – jääme selle retoorika juurde, et küsimus on maksumaksjate saamises või mittesaamises. Nii need külad aktiveerusid. Aga tegelikult me ju kõik teame, et koolid ei saa keelduda lapsi vastu võtmast ja ükski koolidirektor ei aja ühtegi last oma ukse pealt ära, kui tal on võimalus teenida laste pealt pearaha. Needsamad neli mainitud omavalitsust, kus kokku oleks 11 200 elanikku, on teinud ühinemislepingu ja see on neljapoolselt heaks kiidetud. Nüüd läheb ühest osapooldest 87% elanikest ära. Mis siis need kolm

omavalitsust pärandina saavad? Kes võtab selle inimestest tühjaks jääva territooriumi endale, mis on oodanud investeringuid nendesamade külade selja taga järjekorras seistes? Ennekõike on kõik omavalitsused arendanud just neidsamasid külasid, et meelitada veel maksumaksjaid nendesse elurajoonidesse.

Ühineda oleks saanud ka varem. Ma usun, et siin on tarku inimesi, kes teavad, et see on olnud 20 või 25 aastat võimalik.

Palun igaks juhuks lisaaega!

## **22:14 Aseesimees Taavi Rõivas**

Palun, kolm minutit lisaaega!

## **22:14 Marko Šorin**

Oleks ma teadnud, et mul on võimalus ettekanne teha, ma oleks selle sisutihedama teinud. Aga jah, küsimus on selles, et ühineda oleks saanud ka varem, ükskõik millal. Mitte kordagi ei olnud Saugas arutelul ettepanekut, et võiks ühineda Pärnu linnaga või mõne teise omavalitsusega naabrusest. Seega, kui praegu läheksid ära need 87% elanikest, siis minu arust tuleks uuesti lahti võtta seesama ühinemisleping, milles need neli omavalitsust kokku leppisid, ja hakata otsast peale. Näen võimalust, et lõpuks Sindi ja Tori võivad omavahel omavalitsuse teha ja kui Sauga läheb nende küladega Pärnusse, läheb ka ülejäänud territoorium ja nende järel ka Are.

Seega ei tasu tegelikult sisse sõita süüdistusega, et külaelanikke ei võeta kuulda. Jüri Ratas läks sinna rahvaga kohtuma selleks, et kohalikest meeleoludest teada saada. Ta ei läinud rahvakoosolekule aru andma. See on hoopis teine formaat. Kujutage ette olukorda, kui ükskõik milline Riigikogu liige läheb kusagile kohapeale, lepib kokku vallavanemaga, et arutame teie probleeme, aga kohale jõudnuna avastab, et seal on pool valda kohal ja inimesed nõuavad, et andke aru, mis te seal Riigikogus istute, sest kui televiisorist vaadata, siis on pidevalt näha, et saal on tühi. Seega, teemapüstitus siin saalis on minu arvates paraku vale. Kui te tahate, et ma räägiksin pikemalt Sauga vallast ja tema naabritest, siis ma olen hea meelega nõus seda tegema. Ma olen siiski teist natuke rohkem sintlane. Aitäh!

## **22:16 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena palun kõnetooli Jüri Adamsi.

## **22:16 Jüri Adams**

Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Ma tahan rääkida kahest küsimusest. Esiteks on küsimus meie põhiseaduse omavalitsuse peatükis olevast lausest, et kohaliku omavalitsuse üksused Eestis on linnad ja vallad. Ma olen alati olnud arvamisel, et see on üks Põhiseaduse Assamblee tööõnnetusi ja et selline formuleering sai sinna sisse põhiliselt sellepärast, et keegi ei osanud pakkuda paremat sõnastust põhimõttele, et Eestis on ühetasandiline omavalitsussüsteem. Aga hiljem olen ma mõelnud, et võib-olla ei olnud ainult see põhjus. Sellepärast, et varem olid Eestis säärased asustusgeograafilised mõisted nagu linn, alev ja alevik olemas, aga juriidiliselt oli kaks erinevat süsteemi: oli linnaseadus ja vallaseadus, oli linnavolikogu valimise seadus ja vallavolikogu valimise seadus. Need oleks ilmselt 1920. aastatel kadunud ja oleks üle mindud enam-vähem praegusele süsteemile, aga Pätsi ajastul leidis teatud määral aset Vene keisririigi juriidiliste arusaamade restitutsioon ja siis mindi nende asjadega tagasi. Ma arvan, et see oli mingil moel seotud 1930. aastate ja Pätsi režiimiga.

Aga meil on olnud sellega seoses kaks suurt jamaperioodi. Esiteks, kunagi põhjendas üks õiguskantsler Truuvälja abilisi selle lausega umbes kümne aasta jooksul väidet, et kuna põhiseaduses on säärased laused kirjas, siis ei tohi Eestis tekkida selliseid rõngasühendamisi, et linn jääb keskele ja ümberringi on maavald. Hiljem see seletus taandus, aga nüüd on see probleem tekkinud uuesti selle haldusreformi käigus. Täna toimus justiitsministri juures põhiseaduse ekspertide koosolek, kus muu hulgas küsiti mitmesuguseid ettepanekuid. Ma tegin valitsuskoalitsioonile ettepaneku see lause kiires korras põhiseadusest kustutada või asendada see mõne teisega. See oleks võimalik päris kiiresti ära teha. Ma lihtsalt resümeerin, et sellise mõtte ma olen välja pakkunud, ja härra peaminister kuuleb seda täna ka. See oleks teostatav ja minu hinnangul on tõenäoliselt esmakordselt Eestis selline võimalus, et see saaks suure toetuse ja selles koosseisus see võetaks vastu.

Ma palun lisaaega!

## **22:20 Aseesimees Taavi Rõivas**

Palun, kolm minutit lisaaega!

### **22:20 Jüri Adams**

See Sauga probleem on suurel määral linna piiride probleem, see küsimus ei piirdu ainult Pärnuga. Võib-olla oleks olnud mõistlik, kui praegusele haldusreformi seadusele oleks eelnenud korralik ettevalmistustöö ja lahendatud küsimus seoses sellega, et paljude linnade piire oleks vaja olnud enne laiendada. See jäi paraku tegemata ja see on viinud meid praeguse olukorrani.

Meil on kaks hädade põhjust. Esiteks see, mida vist ka härra Šorin nimetas, et nõukogude ajal tekkisid linnade läheduses aianduskooperatiivid, millest praegu on kujunenud täielikud linlikud asumid, kus inimesed elavad oma igapäevast elu, aga käivad linnas tööl. See on üldine praktika, see ei ole ainult Sauga valla küsimus. Teiseks see, et kui meie iseseisvus taastati, siis väga paljud inimesed, kellel ei olnud nõukogude ajal mingit võimalust ehitada endale omaenda maja, leidsid selle võimaluse ja soovisid hakata maja ehitama, aga tol ajal üldiselt linnades inimestele krunte ei antud. Minu kodulinna Tartus – ma olin tol ajal linnavolinik – ütlesid linna valitsevad jõud, et me jätkame vaid Annelinna, st siis Mustamäe ja Lasnamäe tüüpi asumite ehitamist ja eramajade krunte ei anna. Tulemus on, et kõik Eesti linnad on 20–25 km raadiuses sedasorti uusasumitest ümbritsetud. Tallinna ümber jääb osa neist veelgi kaugemale. Need inimesed käivad iga päev autoga tööl, kohapeal ei ole tihti lasteaedu ega koole, aga on palju küsimusi.

Nende inimeste seisukohast on kohaliku omavalitsust käsitlevad seadused üsna rumalad. Nimelt, isegi sõjaeelses Eestis oli võimalus, et inimene ei olnud sunnismiselt tingimata seotud oma öömaja omavalitsusüksusega. Inimesel oli võimalik valida, kas ta hääletab oma kohalikus väljaspool linna piiri asuvas vallas või vastupidi, hoopis linnas. Meil on see asi läinud väga segaseks. Ja on tekkinud ka igasugused muud jamad, näiteks et maksud ei laeku enam õigesse kohta. Ühesõnaga, on palju probleeme, millega me peaksime lähimal ajal tegelema, sellepärast et olemasolev olukord, mis seadustest tuleneb, läheb suurel määral lahku sellest, kuidas inimesed oma elu korraldavad ja oma elu korraldamise põhimõtetest aru saavad. Ja kui need asjad on omavahel sellises mängulisena tunduvad, aga tegelikku elu üsna solkivas vastuolus, siis see ei ennusta tuleviku kohta midagi head. Aitäh tähelepanu eest!

## **22:23 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Rohkem Riigikogu liikmetel sõnavõtusoove ei ole. Ma palun tagasi kõnetooli peaminister Jüri Ratase!

### **22:23 Peaminister Jüri Ratas**

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Auväert Riigikogu liikmed! Aitäh veel kord selle arupärimise eest! Minu meelest me töötame siin Riigikogus heas tempos ja te tõmbate ka valitsuse selle hea tempoga kaasa. Minu meelest ei tohi olla nii, et keegi on õnnetu – et keegi on õnnetu kevade esimesel päeval. Paraku Külliki Kübarsepp ütles, et ta on õnnetu ja murest murtud. Tuleks siiski püüda asju positiivselt vaadata. Teie, auväert Riigikogu liige, ütlesite, et meie siin – ma loodan, et laiemalt, mitte Riigikogu, vaid ka valitsus – oleme ikkagi rahva jaoks, ja ma nõustun teiega. Ma nõustun teiega ja püüame ikkagi koostöös ja rõõmsal meelel edasi minna, mitte nii, et keegi nutab ja keegi naerab. Koos tuleb asju vaadata, nii on õige. Ma tänan muidugi Marko Šorinit. Tema ülevaade arupärimise sisu teemal oli väga sisukas, see oli väga siiras ja analüüsiv. Suur tänu selle eest!

Aga miks ma palusin Riigikogu istungi juhatajalt võimalust veel kord siia kõnetooli tulla? Härra Talvik küsis siin, et mis volikogu see on, kui ta ei esinda rahvast. See läks mulle kuidagi väga korda ja väga südamesse, nii nagu ka teie fraktsioonikaaslase Külliki Kübarsepa sõnavõtt. Muutusin ka ise natuke kurvaks. Ma olen kümne aasta jooksul käinud väga paljudes Eestimaa omavalitsustes, enamikus kaks-kolm korda. Üldiselt ma siiski arvan, et volikogu esindab alati kohalikku kogukonda, oma valda või linna. See ongi demokraatia mõte, et just volikogu peab langetama otsuseid. Selle volikogu valisid Sauga elanikud 2013. aastal. Kas nad valisid hästi või halvasti, kas see meeldib neile või ei meeldi neile, see on iseküsimus. Aga öelda ühele omavalitsusele, et volikogu, mis on valitud vabadel demokraatlikel valimistel, ei esinda rahvast – ma ei kujuta seda ette. Üsna ränk lause. Volikogu kindlasti alati esindab rahvast. Härra Talvik tõi näite spordist, et see ei ole malemäng. Ma mõtlesin ka ise korra, mis saaks, kui

muuta viimasel hetkel, põhimõtteliselt viimastel sekunditel mängureegleid, kui enne on mängitud teiste reeglite järgi. Toon näiteks korvpalli: ütleme, et te olete 20 punktiga taga ja siis teatatakse, et viimasel viiel sekundil visatud korv annab 21 punkti. See on umbes sama, kui me muudaksime nüüd peale Sauga inimestega kohtumist viimasel hetkel mängureegleid.

Härra Herkel ütles õigesti: muidugi ma läksin sinna sellepärast, et need on Eestimaa inimesed, need kõik on meie inimesed. Ma ütlesin selgelt välja, et nende võimalused tekivad seadusandlikul baasil järgmisel aastal, aga viimasel hetkel reegleid muuta ei ole kõigi teiste vastu aus. Valitsus ja peaminister peavad töötama nende reeglite alusel, mis siit auväärselt Riigikogust on tulnud. Te, härra Talvik, ütlesite, et te lootsite tänu valitsuse vahetusele midagi omavalitsusreformi eluviimisel muutuvat. Ja mina vastan teile: õige, midagi muutubki. Muutub kõigepealt see, et tõesti ollakse näoga inimeste poole: täidetakse omavalitsuste viimase seitsme-kaheksa aasta peamine soov ja taastatakse kriisieelne tulubaas vähemalt üksikisiku tulumaksu osas. See tähendab 90 miljonit eurot järgmisel kolmel aastal. Me oleme alati öelnud, et kõige olulisem on see, kui operatiivselt ja kui kvaliteetseid teenuseid omavalitsus oma elanikele pakub. See on olnud selle koalitsiooni üks juhtmõte: usaldada omavalitsusi rohkem, võtta neid kui partnereid ja anda neile ka rohkem ülesandeid, kohustusi ja pädevust, loomulikult koos rahastusega. Aitäh!

## **22:28 Aseesimees Taavi Rõivas**

Kuuendale arupärimisele vastamine on lõppenud.

---

## **7. 22:28 Arupärimine võimaliku Eesti Vabariigi põhiseaduse vastase olukorra kohta 2019. aasta Riigikogu valimistel pärast haldusreformi lõppu (nr 312)**

### **22:28 Aseesimees Taavi Rõivas**

Seitsmes arupärimine on Riigikogu liikmete Martin Helme, Henn Põlluaasa, Jaak Madisoni, Raivo Põldaru ja Arno Silla esitatud, teemaks on võimalik Eesti Vabariigi põhiseaduse vastane olukord 2019. aasta Riigikogu valimistel pärast haldusreformi lõppu. Arupärijate nimel Jaak Madison, palun!

### **22:29 Jaak Madison**

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Hea peaminister! Rõõmsalt aga edasi kesköö poole! Tänavu 14. veebruaril ehk sõbrapäeval esitasid Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni liikmed arupärimise härra peaministrile Jüri Ratasele. Teemaks oli võimalik Eesti Vabariigi põhiseaduse vastane olukord järgmistel Riigikogu valimistel. Kiirustades ja läbimõtlematult vastu võetud haldusreform lööb segi paljude maakondade piirid ja muudab omavalitsusüksuste elanike arvu ning see tekitab 2019. aasta Riigikogu valimistel selge riive Eesti Vabariigi põhiseadusega, kui ringkondade piire ei muudeta. Meie põhiseadus nõuab, et valimised peavad olema ühetaolised ja proportsionaalsed. Samas on rahvastiku liikumise tõttu käärid valimisringkondades antavate mandaatide arvu vahel läinud üha suuremaks ning haldusreform võimendab seda veelgi. Seoses sellega on tekkinud olukord, kus kodaniku hääle kaal eri maakondades on väga erinev. Samuti on ringkondade vahel tekkinud väga suured vahed mandaatide jaotuse osas. Nii oli 2015. aasta valimistel valimisringkonnas nr 4 ehk Harju- ja Raplamaal 14 mandaati ning ringkonnas nr 6 ehk Lääne-Virumaal viis mandaati. Vahe on ligi kolmekordne, mis tingib, et isikumandaadi saamiseks on ringkonnas nr 4 vaja saada 7% hääli, ringkonnas nr 6 aga tervelt 20%. Sama probleem on ka ringkonnamandaadiga. Niisugune olukord ei vasta ilmselgelt valimiste ühetaolisuse ja proportsionaalsuse nõudele.

Seoses sellega oleme esitanud peaministrile viis küsimust. Esiteks: "Mida kavatsetakse ette võtta, et piirkondlik tasakaal ja valimiste ühetaolisus oleks tagatud?" Teiseks: "Kas te peate vajalikuks muuta 2019. aasta Riigikogu valimiste eel valimisringkondade piire, et ringkonnad muutuks ühetaoliseks ning mandaatide arvud võrdseks?" Kolmandaks: "Kas valimisringkondi tekib juurde või jääb vähemaks?" Neljandaks: "Milliste põhimõtete järgi ja mille alusel peaks teie hinnangul koostatama valimisringkonnad 2019. aasta Riigikogu valimisteks?" Ja viiendaks: "Kuidas tagatakse mandaatide ühtlane geograafiline jaotus valimistel ja piirkondade proportsionaalne esindatus?" Aitäh!

## **22:31 Aseesimees Taavi Rõivas**

Arupärimisele vastab peaminister Jüri Ratas. Palun!

## 22:31 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Auväärt Riigikogu liikmed! Head arupärijad, suur tänu selle arupärimise eest! Ma alustan nii, kui lubate, et loen kõigepealt küsimuse ja siis vastan.

Esimene küsimus: "Mida kavatsete ette võtta, et piirkondlik tasakaal ja valimiste ühetaolisus oleks tagatud?" Eesti Vabariigi valimisõiguse printsiibid sätestab põhiseadus, mille § 60 lõige 1 sätestab, et valimised on vabad, üldised, ühetaolised ja otsesed, hääletamine on salajane ning rakendatakse proportsionaalset valimissüsteemi. Aktiivse valimisõiguse puhul tähendab ühetaolisuse printsiip, et kõigil valijatel peab olema võrdne arv hääli ja eri valimisringkondade valijate häälel peab olema enam-vähem ühesugune kaal. Ühetaolisuse printsiibiga on vastuolus olukord, kus ühe ja sama mandaatide arvuga valimisringkondades valijate arv oluliselt erineb, mistõttu on oluliselt erinev ka nendes ringkondades antavate häälte kaal. Riigikogu valimise seaduse järgi tähendab ühetaoline valimisõigus seda, et nendel valimistel on igal valijal üks hääl.

Passiivse valimisõiguse puhul seisneb ühetaolisuse printsiip selles, et kõigile kandidaatidele tuleb tagada võrdsed võimalused. Näiteks tuleb anda erakondadele oma vaadete tutvustamiseks avalik-õiguslikus meedias võrdse pikkusega eetriaeg. Ühetaolisuse printsiibi piiramiseks peavad olema mõjuvad põhiseaduslikud põhjused. Näiteks ei pääse Riigikogu valimise seaduse järgi kompensatsioonimandaatide jaotamisel Riigikokku erakond, kes on kogunud alla 5% häältest. Proportsionaalse valimissüsteemi puhul jaotatakse mandaadid mitme mandaadiga valimisringkondades parteide vahel proportsionaalselt nende kandidaatide poolt antud häälte arvuga. Proportsionaalsuse põhimõte on seotud ühetaolisuse põhimõttega. Proportsionaalsuse põhimõtte järgi annavad valijad hääli erakondade või valimisliitude valimisnimekirjadele. Nimekiri saab parlamendikohti proportsionaalselt neile antud häälte arvuga. Proportsionaalsuse põhimõttega ei ole vastuolus mõõduka suurusega valimiskünnise kohaldamine, näiteks erakondadele 5%.

Teine küsimus: "Kas te peate vajalikuks muuta 2019. aasta Riigikogu valimiste eel valimisringkondade piire, et ringkonnad muutuks ühetaoliseks ning mandaatide arvud võrdseks?" Auväärt Riigikogu ja head küsijad! Lubage meelde tuletada, et Riigikogu valimise seadust saate muuta ainult teie, ning seda koosseisu hääleteenamusega. Viimane tingimus on põhjendatav asjaoluga, et valimisõigus on üks peamisi õigusi, mida kasutades saab rahvas ühiskonnaelu otsustes kaasa rääkida. Põhiseaduse kommenteeritud väljaandes on rõhutatud, et Riigikogu valimise seadusel peab olema võimalikult lai toetajaskond ja seadus peab põhiküsimustes võimalikult stabiilne olema. Rõhutan, et kui on vaja põhiseaduses kirja pandud printsiipidest kinnipidamiseks seadust muuta, peaks see initsiatiiv tulema rahva valitud esinduskogust ning muudatustel peaks olema võimalikult lai poliitiline toetus.

Kolmas küsimus: "Kas valimisringkondi tekib juurde või jääb vähemaks?" Riigikogu valimise seadus kehtestab valimisringkondade arvu – praegu on see 12 – ja määrab kindlaks ringkondade piirid. Põhiseadus ega Riigikogu valimise seadus ei sätesta nõuet, et valimisringkondade piire tuleb perioodiliselt teatud parameetritest lähtuvalt korrigeerida. Ühetaolise valimisõiguse huvides tuleks aga perioodiliselt analüüsida valijate arvu muutusi ning teha vajalikud korrektiivid ringkondade piirides või ringkonnas jaotatavate mandaatide arvus. Neid analüüse kindlasti riigi valimisteenistus pidevalt analüüsib. Valimisringkonnad on mitmemandaadilised, st igast ringkonnast valitakse rohkem kui üks Riigikogu liige. Mandaadid ringkondade vahel jaotab vabariigi valimiskomisjon oma otsusega, mis tuleb avalikustada viivitamata.

Neljas küsimus: "Milliste põhimõtete järgi ja mille alusel peaks teie hinnangul koostatama valimisringkonnad 2019. aasta Riigikogu valimisteks?" Päris täpseid arvutusi saab teha vahetult enne Riigikogu valimisi. 2019. aasta valimistel kasutatavate mandaatide puhul lähtutakse valimiste väljakuulutamise kuu esimesest kuupäevast, mis on eeldatavasti 1. november 2018. Silmas tuleb pidada, et valimisreeglistikus vahetult enne valimisi tehtud olulised muudatused võivad olla põhiseadusvastased. Riigikohus on oma seisukohas viidanud, et miinimumnõue valimisreeglistiku muutmisel on see, et olulisi muudatusi sätestav seadus tuleb võtta vastu arvestusega, et see saaks jõustuda aegsasti enne valimisi. Euroopa Nõukogu juurde moodustatud ja riigiõiguse eksperte koondava Veneetsia komisjoni seisukoht on, et valimise hea tava kohaselt tohib valimisseaduse baaselemente, eriti valimissüsteemi, valimiskomisjoni koosseisu ja valimisringkondade moodustamist või muutmist muuta kõige hiljem üks aasta enne valimisi.

Viies küsimus: "Kuidas tagatakse mandaatide ühtlane geograafiline jaotus valimistel ja piirkondade

proportsionaalne esindatus?" Riigi valimisteenistus tõdeb, et tõepoolest muutuvad haldusreformi tulemusena valimisringkondade piirid ja sellest tulenevalt ka valijate arv ringkonnas. Arvuliselt suurim muutus leiab aset Tartu linnas ja Tartu maakonnas. Seetõttu võib kahe aasta pärast koostoides rahvastiku ümberpaiknemisega muutuda mandaatide jaotus ringkondade vahel. Kuna mandaadid jaotatakse ringkondade vahel suuremate jääkide meetodil, võib ka väga väike valijate arvu muutus mõjutada viimaste mandaatide jagunemist, seetõttu ei ole võimalik praegu väga täpselt midagi ennustada.

Teoreetiliselt on siiski mitmel moel võimalik valimisringkondasid muuta. Ma toon siin mõningad näited, aga palun neid võtta pelgalt näidetena, mitte nii, et see on valitsuses juba kokku lepitud. Esiteks, säilitada olemasolev ringkondade arv ehk 12 ning püüda mandaatide arvu ringkondades võrdsustada. See tähendaks olemasoleva maakondadel põhineva valimisringkondade süsteemi muutmist. Kõrvuti asuvate piirkondade saavutamine on sel juhul keeruline. Teiseks, suurendada ringkondade arvu, võttes arvesse proportsionaalsuse põhimõtte järgimise kohustust. Hinnanguliselt ei saaks mandaatide arv ringkonnas muutuda väiksemaks kui neli-viis mandaati, ringkondade arv kasvaks seega kuni 20-ni. Kolmandaks, vähendada olemasolevate ringkondade arvu, kusjuures võimalik oleks ka see, et Eesti on üks üleriigiline ringkond. Kui soovitakse säilitada minimaalset piirkondlikku esindatust ringkondade kaudu, siis võiks ringkondade arv olla näiteks viis kuni seitse, mis teeb mandaatide arvuks ringkonnas ca 20 mandaati. Kindlasti on aga alternatiive teisigi. Need viimased, ma rõhutan veel kord, olid lihtsalt mõningad näited. Aitäh!

### **22:39 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Esimesena Jaak Madison, palun!

### **22:39 Jaak Madison**

Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Hea peaminister! Mul on küsimusi väga-väga palju, aga kuna minu käsutuses on ainult üks minut ja üks küsimus, siis piirdungi ühega. Minu küsimus on selline. Meie arupärimine on ajendatud just nimelt haldusreformist, kuna haldusreformi tõttu muutuvad väga paljude maakondade piirid ja sellest tulenevalt muutub ka elanike arv teatud valimisringkondades. Ning sellest tulenevalt omakorda suurenevad ebakõlad mandaatide arvus. Te ütlesite, et Riigikogu valimise seadust me saaksime muuta, mis on täiesti tõsi. Samas ma tuletan meelde, et haldusreformi seaduse eelnõu tuli Riigikokku Vabariigi Valitsusest ehk siis valitsus töötas välja haldusreformi, mille tulemusel me peame nüüd hakkama lahendama Riigikogu valimisega seotud küsimusi, et tagada valimiste proportsionaalsus. Kas te peate mõistlikuks, et kui Vabariigi Valitsus töötas välja haldusreformi seaduse, siis töötab ta välja ka uue lahendi Riigikogu valimiste korraldamiseks?

### **22:40 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh! Selles mõttes on teil muidugi õigus, et te peate kodu- ja töökorra seadusest lähtuma. Teile on praegu tõesti lubatud üks minut ja üks küsimus. Seda ei ole teile valitsus ette kirjutanud. Teil on õigus ka selles, et haldusreform tõesti muudab piire. Seda ma ütlesin ka arupärimisele vastates. Ma nimetasin Tartu linna ja Tartumaad, aga piirid muutuvad näiteks ka Läänemaal ja Pärnumaal. Lääne maakond muutub haldusreformi tõttu väiksemaks ning kogu Saare-, Hiiu- ja Läänemaa valimisringkond kaotab elanikke. Kui seadusandlik kogu arvab, et nüüd võiks ka küsida täidesaatva võimu ettepanekuid, siis loomulikult on valitsus valmis neid ettepanekuid tegema. Aga nagu ma ütlesin, minu arvates valimisringkondade muutmine eeldab ikkagi väga tugevat, võimalikult laiapõhjalist konsensust siin Riigikogus.

### **22:41 Aseesimees Taavi Rõivas**

Martin Helme, palun!

### **22:41 Martin Helme**

Aitäh, härra asespiiker! Lugupeetud peaminister! Te rääkisite siin pikalt ja laialt mitmest asjast, aga ma tahaksin saada konkreetset vastust küsimusele nr 2 ehk kas te peate vajalikuks 2019. aasta valimisteks valimisringkondade suurust muuta. Meil oli eelmisel nädalal kohtumine valimisteenistuse töötajatega, kes ütlesid, et kui seda teha, siis saab seda teha sisuliselt ainult selle aasta lõpuni, ütleme,

maksimaalselt lähima aasta jooksul. Pärast seda tulevad ajaraamid ette. Ka teie ise viitasite nendele. Kas te näete ennast selle algataja rollis või lükkate vastutuse kellelegi teise peale – kõigile Riigikogu fraktsioonidele või ma ei tea, kellele veel? Te ütlesite, et kandidaatidel peavad olema võrdsed võimalused, aga praegu on niimoodi, et Lääne-Virus on viis mandaati, Lääne- ja Saaremaal kuus mandaati, Harjus ja Raplas 14 ning järgmisteks valimisteks tuleb 15. Kandidaatidel ei ole võrdseid võimalusi, sest isikumandaadi saamise vahed on kolmekordsed.

#### **22:42 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh! Te ütlesite, et ma rääkisin siin mitmest asjast. Loomulikult rääkisin. Ja teie ise olite üks küsija: te küsisite viis küsimust ja ma pidin neile vastama. Kui te pärite, kas minu arvates tuleks valimisringkondade probleemi suhtuda tõsiselt – te tõite Harju- ja Raplamaa ning Lääne-Virumaa näite – , siis ma arvan, et tuleks küll suhtuda tõsiselt. Jah, seda peab analüüsima. Kellele nüüd vastutus panna, see on Riigikogu debati teema, aga valitsus saab kindlasti öelda oma seisukoha. Te küsite, kas vaadata tõsiselt otsa nende ringkondade probleemile, kus on nii suured käärid. Ma arvan, et tuleks vaadata küll. Aitäh!

#### **22:43 Aseesimees Taavi Rõivas**

Mart Helme, palun!

#### **22:43 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud peaminister! Meil on selline amet nagu riigihalduse ministri amet. Riigihalduse minister tegeleb praegu aktiivselt haldusreformi elluviimisega seotud probleemidega. See tähendab, et ta tegeleb sisuliselt ka maakonnapiiride muutumise probleemiga. Kuna meil põhiseadus sisuliselt sätestab, et Riigikogu valimisringkonnad ja maakonnad kattuvad, siis kas ei peaks olema otseselt tema tööülesanne tulla välja võimalike versioonidega, mis tõenäoliselt kattuvad nende hüpoteetiliste versioonidega, mida teiegi meile natuke aega tagasi pakkusite? Pean silmas mõtet Riigikogus tõepoolest sel teemal debatt alustada, näiteks tuua see põhiseaduskomisjoni ja õiguskomisjoni. Meie hinnangul on ebanormaalne, et valimisringkondade mandaatide arvud on sedavõrd tasakaalust väljas.

#### **22:44 Peaminister Jüri Ratas**

Aitäh! Nagu te ütlesite, Riigikogus peavad komisjonid omavahel koostööd tegema, ja nii on ka valitsuses. See ei saa olla kindlasti ainult ühe ministeeriumi pädevuses. Kindlasti on oluline, et Justiitsministeerium ja riigihalduse minister annavad oma sisendi, aga loomulikult ka valitsus tervikuna. Te väitsite, et peale haldusreformi tuleks tõsiselt analüüsida Eesti kaarti ja valimisringkondi. Nagu ma eelmisele küsimusele vastates kinnitasin, olen sellega täiesti nõus. Ma arvan, et tuleks tervikuna analüüsida kõiki 12 ringkonda.

#### **22:45 Aseesimees Taavi Rõivas**

Andres Herkel, palun!

#### **22:45 Andres Herkel**

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Mul on seekord väga lihtne küsimus: kes teile need vastused kirja pani, mis te meile siin ette lugesite? Oli see mõni Justiitsministeeriumi ametnik või konsulteersite ka valimisteenistuse ekspertidega?

#### **22:45 Peaminister Jüri Ratas**

Kui te küsite, kes aitab peaministril vastuseid koostada, siis eks see ole enamasti asjaomane ametkond. Praegusel juhul ma palusin isiklikult abi valimisteenistusest, aga ka Riigikantselei aitab mul küsimustele võimalikult häid vastuseid anda. Ja loomulikult on mängus ka peaministri enda panus.

#### **22:46 Aseesimees Taavi Rõivas**

Raivo Põldaru, palun!

## 22:46 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud peaminister! Tore on kuulata, kuidas vastused tulevad, aga vahel võiksite ikka vastata ka. Oleksite võinud konkreetselt vastata näiteks Martin Helme küsimusele, kas te peate vajalikuks ringkondades mandaatide arvu muutmist. Mis te ikkagi ise arvate, on siis vaja või ei ole vaja?

## 22:46 Peaminister Jüri Ratas

Eks neid küsimusi tuleb teilt ikka päris palju. Aga nagu ma vastasin Mart Helme küsimusele ja ka Martin Helme küsimusele: minu meelest tuleb need asjad üle vaadata jah.

## 22:46 Aseesimees Taavi Rõivas

Rohkem küsimusi ei ole. Kas on sõnavõtusoove? Jüri Adams, sõnavõtt puldist, palun!

## 22:47 Jüri Adams

Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Ma arvan, et Andres Herkeli küsimus ei olnud päris juhuslik. Me kohvikus rääkisime natukene sel teemal ja peaministri ettekandes oli vähemalt üks viga, mida on vaja stenogrammi huvides parandada. Nimelt: see meetod, mida Eestis kasutatakse valimistulemuste väljaselgitamisel kompensatsioonimandaatide jagamisel, ei ole suuremate jääkide meetod. Suuremate jääkide meetod on täiesti olemas ja seda on Eestiski kasutatud. Aga praegu me kasutame Eestis nn d'Hondti jagajate meetodit. See d'Hondti nimi ei ole kergesti hääldatav, tegu on prantsuspäraselt hääldatava Madalmaade nimega. Me ei kasuta mitte lihtsalt d'Hondti meetodit, kus jagajateks on täisarvude rida – 1, 2, 3, 5 jne –, vaid me kasutame modifitseeritud meetodit, kus meil jagajateks on  $1^{0,9}$ ,  $2^{0,9}$ ,  $3^{0,9}$ . Ja selle toreda asja minu teada mõtles kunagi välja Ülemnõukogu liige Illar Hallaste ja niimoodi ta siiaamaani on jäänud. See on nagu faktiline küsimus. Ma ei arva, et me läheme kunagi suuremate jääkide meetodile Eestis tagasi. D'Hondti meetodil on oma suured eelised.

Aga teine teema on õige. Peaministri vastusest tuli välja, et meie ees on suhteliselt kiire tegutsemise vajaduse ajastu, mis algab tõenäoliselt momendil, kui praeguse haldusreformiga sündivate uute ja ka alles jäävate vanade valdade piirid saavad mõneks ajaks lukku löödud. Umbes järgmise aasta veebruari lõpuni on selles ajastus olemas aken, mille abil on võimalik midagi ära teha. Kõige loogilisem tundub, et maakondade ja Tallinna linnaosade piire, mis on praegu valimisringkondade moodustamise aluseks, ei ole võimalik enam kasutada. Ma ei tea, kuidas see Tallinnas saab olema, aga mujal Eestis, väljaspool Tallinna, tõenäoliselt võiks esimese katsena ette võtta uute, haldusreformi tulemusel sündinud omavalitsusüksuste elanike arvu. See arv ei ole küll eriti täpne, aga konkreetsel juhul on see täpsus piisav. Ja ilmselt nende andmete baasil tuleb uued valimisringkonnad moodustada, jättes kõrvale praegu kehtivad maakonnapiirid. Aitäh tähelepanu eest!

## 22:50 Aseesimees Taavi Rõivas

Järgmisena palun kõnetooli Martin Helme. Kolm minutit lisaaega, palun!

## 22:50 Martin Helme

Austatud asespiiker! Lugupeetud peaminister! Head kolleegid! Ma ütlesin niimoodi, et minu meelest me arutame praegu üht kõige olulisemat teemat. Avalikkust see võib-olla väga ei eruta, aga see on tähtis seepärast, et valimised ise ja valimistulemus väljendaksid võimalikult täpselt ja võimalikult ausalt valijate tahet. Kunagi, kui Eesti praegune valimissüsteem kehtestati, oli kõikide valimisringkondade mandaatide arv enam-vähem võrdne. Seoses rahvastiku liikumisega Eesti sees on see tasakaal täiesti paigast ära läinud. Lääne-Virumaal on viis mandaati ja inimene peab seal saama 20% häältest isikumandaadi saamiseks, samal ajal kui Harju- ja Raplamaal on praegu mandaate 14 ja tõenäoliselt järgmisteks valimisteks 15. Vahe on kolmekordne ja see ei ole normaalne. Kui valitsus seda muudatust vedama ei hakka, siis on ilmne, et selle vähese järelejäänud aja jooksul mingeid muudatusi ei sünni. Ma tuletan ka meelde, et umbes aasta tagasi, eelmise valitsuse ajal, korra neid plaane mõlgutati. Joonistati kaarte ja isegi asjaomane toimikond oli põhiseaduskomisjoni juures. Aga ühel hetkel läksid need plaanid kõik kuskile kalevi alla. Praegu on uuel valitsusel võimalik võtta need plaanid sealt uuesti välja ja anda ettevõtmisele uus hoog sisse. Mina isiklikult usun, et kui valitsus veidikenegi initsiatiivi näitab, siis on olemas enam-vähem kõigi Riigikogu fraktsioonide huvi või valmisolek seda plaani tõsiselt

võtta ja need muudatused ellu viia. Kui seda teha ei taheta, siis on võimalik kogu valimissüsteem ümber teha.

Meie erakonna programmis on väga põhjalikud muudatused. Nagu ka peaminister ütles, on võimalik terve Eesti teha üheks valimisringkonnaks, kus 101 kõige rohkem hääli saanud inimest tulevadki Riigikokku. On võimalik igasuguseid plaane teha, on võimalik tagasikutsumise mehhanismi rakendada, on võimalik ka majoritaarsele valimissüsteemile üle minna, mis küll Eestis ilmselt väga populaarne ei oleks. Aga see süsteem, mis meil praegu on, on sisuliselt umbe jooksnud. Vaadata parlamendile otsa ja öelda, et see on parlamendi mure, on kahepalgeline, sest tegelikult me kõik teame, et 97 või 98% Eestis kehtima hakkavatest õigusaktidest tuleb valitsuselt, mitte parlamendilt. Aitäh!

### **22:53 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Kas peaminister soovib lõppsõna? Ei soovi. Sel juhul oleme seitsmendale arupärimisele vastamise lõpetanud.

---

## **8. 22:53 Arupärimine samast soost isikute abielu kandmise kohta rahvastikuregistrisse (nr 298)**

### **22:53 Aseesimees Taavi Rõivas**

Kaheksas arupärimine on Riigikogu liikmete Martin Helme, Henn Põlluaasa, Mart Helme, Raivo Põldaru, Uno Kaskpeiti ja Arno Silla esitatud. Teemaks on samast soost isikute abielu kandmine rahvastikuregistrisse. Arupärijate nimel Martin Helme, palun!

### **22:53 Martin Helme**

Lugupeetud asespiiker ja head kolleegid! Kannan ette meie fraktsiooni liikmete arupärimise justiitsminister Urmas Reinsalule. See puudutab samast soost isikute abielu kandmist rahvastikuregistrisse. Eestis on avalikkuse eest varjatud kohtuprotsessi tulemusel jõustunud otsus, mille tagajärjel on esmakordselt kantud rahvastikuregistrisse abieluna samast soost isikute liit. Protsessi vedas homoaktivist Reimo Mets, mistõttu pole kahtlust, et tegemist oli poliitilise aktsiooniga riigi käitumise muutmiseks rahva tahtest ja parlamendi otsustest mööda minnes. Tegu on ohtliku pretsedendiga, mille mõju ulatub konkreetse kaasuse piiridest kaugemale. Nimetatud kohtuotsuse jõustumisega on Eesti õigussüsteemis aktsepteeritud, et abieluna võib õiguslikult käsitada ka samast soost isikute liitu. Otsus on vastuolus Eestis kehtiva perekonnaseadusega ning rahvusvahelise eraõiguse seadusega. Tallinna Ringkonnakohus rikkus Eesti seadust ning asus ise seaduslooja rolli. Meie küsimused ministrile on sellised. "Arvestades, et tegemist on olulise riigiõiguse aluseid muutva pretsedendiga, siis miks ei kaevanud Eesti riik ringkonnakohtu otsust edasi Riigikohtusse?" Teiseks: "Millistele õigusaktidele tuginedes ringkonnakohus oma otsuse tegi?" Kolmandaks: "Antud kaasus puudutab nii justiitsministri kui siseministri valdkonda. Kas teil oli antud teemal suhtlust siseministriga vajaduse üle kaevata ringkonnakohtu otsus edasi?" Neljandaks: "Kas minister nõustub arupärijate hinnanguga, et kohtunikud Virgo Saarmets, Maret Altnurme ja Kaire Pikamäe ületasid oma volitusi ja võtsid otsust tehes seadusandja rolli? Kas minister näeb võimalust võimude lahususe aluspõhimõtet rikkunud kohtunike töölt kõrvaldamiseks või muul moel distsiplineerimiseks?" Ja viiendaks: "Kas justiitsminister peab mõistlikuks või vajalikuks algatada seadusmuudatusi, mis välistaks teistes riikides registreeritud kooselu või abielu registreerimist vastavates registrites?" Aitäh!

### **22:56 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Arupärimisele vastab justiitsminister Urmas Reinsalu. Palun!

### **22:56 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Lugupeetav Riigikogu aseesimees! Austatud rahvaesindus! Head arupärijad! Esiteks, miks ei kaevanud Eesti riik ringkonnakohtu otsust edasi Riigikohtusse? Tutvusin selle küsimusega. Riik, antud juhul Harju Maavalitsus, kes oli tegelikult see riigiasutus, mille nimetatud isikud kohtusse kaebasid, kaebas küll edasi ringkonnakohtusse, kuid loobus tõepoolest Riigikohtusse edasikaebamisest. Ma palusin riigihalduse ministrilt õiendit selle kohta, mis motiividel Harju Maavalitsus loobus otsust edasi kaebamast. Annan ülevaate selgitusest, mille mulle edastas riigihalduse minister, kes sai selle omakorda

Harju Maavalitsusest. Esiteks, hinnates ringkonnakohtu otsuse põhistust, ei pidanud Harju Maavalitsus edasist kohtumenetlust perspektiivikaks. Hinnati, et menetluskulude suurenemise risk on tõenäoline. Harju Maavalitsuse esindajad võtsid seletuse kohaselt ka ühendust Siseministeeriumi rahvastikutoimingute osakonnaga, et saada nende seisukohta. Rahvastikutoimingute osakond oli alates detsembrikuust asjast informeeritud, kuid ei teinud ettepanekut kassatsioonikaebus esitada.

Justiitsministril ei olnud pädevust kuidagipidi sellesse menetluskorda sekkuda. Justiitsministeeriumi seisukohta selles küsimuses ei küsitud. Minu seisukoht ei ole aga mingi saladus. Ma arvan, et seniste valitsusasutuste praktikat niisugustes küsimustes ei ole põhjust muuta. On aga ühe juhtumi puhul – tegu ei olnud küll täpselt samasuguse probleemiga, mille kohta küsiti –, pidanud vajalikuks samast soost isikute abielu kandmine rahvastikuregistrisse edasi kaevata. Praegu pean ma vajalikuks, et Riigikohtus kujuneks välja asjaomane praktika. Selles mõttes oleksin kindlasti tervitanud seda, kui Harju Maavalitsus oleks küsimust lahendada püüdes kassatsiooniasjast välja läinud.

Teine küsimus: "Millistele õigusaktidele tugines ringkonnakohus oma otsust tehes?" Juhtum iseenesest oli selline, et Harju Maavalitsus asus seisukohale – kui võtta läbi kogu menetluskäik –, et Eesti Vabariigis ei tunnustata samasooliste isikute vahel sõlmitud abielusid. Rahvusvahelise eraõiguse seaduse kohaselt loetakse välismaal sõlmitud abielu Eestis kehtivaks, kui see toimus abielu sõlmimise korra kohaselt ja vastas sisuliste eelduste poolest mõlema abikaasa elukohariigi õigusele. Kogu see diskussioon tuleneb oma põhisisus rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-st 7, mille järgi ei kohaldata välisriigi õigust, kui selle kohaldamine viiks tulemuseni, mis on ilmselgelt vastuolus Eesti õiguse üldiste põhimõtetega ehk avaliku korraga. Sellisel juhul kohaldatakse Eesti õigust. See oli Harju Maavalitsuse otsus, miks ta keeldus nimetatud samasoolise paari Rootsi Kuningriigis sõlmitud abielu kandmast rahvastikuregistrisse.

Maavalitsus asus seisukohale, et Eesti õiguse kohaselt ei ole ette nähtud samasooliste paaride juurdepääsu abielu institutsioonile ja sellest tulenevalt ei tunnustata Eestis ka teistes riikides sõlmitud samasooliste isikute abielusid. Kuna Eestis on seadusandja selge sõnaga samasooliste isikute abielu välistanud – perekonnaseadus ütleb, et samasooliste isikute abielu on tühine –, on õigus keelduda ka teises riigis sõlmitud samasooliste isikute abielu tunnustamast.

See otsus kaevati edasi. Maavalitsus jäi oma seisukoha juurde ka ringkonnakohtus, väites, et taotletud abielu kandmine rahvastikuregistrisse on vastuolus perekonnaseaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seadusega. Kuna seadusandja tahe on selgelt olnud see, et samasooliste isikute registreeritud kooselu ei tähenda abielu ja sellel ei ole abieluga võrdsed õiguslikke tagajärgi, tooks samasooliste isikute abielu tunnustamine Eestis kaasa selliste õiguste tekkimise, mida seadusandja ei ole soovinud samasoolistele paaridele anda. Selle mõttekäiguga üldjoontes ühines ka Tallinna Halduskohus esimese astme kohtuna. Halduskohus asus seisukohale, et kõnealuse juhtumi puhul alluvad poliitilised valikud kohtulikule kontrollile vaid piiratud ulatuses ja kohus saab neisse sekkuda vaid juhul, kui õigusakt on vastuolus normihierarhias kõrgemal seisva normiga. Ma tsiteerin esimese astme kohtu seisukohta. Kohus leidis, et põhiseaduse § 26 ja 27 ei sätesta, kelle vahel peab olema võimalik Eestis abielu sõlmida ja millist abielu tuleb Eestis õiguses tunnustada. Kuid põhiseaduse § 27 lõikes 2 ja Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklis 12 on peetud silmas traditsioonilist mehe ja naise abielu. Seega ei kuulu samasooliste isikute vaheline abielu põhiseaduse kaitsealasse ning selle tunnustamata jätmine ei ole põhiseadusvastane.

Põhiküsimus oli, mis normidele see otsus tugines. Ringkonnakohus asus seisukohale, et ei piisa rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-st 7. Olgu siis veel kord nimetatud, et tulenevalt ainuüksi sellest, et Eesti õiguse kohaselt on võimalik abielu sõlmida üksnes mehe ja naise vahel, on samast soost isikute abielu Eestis tühine. Ringkonnakohus asus seisukohale, et välisriigi õiguse kohaldamisest keeldumiseks peab välisriigi õiguse kohaldamise tagajärg, mitte aga välisriigi õigus ise olema vastuolus Eesti avaliku korraga. Ringkonnakohus tõlgendas avalikku korda selliselt – seejuures võttis ta aluseks korrakaitse seaduses toodud avaliku korra määratluse ning ma arvan, et see on kõnealuses arutelus ja ringkonnakohtu argumentatsiooniahelas kõige olulisem –, et asus seisukohale: olukorras, kus seadusandja on kooseluseaduse kehtestamisega juba asunud reguleerima ka samast soost isikute registreeritud partnerlussuhet, ei oleks teises riigis sõlmitud samasooliste inimeste abielu Eestis tunnustamine vastuolus avaliku korraga, sest see ei seaks ohtu ühtegi olulist õigushüve ega kahjustaks kellegi subjektiivseid õigusi. Ringkonnakohus pidas vajalikuks rõhutada, et Rootsi õiguse kohaselt sõlmitud abielu Eestis tunnustamisega ei muutu kõnealune õigussuhe Eesti õiguse kohaselt sõlmitud abieluks.

Üldkokkuvõttes oligi küsitud õiguslik alus ringkonnakohtu tõlgendus sellest, kuidas rahvusvahelise

eraõiguse seaduse §-s 7 käsitletud avalikku korda sisustada. Kohus tugines oma tõlgenduses olulise argumendina sellele, et seadusandja on vastu võtnud kooseluseaduse ja see tähendab tegelikult ka avaliku korra mõiste muutumist Eesti õigusruumis.

Järgmine küsimus: "Antud kaasus puudutab nii justiitsministri kui ka siseministri valdkonda. Kas teil oli antud teemal suhtlust siseministriga vajaduse üle kaevata ringkonnakohtu otsus edasi?" Ei olnud. Siseministrile ei ole minu seisukohad saladuseks, nagu ei ole ka tema seisukohad minule saladuseks. Spetsiifilist arutelu me temaga selle üle ei pidanud. Ma tahan siiski rõhutada, et otsuse mitte kassatsiooniasmesse minna langetas Harju Maavalitsus, seda, tõsi küll, kontakteerudes Siseministeeriumi rahvastikutoimingute osakonnaga. Minu küsimus siseministrile oli, kas taga oli tema mingisugune suunis või kas ta oli otsusest teadlik. Siseminister ütles, et mingeid juhtnööre oma ametkonnale seisukohtade võtmiseks ta andnud ei ole.

Järgmine küsimus on, kas minister nõustub arupärijate hinnanguga, et nimetatud kohtunikud ületasid oma volitusi ja võtsid otsust tehes seadusandja rolli. Avalik kord rahvusvahelise eraõiguse seaduse tõlgenduses on avatud mõiste, seda sisustavadki kohtunikud oma tõlgendustest lähtudes. Ma ütlen nõnda, et seadusandja on muutnud oma hoiakut, mis puudutab avaliku korra sisustamist samasooliste isikute suhete reguleerimisel. See oli argument, millele tugines ka ringkonnakohus. Kohtuotsuse resultatiivosaga ei vaielda, ammugi ei vaidle õigusriigi justiitsminister sellega. Küll aga võib kindlasti diskuteerida selle üle, kas need argumendid, millele tuginedes resolutiivosani jõuti, on kõige mõistlikumalt üles ehitatud. Ma pean tunnistama, et minu jaoks on need argumendid, mida esimese astme kohus tegi, kindlasti kaalukamad. Aga ma tahan rõhutada seda, et mul ei ole kindlasti alust väita, et need kolm kohtunikku mingilgi moel oleksid rikkunud oma volituste piire. Kohtunikud sisustavad rahvusvahelise eraõiguse seaduses kirjas oleva avaliku korra mõiste. Nad tegid seda ja tuginesid just nimelt seadusandja enda sammule, milleks oli kooseluseaduse vastuvõtmine. See on tõsiasi. Ei ole mõtet õigussuhetes muutunud olukorda ignoreerida.

"Kas minister näeb võimalust võimude lahususe aluspõhimõtet rikkunud kohtunike töölt kõrvaldamiseks või muul moel diskrimineerimiseks?" Ei näe. Täidesaatev võim ja kohtuvõim on Eestis lahutatud. Küsimus puudutab kohtunike distsiplinaarvastutust, aga kohtunike distsiplinaarvastutuse probleeme lahendatakse kohtute seaduse alusel kohtunike enda n-ö omavalitsuslikul alusel ja täidesaatva võimu asutus ei saa sinna sekkuda ega peagi saama.

"Kas justiitsminister peab mõistlikuks ja vajalikuks algatada seadusmuudatusi, mis välistaks teistes riikides registreeritud kooselu või abielu registreerimist vastavates registrites?" Ma arvan, et see küsimusteriing vajab põhjalikku analüüsi. Nii ei hakka ma täna siin vastama ühele või teisele küsimusele, milline võiks olla konkreetne õigusnovell, kui me soovime realiseerida eesmärgi, et tegelikkuses jääks abielu tingimusteta Eesti õiguskorra kohaselt mehe ja naise suhteks. Kindlasti tuleb meil ka leida vastus küsimusele, kuidas seadusandja lahendab samasooliste isikute suhte reguleerimise, mis on praegu mittekehtiva rakendusseaduse tõttu õhus. See tuleb ühes või teises suunas lahendada. Paraku ei pääse me üle ega ümber põhimõttelistest valikutest, millest osa on seadusandja langetanud, osa aga on alles langetamata. Praegu ma ühte või teist sellekohast seadusmuudatust ei kavanda, küll aga analüüsin väga tähelepanelikult kõiki viimasel ajal tehtud üksikuid kohtuotsuseid, mis õigusruumi juriidiliselt sisustavaid. Ma ei saa kindlasti nõustuda sellega, et subjektiivseid õigusi Eesti riigis tekitab seadus, mida tegelikult olemas ei ole. Pean silmas rakendusseaduse eelnõu, millest ei saa hakata üles ehitama subjektiivsete õiguste kataloogi. Seda minu mõistus tõrgub vastu võtmast. Ja kui sellesisulisi küsimusi eri institutsioonides püstitatakse, siis pean ma vajalikuks sellele oma argumentidega vastu astuda. Aitäh!

### **23:09 Aseesimees Taavi Rõivas**

Ettekandjale on ka küsimusi. Esimesena palun Martin Helme!

### **23:09 Martin Helme**

Aitäh! Te märkisite, et kooseluseadus oli selle ringkonnakohtu otsuse alus. Esiteks on tõsine vaidlusobjekt, kas kooseluseadus üldse kehtib või mitte. Teiseks ei ole sel rakendusakte. Kolmandaks, kooseluseadus ei tegele abieludega üldse mitte ja abieluregistriga ka mitte. Ehk siis, kui kohus määrab kooseluseadusele viidates sellise toiminguga abieluregistris, siis ta tegelikult võtab asju lihtsalt laest. Ja nüüd olulisem küsimus, mis minu meelest on kogu selle protsessi keskne küsimus. See on võimude lahusus, põhimõte, et valitsus ei tohi sekkuda kohtute töössse. Aga kohtud sekkusid praegu parlamendi töössse. Ja mida me siis ette võtame? Ei saa niimoodi olla, et nad ise reguleerivad või ise karistavad – sel

juhul on nad ju täiesti lahutatud igasugusest järelevalvest või kontrollist. Mida me ikkagi ette võtame kohtunikega, kes võtavad võimu enda kätte?

### **23:10 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Küsimus taandub siin sellele, kuidas sisustatakse rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-s 7 avalikku korda ja kas Eesti avaliku korraga on samasooliste abielud kooskõlas või ei ole nad seda mitte. Varasem käsitus on olnud selgelt alalhoidlikum. Riigiinstitutsioonide varasem käsitus, ka põhiseaduse kommentaarid on lähtunud sellest, et rahvusvahelise eraõiguse seaduse tähenduses avalik kord eeldab Eesti õigusruumis seda, et meil ei eksisteeri sellist nähtust nagu samasooliste abielu.

Samas on küsimus selles, et tegelikkuses on rahvusvahelise eraõiguse seaduse alusel täiesti võimalik välisriigis sõlmitud abielusid kanda Eesti registrisse praktilistel õiguskaalutlustel. Aga on küsitud, kas samasooliste abielu sinna ikka kanda saab. Ringkonnakohus asus seisukohale, et Eesti avaliku korra mõiste on muutunud. Üks argument oli ka see, et kooseluseadus on vastu võetud ning tegelikkuses on moraal ja väärtushinnangud, mille alusel abielu on seni olnud mehe ja naise liit, muutumas. Loomulikult on tegemist küsimusega ühiskondlikest väärtushinnangutest ja hoiakutest. See ei ole ju olnud sugugi saladus – seda rõhutasid ka kooseluseaduse algatajad – et põhiliselt jääb Eesti õiguskorras abielu mehe ja naise liiduks. Tegelikkuses on muidugi astunud praktilisi samme, et seda mõistet avardada.

Nüüd, mida saab teha seadusandja? Seadusandja saab kehtestada reegleid. Seadusandja saab kehtestada reegleid, mis õigusriigis peavad olema põhiseaduspärased ja väljendama konkreetsetes küsimustes seadusandja tahet. Kui küsida, milline kõnealusel juhul võiks olla reegel, mis peab väljendama seadusandja tahet, et samasooliste isikute abielu küsimused ei oleks Eesti õiguses kuidagi adresseeritud, siis ilmselt ei oleks mõistlik püüda Eestis defineerida ammendavat avaliku korra mõistet rahvusvahelise eraõiguse seaduse tähenduses. See on rahvusvahelise eraõiguse valdkonnas tahtlikult jäetud avatud mõisteks. Küll aga on kindlasti mõeldavad üksikud reeglid. Kahju on tõepoolest sellest – ma seda üldse ei salga –, et meil ei ole selles vallas Riigikohtu praktikat, mis oleks konkreetsest juhtumist palju avaram ja kajastaks seisukohta, kas haldusaktiga tehakse ühte või teist. Tegelikkuses avaliku korra mõiste sisustamine, lähtudes rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-st 7, on kindlasti oluline teema. Mis puudutab seda, mida kohtutega teha, siis kohtud sisustavad õigust ja teevad seda seaduse alusel. Ja kohtud peavad täitma seadust seni, kuni seadust ei ole põhiseaduslikkuse järelevalve korras tunnistanud põhiseadusvastaseks.

### **23:13 Aseesimees Taavi Rõivas**

Raivo Põldaru, palun!

### **23:13 Raivo Põldaru**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Rõõm oli kuulda, et peaaegu nagu selgus, et seda kohtuotsuse poolt tõlgendati väga suvaliselt. Avalik kord ja abielusuhte reguleerimine – kas te ei arva, et see põhjus, miks anti hagejatele praegu eelis, oli ikka väga otsitud? Nüüd on vist see aeg möödas, mil maavalitsus oleks saanud edasi kaevata, ja nii on sellest loobunud. Võib-olla on siin ikkagi tegu väikeste möödalaskmistega, mille puhul teie oleksite võinud parema tahtmise korral sekkuda?

### **23:14 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Ei ole minu pädevuses sellesse juhtumisse sekkuda. Mul pole selles osas vähimalgi määral käsuvõimu. Aga nagu ma ütlesin, meil peaks kasuistliku õiguse loomise kaudu tingimata olema asjaomane Riigikohtu praktika. Olukord on ju selline, et tõepoolest seadus on parlamendis vastu võetud, aga oma olemuselt on see õiguselgusetu. See on kaasa toonud õiguselgusetust. Aga praegu ma pidasin vajalikuks teile selgitada motive, miks maavalitsus edasi ei kaevanud. Ma ei taha nendele argumentidele hinnangut anda.

### **23:15 Aseesimees Taavi Rõivas**

Mart Helme, palun!

### **23:15 Mart Helme**

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Kahtlemata igale mõistusega inimesele on selge, et kohus on lihtsalt leidnud mingi ettekäände, paragrahvi, ja nagu te ütlete, on sisustanud selle omapoolse tõlgenduse abil. Selge! Kas te aga ei näe, et sellel sisustamisel on väga selgelt tegemist ka poliitilise motiiviga ja poliitilise tahteavaldusega suruda meie õigusruumi pretsedent, mida järgmiste kaasuste puhul on võimalik juba ilma tõrgeteta rakendada?

### **23:15 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Mis puudutab kohtupraktikat suunavat pädevust, siis Eestis on see jõud Riigikohtu otsustel. Nagu teada, alama astme kohus asus ühele seisukohale, ringkonnakohus kollegiaalse organina teisele. Kohtunike motiivid, nende argumentatsiooniahel – need on nende argumendid. Nagu ma ütlesin, õigusriigis ei saa justiitsminister otsuse resolutiivosa vastu vaielda. See on õigusriigis nende protseduuride järgi langetatud, mis seadusandja on kohtule määranud. Küll aga võib küsimus olla konkreetsetes argumentides, mida siin on välja toodud. Tõepoolest, ringkonnakohtu argumendid on teistsugused kui need, mida me leiame esimese astme kohtuotsusest ja ka Harju Maavalitsuse seisukohtadest. Ma ei tahaks asetada selles küsimuses kogu vastutuskooormat ühele või teisele, öeldes, et käib poliitiline kohus, ja hakates kedagi süüdistama. Selles õigusliku sisustamatuse olukorras peab nendes küsimustes, mis on tekkinud, ikkagi otsuseid langetama kohus. Seadusandja on napi häälteenamusega välja saatnud paraku väga heitlikke signaale. Kohus aga ei saa otsuse langetamisest distantseeruda. Ta langetab ühe või teise otsuse ning meeldigu see ühiskonnale või mitte – ka seadusandja esindajatele või avalikkusele –, kohtuotsused on täitmiseks. Aga need reeglid, mille alusel kohus oma otsuseid langetab, materiaalsoiguse normid, mida kohus sisustab, kehtestab Eesti riigis seadusandja. Kohus tõlgendab neid.

### **23:17 Aseesimees Taavi Rõivas**

Jaak Madison, palun!

### **23:17 Jaak Madison**

Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Hea minister! Mul oli rõõm lugeda möödunud nädala Eesti Ekspressist teie umbes kuu aega tagasi toimunud kohtumisest oma Poola ametivennaga. Mul on siiralt hea meel, et meie suhted Poolaga on väga head ka õigusküsimustes. Eriti puudutab see Zbigniew Ziobrot ehk Poola justiitsministrit. Kuid ma tahan küsida teie arvamust ühe asja kohta. Poola aseriigisekretär on eeskujuks toonud USA Ülemkohtusse kuulunud ja mullu surnud Antonin Scaliat, kes leidis, et kohtunik ei tohiks tegeleda õigusloomega, vaid peab üksnes seadusi kohaldama. Minu esimene küsimus on: mida te ütlesite Poola ministrile? Kas te nõustute, et kohtunike asi ei ole tegelda õigusloomega? Ja minu teine küsimus on: kas kõnealune juhtum on pretsedent? Mis saab olema järgmistel kordadel, kui tuleb järgmine samasooline paar, kes ütleb, et nad Rootsisis abiellusid, ja nõuavad Eestis samaväärset kohtlemist? Mis järgmistel kordadel saab olema?

### **23:18 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Ütleme nõnda, et iseenesest on mõeldav, et tehiohusid arvestades kasutab maavalitsus säärast praktikat, et ta järgmistel kordadel ei kanna registrisse abielusid, mille puhul võib eeldada, et järgneb kohtumenetlus. Aga maavalitsus võib valida ka selle suuna, et kui tegu on identsete argumentidega, siin ta nendele tuginedes hakkab neid abielusid, ükskõik mis välisriigis need sõlmitud on, registrisse kandma. See sõltub tegelikult asutuse praktikast. Aga nüüd küsimus, mida ma poolakale vastasin. See on laiem teema ja puudutab normide sisustamist kohtupraktikaga. Jutt võib olla ka rahvusvahelistest lepetest, mille sisustamine võib ajas palju avaramaks muutuda. Küsimus on selles, et nende normide hoidjad on need seadusandjad, need riigid, kes rahvusvahelisi kokkuleppeid sõlmivad. Nemad peavad tegelikult oma tahet realiseerima nii, et kui nad soovivad, siis nad vajaduse korral neid norme ka muudavad. Kontinentaal-Euroopa arusaam õigusemõistmisest on tõepoolest selline, et tegemist on õiguse rakendamisega, mitte pretsedendi alusel tavakohtus õiguse loomisega.

### **23:20 Aseesimees Taavi Rõivas**

Jüri Adams, palun!

### **23:20 Jüri Adams**

Aitäh, härra istungi juhataja! Härra minister! Ma kasutan järjekordselt võimalust enese harimiseks, kuna ma ei ole piisavalt koolitatud. Te kasutate korduvalt väljendit "subjektiivne õigus". Ma ei ole kuskilt seda lugenud ega ise kasutanud. Äkki te seletate, mida see tähendab? Eesti keeles on subjektiivse vastand objektiivne. Kas on siis ka objektiivsed õigused olemas? Kui me võtame näiteks põhiseaduse lahti, kus on teises peatükis õiguste loend, siis mille järgi oleks võimalik neid jaotada subjektiivseteks ja mittesubjektiivseteks?

### **23:21 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Aitäh! Konkreetselt on subjektiivne õigus konkreetsele subjektile kuuluv, tema eeldatav või tegelik õigus, mida ta menetluses kaitseb. See on subjektiivne õigus. Just, igaühe isiklik õigus. Piltlikult öeldes isik saab kohtusse üldjuhul pöörduda üksnes õiguse kaitseks, mis temal endal on mingist seadusest tulenevalt. Seda saaks siis pidada tema subjektiivseks õiguseks. Objektiivsed õigused on need õigused, mis on antud, ütleme, umbisikulisele või määratlemata subjektide ringile.

### **23:22 Aseesimees Taavi Rõivas**

Henn Põlluaas, palun!

### **23:22 Henn Põlluaas**

Aitäh! Teie kinnitusel oli kohus seisukohal, et avaliku õiguse mõiste on muutunud, sest kooseluseadus on vastu võetud. Vastuvõtmisest on vähe, seda teab ilmselt iga esimese kursuse juuratudeng. Vaja on seda, et seadus oleks jõustunud. Kui meil on sellised kohtunikud, kes seda asja ei tea ja võtavad aluseks mittejõustunud seadusakte, siis on ju tegemist täiesti totaalse ja häbiväärse ebakompetentsusega. Seda enam, et lisaks on kohtunikud selles juhtumises tahtnud endale võtta ka seadusandja rolli. Mida saab selliste ebakompetentsete ja meelevaldselt tegutsevate kohtunikega teha? Millised võimalused on ministril, prokuratuuril või riigil sellele reageerida?

### **23:23 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Asjaomane kohtuotsus oli kümme lehekülge pikk ja ma lihtsalt osutasin mõnele sättele. Üks argument, mida ringkonnakohus nimetas, oli kooseluseadus, aga oli ka hulk muid argumente. Muu hulgas märgiti, et see registrisse kandmine ei kahjusta kellegi subjektiivseid õigusi – jällegi see subjektiivne õigus! – ja nii ei pruugi see lahend olla vastuolus avaliku korra reeglitega.

Nüüd, ma ei tahaks mingil moel libiseda sellele teele, et selle kohtuotsuse puhul, mis on langetatud Eesti Vabariigi vapi all, jääks kuidagimoodi õhku mingi ähvardus. Me võime öelda, et argumentid, mis olid aluseks selle kohtuotsuse resolutsioonile, ei ole meie meelest sobilikud vms, aga ma ei tahaks kuidagi, et nende isikute suhtes, kes on sõltumatute õigusemõistjana ametisse määratud, jääks kõlama mingi ähvardav noot, nagu väärisksid nad selle eest mingit kättemaksu või karistust. Ametis oleva justiitsministrina ütlen ma, et kohtunike sõltumatus tähendab ka seda, et nad langetavad oma pädevuse piires ka niisuguseid otsuseid oma äranägemise järgi. Need otsused ei tule kosmosest, need tuginevad seadustele, materiaali- ja menetlusnormidele, mis on loonud Eesti Vabariigi seadusandja. Ja seadusandja võib ka neid norme muuta.

Aga mis puutub sellesse, et kohtunikel on keelatud kriminaalkaristuse ähvardusel langetada teadlikult valesid otsuseid, siis mul ei ole praegu mitte mingit informatsiooni, mille alusel väita, et need kohtunikud tegid teadlikult seadusele mittevastava otsuse, ükskõik kas kellegi mõjutusel või muudel kaalutlustel.

### **23:25 Aseesimees Taavi Rõivas**

Arno Sild, palun!

### **23:25 Arno Sild**

Aitäh, lugupeetud aseesimees! Lugupeetud minister! Me teame, et praeguseks on notarid sõlminud samasooliste paaride kooselulepinguid mitmeidkümneid, aga registrisse nad neid kanda ei ole muidugi saanud. Kas te peate praegust situatsiooni normaalseks või on ka mingi võimalus keelata notaritel selliseid lepinguid sõlmida, seni kuni ei ole võimalik neid registrisse kanda?

### **23:25 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Eesti Vabariigis kehtib lepinguvabadus. Ma olen vestelnud mitme autoriteetse juristiga ja nad kinnitavad, et seda tüüpi lepinguid, mida isikud oma vastastikuste eraõiguslike suhete reguleerimiseks peavad vajalikuks sõlmida, oleksid nad saanud, ma ei tea, 99% ulatuses ka võlaõigusseaduse alusel sõlmida. Tegelikult on kogu see retoorika, mis kooseluseadusega on kaasnenud, pigem ideoloogilise tagapõhjaga. Mängus ei ole isikute eraõiguslike või tsiviilõiguslike suhete korraldamise küsimused. Isikud korraldavad oma varalisi ja üldse eraelulisi suhteid ükskõik kellega ja ükskõik mis motiividel. Küsimus on praegu seotud registrisse kandmise probleemidega. Minu seisukoht on, et Eestis kehtib kehtiv õigus. Kui kehtiv õigus ei näe ette mingite küsimuste reguleerimist, ka registrisse kandmise omi, siis nõnda ongi. Mingitest seaduseelnõudest ei saa kehtivat õigust tuletada, sellega ei saa nõus olla. Kui küsitakse, kas kooseluseadus on tegelikkuses jõustunud, siis minu seisukoht on – ma pole seda kunagi salanud – et ta n-ö suhte poolest avaliku võimuga ei ole jõustunud. See tähendab, et ta näeb ette erilise lepinguvabaduse teostamise liigi, mida need inimesed on kasutanud. Vist umbes 60 paari – nii samasoolised kui erisoolised – on kasutanud seda oma suhete reguleerimiseks.

### **23:27 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun kõnetooli Martin Helme! Kolm minutit lisaaega.

### **23:28 Martin Helme**

Lugupeetud asespiiker! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Mina küll tahan, et siit puldist kõlaks ähvardus. Mina tahan, et kohtunike Virgo Saarmetsa, Maret Altnurme ja Kaire Pikamäe pead veereksid. Mina ei taha, et meil oleks kohtunikud, kes mitte ei sisusta õigust, vaid loovad õigust – kes sellega, et nad ründavad põhiseaduses ettenähtud võimude lahususe printsiipi, õõnestavad Eesti riigi korda, kes ründavad avaliku arvamusega selgelt vastuolus olevaid väärtushinnanguid. Mina ei taha selliseid kohtunikke. Mina ei taha kohtunikke, kes rikuvad seadust ja siis võtavad laest mingisugused mittejõustunud seadused oma rikkumise õigustamiseks.

Ma toon siia ühe toreda näite. Me teame, et Ameerikas on praegu tohutu madin Trumpi reisi keelukäsu pärast. Iga kord, kui ta mõne uue presidentaalse käsu annab, siis see vaidlustatakse kohtus. Kohtunikud on täiesti kontrolli alt väljas. Tuletan selle peale meelde ühte varasemat Ameerika Ühendriikide presidenti, Andrew Jacksonit, keda peetakse esimeseks populistiks. Tema ütles pärast seda, kui riigi ülemkohus oli teinud otsuse, mis oli samuti vastuolus poliitilise tahtega, et kohus on oma otsuse teinud, mingi nüüd ja viigu see ellu. Selliseid kohtuotsuseid, mis on vastuolus seadusega ja mida põhjendatakse väljamõeldud argumentidega, mis rikuvad avalikkuse õiglustunnet, mis õõnestavad kohtu autoriteeti ja Riigikogu autoriteeti, ei pea ellu viima. Selliseid ei tohi ellu viia! Ja sellistel kohtunikel ei tohi lasta edasi kohtunik olla.

Minister ei taha meile kuidagi öelda, kuidas distsiplineeritakse kohtunikke. Tegelikult on meil siiski olemas ka mehhanismid kohtunike distsiplineerimiseks. Ent kui tuleb välja, et need ei tööta, siis tuleb siin Riigikogus teha teistsugused reeglid. Meie erakonna programmis on selgelt kirjas, et kohtunikud ei tohiks olla määratud ametisse eluks ajaks, kohtunikud peaksid olema valitavad. Vähemalt ringkonnakohtute ja Riigikohtu kohtunikud peaksid olema valitavad. Ei saa olla niimoodi, et mingid tädid tulevad kokku ning võtavad lihtsalt kätte ja teevad Eesti seadusi ümber. Ja siis otsustavad, et keegi ei tohi neid puutuda. See lihtsalt ei lähe! See on demokraatia ründamine ja see lõpeb väga halvasti. Aitäh!

### **23:30 Aseesimees Taavi Rõivas**

Palun sõnavõtt kohapealt, Jüri Adams!

### **23:30 Jüri Adams**

Härri istungi juhataja! Ma küsisin justiitsministrilt, mida tema žargooniväljend "subjektiivsed õigused" tähendab, ja ta seletas midagi sellist, et see peaks olema seesama, mis on eraõiguses isiklik õigus. Isiklik õigus on iidvana mõiste ja selle kohta on oma pikad teooriad. Ma ei saa kuidagi aru, kust on tulnud see "subjektiivne õigus". See saa kuidagi tulla Saksa kultuuriruumist. Ilmselt on selle taga halb ingliskeelne žargoon. Aga see selleks. Teine probleem on see, et meil oli siin see kooseluseaduse ja paarkonna seaduse vastasseis, mis lõppes sellega, et Eestis hakati notarite juures neid kooselulepinguid sõlmima.

Meie fraktsioon sai asjast nii aru, et järgmine samm on see, et kui kooselulepingu tulemusel sünnib kellegi ühisvara või sünnivad mingid lahusvarad, siis need pannakse registritesse kirja, et nende inimeste võimalikud ärilise suhtlemise partnerid oleksid informeeritud. Vastasel juhtumil keegi ju nendest lepingutest ei tea. Mind paneb tõsiselt imestama ja minu arust on skandaalne, et kõik need inimesed, kes kooseluseaduse rakendamist *push*'isid, on nüüd asja täiesti ära unustanud. Aga selle töö lõpuleviimine on nende asi. Vastasel juhul oleks tegu justkui provokatsiooniga ja nad ei täida seda miinimummissioonigi, mida nad kuulutasid.

### **23:32 Aseesimees Taavi Rõivas**

Palun järgmisena kõnetooli Mart Helme!

### **23:32 Mart Helme**

Lugupeetud eesistuja! Härra minister! Viimased kolleegid! Kõik on juba stardivalmis, et lahkuda, seega teen hästi lühidalt. Meil armastatakse hästi palju rääkida õigusriigist. Ka lugupeetud justiitsminister on täna korduvalt rõhutanud, et Eesti on õigusriik. Paraku see konkreetne kaasus, mille kohta me tegime arupärimise, lõhnab stalinismi järele. See on utreeritud. Ma saan aru, et loomulikult ei saa Eesti Vabariiki võrrelda stalinliku Nõukogude Liiduga, aga kui üks troika otsustab, et ta võtab seaduse loomise ja seaduse tõlgendamise enda kätte ning Eesti Vabariigis just nagu ei olegi enam institutsiooni, kelle poole oleks mõtet pöörduda, et seda ümber lükata, et seadusruumi subjektiivset mõtestamist vaidlustada, siis me oleme väga halvas olukorras. See on just nagu troika, kelle otsus on lõplik, edasikaebamisele ei kuulu ja süüdimõistetu pannakse kohe seina äärde. Veel kord rõhutan: see on utreeritud ja ma ei võrdle otseselt Eesti Vabariiki stalinistliku Nõukogude Liiduga, aga mõtlemiskoht on siin minu arvates olemas. Õigusriigis ei tohi asjad nii käia. Aitäh!

### **23:34 Aseesimees Taavi Rõivas**

Järgmisena Henn Põlluaas, palun!

### **23:34 Henn Põlluaas**

Head kolleegid! Martin meenutas siin kaugeid aegu Ameerika ajaloost ja kolleeg Mart Nõukogude Liidu aega. Mina meenutan seoses selle seadusega kümme aastat tagasi toimunud pronksiöö. Selle organisaatorid Reva, Klenski ja kes nad olid – ei tulegi kohe kõik nimed meelde – mõisteti kohtus süütuks. Täpselt samasugune juhtum! Ometi oli täiesti selge, et tegemist oli süüdi olevate inimestega. Imestust avaldanud prokurör leidis, et kogu see motivatsioon, millega kohtuotsust põhjendati, oli täiesti põhjendamatu. Ka paljud muud õigusringkonda kuulunud inimesed avaldasid väga sügavat imestust. Vandeadvokaat Aivar Pilv ütles, et meie seadustes on piisavalt paragrahve, mille põhjal on võimalik neid süüdi mõista, aga kohtunik mõistis nad õigeks, kuigi nad ässitasid inimesi märatsema, mille tagajärjeks oli terve kesklinna segipeksmine, rüüstamine ja põletamine, politseinike ründamine. Nad kõik jäid karistuseeta. Ja mitte midagi ei tehtud, nii jäigi.

Kas me elame tõesti sellises riigis, kus kohtunikud teevad oma vaba voli kasutades ükskõik milliseid otsuseid, mis neile pähe tulevad? Öeldakse, et meil ei ole alust arvata, et see või teine otsus oleks olnud miskitpidi pahatahtlik või seadusi ignoreeriv. Andke andeks! Meil on olemas seadused, me peame neid täitma. Meil on protseduurid, mida me peame järgima. Me ei ole mingisugune banaanivabariik, kus mingisugused tädid või troikad teevad, mida tahavad. Me oleme õigusriik ja nii ei saa teha! Aitäh!

### **23:37 Aseesimees Taavi Rõivas**

Rohkem kõnesoove ei ole. Palun uuesti kõnetooli justiitsminister Urmas Reinsalu!

### **23:37 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Hea rahvaesindus! Kindlasti ma ei saa nõustuda retoorikaga, mida kasutades Eesti Vabariigi parlamendi kõnetoolist öeldakse seda kas piltlikult või sõna otseses mõttes mõeldes, et kohtunike pead peavad mingi otsuse tõttu lendama. Ja istungi juhataja vaikib. Nii ei tohi olla!

### **23:37 Aseesimees Taavi Rõivas**

Hea minister! Meil on tavaks, et istungi juhataja ei sekku sõnavõttudesse, ja ma ei soovi seda teha ka edaspidi. See hea tava on Riigikogus olnud õige pikka aega juba. Olen ka kindel, et kolleeg mõtles seda peade lendamist ülekantud tähenduses. Kui mitte, siis loomulikult on see taunitav.

### **23:38 Justiitsminister Urmas Reinsalu**

Samas te sekkusite praegu minu sõnavõttu. Tegelikult on küsimus selles. Õigusriik tähendab seda, et kohtunikud teevad otsuseid seaduse alusel. Meil ei maksa parlamendina taganeda sellest vastutusest, et normide sisustamise pädevus on seadusandja käes. Vastutus selle eest, et eelmise parlamendikoosseisu ajal sai selline segadik kokku keeratud ja et see patiseis on kestnud ning praeguses koosseisus ei ole suudetud selles küsimuses adekvaatseid otsuseid langetada, ei lange kohtunikele. Mis puudutab avaliku korra mõiste sisustamist, siis selles vallas on meid tabanud erosioon, mis ei ole alguse saanud õigusemõistmisest. Kohtunikud on lähtunud seadusandja signaalist. See signaal on tulnud siit Toompealt, see ei ole tulnud kuskilt nurga tagant.

On küsimus, millisel moel ja kas üldse on seadusandjal võimalik oma tahet väljendada reeglite kehtestamise näol. Kas need võimalused on olemas? Jah, need võimalused on olemas, seda nii põhiseaduslikul tasemel, nii menetlusnormide tasemel kui ka materiaaõiguse tasemel. Mitte mingi juhul ei saa Eestis olla nõnda, et moraalse valikute küsimuses jääb asi kohtute otsustada. Meil oli samasugune arutelu siis, kui olime üle elanud härra Põlluaasa meenutatud pronksiöö. Kas kohtunikud tegid niimoodi või naamoodi, konkreetsed otsused olid. Aga täpselt sama küsimus kerkis esile täna – Uno oli ka kohal –, kui me arutasime roolijoodikute probleemi. Täpselt samamoodi, kui me ei ole rahul karistuspraktikaga, siis me seda vastutust ei saa seadusandjalt ära võtta. Seadusandja käes on hoovad, tema ütleb, kuidas ühte või teise teosse või tegevusetusse suhtuda. Kohtute peale kogu moraalse valikute raskust panna ei saa. Ja kui on tunda, et miski vajab korrigeerimist, siis see algab seadusandlikest seisukohtadest, seadusandluse muutmisest. Aitäh!

### **23:40 Aseesimees Taavi Rõivas**

Aitäh! Rohkem sõna võtta ei ole enam võimalik. Oleme viimasele arupärimisele vastamise lõpetanud.

---

## **9. 23:40 Vaba mikrofoni**

### **23:40 Aseesimees Taavi Rõivas**

Nüüd on kõigil soovijail võimalus pärast haamrilööki registreeruda sõnavõtuks vabas mikrofonis. Kõnesoove ei paista. Täna kõiki ja soovin teile meeldivat päeva jätku, niipaljukeest kui seda päeva veel jäänud on!

Istungi lõpp kell 23.41.